

Woordenboek van de Limburgse Dialecten Deel I

Agrarische Terminologie

Aflevering 7

Boerderij: erf en moestuin

Deze aflevering van het Woordenboek van de Limburgse Dialecten (WLD) is de dertiende en laatste die verschijnt in de reeks Landbouwwoordenschat (deel I).

Het is nummer zeven in de numerieke reeks en maakt deel uit van drie afleveringen die zijn gewijd aan de boerderij en de omgeving ervan: WLD I, 6 over de bedrijfsgebouwen van de boerderij, WLD I, 7 over de directe omgeving: erf, moestuin en boomgaard, en WLD I, 8 over de landerijen.

Van ongeveer 200 begrippen worden hier de benamingen uit de bloemenhof, de moestuin en de boomgaard in de dialecten van de beide Limburgen beschreven, waar nodig wordt het begrip nader gepreciseerd en van enige volkskundige informatie voorzien. In deze aflevering worden ruim 5000 trefwoorden gepresenteerd, met hun plaats of streek van voorkomen, 124 taalkaarten geven inzicht in de ruimtelijke verspreiding van de trefwoorden over de twee provincies, 64 lemma's zijn van een illustratie voorzien. De begrippen (lemmatitels), trefwoorden en de lexicale varianten (van het Nederlands afwijkende woordbeelden onder dezelfde etymologische paraplu als het trefwoord) worden toegankelijk gemaakt in het alfabetisch register.

Nauwkeurige fonetische documentatie van de behandelde dialectvormen en nauwkeurige geografische informatie van de verspreiding van deze vormen alsook van de herkomst ervan is te vinden op website van het WLD: www.ru.nl/dialect/wld.

WLD • Deel I Aflevering 7, Boerderij: erf en moestuin

dr. J. Kruijzen

© 2008 dr. J. Kruijzen

ISBN: 9789051795936

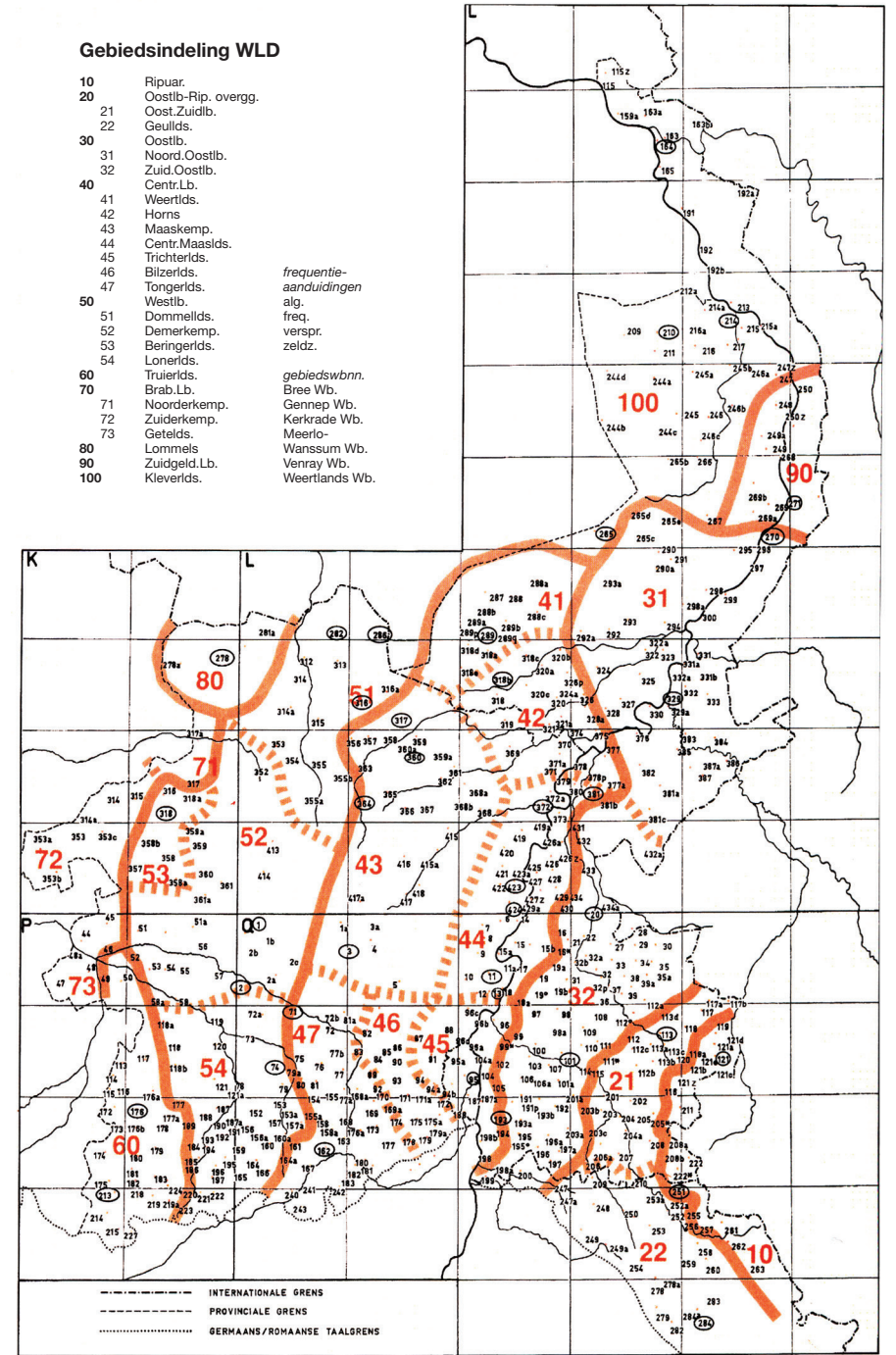

www.gopher.nl

Gebiedsindeling WLD

10	Ripuar.	
20	Oostb.-Rip. overgg.	
21	Oost.Zuidb.	
22	Geulids.	
30	Oostb.	
31	Noord.Oostb.	
32	Zuid.Oostb.	
40	Centr.Lb.	
41	Weertlds.	
42	Horns	
43	Maaskemp.	
44	Centr.Maaslds.	
45	Trichterlds.	
46	Bilzerlds.	
47	Tongerlds.	
50	Westb.	<i>frequentie-aanduidingen</i>
51	Dommelids.	alg.
52	Demerkemp.	freq.
53	Beringerlds.	verspr.
54	Lonerlds.	zeldz.
60	Truierlds.	<i>gebiedswbnn.</i>
70	Brab.Lb.	Bree Wb.
71	Noorderkemp.	Gennep Wb.
72	Zuiderkemp.	Kerkrade Wb.
73	Getelds.	Meerlo-
80	Lommels.	Wanssum Wb.
90	Zuidgeld.Lb.	Venray Wb.
100	Kleverlds.	Weertlands Wb.

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

DEEL 1 AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 7
Boerderij: erf en moestuin

Colofon

ISBN: 9789051795936

1e druk, 2008

© 2008 Joep Kruijsen

Foto omslag: Adriaen Coorte, *Asperges en rode bessen op een plint*, ca. 1700 (detail),
collectie Pieter C.W.M. Dreesmann, Londen.

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Radboud Universiteit Nijmegen en de
Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

Dit boek is een uitgave van Gopher B.V.
Keizersgracht 75-II
1015 CE Amsterdam

Exemplaren zijn rechtstreeks te bestellen via internet: www.gopher.nl en bij iedere boekhandel

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd
gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke
manier dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur en de uitgever.

This book may not be reproduced by print, photo print, microfilm or any other means, without
written permission from the author and the publisher.

WOORDENBOEK VAN DE LIMBURGSE DIALECTEN

opgezet door prof. dr. A. Weijnen,
voortgezet door prof. dr. R. van Hout en prof. dr. L. Draye

DEEL I AGRARISCHE TERMINOLOGIE

Aflevering 7
Boerderij: erf en moestuin

door JOEP KRUIJSEN

www.gopher.nl

Ten Geleide

bij aflevering I, 7, Boerderij: erf en moestuin

Deze aflevering vormt het sluitstuk van de landbouwwoordenschat, deel I, van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* (WLD) en draagt onmiskenbaar de sporen van de hekkensluiters. Te samen met nog drie afleveringen van deel III die ook in 2008 verschijnen, is deze aflevering tevens de afsluiting van het gehele WLD-project.

De dertien afleveringen van de landbouwwoordenschat vallen in drie thema's uiteen: de landbouw in enge zin: bewerking van het land en teelt van de gewassen (deel I, afl. 1-5), de boerderij en de landerijen (deel I, afl. 6-8) en de veeteelt (deel I, afl. 9-13). De onderhavige aflevering behoort bij het tweede thema.

Uit de oorspronkelijke opzet van deze aflevering, "boerenhuis en erf", is het deel over het boerenhuis weggelaten. De constructie van het Limburgse huis, de meubels, haard en keuken, enz. die in de parallelaflevering van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* wel ter sprake komen (WBD afl. I, 1), zijn voor het Limburgs al behandeld bij de vaktalen (deel II, afleveringen 9 en 12) en in de aflevering *De Woning* (WLD afl. III, 2.1) van de algemene woordenschat.

Daarmee is deze aflevering een studie geworden over de nabije omgeving van de boerderij: het erf met de bloemenhof, de moestuin en de boomgaard, die haar plek vindt tussen WLD afl. I, 6 (*Boerderij: de bedrijfsgebouwen*) en WLD afl. I, 8 (*Landerijen*).

In de ideologische ordening van het WLD kunnen begrippen op meer dan één plaats worden behandeld en in verschillende afleveringen worden opgenomen. In deze laatste aflevering van het deel landbouwwoordenschat wordt dan ook meer dan elders verwezen naar andere afleveringen, waar lemma's voorkomen die ook onder "erf en moestuin" hadden kunnen staan, zoals het onkruid en het wieden. Van de andere kant was in de beginperiode van het project de neiging wel eens groot om begrippen die om welke reden dan ook niet behandeld werden in eerdere afleveringen, te verschuiven naar later en uiteindelijk naar deze laatste aflevering. Zo ontbreekt in deel I een samenvattende paragraaf over het gereedschap. Aan die neiging om van de slotaflevering van de landbouwwoordenschat hier een prullenbak-aflevering te maken waarin allerlei losse einden terecht zouden komen, hebben we niet toegegeven.

In uitzonderlijke gevallen, bijvoorbeeld wanneer er belangrijke nieuwe, aanvullende bronnen zijn, zoals de PLAND (*Plantennamen van de Nederlandse Dialecten*; zie de paragraaf *Bronnen*), is het materiaal aangevuld en tot een nieuw lemma verwerkt, bijvoorbeeld het lemma PLOEN. Naar het betreffende eerder geschreven lemma wordt steeds verwezen.

Lang niet alle in de vragenlijsten afgevraagde begrippen zijn als lemma in het uiteindelijke woordenboek terechtgekomen, de reeks afleveringen zou verdubbeld zijn.

Wel is of komt al het materiaal uiteindelijk digitaal beschikbaar. Verloren is er zo-
doende niets.

De aflevering kent drie hoofdstukken:

1. Erf, huisweide en bloemenhof
2. Moestuin met de groenten en besvruchten
3. Boomgaard met de vruchtbomen en het fruit

Van het erf (hoofdstuk 1) zijn alleen de wezenlijke lemma's opgenomen: de kernbe-
grippen zoals de waterput en de belangrijkste onderdelen ervan, de mestvaalt en de
bleek of huisweide; verder vinden ook de bloemen van de boerenhof hier hun plek,
voor zover die niet al in WLD III, 2.1 (paragraaf *Tuin- en kamerplanten*) of WLD afl.
III, 4.3 (*Flora*) of in WLD afl. I, 5 (paragraaf *Akkeronkruiden*) staan.

Na de boerenhofbloemen beginnen meteen de belangrijkste hoofdstukken 2, Moes-
tuin en 3, Boomgaard. Voor nadere bijzonderheden over de inhoud van deze twee
hoofdstukken zij verwezen naar de inleidingen ervan.

Het tuingereedschap is verspreid over vele afleveringen en misschien had een eigen
samenvattend hoofdstuk hier niet misstaan. Om doublures te vermijden wordt hier
echter verwezen naar de betreffende afleveringen. Voor grondbewerking en mesten,
zie WLD afl. I, 1 en I, 2, voor wieden zie WLD afl. I, 5 (paragraaf 5.2, *Onkruid wie-
den*) en voor het overig gereedschap zij verwezen naar het register op deel I, op de
WLD-site.

Wel is hier het materiaal van enkele vaktaalvragenlijsten die voor deel II, de niet-
agrarische vaktalen van het WLD, werden ontworpen, maar daar niet tot een afle-
vering kwamen, opgenomen. Het betreft lijsten met namen van groenten, fruit en
bloemen, zoals de lijst van de groenteteler (N 71), de bloemenkweker (N 72) en
de bomenkweker (N73). Ongelukkigerwijze zijn deze lijsten door maar zeer weinig
informanten ingevuld, vaak voor niet meer dan drie of vier plaatsen. Dat leverde te
weinig materiaal op voor een apart lemma. De opgaven zijn hier als aanvulling bij
ander materiaal gebruikt. Op de WLD-site komt alle materiaal ter beschikking.

De lemma's *ERF*, *HUISWEIDE* en *BOOMGAARD* waren al voor publicatie voorbereid in
de jaren 70 door studenten onder leiding van Pieter Goossens, die het WLD tot zijn
levenswerk maakte; ze zijn hier met de indertijd vastgestelde trefwoorden opgeno-
men en uitgebreid met nieuw materiaal. Ans Geerits bereidde het lemma *ERF* voor en
P. Hanen de lemma's *HUISWEIDE* en *BOOMGAARD*.

De WLD-site: www.ru.nl/dialect/wld

De microstructuur van deze aflevering verschilt van die van de andere afleveringen
van deel I. Vanwege de beschikbaarheid op het net van alle data, zowel geografisch
als fonetisch, is hier afgeweken van de gebruikelijke presentatie met fonetische vari-
anten en plaatscodes uit de eerder verschenen afleveringen van de delen I en II en is
de presentatie van deel III gevolgd: frequentie- en gebiedsaanduidingen met plaats-
namen in plaats van reeksen plaatscodes, en trefwoorden met lexicale varianten in
plaats van fonetische varianten. Voor een omstandige verantwoording van de nieuwe
microstructuur en voor voorbeelden van lemma's die uit de materiaalbasis op het net
worden afgeleid, zie de *Inleiding bij deel III* die is opgenomen in WLD afl. III, 4.1
Vogels, blz. v-l, met name xi-xviii.

De onderhavige gedrukte aflevering gaat dan ook vergezeld van een nauwkeurig gedocumenteerde doorzoekbare tekst op internet, de zogenaamde Materiaalbasis. Op grond van de ingevoerde dialectgegevens uit vragenlijsten en monografieën wordt, bij het oproepen van een lemmatitel, automatisch een lemmatekst gegenereerd, zoals die in de andere afleveringen van deel I gebruikelijk is: de (geconstrueerde) trefwoorden zijn voorzien van hun dialectnoteringen (de fonetische varianten) en van hun precieze geografische lokalisering (de zogenaamde kloeke-codes). Daarnaast kan op de WLD-site het materiaal van de aflevering ook doorzocht worden op trefwoord, op begrip, op bron (vragenlijst, woordenboek of monografie) en op plaats.

Bronnen

Het blokje “bronnen”, dat meteen na de titel in het lemma staat, bevat drie brontypen die door punt-komma’s worden gescheiden: de vragenlijsten, de plaatselijke woordenboeken en de overige monografische bronnen. Zie de *Inleiding bij deel III* in WLD afl. III, 4.1, Vogels, blz. xlii-xlix.

Bijzonder aan deze aflevering is dat hier ruim is geput uit het plantennamenbestand van de PLAND (*Plantennamen van de Nederlandse Dialecten*) van het Meertens Instituut, te vinden op www.meertens.knaw.nl/pland. De plantennamen uit het materiaal van het WLD en uit het materiaal van de PLAND zijn uitgewisseld in beide bestanden. De lijst met monografieën (hieronder onder *Overige monografische bronnen*) is dan ook aanmerkelijk uitgebreid vergeleken met bijvoorbeeld de *Flora*-aflevering (WLD afl. III, 4.3).

Vragenlijsten

Een bijzondere vragenlijst die voor deze aflevering is gebruikt, is die van de enquête naar gebruik en benaming van de splijtkool die Dr. A.C. Zeven van de Vakgroep Plantenveredeling van de Landbouw Universiteit Wageningen in 1986 in een zestigtal plaatsen in Limburg heeft gehouden. Naar deze enquête wordt in dat lemma verwezen door “enquête-Zeven”. Vergelijk verder de PLAND.

Zoals gebruikelijk geven we hier het overzicht van de enquêteplaatsen van de belangrijkste Nijmeegse vragenlijsten die in deze aflevering zijn benut.

Kaart bronnen, zie blz. IX.

Andere veel gebruikte vragenlijsten zijn N 5A (1964), 11A (zj; [1961]) en 92 (1982); DC 13 (1945), 17 (1949) en 60A (1985); Goossens 1b (1955); SGV (1914); ZND 32 (1939), 34 (1940) en ZND m, de excerpten uit monografieën van de Leuvense dialectcentrale. Uit deze omvangrijke bron met onder andere vele Leuvense licentiaatverhandelingen zijn in de onderhavige aflevering de volgende studies gebruikt:

(a) bibliografisch naspeurbaar

Coomans	Coomans, M. (1937), <i>Het dialect van Diest</i> . Licentiaatsverhandeling KULEuven. (K 353, K 357, P 044, P 045, P 051)
Drieskens	Drieskens, J. (1924), <i>De klankleer van het dialect van Bocholt en dialectgeographisch onderzoek van Noord-Oostelijk Limburg</i> . Licentiaatsverhandeling KULEuven. (L 317)
Dupont	Dupont, J. (zj.hs). materiaalverzameling in handschrift uit

	Bree. (L 359, L 360)
Franssen	Franssen, J. (1920), <i>Klank- en vormleer van het dialect van Reckheim</i> . Licentiaatsverhandeling KULeuven. (Q 012)
Gessler	Gessler, L. (1936-37), 'Uit het taaleigen van Maaseik en om-trek', in: <i>Limburg</i> 18, blz. 218-221. (L 372)
GrGr	Grootaers, L. en J. Grauls (1930), <i>Klankleer van het Hasselts dialect</i> . Leuven. (Q 002)
Houben	Houben, J. (1905), <i>Het dialect der stad Maastricht</i> . Maas-tricht. (Q 095, Q 096a)
Langohr	Langohr, J. (1936), <i>Het Zuidnederlandsch dialectgebied van Overmaas</i> . Leuven. (Q 253)
Marchal	Marchal, J. (1952), <i>Toponymie van Hoepertingen, Berlingen en Zepperen</i> . Doctoraatsverhandeling KULeuven. (P 188, P 195)
Mathys	Mathys, R. (1924), <i>Klankleer van het dialect van Sint-Truiden en geographisch onderzoek van 23 plaatsen in de omgeving</i> . Licentiaatsverhandeling KULeuven. (P 176)
Raymaekers	Raymaekers, A. (1926), <i>Het dialect van Loksbergen</i> . Licenti-aatsverhandeling KULeuven. (P 047)
Welter	Welter, W (1929), <i>Studien zur Dialectgeographie des Kreises Eupen</i> . Bonn. (Q 253, Q 284)

(b) bibliografisch niet naspeurbaar, direct overgenomen uit het Leuvens materiaal:

Beckers	Q 248, Remersdaal
Beyes	L 423, Stokkem
Brammix	P 176, Sint-Truiden
Claessens	Q 096, Bunde
Doucet	P 177, Zepperen
Eerdekens	L 352, Hechtel
Engels	Q 088, Lanaken
Foersters	Q 003, Genk
Janssen	L 422, Lanklaar
Kremers	L 313, Sint-Huibrechts-Lille
Libotte	Q 074, Kortessem
Michiels	Q 078, Wellen
Moors	L 416, Opglabbeek
Thijs	Q 003, Genk
Vanderbeeken	Q 156, Borgloon
Vos	Q 179, Zichen-Zussen-Bolder.

Plaatselijke Woordenboeken

De complete lijst van de Limburgse "canonieke woordenboeken" is opgenomen in *de Inleiding tot deel III* (WLD afl. III, 4.1 *Vogels*, blz. xlvi-xlviii) en aangevuld in de daaropvolgende afleveringen van deel III. Hier wordt volstaan met de lijst van de in deze aflevering geciteerde plaatselijke woordenboeken¹:

Beverlo Wb. Vandermeeren, L. (1995), *Het Bjêvels*. Beverlo. (K 318)

¹ Het materiaal van Lemmerling, H. (1979), uit het Mergelland is behandeld als een streekwoordenboek; men vindt het in de lemma's als "Zuidelijk Lb."; zie de speciale bibliografie.

Bronnen

WLD I, 7

- / NQ (130)
 ○ N 82 (105)
 ★ N 71 (10)

- Bree Wb. Schoofs, R. (1988, 2e dr. 1996), *Woordenboek van het dialect van Bree en omgeving*. Bree. (L 317, L 358, L 360, L 363, L 364, L 366, L 367, L 368, L 415, L 416, L 417)
- Diepenbeek Wb. Castermans, J. e.a. (2000), *Diepenbeeks, eigenwoordig en eigenzinnig*. Diepenbeek. (Q 071)
- Echt Wb. Geurts, R. (1988), *Seppig wiej ein smawtpaer*. Echt. (L 381)
- Eupen Wb. Tonnar, A. & W. Evers, (1899), *Wörterbuch der Eupener Sprache*. Eupen. (Q 284)
- Genk Wb. Geraerts, A. e.a. (z.j.), *Gênker Woerdeleest*. Genk. (Q 003)
- Gennep Wb. Dinter, W. van e.a. (1993), *Dialectwoordenboek van de gemeente Gennep. Een keuze uit de woordenschat van het dialect van Gennep, Heijen, Milsbeek, Ottersum en Ven-Zelderheide*. Gennep. (L 163, L 163a, L 163b, L 164, L 165)
- Gronsveld Wb. Jaspars, G. (1979), *Groéselder Diksjenér. Woordenboek van het Gronsvelds dialect*. Gronsveld. (Q 193; in deze aflevering is geciteerd uit de eerste druk van het Gronsveld Wb.)
- Hamont Wl. Bernaerts, J. (1963), *Idioticon van het dialect van Hamont*.

- Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (L 286)
- Hamont-Achel Wb. Bernaerts, J. (1991), *Hamonts-Achels dialectwoordenboek. Etymologische verkenningen in het dialect van Hamont en Achel*. Hamont. (L 282, L 286)
- Haspengouws Id. Rutten, A. (1890), *Bijdrage tot een Haspengouwsch Idioticon*. Antwerpen. (—)
- Hasselt Wb. Staelens, X. (1982), *Dieksjenèèr van t (H)essels*. Hasselt. (Q 002)
- Heerlen Wb. Jongeneel, J. (1884), *Dorpsspraak van Heerle*. Heerlen. (Q 113)
- Hoeselt Wb. Achten, P. (1995), *Djonkappërslatijn. Hôessëlsë Diksjënèer*. Hoeselt. [derde volledig herwerkte versie]. (Q 077)
- Kerkrade Wb. Amkreutz, L. e.a. (1987, 2e dr. 1997), *Kirchröadsjer Dieksiejoneer*. Kerkrade. (Q 121, Q 121a, Q 121b, Q 121c, Q 121d, Q 121e; in deze aflevering is geciteerd uit de eerste druk van het Kerkrade Wb.)
- Kortesseem Wb. Oris, J. (2000), *Diksjenêr van Kotsove*. Kortesseem. (Q 074)
- Limburgs Id. Maassen, M. & J. Goossens (1975), *Limburgs Idioticon. Verzameling dialectwoorden (Woordenzangen), van 1885 tot 1902 verschenen in het tijdschrift "t Daghet in den Oosten"*. Tongeren. (—)
- Lommel Wl. Jansen, J. (1966), *Idioticon van het dialect van Lommel*. Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (K 278)
- Maaseik Wb. Donck, E. van der (z. j. [1980]), *Maaseik en zijn Maaslandse taal*. Beek. (L 372)
- Maastricht Wb. Endepols, H.J. (1955, 4e dr. 1985), *Woordenboek of Diksje-naer van 't Mestreechs*. Maastricht. (Q 095)
- Meerlo-Wanssum Wb. Voort, Th. van de (1973), *Het dialect van de gemeente Meerlo-Wanssum*. Amsterdam. (L 214, L 214a, L 215, L 217, L 245b, L 246a)
- Meeswijk Wl. Janssen, J. (1964), *Idioticon van het dialect van Meeswijk*. Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (L 424)
- Meeuwen Wl. Kelchtermans, J. (1964), *Idioticon van het dialect van Meeuwen*. Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (L 364)
- Niel-St.Truiden Wl. Smets, W. (1966), *Idioticon van het dialect van Niel-bij-St.-Truiden*. Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (P 213)
- Roermond Wb. Kats, J.C.P. (1985), *Remunjs Waordebook*. Roermond. (L 329)
- Sint-Truiden Wb. 't Neigemènneke (1995), *Sintruïnse Diksjònèèr*. Sint-Truiden. (P 176)
- Sittard Wb. Schelberg, P.J.G. (1979), *Woordenboek van het Sittards dialect met folkloristische aantekeningen*. Amsterdam. (Q 020)
- Stokkem Wb. Venken, M. e.a. (1990), *'n Manjel Stokkemer wèurd*. As. (L 423)
- Tegelen Wb. Houx, J. e.a. (1968), *Tegels Dialek. Uiteenzetting over de klankleer, spraakkunst en woordenschat van het dialect van Tegelen*. Maastricht. (L 270)
- Tongeren Wb. Stevens, A. (1986), *Tungërsë Diksjënèer*. Tongeren. (Q 162)
- Tungelroy Wb. Kooijman, G. (1985), *Thematisch Woordenboek van het Tun-gelroys*. Amsterdam. (L 318b)
- Uikhoven Wl. Bollen, G. (1987), *Plat Ukevers. Woorden en wendingen uit het dialect van Uikhoven*. Uikhoven. (Q 013)
- Valkenburg Wb. Dorren, Th. (1917, 2e dr. 1928), *Woordenlijst uit het Valken-*

- burgsch Plat, met etymologische en andere aantekeningen.*
Valkenburg. (Q 101)
- Venlo Wb. Alsters, A. e.a. (1993), *Venloos Woordenboek*. Venlo. (L 271)
- Venray Wb. Schols, W. & G. Linssen (1991), *Venrays woordenboek. Woordenschat, klankkarakter, systeem, structuur en gebruik van de Venrayse taal*. Venray. (L 209, L 210, L 211, L 212a, L 216, L 216a, L 244a, L 245a)
- Weertlands Wb.1 Berg, J. van den e. a. (1983), *Weertlands Woordenboek*. Weert. (L 287, L 288, L 288a, L 288b, L 288c, L 289, L 289a, L 289b, L 289p, L 289q, L 318a, L 318d, L 318e; in deze aflevering is geciteerd uit de eerste druk van het Weertlands Wb.)
- Zonhoven Wl. Remans, R. (1965), *Idioticon van het dialect van Zonhoven*. Onuitgeg. licentiaatsverh. Leuven. (Q 001)
- Zonhoven Wb. Achten, E. & L. Achten, (1996), *Het Zonhovens Woordenboek*. Zonhoven. (Q 001)

Overige monografische bronnen:

In deze aflevering vindt men in de derde groep bronnen de gebruikelijke bibliografische verwijzingen naar de geëxcerpeerde tijdschriften *De Band*, *Heem*, *De Nieuwe Eeuw* en *Veldeke* en naar de overige monografische bronnen.

De lijst is uitvoerig omdat ook de PLAND met talrijke monografieën als bron is opgenomen.

- Abrahams, P. (1981), *Ei pötje mit perikke. Uitdrukkingen en gezegden uit het Leudal-kwartier*. Maasbree.
- Alsters-van der Hor, J. (1987), 'Dialekschrieve: ein kwestie van onverschilligheid of toewieding? Ein pleidoei', in: *Veldeke* 62.2, 28-30.
- Anon. (1976): 'Uit vroeger tijden. Veldblome', in: *Oos Heim* afl. 94 (27-8-1976), 5.
- Anon. Grevenbicht L 425 (zj). "Klein handschrift" in archief Meertens Instituut. (L 425)
- Anon. Venlo L 271 (zj). "Klein handschrift" in archief Meertens Instituut. (L 271)
- Anon. Weert L 289 (zj). Handschrift in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 289)
- Ansay, J. (1972-73), 'Uit 's Gravenvoeren's dialect. Deel III (Lijst van speciale woorden)', in: *Overmaas Jaarboek 972-73* [*Heem* jg. 16, nr. 1-6], 22-28. (Q 200)
- Bakkes, P. (zj.hs), *Woordverzameling in handschrift [dialect van Montfort]*. Handschrift in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 382)
- Beenen, P.H.H. (1973), *Dialect en volkskunde van Herten*, Roermond. (L 330)
- Beets, A. (1918), 'Woorden en uitdrukkingen uit Heerlen (L.). Verzameld door wijlen W. A. Oudemans 1891- 1892', in: *Driemaandelijks Bladen* 18, 42ev. (Q 113)
- Bertrand, J. (1946), *Vrung va Oze Leve Hier* [Wielders dialect], Haelen. (Q 201)
- Boer, F. de & Z. Zoons (1988), *Mestreechter gezègkdes en oetdrökkinge*. Maastricht. (Q 095)
- Boileau, A. (1971), *Toponymie dialectale germano-romane du nord-est de la province de Liège*. Paris.
- Bosch, J.H.W. (1974), *Bijdrage tot de geschiedenis van Schinveld*. Sittard. (Q 030)
- Clout, C. (1990), 'Wie sjoenen oos limburg(s) is ...', in: H. Beurskens en P. Derks (red.), *Rond de toren. Uit de geschiedenis van Heel, van Catualium*. Heel. 214-222. (L 328)
- Coumans, J. & P. Geelen, J. Kuris (1992), *Rijstartele of veters? Mestreechs of Nederlands. Een leerboekje voor jeugdigen over het Maastrichts/Nederlands*. Maas-

- tricht. (Q 095)
- Cuypers, J. (1890), 'Iets over het dialect van Neeritter', in: *Onze Volkstaal* 3, 146-150. (L 321)
- Daelen, J. van (1933-41), *Venloos Waordebook* Typoscript in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 271)
- Damen, R. (1984), 'Gronsveld in de ban van het Gronsvelds (2)', in: *Grueles* 4 (1984), 5-8. (Q 193)
- Delahaye, H. (zj.hs), *Materiaalverzameling van het Klimmens*. Manuscript, in archief WLD, R.U.Nijmegen.
- Delsen, L. (1982), 'Oetdrökkinge', in: *Heemklank* 5.4, 37-41.
- Delsen, L. (1985), 'Troetelnamen', in: *Heemklank* 8.3, 19.
- Dolmans, H. (zj.hs), *Woordenlijst van het Rothems*. Handschrift in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 99a)
- Dols, W. (1953), *Sittardse diftongering. Een hoofdstuk uit de historische grammatica*. (Posthume uitgave verzorgd door J.C. van de Bergh). Sittard. (Q 020)
- Driessen, J. (1992; corr.): brief van J.Ch. Driessen uit Ell; in archief Meertens Instituut. (L 320a)
- Franquinet, G.D.L. (1852), *Proeve over het taaleigen der stad Maastricht*. Amsterdam. (Q 095)
- Goossens, H. (1981), *Ubach over Worms, van Overworms kwartier tot gemeente Landgraaf*. Ubach over Worms.
- Goossens, J. (1959b), 'Historisch onderzoek van sleптоon en stoottoon in het dialect van Genk', in: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 33, 141-212. (Q 003)
- Goossens, P. (zj.hs), *Eigen materiaalverzameling van Pieter Goossens*. Aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen.
- Grauls, J. (1932), 'Een uitstapje naar het Walenland', in: *Handelingen van de Koninklijke Commissie voor Toponymie en Dialectologie* 6, 121- 151.
- Grond, A. (1948), *Schetsen van Heihoven*. Heerlen.
- Hamers, H. (1973), *Ubachsberg en zijn omgeving*. z.p. (Q 112b)
- Henckens, H. (1958), *Idioticon van het Dialect van Geistingen (Ophoven)*. Licentiaatsverhandeling KU Leuven. (L 371a)
- Heyden, L. van der (1927), *Zittesjen A.B.C.* Sittard. (Q 020)
- Heynen, P. (1960sq), *Verzameling dialectwoorden over de landbouw, godsdienst enz. [dialect van Margraten]*. Handschrift in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 192)
- Hoens, J.A. (1909), 'Plantennamen in het Limburgsch dialect', in: *Limburgs Jaarboek* 15, 45-47 [met naschrift van J.S.(chrijnen), 49].
- Houben, J.H.H. (1905), *Het dialect der stad Maastricht*. Maastricht. (Q 095)
- Iven, W. (1980), *Miet andermaal verteld. Herinneringen aan een stukske Brabant*. Vught.
- Janssen, A. (1949), *Bijdrage tot de landbouwwoordenschat van de Voerstreek*. Licentiaatsverhandeling Universiteit Luik; aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen.
- Janssen, L. (1983), *Over daverdellekes, hanekeutels en onslievevrouwkeswas. Dialectische namen van planten en vruchten in Limburg*. Hoeselt. [Reeks Limburg natuurlijk, deel 4, Stichting Limburgs Landschap].
- Jaspar, E. (1921-28), *Bonte Blomme. Gedichte in Mastreechs Dialek*. Mastreech. (Q 095)
- Jongen, R. (1972), *Phonologie der Moresneter Mundart : eine Beschreibung der segmentalen und prosodischen Wortformdiakrise*. Assen: Van Gorcum. (Q 252)
- Kats, J. (1939), *Het Phonologisch en morphologisch systeem van het Roermondsch*

- dialect*. Roermond. (L 329)
- Kirchr. Pl. (1972), *Kirchröatsjer Plat. Jediechte en jesjichte in ós moddersjproach*.
Jaarboek. Kerkrade. (Q 121)
- Koenderink, A. (1982), *De plantnamen in Oost-Nederland*. Oosterbeek.
- Krekelberg, G. (1935), 'Limburgse plantennamen', in: *Eigen Volk* 7, 190.
- Lemmerling, H.W.A. (1978-79), *Oet vreuger jaore. Volksleven en volkscultuur in en om het Mergelland I-IV*. Oirsbeek. [Lemmerling heeft materiaal verzameld in Nederlands Zuid-Limburg, zonder het per plaats te specificeren; het materiaal is hier behandeld als een streekwoordenboek en opgenomen als "Zuidelijk Lb.".]
- Litjens, G. en A. van Soest (1990), *En haffel Arces/Lôms*. Horst. (L 250 en L 250z)
- Loontjens, H. (1946), *Wieker lui*. Lutteraai. [Woordenlijst: 98-106]. (Q 095)
- Maar, H. van der (1971), *De reuze va Weusterich*. Valkenburg.
- Maar, H. van der (zj.hs), Materiaalverzameling van het Klimmens. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 111)
- Meertens, A.H. (zj.hs), Materiaalverzameling van het Heerlens. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 113)
- Mertens, A.M. (1885a/b), 'Het Limburgs dialect', in: *Onze Volkstaal* 2, 203-265.
- Oudemans, W. (1918), *Woorden en uitdrukkingen uit Heerlen*. z.p. (Q 113)
- Pauwels, J.L. (1933), *Enkele bloemnamen in de Zuidnederlandsche dialecten*. 's-Gravenhage.
- Rademaekers, H. (1958), *Sancta Innocentia*, Roermond.
- Reumers, P. (1987), 'Posters dialect voor bomen, bloemen, planten en andere gewassen', in: *Roerstreek* 87. [Jaarboek HVR 19], 86-91. (L 387)
- Roebroek, J.L.H. (1886), *Dialect van Beek-Elsloo*. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 019)
- Roukens, W. (1937), *Wort- und Sachgeografie, Südost-Niederlands und der umliegenden Gebiete*. Nijmegen.
- Rutten, F. (1959), *Novellen* [Sittards dialect], Sittard. (Q 020)
- Schmitz, J. (1984), 'Het dialect van Herkenbosch in de nagelaten geschriften van Pater Leo Thissen CSSp', in: *De Roerstreek. Jaarboek Heemkundevereniging Roerstreek* 16, 78-83. (L 384)
- Simons-Stienen, L. (1982), 'Dialectnamen', in: *Milieu- en Heemkunde Vereniging Swalmen* 2, 27-28. (L 331)
- Terpstra, T. (1960), *Ennen haffel heibluumkes. Heyse verskes*, Heijen. (L 165)
- Theunissen, J. (1979), 'Soeur Petiteke', in: *Uit Eijdsens verleden* nr. 5 (1979), 4-40. (Q 198)
- Urlings, R. (zj.hs), *Het dialect van Geleen*. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 021)
- Van de Weert-Roosen (1990), Materiaalverzameling uit Gronsveld en Rijckholt. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 193 en Q 194)
- Verheggen, P. (zj.hs), Woordenlijst van het Maasniels. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 332)
- Vossen, A.F. (1966-68), 'Nederweertse woorden opgetekend van 1936 tot 1952', in: *Weekblad voor Nederweert en omstreken* 1966-1968, 89 afl. à ca. 20 ww. (L 288)
- Vossen, A.F. (zj.hs), Woordverzameling in het dialect van Nederweert. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 288)
- Vossen, H. (zj.hs), Woordenlijst van het Heithuizens. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 292)
- Vreuls, E. (zj.hs), Materiaalverzameling uit Heerlen. Handschrift aanwezig in archief

- WLD, R.U.Nijmegen. (Q 113)
- Vrijdag, E. (1950sq), 'Woordenlijst van oude en verouderde en ongewone woorden en woordvormen (verzameld en gekozen uit de volkstaal) van Mheer-Banholt naar uitspraak en woordenschat der geboren en voor 1870', I-XVI, in: *Veldeke* 25 (1950-1951), 43-44, 61-63; *Veldeke* 26 (1951-1952), 11, 23-24, 77, 90-91; *Veldeke* 27 (1952-1953), 10-11, 25, 57-58; *Veldeke* 28 (1953-1954), 14-15, 28-30, 81-82; *Veldeke* 29 (1954-1955), 12-15, 82-83; *Veldeke* 30-31 (1955-1956), 85-86 en *Veldeke* 32 (1957), 12-14. (Q 196 en Q 196a)
- Vromen, W. (zj.hs), *Oet t awd boerelaeve*, [dialect van Merkelbeek]. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (Q 034)
- Welter, W. (1929), *Studien zur Dialektgeographie des Kreises Eupen*, Bonn. (Q 284)
- Welter, W. (1933), *Die niederfraenkischen Mundarten im Nordosten der provinz Luettich*, Den Haag.
- Wijnhoven, br. F. (zj.hs), Woordverzameling van het dialect van Wanssum. Handschrift aanwezig in archief WLD, R.U.Nijmegen. (L 214)
- Zits, E. (1989-90), 'Wae gebroek ze nog?', in: *Heemklank* 12.4, 43-44; 13.1, 332-34. (L 432)

Speciale bibliografie

- Brok, H. (1991), *Enkele bloemnamen in de Nederlandse dialecten. Etnobotanische nomenclatuur in het Nederlandse taalgebied*. Amsterdam.
- Brok, H. (2006), *Stinkend juffertje en duivelskruid*. Volksnamen van planten. Amsterdam.
- Dodoens, Rembert (1544, repr. 1971), *Cruijdeboeck*. In den welcken die gheheelde historie, dat es ... Antwerpen [repr. Nieuwedijk].
- EDWb: Weijnen, A. (1996), *Etymologisch dialectwoordenboek*. Assen [2e druk Den Haag 2003].
- FSA: Goossens, J. (1981 --), *Sprachatlas des nördlichen Rheinlands und des südöstlichen Nederlands, "Fränkischer Sprachatlas"* (FSA). Marburg.
- Haust, J. (1933), *Dictionnaire Liégeois*. Liège.
- Heukels, H. (1907), *Woordenboek der Nederlandsche volksnamen van planten*. Amsterdam [repr. Utrecht 1987].
- Kleijn, H (1980, 3e dr.), *Planten en hun naam. Een botanisch lexicon voor de Lage Landen*. Amsterdam.
- Kruijzen, J. (1989), 'Uit het Woordenboek van de Limburgse dialecten: Zuring', in: *Veldeke* 64, 70-75.
- Kruijzen, J. (1995), *Geografische patronen in taalcontact. Romaans leengoed in de Limburgse dialecten van Haspengouw*. Amsterdam.
- Kruijzen, J. (2003), 'Limburgse bloemlezing voor Dirk van Schalkwyk', in: Willem Botha (red.) *'n Man wat beur, Huldigingsbundel vir Dirk van Schalkwyk*. Stellenbosch, p. 242-254.
- Kruijzen, J. (2006), 'Flora en Fauna in de SGV.' In: J. Kruijzen (red.) *Een eeuw lang Limburgs. SGV-enquête 1914– Veldeke 2006*. Maastricht, pp. 49-89.
- Meijden, R. van der (1990), *Heukels' Flora van Nederland*. Groningen [21ste druk].
- Pâque, E. (1896), *De Vlaamsche volksnamen der planten van België, Fransch-Vlaanderen en Zuid-Nederland*. Namen.
- RhWb: J. Müller e.a., *Rheinisches Wörterbuch*. Bonn/Berlin. 1928-1971.

- Seymour, J. (1979), *Leven van het land. Niets verspillen en gezond blijven*. Baarn/Amsterdam.
- Vaan, M. De, 'Weertlands kernieëlke en Noordbrabants *k(er)nagel* 'sering' (te verschijnen).
- WBD: Weijnen, A., J. van Bakel e.a. (1967-2005), *Woordenboek van de Brabantse dialecten (WBD)*. Assen/Utrecht, verschenen in delen en afleveringen.
- WLD: Weijnen, A., J. Goossens e.a. (1983--), *Woordenboek van de Limburgse dialecten (WLD)*. Assen/Utrecht, verschijnt in delen en afleveringen.
- WVD: Devos, M., H. Ryckeboer e.a. (1979--), *Woordenboek van de Vlaamse dialecten (WVD)*. Gent/Tongeren, verschijnt in delen en afleveringen.

Kaarten en illustraties

De kaarten zijn getekend met behulp van de programmatuur die in samenwerking met de afdeling automatisering van het Meertens Instituut van de KNAW in Amsterdam is ontworpen.

De foto op het omslag was het logo van de tentoonstelling *Asperges in olieverb*, Limburgs Museum Venlo 2005. Het is het schilderij van Adriaen Coorte, *Asperges en rode bessen op een plint*, ca 1700. De auteur is de eigenaar, de collectie Pieter C.W.M. Dreesmann in Londen, erkentelijk dat hij het mocht afdrukken op deze aflevering.

Verreweg de meeste illustraties in het boek zijn afkomstig van John Seymour (1979), zie de speciale bibliografie; enkele afbeeldingen konden worden overgenomen uit eerdere afleveringen van het WLD en van het internet.

Financiële steun en begeleiding

Dit werk is tot stand gekomen met steun van de Radboud Universiteit Nijmegen en van de Nederlandse organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) te 's-Gravenhage.

De wetenschappelijke projectleiding was in handen van prof. dr. R. van Hout (Nijmegen) en prof. dr. L. Draye (Leuven).

De auteur is bijzondere dank verschuldigd aan zijn naaste collega-redacteuren van WBD en WLD in Nijmegen en Leuven, met wie veelvuldig is overlegd over de dialectlexicografische theorie en praktijk. Ook dr. H. Brok van het Meertens Instituut is hij veel dank verschuldigd. In de redactietijd van deze aflevering heeft hij Brok geassisteerd bij het gereed maken van diens omvangrijke materiaalverzameling voor de PLAND. Daarbij kwamen zeer vaak de botanie en de Limburgse taalrijkdom van de moestuin ter sprake. Van die samenwerking hebben beide projecten gewonnen.

dr. Joep Kruijssen
januari 2008

WLD I, 7

XVI

Inhoudsopgave

Ten Geleide	V		
Inhoudsopgave	XVII		
Lijst van kaarten	XIX		
Lijst van Afbeeldingen	XXI		
1 Erf, huisweide en bloemenhof	1	2 Moestuin	27
<i>1.1 Erf</i>	1	<i>2.1 Algemeen</i>	27
Erf (kaart 1)	1	Moestuin (kaart 19)	28
Waterput (kaart 2, afb. 1)	3	Tuinman, boomkweker (kaart 20)	29
Putgalg (kaart 3)	4	In de moestuin werken (kaart 21)	29
Putzwengel (kaart 4)	4	Tuingieter (afb. 2)	30
Puthaak (kaart 5)	6	Broeibak (afb. 3)	30
IJzeren haak aan de puthaak	6	Turfmolm (kaart 22)	31
Putemmer (kaart 6)	7	Rijshout, bonenstaak (kaart 23)	31
Rosmolen	8	Vogelverschrikker (kaart 24)	32
Mestvaalt (kaart 7)	8		
Mutsaard, houtmijt (kaart 8)	9	<i>2.2 Groenten</i>	34
Takkenbos (kaart 9)	10	<i>2.2.1, Groenten, algemeen</i>	34
Brandhout (kaart 10)	11	Groente (kaart 25)	34
		Bos groente (kaart 26)	35
<i>1.2 Huisweide</i>	13	Soepgroente	35
Huisweide (kaart 11)	13	<i>2.2.2, Bladgroenten</i>	
		(“fijne bladgroenten”)	35
<i>1.3 Bloemenhof</i>	14	Andijvie (kaart 27, afb. 4)	35
Bloementuin	15	Sla, algemeen (kaart 28, afb. 5)	36
Bloemperk	15	Veldsla (afb. 6)	37
Pioen (kaart 12)	16	Molsla (kaart 29)	38
Anjelier (kaart 13)	17	Raapstelen (kaart 30)	39
Violtje (kaart 14)	18	Spinazie (afb. 7)	39
Forsythia	20	Postelein (kaart 31)	40
Hortensia	20	Zuring (groente) (kaart 32, afb. 8)	40
Siererwt	20	Witlof	41
Reseda (kaart 15)	21	<i>2.2.3, Koolgroenten</i>	
Kaardenbol (kaart 16)	21	(“grove bladgroenten”)	42
Melkdistel (kaart 17)	22	Kool, algemeen, een ‘krop kool’	
Hulst	23	(kaart 33)	42
Rododendron	24	Stronk, stengel van koolplanten	
Sering (kaart 18)	24	(kaart 34)	44
		Savoieekool (kaart 35, afb. 9)	45

Spitskool (kaart 36, afb. 10)	46	Pompoen (afb. 37)	87
Rode kool (kaart 37, afb. 11)	47	Meloen (afb. 38)	88
Witte kool (kaart 38, afb. 12)	48		
Bladkool, losbladige kool	49	2.3 Tuinkruiden	89
Splijtkool (kaart 39)	51	Toekruid, algemeen (kaart 70)	89
Spruitkool, spruitje (kaart 40, afb. 13)	51	Bonenkruid (kaart 71, afb. 39)	89
Bloemkool (afb. 14)	52	Tuinkervel (kaart 72, afb. 40)	90
Boerenkool (kaart 41, afb. 15)	53	Peterselie (kaart 73, afb. 41)	91
Kool, overige soorten	54	Selderij (kaart 74, afb. 42)	92
2.2.4, Peulvruchten	54	Citroenmelisse (kaart 75, afb. 43)	93
Peul, dop (kaart 42)	55	Dille (afb. 44)	93
Doppen (ww.) (kaart 43)	56	Dragon (afb. 45)	94
Draden of randen (kaart 44)	57	Mierikswortel (afb. 46)	94
Ringen, randen verwijderen (kaart 45)	57	Tuinkers (kaart 76)	95
Bonen- en erwtenstro	59	Tuinmelde	95
Erwtenzetter	59	Salie (afb. 47)	96
Kapucijners (kaart 46, afb. 16)	60		
Kievitsbonen (kaart 47)	60	2.4 Bes- en struikvruchten	97
Snijbonen (kaart 48, afb. 17)	61	Besvrucht, algemeen (kaart 77)	97
Sperziebonen (kaart 49, afb. 18)	62	Tros vruchten (kaart 78)	98
Staakbonen (kaart 50, afb. 19)	63	Aalbes, struik	99
Tuinbonen (kaart 51, afb. 20)	64	Rode aalbes (kaart 79, afb. 48)	99
Doperwten (kaart 52, afb. 21)	65	Witte aalbes (kaart 80, afb. 49)	102
Peulerwten (kaart 53)	67	Zwarte bes (kaart 81, afb. 50)	103
Overige erwten en bonen	68	Kruisbes (kaart 82, afb. 51)	104
2.2.5, Uisoorten	68	Framboos (kaart 83, afb. 52)	106
Ui, ajuin (kaart 54, afb. 22)	68	Aardbei (kaart 84, afb. 53)	107
Sjalot (kaart 55)	70	Wingerd, wijnstok (kaart 85, afb. 54)	109
Zilveruitje (kaart 56)	71	Druiventros (kaart 86)	110
Knoflook (kaart 57, afb. 23)	72	Ranken van de wingerd	111
Bieslook (kaart 58, afb. 24)	73		
Prei (kaart 59, afb. 25)	73		
2.2.6, Knol- en wortelgroenten	75	3 Boomgaard	113
Peen, wortel (kaart 60, afb. 26)	75	Vruchtboomen en Boomvruchten	
Worteltje (kaart 61 en 62)	76		
Radijs (afb. 27)	78	3.1 Vruchtbomenteelt	113
Rammenas	78	Boomgaard (kaart 87)	113
Schorseneer (kaart 63)	78	Enten (kaart 88)	114
Knolselderij (afb. 28)	79	Ent	116
Venkel (kaart 64, afb. 29)	79	Snoeien	116
Pastinaak (kaart 65, afb. 30)	80	Bloesem	116
Cichorei (kaart 66)	81	Plukken van fruit (kaart 89)	117
Koolraap (kaart 67, afb. 31)	82	Schudden van vruchten (kaart 90)	117
2.2.7, Overige moestuingroenten	84	Fruit, afgevallen	117
Asperge (afb. 32)	84		
Tomaat (afb. 33)	85	3.2 Fruit, algemeen	118
Rabarber (afb. 34)	85	Fruit, ooft (kaart 91)	118
Augurk (kaart 68, afb. 35)	86	Dauw op vruchten (kaart 92)	118
Komkommer (kaart 69, afb. 36)	87	Onrijp, onvolgroeid (kaart 93)	119

Onvolgroeide vrucht (kaart 94)	119	Kweeper (kaart 114, afb. 60)	139
Blutsen van een appel of peer (kaart 95)	120	3.3.3 <i>Steenvruchten: pruimen, perziken en kersen</i>	140
Overrijp, beurs (kaart 96)	121	Pruim, soorten (kaart 115 en 116, afb. 61)	140
Voos, van een vrucht	121	Perzik (kaart 117, afb. 62)	142
Fruit, slechte kwaliteit	121	Perzikboom	143
Rot, van fruit (kaart 97)	122	Abrikoos	143
Rotten, van fruit (kaart 98)	123	Kers, zoete soorten (kaart 118, afb. 63)	144
Wormstekig (kaart 99)	123	Morel, zure kers (kaart 119)	145
Schil van een vrucht (kaart 100)	124	Kersenboom	146
Klokhuis (kaart 101)	125	Kersenpit	146
Vlies in een vrucht (kaart 102)	125	3.3.4 <i>Noten</i>	146
Pit, kern van fruit (kaart 103)	126	Okkernoot (kaart 120, afb. 64)	147
Pit van een steenvrucht (kaart 104)	126	Notenboom	148
Kern van een pit (kaart 105)	127	Afslaan van noten (kaart 121)	148
Sap van een vrucht (kaart 106)	127	Notendop (kaart 122)	149
Dik sap van steenvruchten (kaart 107)	128	Bolster van een okkernoot (kaart 123)	149
3.3 <i>Fruitsoorten</i>	129	Leeg, gezegd van een noot (kaart 124)	150
3.3.1 <i>Appels</i>	129	Kaarten	151
Oogstappel (kaart 108, afb. 55)	130	Alfabetisch register van lemmatitels, trefwoorden en lexicale varianten	215
Bellefleur (kaart 109, afb. 56)	131	Verschenen afleveringen van het WLD	245
Goudrenet (kaart 110, afb. 57)	131		
Grauwe renet (kaart 111, afb. 58)	132		
Rode renet, sterappel (kaart 112, afb. 59)	133		
Appel, overige soorten	134		
3.3.2 <i>Peren</i>	136		
Peer, soorten	136		
Perenboom (kaart 113)	138		

Lijst van kaarten, WLD afl. I, 7, *Moestuin*

1 Erf	151	16 Kaardenbol	159
2 Waterput	152	17 Melkdistel	159
3 Putgalg	152	18 Sering	160
4 Putzwengel	153	19 Moestuin	160
5 Puthaak	153	20 Tuinman, boomkweker	161
6 Putemmer	154	21 In de moestuin werken	161
7 Mestvaalt	154	22 Turfmolm	162
8 Mutsaard, houtmijt	155	23 Rijshout, bonenstaak	162
9 Takkenbos	155	24 Vogelverschrikker	163
10 Brandhout	156	25 Groente	163
11 Huisweide	156	26 Bos groente	164
12 Pioen	157	27 Andijvie	164
13 Anjelier	157	28 Sla, algemeen	165
14 Violtje	158	29 Molsla	165
15 Reseda	158	30 Raapstelen	166

31	Postelein	166	78	Tros vruchten	190
32	Zuring (groente)	167	79	Rode aalbes	190
33	Kool, algemeen, een 'krop kool'	167	80	Witte aalbes	191
34	Stronk, stengel van koolplanten	168	81	Zwarte bes	191
35	Savooiekool	168	82	Kruisbes	192
36	Spitskool	169	83	Framboos	192
37	Rode kool	169	84	Aardbei	193
38	Witte kool	170	85	Wingerd, wijnstok	193
39	Splijtkool	170	86	Druiventros	194
40	Spruitkool, spruitje	171	87	Boomgaard	194
41	Boerenkool	171	88	Enten	195
42	Peul, dop	172	89	Plukken van fruit	195
43	Doppen (ww.)	172	90	Schudden van vruchten	196
44	Draden of randen	173	91	Fruit, ooft	196
45	Ringen, randen verwijderen	173	92	Dauw op vruchten	197
46	Kapucijners	174	93	Onrijp, onvolgroeid	197
47	Kievitsbonen	174	94	Onvolgroeide vrucht	198
48	Snijbonen	175	95	Blutsen van een appel of peer	198
49	Sperziebonen	175	96	Overrijp, beurs	199
50	Staakbonen	176	97	Rot, van fruit	199
51	Tuinbonen	176	98	Rotten, van fruit	200
52	Doperwten	177	99	Wormstekig	200
53	Peulerwten	177	100	Schil van een vrucht	201
54	Ui, ajuin	178	101	Klokhuis	201
55	Sjalot	178	102	Vlies in een vrucht	202
56	Zilveruitje	179	103	Pit, kern van fruit	202
57	Knoflook	179	104	Pit van een steenvrucht	203
58	Bieslook	180	105	Kern van een pit	203
59	Prei	180	106	Sap van een vrucht	204
60	Peen, wortel	181	107	Dik sap van steenvruchten	204
61	Worteltje (1)	181	108	Oogstappel	205
62	Worteltje (2)	182	109	Bellefleur	205
63	Schorseneer	182	110	Goudrenet	206
64	Venkel	183	111	Grauwe renet	206
65	Pastinaak	183	112	Rode renet, sterappel	207
66	Cichorei	184	113	Perenboom	207
67	Koolraap	184	114	Kweeper	208
68	Augurk	185	115	Pruim, soorten	208
69	Komkommer	185	116	Pruim, reine claude	209
70	Toekruid, algemeen	186	117	Perzik	209
71	Bonenkruid	186	118	Kers, zoete soorten	210
72	Tuinkervel	187	119	Morel, zure kers	210
73	Peterselie	187	120	Okkernoot	211
74	Selderij	188	121	Afslaan van noten	211
75	Citroenmelisse	188	122	Notendop	212
76	Tuinkers	189	123	Bolster van een okkernoot	212
77	Besvrucht, algemeen	189	124	Leeg, gezegd van een noot	213

Lijst van afbeeldingen, WLD afl. I, 7, *Moestuin*

1.	Waterput	3	33.	Tomaat	85
2.	Tuingieter	30	34.	Rabarber	86
3.	Broeibak	30	35.	Augurk	86
4.	Andijvie	36	36.	Komkommer	87
5.	Sla, algemeen	37	37.	Pompoen	87
6.	Veldsla	38	38.	Meloen	88
7.	Spinazie	39	39.	Bonenkruid	90
8.	Zuring	40	40.	Tuinkervel	91
9.	Savooiekool	45	41.	Peterselie	91
10.	Spitskool	46	42.	Selderij	92
11.	Rode kool	47	43.	Citroenmelisse	93
12.	Witte kool	48	44.	Dille	94
13.	Spruitkool	52	45.	Dragon	95
14.	Bloemkool	53	46.	Mierikswortel	96
15.	Boerenkool	53	47.	Salie	96
16.	Kapucijners	60	48.	Rode aalbes	100
17.	Snijbonen	61	49.	Witte aalbes	102
18.	Sperziebonen	62	50.	Zwarte bes	103
19.	Staakbonen	63	51.	Kruisbes	105
20.	Tuinbonen	64	52.	Framboos	107
21.	Doperwten	66	53.	Aardbei	108
22.	Ui, ajuin	69	54.	Wijnstok, wingerd	109
23.	Knoflook	72	55.	Oogstappel	130
24.	Bieslook	73	56.	Bellefleur	131
25.	Prei	74	57.	Goudrenet	132
26.	Peen, wortel	75	58.	Grauwe renet	133
27.	Radijs	78	59.	Rode renet	133
28.	Knolselderij	79	60.	Kweepeer	139
29.	Venkel	80	61.	Pruim	141
30.	Pastinaak	80	62.	Perzik	142
31.	Koolraa	83	63.	Kers	144
32.	Asperge	84	64.	Okkernoot	147

1 Erf, huisweide en bloemenhof

1.1 Erf

Dit hoofdstuk bevat de inleidende lemma's tot deze aflevering over de moestuin, zie ook het Ten Geleide. Het hoofdstuk sluit direct aan op WLD afl. I, 6, *Boerderij, bedrijfsgebouwen* (1995), waar de plattegronden van de Limburgse boerderijtypen ter sprake komen, maar het erf niet werd behandeld. Voor de woning in het algemeen, de indeling van de ruimten, de meubels, het onderhoud, enz., zie WLD afl. III, 2.1; voor de constructie zie WLD afl. II, 9 en afl. II, 12. Andere verwante zaken, zoals mesthoop en mest, zijn behandeld in WLD afl. I, 1; de aardappelkuil in WLD afl. I, 5, de mestkuil in WLD afl. I, 6, enz.

Het aantal lemma's in dit hoofdstuk is beperkt gehouden in vergelijking met de parallelaflevering van het *Woordenboek van de Brabantse Dialecten* afl. I, 1, blz. 152-186. Aanvullend materiaal is te vinden op de website van het WLD.

ERF

Kaart 1, blz. 151

N 05 (1964) (112), N 05A (1964) (074b, 076d, 076e, 076f), SGV (1914) (050), DC 10 (1941) (001), DC 11 (1942) (004); Roukens 3 (1937) (014), Willems (1885) (054), ZND B1 (1040sq) (177), ZND 12 (1926) (009), ZND 22 (1936) (001a), ZND 38 (1942) (019, 021b), ZND m (Drieskens, Leenen, Vanderbeeken, Welter); Van Gerwen (zj) (003); Maastricht Wb., Meerlo-Wanssum Wb.; Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Dolmans H. (zj.hs), Goossens, P. (zj.hs) (eigen opname), Grond, A. (1948), Heem 06.5-6 (1962) (017), Heynen, P. (1960sq), Janssen A. (1949), Kats, J. (1939) (par. 140b), Veldeke 1 (1926), 019; 2 (1927) (063), 7 (1932) (285, 338), 8 (1933) (354), 9 (1934) (465), 10 (1935) (510), 11 (1936) (654), 13 (1938) (069), 14 (1939) (026), 15 (1940) (002, 005, 008, 060), 16 (1941) (046), 17 (1942) (037, 042), 22 (1947) (055), 23 (1948) (038), 26 (1951) (019, 066), 27 (1952) (014), 29 (1954) (005, 041,

089), 33 (1958) (005, 012, 023), 35 (1960) (019), 36 (1961) (040), 40 (1965) (017), 42 (1967) (018), Vossen, A.F. (1966-68).

De vrije ruimte naast of tussen de gebouwen van de boerderij. In het eerste deel van het lemma staan de termen voor erf in het algemeen; achterin staan termen die een open dan wel gesloten hoeve aanduiden. De boerderijtypen zijn behandeld in WLD afl. I, 6.

hof: freq. Zuid.Oostlb., Horns en Centr.Maaslds., verspr. Ripuar., Geullds., Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb. en Weertlds.; ook in Bree, Opitter, Waterloo, Maastricht, Neerharen, Heugem, Tongeren, Scholen, Beverlo, Arcen, Velden, Venlo en Sevenum.

hofje (hofke): Kerkrade en Vijlen.

neerhof: Nieuwerkerken, Sint-Truiden en Eisden.

mesterhof: verspr. Dommelds.; ook in Bocholt, Bree, Boek/Heikant, Hechtel

en Helchteren.
boerenhof: Helden/Everlo, Herten (bij Roermond), Heusden en Well.
open hof: Grathem.
erf: freq. Oostlb., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., verspr. Oost.Zuidlb., Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Bocholtz, Vaals, Kelmis, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Eupen, Ospel, Weert, Hushoven, Neeritter, Grathem, Stevensweert, Maastricht, Eijsden, Tongeren, Achel, Lozen, Schulen, Borgloon, Borlo, Jeuk, Kwaadmechelen en Zelem.
erfje (erfke): Vijlen.
erfgoed: Vlijtingen.
boerenerf: Helden/Everlo.
werf (ook *werft*): Boekt/Heikant en Genk.
goed: freq. Zuid.Oostlb. en Centr. Maaslds., verspr. Ripuar., Oost. Zuidlb., Noord.Oostlb., Horns en Trichterlds.; ook in Keent, Ulbeek, Horpmaal, Sint-Truiden en Montenaken.
goedje: Beek, Schinveld en Vijlen.
boerengoed: Stevensweert en Echt/Gebroek.
open goed: Grathem.
plaats: freq. Noord.Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds., verspr. Horns; ook in Beek, Weert, Echt/Gebroek, Holtum, Maastricht, Achel, Hamont en Overpelt.
plaatsje (pletske): Meerssen en Valkenburg.
huisplaats: Geysteren en Beegden.
geleg: freq. Centr.Maaslds., verspr. Maaskemp., Trichterlds. en westelijk Dommellds.; ook in Stramproy, Val-Meer, Ketsingen, Kuringen, Zonhoven, Beverlo, Paal, Beringen, Heers, Donk (bij Herk-de-Stad), Herk-de-Stad, Wilderen, Leopoldsburg, Kwaadmechelen, Tessenderlo, Zelem, Linkhout en Halen.
aangeleg: Gruitrode, Opoeteren, Neerpelt en Peer.
boerengeleg: Heusden, Weert en

Mechelen-aan-de-Maas.
koer: Teuven, Margraten, Maaseik, Vliermaal, Tongeren, Zolder, Lummen, Beverlo, Donk (bij Herk-de-Stad), Herk-de-Stad, Leopoldsburg, Tessenderlo, Zelem en Halen.
mesthof (ook *meshof*): freq. Tongerlds., Demerkemp., Beringerlds. en Lonerlds., verspr. Centr.Maaslds. en Truierlds.; ook in Mechelen, Teuven, Montfort, Nuth/Aalbeek, Schimmert, Neerpelt, Kwaadmechelen, Tessenderlo, Zelem, Meldert en Halen.
grote mesthof: Teuven.
mesthoop: Lummen en Stokrooie.
mestem (ook *messem*): freq. Trichterlds., Bilzerlds. en aangrenzend Zuid.Oostlb.; ook in Vijlen, Teuven, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Romershoven en Rijkhoven.
grote mestem: Teuven.
mesten: verspr. Kleverlds.; ook in Panningen, Helden/Everlo, Posterholt en Caberg.
boermesten: Venray.
mespelt: Zonhoven.
mest: Heerlen, Schimmert, Klimmen en Margraten.
mesterik: Neerpelt.
mestplaats (van een gesloten hoeve): Beesel.
mestput: Houthalen en Zonhoven.
mespert: Zolder.
messaging: Beringen.
plak: Neerpelt.
binnenhof: Munstergeleen.
binnenkoer: Lanklaar en Linkhout.
binnenplaats: Roermond, Herten (bij Roermond), Herkenbosch, Margraten, Tungalroy, Maasbracht en Echt/Gebroek.
gesloten erf: Milsbeek.
toegeleg: Bree, Opglabbeek en Mechelen-aan-de-Maas.
toegood: Grathem.
toemesthof: Meldert.
toeë mesterhof: Bree.
toeplaats: verspr. Noord.Oostlb.,

Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in
Maasbracht.
toeplak: Neerpelt.

WATERPUT

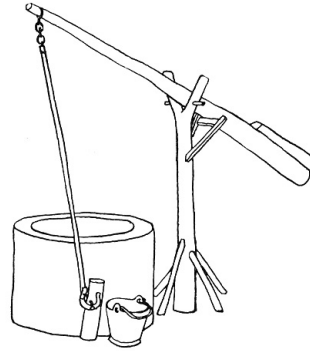
Kaart 2, blz. 152

DC 21 (1952) (001a, 001b, 004), N 12 (1961) (063), RND 04, 07, 08 en 10 (101), Roukens 03 (1937) (056), SGV (1914) (029), Willems (1885) (007), ZND 32 (1939) (105), ZND m (Vanderbeeken);
Eupen Wb. (144);
Bertrand, J. (1946) (012, 032), Boileau, A. (1971), De Band 2.5 (012), Heem 08.2-3 (1964) (029), Janssen, A. (1949), Jongen, R. (1972), Rademaekers, H. (1958) (039), Roebroek, J. (1886), Veldeke 08 (1933) (390, 391), Veldeke 10 (1935) (581, 587), Veldeke 14 (1939) (055), Veld-eke 25 (1950) (003), Veldeke 29 (1954) (035).

De open waterput op het erf, waarin welwater staat dat voor allerlei soort huishoudelijk gebruik in een emmer wordt opgehaald.

In de put zoals die in dit en de volgende lemmata wordt beschreven, wordt de last van het ophalen van de volle emmer verlicht door de putgalg. Deze gaffel-vormige paal staat naast de put. In de mik balanceert de putzwengel als een traditionele slagboom: aan de ene kant hangt de puthaak met de putemmer en aan de andere kant is de zwengel verzwaard zodat men hem gemakkelijk op en neer bewegen kan.

De puthaak is een lange stok die scharnierend aan het hoge uiteinde van de putzwengel is bevestigd. Aan de onderkant van de puthaak is een ijzeren haak bevestigd, waaraan de putemmer wordt vastgemaakt. Het is vaak een oud hoefijzer, maar soms ook een ingenieus apparaat met een musketon, dat het losschieten van de emmer moet voorkomen. Zie afbeelding 1.

Afbeelding 1

Waterput met putgalg, putzwengel, puthaak en de ijzeren haak aan de puthaak en de putemmer (naar WBD afl. I, 1, blz. 165).

put: alg. in heel Lb. met uitzondering van het zuidoosten.

waterput: verspr. in heel Lb. met uitzondering van het zuidoosten.

regenput: Brunssum, Hoensbroek, Beringen en Grubbenvorst.

welput: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Eyselshoven, Schaesberg, Meerssen, Tungelroy, Maasbracht, Echt/Gebroek, Obbicht, Venray, Leunen en Tienray.

wel: Venlo.

bronput: Hoepertingen en Opheers.

bron: Gulpen, Montzen, Amstenrade en Beverst.

boorput: verspr. Kleverlds.; ook in Susteren en Kessenich.

drinkput: Merselo, Helden/Everlo en Neeritter.

windput: Schimmert.

draaiput: Schimmert.

rolput: Mook.

geerput: Valkenburg.

wipput: Mook.

pompeput: Heythuysen, Montfort, Geleen, Hushoven en Leuken.

pomp: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Eyselshoven, Kerkrade, Eys, Gulpen Stevensweert en Blerick.

puts: alg. Ripuar. en Oostlb.-Rip. overgg.; ook in Gronsveld.

waterputs: Eys en Bocholtz.

kuil: Paal.

waterkuil: Afferden en Helden/Everlo.
putkuip: Hamont.
citerne (fr.): Noorbeek, Terlinden, Borgloon, Gingelom en Jeuk.
gat: Heythuysen, Roermond en Rotem.
kot: Sint-Huibrechts-Hern.
kwel: Ottersum en Spekholzerheide.
ader: Schinveld.
sprong: Horn, Heel, Montfort, Ulestraten, Roosteren en Venlo.

PUTGALG

Kaart 3, blz. 152

N 12 (1961) (075), ZND 32 (1939) (109), ZND m (Beyes, Brammix, Eerdeken, Thijs); Diepenbeek Wb. (262), Meerlo-Wanssum Wb.

De gaffelvormige paal naast de waterput waarin de putzwengel balanceert. Zie afbeelding 1.
 Voor **sikse**, zie Diepenbeek Wb., blz. 262.

gaffel: verspr. Belg. Lb. en Noord. Oostlb.; ook in Eupen, Tungalroy, Ell, Kinrooi en Sevenum.
putgaffel: verspr. Weertlds.; ook in Makset, Neer, Baexem, Leveroy, Neeroeteren, Opoeteren, Hamont, Hechtel en Sint-Truiden.
wipgaffel: Borgloon.
gaffelboom: Kaulille, Koersel, Beringen en Sint-Truiden.
boom: Beverlo en Sint-Lambrechts-Herk.
putboom: Hamont, Kaulille, Helchteren en Sint-Lambrechts-Herk.
putsboom: Sint-Huibrechts-Lille en Bocholt.
slagboom: Halen.
vork: Remersdaal, Panningen, Kinrooi, Genk, Zonhoven, Hasselt, Zepperen, Groot-Gelmen, Herk-de-Stad, Linkhout, Loksbergen en Velden.
putvork: verspr. Kleverlds.; ook in Helden/Everlo, Ulbeek en Velden.

staak: Roermond, Schimmert, Neeritter, Ophoven, Bree, Eijsden, Tongeren, Opheers, Sint-Truiden, Middelaar en Blitterswijk.
putstaak: Herten (bij Roermond).
putstander (ook putstenjer): Tessenderlo en Baexem.
putstanderik: Hamont.
stok: Hoeselt.
stek: Maaseik.
steun: Hechtel.
mik: Lommel, Roermond en Beek (bij Bree).
putmik: Nunhem, Valkenburg, Tungalroy, Achel, Borgloon, Kwaadmechelen, Lommel, Merselo, Leunen en Meijel.
kruk: Achel en Overpelt.
putkruk: Sint-Huibrechts-Lille.
putgard (putgeerd): Kwaadmechelen.
puthout: Herten (bij Roermond).
dwarshout: Sint-Truiden.
putstiep: Omitter, Opoeteren, Opglabbeek, Kaulille en Houthalen.
putstijl: Maasniel, Hasselt, Kiewit, Melveren en Horst.
putwip: Baarlo, Boeket/Heisterstraat, Nederweert en Lanaken.
balk: Riksingem.
zwik: Diepenbeek.
boomzwik: Peer en Linde.
wip: Baarlo, Rotem en Mechelen-aan-de-Maas.
wippost: Gorseme.
paal: Achel, Kaulille en Wellen.
pikkel: Hasselt.
raam: Stokkem.
rol: Rijkkel.
schaar (sjier): Smeermaas.
sikse: Diepenbeek.

PUTZWENGEL

Kaart 4, blz. 153

N 12 (1961) (076), SGV (1914) (044), ZND 19B (1936) (006), ZND 32 (1939) (107), ZND m (Beckers, Beyes, Doucet, Eerdeken, Foersters,

Libotte, Thijs);
Diepenbeek Wb. (251), Kortessem Wb. (589),
Meerlo-Wanssum Wb.;
Vossen, A. (zj.hs).

De paal of boom die in de mik van de putgalg balanceert en waaraan de puthaak is bevestigd. Zie afbeelding 1.
De vorm **galeng** is wel *galg* met het suffix *-ing*.

wip: freq. Oostlb., Horns, Centr. Maaslds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., verspr. Maaskemp., Trichterlds. en Lonerlds.; ook in Rimburg, Gulpen, Vijlen, Weert, Hushoven, Eigenbilzen, Diepenbeek, Hoeselt, Achel, Hasselt, Beverlo, Paal, Beringen, Gorssem, Linkhout en Lommel.
putwip: freq. Kleverlds., verspr. Noord. Oostlb. en Weertlds.; ook in Ell, Genk, Maaseik en Velden.
wipboom: Sijmpelveld.
zwik: verspr. Dommellds.; ook in Posterholt, Ulestraten, Bree, Genk, Tongeren, Hechtel, Houthalen, Kwaadmechelen en Lommel.
putzwik: freq. Dommellds.; ook in Opglabbeek, Hechtel, Helchteren en Lommel.
putzwikse: Tessenderlo.
putzwing: Horst en Mechelen-aan-de-Maas.
zwengel: Mechelen, Baexem, Herten (bij Roermond), Maasniel, Brunssum, Ulestraten, Oost-Maarland, Niel-bij-St.-Truiden, Blerick en Venlo.
zwengelboom: Opheers.
putzwingel: Roermond, Opitter, Opglabbeek en Hamont.
putzwaai: Mechelen-aan-de-Maas.
zwieper: Roermond en Beek (bij Bree).
sikse: Genk, Diepenbeek, Beverst, Houthalen, Paal, Beringen, Sint-Lambrechts-Herk, Herk-de-Stad, Sint-Truiden en Zelem.
putsikse: Koersel, Hasselt, Beringen, Ulbeek en Linkhout.
balk: Dilsen en Hasselt.

putbalk: Ulestraten, Schimmert, Valkenburg, Tungelroy, Neeritter, Diepenbeek, Melveren, Blitterswijck en Horst.

arm: Gingelom.

putarm: Lommel en Reppel.

boom: Nederweert en Hasselt.

putboom: Posterholt, Ulestraten, Bocholt, Sint-Huibrechts-Lille en Peer.

welboom: Kortessem.

disselboom (*distelboom*): Stokkem.

ophaalboom: Stokkem en Mechelen-aan-de-Maas.

hefboom: Hasselt en Kiewit.

kiepboom: Middelaar.

slagboom: Diepenbeek.

boonstaak: Kaulille.

gard (ook *gaad*, *geerd*): freq. Centr. Maaslds.; ook in Gruitrode, Zolder en Zeperen.

putgard (*putgeerd*): Leuken, Opoeteren, Vucht, Mechelen-aan-de-Maas en Lommel.

gaar: Gruitrode.

putgaar: Lommel.

staak: Hechtel, Groot-Gelmen, Wellen en Tessenderlo.

putstaak: Kwaadmechelen, Leopoldsburg en Wellen.

putpaal: Sint-Lambrechts-Herk.

puthaak: Lommel en Houthalen.

putstok: Kortessem.

putwik: Hamont en Kaulille.

putwinde: Diepenbeek.

putzulle: Nederweert.

ligger: Baarlo.

lighout: Hasselt.

put: Lommel.

putter: Kaulille.

rol: Gingelom, Sittard en Heer.

galeng: Rekem

holpem: Sint-Truiden

goit: Zeperen

stang: Remersdaal.

stiep: Gruitrode.

den: Gruitrode.

eik: Swalmen.

PUTHAAK

Kaart 5, blz. 153

Goossens 1b (1960), N 12 (1961) (066), ZND 32 (1939) (110);
Maastricht Wb., Zonhoven Wb.;
Heynen, P. (1960sq).

De stok die aan de ene zijde scharnierend aan het uiteinde van de putzwengel is bevestigd en waaraan aan de andere kant de putemmer wordt bevestigd door middel van een ijzeren haak. De stok kan ook los van de zwengel worden gebruikt en wordt dan met spierkracht omhoog getild. Zie afbeelding 1.

gard (ook *geerd*): verspr. Dommellds.; ook in Panningen, Kessenich, Neeroeteren, Oplabbeek, Stokkem, Rekem, Oost-Maarland en Lommel.

putgard (ook *putgaat*, *putgeerd*): verspr. Oostlb., Centr.Lb., Dommellds., Demerkemp. en Kleverlds.; ook in Heerlen, Hoepertingen en Lommel.

ophaalgard (*ophaalgeerd*): Stokkem.

gaar: Beringen en Eksel.

putgaar: Koersel, Beverlo, Paal, Beringen, Leopoldsburg, Kwaadmechelen, Tessenderlo, Linkhout, Heppen en Lommel.

haak: Zonhoven en Margraten.

puthaak: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Heerlen, Ulestraten, Schimmert, Thorn, Bocholt, Beek (bij Bree), Stokkem, Guttecoven, Rekem, Maastricht, Hoeselt, Hasselt, Wellen, Gingelom, Sint-Truiden, Halen, Ottersum, Gennep en Heijen.

schephaak: Ulestraten.

staak: Oplabbeek, Ulbeek, Gorssem en Sint-Truiden.

putstaak: Panningen, Haelen, Weert, Neeroeteren, Diepenbeek, Peer, Ulbeek, Hoepertingen, Wellen, Velden en Leunen.

stek: Maaseik, Groot-Gelmen en

Hasselt.

putstek: Gronsveld, Ophoven, Geistingen, Bree, Mechelen-aan-de-Maas, Wolder/Oud-Vroenhoven en Hasselt.

schepstek: Roermond, Neeritter, Mechelen-aan-de-Maas, Tongeren, Melveren.

wipstek: Haelen.

wip: Rotem en Hasselt.

stok: Bree, Opitter, Niel-bij-As, Dilsen, Lanaken, Rosmeer, Diepenbeek, Hechtel, Houthalen, Beverlo, Tessenderlo, Paal, Wellen, Borgloon en Herk-de-Stad.

putstok: Kaulille.

haakstok: Sint-Truiden.

emmerstok: Kaulille.

putschiet: Bocholtz.

zwengel: Roermond, Vlodrop, Sittard, Brunssum en Valkenburg.

zwik: Gruitrode.

putsikse: Zelem.

putmik: Ottersum.

putwip: Baarlo, Baexem, Middelaar en Blitterswijk.

putzeel: Mheer.

handboom: Opheers.

hefboom: Hasselt en Kiewit.

heffer: Sint-Truiden.

veer: Zepperen.

vlim: Zolder.

IJZEREN HAAK AAN DE PUTHAAK

N 12 (1961) (067), ZND 32 (1939) (112), ZND m (Beyes, Foersters);
Heerlen Wb.;
Daelen, J.v. (1933-41).

De ijzeren haak waarmee de putemmer aan de puthaak wordt bevestigd. Zie afbeelding 1.

haak: verspr. Lonerlds.; ook in Eupen, Maasniel, Reppel, Bree, Genk, Mechelen-aan-de-Maas,

Rekem, Diepenbeek, Neerpelt, Peer, Helchteren, Spalbeek, Hasselt, Beringen, Gingelom, Sint-Truiden, Tessenderlo en Lommel.

puthaak: freq. Demerkemp., verspr. Noord.Oostlb., Horns, Centr. Maaslds., Dommellds., Lonerlds. en Kleverlds.; ook in Susteren, Klimmen, Nederweert, Weert, Hushoven, Neeroeteren, Opglabbeek, Genk, Lanaken, Diepenbeek, Paal, Beringen, Leopoldsburg, Tessenderlo, Linkhout, Lommel en Velden.

putshaak: Sint-Huibrechts-Lille.

schephaak: verspr. Oostlb. en Kleverlds.; ook in Heerlen, Neeritter, Ophoven, Bree, Opglabbeek, Rotem, Holtum, Wolder/Oud-Vroenhoven, Oost-Maarland, Achel, Hamont, Houthalen, Hasselt, Paal, Beringen, Gingelom, Sint-Truiden, Melveren, Kwaadmechelen, Zelem, Lommel en Blerick.

emmerhaak: Meijel.

gardhaak (*geerdhaak*): Lommel en Achel.

gaarhaak: Lommel.

tophaak: Mielen-boven-Aalst.

kolhaak: Ottersum.

grondhaak: Heerlen

kromhaak: Wellen.

loshaak: Borgloon.

veer: Gruitrode, Peer, Houthalen, Sint-Lambrechts-Herk en Sint-Truiden.

putveer: Neeroeteren, Opoeteren en Hasselt.

puthaal: Venlo.

putkling: Leveroy.

putklinger: Rijkhoven.

gardgesp (*geerdgesp*): Achel.

klonger: Wolder/Oud-Vroenhoven.

knevel: Stokkem.

vlim: Beek (bij Bree), Peer, Linde, Heppen, Paal, Kwaadmechelen en Meldert.

varkensstaarten: Mechelen-aan-de-Maas.

kramp: Maaseik en Eupen.

schaar: Diepenbeek.

schakel: Lanklaar, Mechelen-aan-de-Maas en Lanaken.

slinger: Zichen-Zussen-Bolder.

spinsel: Gorsem.

trekker: Sint-Truiden.

PUTEMMER

Kaart 6, blz. 154

N 12 (1961) (069).

De zinken of gekuipde houten emmer waarmee men water put. Zie afbeelding 1.

aker: Tungelroy, Beek (bij Bree), Lanklaar, Urmond, Eijsden, Beringen en Kwaadmechelen.

putaker: Heppen, Kaulille en Mechelen-aan-de-Maas.

ophaalaker: Stokkem.

emmer: verspr. Horns; ook in Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Makset, Baexem, Valkenburg, Reijmerstok, Boeket/Heisterstraat, Nederweert, Gruitrode, Gelieren/Bret, Wolder/Oud-Vroenhoven, Sint-Pieter, Achel, Overpelt, Hasselt, Beverlo, Blitterswijck en Meijel.

putemmer: freq. Noord.Oostlb. en Kleverlds., verspr. Zuid. Oostlb., Horns, Centr.Maaslds. en Dommellds.; ook in Heerlen, Boeket/Heisterstraat, Nederweert, Hushoven, Bocholt, Bree, Lanaken, Smeermaas, Helchteren, Houthalen, Hasselt, Heppen, Paal, Beringen, Melveren, Zelem, Halen, Lommel, Velden, Blerick en Venlo.

putsemmer: Eygelshoven, Kerkrade en Bocholtz.

wateremmer: Hasselt en Kiewit.

tob: Waubach, Mechelen, Sittard, Schimmert, Margraten, Urmond, Val-Meer, Tongeren, Borgloon en Niel-bij-St.-Truiden.

puttob: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Holtum, Guttecoven, Meers, Oost-

Maarland, Diepenbeek, Hoeselt, Hoepertingen, Opheers, Borgloon en Gingelom.

watertob: Opheers, Beverst en Wellen.

tonnetje (*tonneke*): 's-Gravenvoeren.

ketel: Hamont.

ROSMOLEN

N 14 (1962) (007), N D (1962) (003).

Op het erf van de boerderij bevindt zich vaak een zogenaamde rosmolen of dorsmanège. De constructie bestaat uit een horizontaal liggend wiel, waarop een boom is bevestigd, waaraan het paard is ingespannen dat rondjes loopt. Aan het wiel is een drijfslag verbonden die naar de schuur loopt en de dorsmachine aandrijft. Het lemma Rosmolen komt ook voor in WLD afl. II, 3 (*Molenaar*); dit lemma bevat aanvullingen daarop. In WLD afl. II, 3 komen ook de onderdelen van de rosmolen aan de orde.

rosmolen: verspr. Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Bocholtz, Waubach, Epen, Limbricht, Hoensbroek, Klimmen, Weert, Maaseik, Achel, Paal en Velden.

roswerk: Heerlen.

paardmolen: Grathem.

paardsmolen: Swalmen, Holtum en Susteren.

paardskwerm: Mechelen-aan-de-Maas.

manège (fr.): verspr. in geheel Lb.

manègeboom: Houthem.

carroussel: Bree.

göpel (du.) (ook *jöbel*, *judel*):

Waubach, Bleijerheide en Bocholtz.

voortrein: Mechelen-aan-de-Maas.

slagmolen: Diepenbeek.

trekmolen: Weert.

MESTVAALT

Kaart 7, blz. 154

DC 09 (1940) (029), DC 10 (1941) (005 add), DC 18 (1950) (003f), Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), N 05A (1964) (086 add), N 11 (1961) (add), N 11A (zj) (001 add, 038 add), N P (1966) (add), SGV (1914) (023, 050), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 31 (1939) (019), ZND B1 (1940sq) (005a);

Diepenbeek Wb. (151), Heerlen Wb., Kortessem Wb. (298), Maastricht Wb., Valkenburg Wb., Zonhoven Wb.;

Beenen, P. (1973), Daelen, J.v. (1933-41), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Jaspar, E. (1921-28), Maar, H. van der (zj.hs), Nieuwe Eeuw 2 (1924) (049), Rademakers, H. (1958) (039), Rutten, F. (1959) (104), Veldeke 03 (1928) (099, 113), Veldeke 07 (1932) (332), Veldeke 10 (1935) (586), Veldeke 13 (1938) (069), Veldeke 14 (1939) (013), Veldeke 15 (1940) (006), Veldeke 21 (1946) (007), Veldeke 22 (1947) (019), Veldeke 23 (1948) (057), Veldeke 31 (1956) (098), Veldeke 32 (1957) (037), Vossen, H. (zj.hs).

De mest uit de potstal wordt verzameld op het erf; hier staan de algemene benamingen voor de mesthoop bijeen; in WLD afl. I, 1 worden de mestkuil en de mesthopen op het veld behandeld.

De **leup** is eigenlijk de naam van de euzie of ozing, de (droge) loopgang onder het overstekend dak, en daardoor ook de ruimte die door die leup wordt omsloten.

mesthoop (ook *meschoof*, *meshoop*): verspr. in geheel Lb.

mesthof (ook *meshof*): freq. Tongerlds., Lonerlds. en Truierlds., verspr. Zuid.Oostlb., zeldz. Oost.Zuidlb.; ook in Spekholzerheide, Bocholtz, Vaals, Montfort, Bilzen en Godschei.

mestem (ook *messem*): freq. Zuid.Oostlb., Centr.Maaslds., Trichterlds. en Bilzerlds.; ook in Heerlen, Vijlen, Bree en Membruggen.

meste, **miste**: freq. Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb.; ook in Waubach, Rimborg, Lottum en Arcen.

mest (ook *mes*): freq. Oost.Zuidlb.

en Zuid.Oostlb.; ook in Simpelveld, Kerkrade, Vaals, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Baarlo, Ospel, Stevensweert, Borgharen, America en Meterik.

mestkuil (ook *meskuil*): verspr. Oostlb-Rip. overgg., Oostlb., Centr.Lb. en Kleverlds.; ook in Bocholtz, Heers, Jeuk en Velden.

mestpoel (ook *mespoel*): zeldz. Zuid.Oostlb.; ook in Heerlen, Vijlen, Helden/Everlo, Stokkem, Obbicht, Stein, Maastricht en Heers.

aalpoel (ook *aapoel*): Guttecoven, Schinveld en Heerlen.

zeikpoel: Swalmen.

mestmijt (ook *mesmijt*): freq. Maaskemp., verspr. Noord.Oostlb. en Horns; ook in Pey.

mijt: Steyl en Maasniel.

mestplaats (ook *mesplaats*): Lottum en Sevenum.

mestvaalt: Blerick, Venlo, Geysteren en Griendtsveen.

vaalt: Merselo, Maasniel en Maastricht.

meststal: Grote-Brogel.

mestput (ook *mesput*): Sittard, Opglabbeek, Zonhoven en Hasselt.

mesthol (ook *meshol*): Rijkkel en Montzen.

mestlok (*meslook*): Simpelveld.

slijk mest (*slijkmes*): Zichen-Zussen-Bolder.

leup: Dieteren.

MUTSAARD, HOUTMIJT —

Kaart 8, *blz.* 155

Goossens 1b (1960), N 05A (1964) (082b), N 27 (1965) (050), ZND 31 (1939) (019);

Eupen Wb. (038), Kortesses Wb. (312), Maastricht Wb. ;

Goossens, J. (1959b), Janssen, A. (1949), Maar, H. van der (zj.hs), Veldeke 05 (1930) (199, 200), Veldeke 09 (1934) (477), Veldeke 15 (1940) (062, 096), Veldeke 17 (1942) (010, 011, 022), Veldeke 22 (1947) (030, 067), Veldeke 23 (1948) (022),

Veldeke 25 (1950) (072), Veldeke 33 (1958) (007).

De stapel kleinhout, vaak samengebonden bussels sprokkel- of snoeihout, die op of naast het erf te vinden is, zie het lemma TAKKENBOS.

Fak hangt samen met Fr. *fagot*; **bord** met Du. *Börde*; en **borrens** met *borren*, ‘branden’; zie ook hier het lemma TAKKENBOS.

houtmijt (ook *holtmiet*, *ootmijt*, *outmijt*): verspr. Zuid.Oostlb., Centr. Maaslds., Tongerlds., Demerkemp., Truierlds. en Brab.Lb.; ook in Sint-Martens-Voeren, Melick, Gelieren/Bret, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Neerharen, Eigenbilzen, Val-Meer, Zichen-Zussen-Bolder, Hamont, Neerpelt, Beverlo, Paal, Beringen, Zepperen, Borgloon, Lommel, Ottersum en Milsbeek.

houthoop: verspr. Kleverlds.

fakkenmijt: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Voerendaal, Mechelen, Teuven, Eijsden en Oost-Maarland.

fakkenhoop: Eijsden.

fak: Vijlen, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Eupen, Mheer en ’s-Gravenvoeren.

schansenmijt: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Bocholtz, Heerlen, Waubach, Lanaken, Caberg en Neerharen.

schansenhoop: verspr. Kleverlds.; ook in Rothem, Egchel, Roermond, Einighausen, Hoensbroek, Rothem, Buchten, Velden, Blerick en Venlo.

schansenberm: freq. Noord.Oostlb.; ook in Weert, Maasbracht, Blerick, Hout-Blerick, Boekend en Meijel.

schansenschop: Geulle.

schansmijt: Jabeek en Wolder/Oud-Vroenhoven.

schansberm: Swalmen.

schans: Wijlre, Tegelen, Reuver, Sittard, Ulestraten, Klimmen, Echt/Gebroek, Geulle en Maastricht.

schansen: Sittard, Stevensweert, Maaseik, Heugem en Velden.

mutsaardmijt: Leopoldsburg en Lommel.
mutsaard: Maaseik.
muttersmijt: Kaulille, Bocholt en Bree.
mutsermijt: Lommel en Leopoldsburg.
motsemmijt: verspr. Tongerlds.; ook in Rosmeer, Grote-Spouwen, Hoepertingen en Borgloon.
motsem: Kortessem en Martenslinde.
motsemmijt: Ketsingen.
motselmijt: Opheers.
mutterdmijt: Tungalroy, Opglabbeek, Genk, Neerpelt, Overpelt en Hechtel.
mutterdenmijt: Ospel, Weert, Bree, Opitter, Opglabbeek en Hechtel.
mutterdenhoop: Weert.
mutterdenberm: Eind, Weert, Leuken en Waterloo.
mutselmijt: Beverlo en Opheers.
mutsingmijt: Tongeren en Mal.
mutts: Leopoldsburg.
mijt: verspr. Centr.Maaslds.; ook in Heerlerheide, Heythuysen, Lutterade, Hoensbroek, Wintershoven, Gronsveld, Wintershoven, Borgloon, Donk (bij Herk-de-Stad), Brustem, Tessenderlo, Zelem, Halen en Blerick.
mijterd: Genk.
mijterdmijt: Achel.
mijtschansen: Susteren en Wolder/Oud-Vroenhoven.
krikkenberm: verspr. Horns; ook in Herten (bij Roermond), Eind, Maaseik, Aldeneik en Lanklaar.
krikkenmijt: Tungalroy.
krikken: Stramproy en Maaseik.
schalm: Diepenbeek.
schalmhout: Wimmertingen.
stokens (stokes): Moresnet.
bord: Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.
borrenshoop: Middelaar en Heijen.
bermhout: Tegelen.
bussel: Helden/Everlo en 's-Gravenvoeren.

TAKKENBOS, BUSSEL HOUT

Kaart 9, blz. 155

N 27 (1965) (049a, 049b), N 75 (1975) (144a).

De doorgaans tot een bundel samen- gebonden droge takken, sprokkel- of snoeihout, dat voor het opstoken van de kachel of de bakoven wordt gebruikt. **Hetsel** van *het, hette* 'hitte' (EDwb); **bord** hangt samen met Du. *Börde*, "een bussel takken en twijgen" (RhWb); **borrens** met *borren*, 'branden'. Bij **schalm** is aangegetekend: "bos hout in loten verkocht". **Fascine** is een bussel lange twijgen of wilgentenen; **krik** is juist heel kort kleinhout. Zie ook het lemma **BAKKERSHOUT** in WLD afl. II, 1, blz. 75.

schans: alg. Oostlb., freq. Centr. Maaslds., verspr. Horns, Trichterlds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Bleijerheide, Bocholtz, Heerlerheide, Heerlen, Waubach en Weert.
schansje (schanske): Wolder/Oud-Vroenhoven.
schans hout: Sittard.
doornenschans: Munstergeleen.
bussel: Limmel, Oost-Maarland, Zolder, Kermt, Beverlo, Donk (bij Herk-de-Stad), Gingelom en Halen.
busseltje (busselke): Einighausen en Beverst.
bussel hout: Echt/Gebroek en Riksingen.
bussel wissen: Rothem.
bos: Einighausen.
bos hout: Ottersum en Milsbeek.
mutsaard: Beringen, Gingelom, Linkhout, Leopoldsburg en Lommel.
mutsaardhout: Lommel.
doornenmutsaard: Borgloon.
mutterd (ook mutter): verspr. Maaskemp. en Demerkemp.; ook in Sint-Huibrechts-Lille, Linde, Ospel, Weert, Leuken en Neerpelt.
mutterdhout: Zolder.
mutser: Lummen, Beverlo, Beringen, Leopoldsburg, Zelem, Meldert en Halen.

mutsel: Tessenderlo en Opheers.
mutsing: Mal.
motsem: freq. Tongerlds. en Truierlds.; ook in Bilzen, Grote-Spouwen, Zepperen en Borgloon.
motsemhout (*jotsemhout*): Koninksem.
fak: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Mechelen, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Eijsden en Oost-Maarland.
fascine (fr.) (ook *fesiele*): verspr. Noord.Oostlb.; ook in Susteren, Leuken, Tungelroy, Neeritter, Maasbracht, Bree, Rekem, Geulle en Neerharen.
fascine-schans: Haelen.
schalm: Hoeselt.
krik: verspr. Horns; ook in Weert, Maaseik, Aldeneik en Rotem.
krikbos: Ottersum en Milsbeek.
slaghouten krik: Tungelroy.
borrens: Middelaar.
bord (ook *boed*): Noorbeek, Terlinden en Bocholtz.
stek: Riksingen.
slaghout: Wolder/Oud-Vroenhoven.
stekhout: Beringen.
remmelen: Hoensbroek.
wissen: Diepenbeek.
wijper: Beverst.
spillen: Diepenbeek.
hoop: Einighausen.
pak: Ulestraten.
bak: Riksingen.
hetsel: Donk (bij Herk-de-Stad), Sint-Truiden, Zelem en Halen.
floejer: Mechelen.
sleenhout: Diepenbeek.

BRANDHOUT

Kaart 10, blz. 156

Lk 02 (1953) (029), N 75 (1975) (157d, 158), SGV (1914) (005), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 22 (1936) (016b), ZND 48 (1954) (029), ZND m (Langohr); Maastricht Wb., Valkenburg Wb.;

Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, H. (1981), Janssen, A. (1949), Veldeke 07 (1932) (285), Veldeke 17 (1942) (021), Veldeke 22 (1947) (067), Veldeke 23 (1948) (014), Veldeke 27 (1952) (011), Veldeke 32 (1957) (012), Vossen, A. (zj.hs).

De grote blokken gezaagd en gespleten hout die worden verstookt in de kachel, het fornuis en de bakoven.

Bij **knoes** en **knuul** is aangetekend: “zware houtblokken, die in de winter worden verstookt”.

Vergelijk ook het lemma BRANDHOUT in WLD afl. III, 2.1, blz. 121.

brandhout (ook *berhout*, *bjanhout*, *brandhaalt*, *brandholt*, *brenhoots*): alg. Noord.Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds., freq. Oost. Zuidlb., Zuid.Oostlb., Centr. Maaslds. en Trichterlds., verspr. Horns, Maaskemp., Tongerlds. en Dommellds.; ook in Simpelveld, Eynatten, Welkenraedt, Eupen, Weert, Bilzen, Eigenbilzen, Martenslinde, Kermt, Hasselt, Paal, Leopoldsburg, Beringen, Wellen, Sint-Truiden en Oostham.

brandhoutjes (*berholtjes*): Eupen.

brand: Reuver, Horn, Asenray/ Maalbroek en Sint-Huibrechts-Lille.

vinkelhout (ook *vonkelhout*, *vinkehout*): alg. Zuid.Oostlb., Maaskemp., Centr.Maaslds., Tongerlds. en Lonerlds., freq. Trichterlds., Bilzerlds. en Truierlds., verspr. Geullds. en Demerkemp.; ook in Heerlen, Waubach, Vijlen, Molenbeersel, Kinrooi, Kessenich en Kaulille.

klein vinkelhout: Sint-Truiden.

kleinhout: verspr. Dommellds.; ook in Kelmis, Lontzen, Welkenraedt, Rotem, Vucht, Lanaken, Veldwezelt, Bilzen, Eigenbilzen, Mopertingen, Millen, Mal, Lummen, Beverlo, Beringen, Kerkom en Oostham.

stoofhout: freq. Demerkemp., verspr. Tongerlds., Dommellds.

en Beringerlds.; ook in Kinrooi, Geistingen, Bocholt, Gerdingen, Opglabbeek, Wijer, Dilsen, Sint-Lambrechts-Herk, Mechelen-Bovelingen, Herk-de-Stad, Sint-Truiden, Leopoldsburg, Oostham, Schoot, Linkhout, Loksbergen en Lommel.

stoofklampen: Overpelt.

stoofknabben: Zonhoven en Genk.

stoofknabjes (*stoofknepkjes*): Opitter.

stoofbrand: Opglabbeek.

stookhout: Genk, Maaseik, Riemst, Neerpelt, Kaulille, Zonhoven en Tessenderlo.

stookknabben: Bree.

stooksel: Bocholt, Ellikom, Overpelt, Eksel en Hechtel.

kluppeltjes (*kluppelkes*): Peer.

klompjes (*klomkes, klompkes*): Kleine-Brogel, Koersel, Heusden, Houthalen, Heppen, Paal en Meldert.

klomp: Houthalen.

klompen: Hechtel en Lummen.

knabhout: Nederweert.

knabben (ook *knep*): verspr.

Maaskemp.; ook in Nederweert, Dilsen, Eisdén, Peer en Linde.

knab: Bree.

hout: Gutshoven, Overrepen en Zichen-Zussen-Bolder.

dunhout: Kessenich, Geistingen, Bocholt, Bilzen, Kerkom en Lommel.

fijn hout: Maaseik, Elen en Boorseem.

kort hout: Geistingen.

rijshout: Lanaken.

wishout: Halen.

kleine stekjes (*klein stekskes*): Helchteren.

gekapt hout: Kessenich.

kapsel: Grote-Brogel en Bilzen.

gekliefd hout: Elen.

krik: Molenbeersel.

mijnhout: Dilsen.

meterhout: As.

haardvuurhout: As.

sleunsel: Hechtel.

spalken: As.

stekken (*stekker*): Kleine-Brogel.

1.2 Huisweide

In dit hoofdstuk is maar één lemma opgenomen, dat van de huisweide of de bleek. Zie voor het weiland in het algemeen en de soorten weiland, WLD afl. I, 8.

HUISWEIDE

Kaart 11, blz. 156

N 05A (1964) (076a), N 06 (1960) (033b add), N 14 (1962) (054, 055, 056), N 79 (1979) (101), DC 10 (1941) (004 add), RND 8 en 10; SGV (1914) (003 add), ZND 19B (1936) (002a, 003a), ZND 22 (1936) 002; Meerlo-Wanssum Wb.
Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Goossens, P. (zj.hs) (eigen opname), Grond, A. (1948) (101), Heynen, P. (1960sq), Janssen A. (1949), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der(zj.hs), Veldeke 8 (1933) (354), 16 (1941) (052), 21 (1946) (049), 25 (1950) (020, 040), 27 (1952) (052), 28 (1953) (077), Vossen, A.F. (1966-68), Welter, W. (1933).

De wei of het grasveld dat vlak bij het huis ligt en vaak als bleek voor de was werd gebruikt, of als speelplaats voor de kinderen, eventueel als tuiersplaats voor een geit of een koe. Vergelijk ook het lemma GRASVELD, BLEEKVELD in WLD afl. III, 2.1, blz. 319.

bleek: verspr. in geheel Lb.

bleekje: Meijel en Leuken.

bleekwei: Rotem, Lanklaar en Brustem.

bleekweitje: Mechelen-aan-de-Maas en Mechelen.

bleekplei: Ubachsberg, Teuven, Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

bleekdries: Opglabbeek.

bleekplaats: Oirsbeek en Eys.

bleekplak: Romershoven en Vliermaal.

bloek: Opheers.

groes: freq. Noord.Oostlb. en Kleverlds., verspr. Horns, Maaskemp., Centr.Maaslds., Tongerlds., Demerkemp. en Zuidgeld.Lb.; ook in Heerlen, Susteren, Puth, Ulestraten, Weert, Bocholt, Bree, Waterloos, Lutterade, Oirlo, Neerharen, Eigenbilzen, Grote-Spouwen, Overpelt, Kaulille, Beringen, Herk-de-

Stad en Linkhout.

groesje: Beringe, Montfort, Susteren, Stokkem, Lanklaar, Beverst, Velden, Meijel en Sevenum.

groeshof: Genk.

groesperk: Houthalen.

dries: freq. Maaskemp., verspr. Demerkemp.; ook in Heerlen, Herten (bij Roermond), Sittard, Puth, Tungalroy, Stokkem, Zichen-Zussen-Bolder, Hamont, Overpelt, Eksel, Heppen, Beverlo, Paal, Kwaadmechelen, Oostham, Zelem, Meldert, Linkhout, Lommel en Meijel.

driesje: Kwaadmechelen.

tuierdries: Beverlo.

huiswei: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oostlb-Rip. overgg., Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Eygelshoven, Bocholtz, Helden/Everlo, Neer, Herten (bij Roermond), Ell, Opheers, Venlo, Venray, America en Ysselsteyn.

huisweitje: Oirsbeek, Ulestraten, Guttecoven en Oost-Maarland.

thuiswei: Opheers.

huisveld: Beringen.

huisband: Helden/Everlo.

bamd: Panningen, Egchel, Boeket/Heisterstraat en Nederweert.

gras: Leopoldsburg en Schimmert.

grasveld: Boekend en Klimmen.

grasveldje: Herten (bij Roermond).

kalverweitje: Ottersum.

schaapswei: Neer.

varkenswei: Neer.

overwei: Ransdaal.

hofwei: Merkelbeek.

wei: Boorse, Schimmert en Romershoven

weitje (weike): Maastricht.

weidenaar: Puth.

hofje: Rosmeer.

plei: Houthem.

pleintje: Maastricht.

draad: Opglabbeek.

1.3 Bloemenhof

In twee al gepubliceerde afleveringen van het WLD komen vele bloemen en planten voor die niet zouden misstaan in een aflevering over de boerenhof: in WLD afl. III, 2.1, *Woning*, de paragraaf over tuin en kamerplanten, en in WLD afl. III, 4.3, *Flora*, beide van deel III, Algemene Woordenschat.

Van de boerenhofbloemen die waren verzameld in de kaartenbakken bij de eerste voorbereiding van deze aflevering van de landbouwwoordenschat in de jaren zeventig van de vorige eeuw, bleken vele al te zijn opgenomen in de flora-aflevering van deel III. Het zijn bosanemoon, driekleurige viool, eendenkroos, kamille, klimop, klis, koekoeksbloem, leeuwenbekje, lelietje-van-dalen, lis, lisdodde, margriet, muurbloem, reseda, sering, sleutelbloem, sneeuwkllokje, stinkende gouwe, vergeet-mijnietje en waterlelie.

In de paragraaf *Tuin- en kamerplanten* van WLD afl. III, 2.1 zijn een veertigtal planten behandeld, die we hier niet nog een keer zullen opnemen. We zijn immers van de vuistregel uitgegaan dat lemma's in de afleveringen het WLD niet worden herhaald, ook al betreft het andere delen, i.c. de algemene woordenschat. In gevallen dat de inhoud van een paragraaf in twee verschillende afleveringen zou passen, heeft de redactie steeds verwijlslemma's gemaakt. Alleen in gevallen van substantiële aanvullingen op het eerder verschenen materiaal, wordt die aanvullingen gegeven of wordt een nieuw, compleet lemma geschreven.

De belangrijkste aanvullingen voor deze paragraaf komen uit de PLAND, de *Plantennamen van de Nederlandse Dialecten*, verschenen op de website van het Meertens Instituut, www.meertens.knaw/pland, zie Brok 2006. Voor de PLAND zijn ook de Nijmeegse vragenlijsten benut en daarmee al het Limburgse materiaal over plantennamen. Zo werden nieuwe lemma's gemaakt voor het viooltje, de reseda en de sering (uit WLD afl. III, 4.3, *Flora*), voor de pioen (uit WLD afl. III, 2.1, *Woning*) en van de melkdistel (uit WLD afl. I, 5), met aanvullingen uit de PLAND.

Verder konden uit het Amsterdamse PLAND-materiaal nog de (kleine) lemma's hortensia, forsythia, hulst en rododendron voor het Limburgs worden opgesteld.

In de vaktaalvragenlijst N 73 over de bloemenkweker werd ook naar een groot aantal bloemenamingen gevraagd, maar op deze lijst is zeer weinig respons gekomen, hooguit uit zeven plaatsen. Sommige lijsten waren onvolledig ingevuld. Al met al te weinig materiaal om er zonder andere informatie een lemma van te maken.

Zo zal men in dit hoofdstuk, noch elders in het WLD, verrassenderwijs geen lemma vinden voor de begonia of de chrysant, noch voor het afrikaantje en de dahlia, die toch veelvuldig in de boerenhof voorkomen. Ze komen wel in de PLAND voor, maar met te weinig variatie in het Limburgs die een lemma rechtvaardigen.

De inhoud van deze paragraaf is dan ook geen index van bekende boerenplanten geworden; de nadruk ligt op enkele oude kruiden en bloemdragende planten; ook vindt men hier aanvullingen op enkele al eerder opgenomen lemma's.

Waar mogelijk is verwezen naar Dodoens *Cruijdeboeck* van 1554, niet in het minst omdat op de site www.plantaardigheden.nl een prachtig ingekleurd exemplaar van Dodoens kan worden nageslagen en omdat daar een keur van eigentijdse foto's van de planten is opgenomen.

BLOEMENTUIN

Goossens 1d (1960b), N 05A (1964) (076c add), Willems (1885) (014), ZND 27 (1938) (011); Daelen, J.v. (1933-41), Maar, H. van der (zj. hs), Veldeke 13 (1938) (064), Veldeke 20 (1945) (009), Veldeke 21 (1946) (009).

Naast de huisweide en de moestuin is er in veel boerenhoeven ook een aparte bloementuin te vinden, waar snijbloemen werden gekweekt voor gebruik in huis. Vergelijk ook het lemma **TUIN** in de aflevering over de woning (WLD afl. III, 2.1), hier met aanvullend materiaal.

bloemenhof (ook *bloemenof*, *bloemerhof*): freq. in Belgisch Lb.; ook in Tegelen, Weert, Maastricht en Venlo.

bloemenhofje (*bloemenhofke*): verspr. Maaskemp.; ook in Hees, Vroenhoven, Rosmeer, Rijkhoven, Lauw, Hamont, Overpelt, Hechtel en Oostham.

bloemhof: Venlo, Stokrooie en Wellen.
hof (ook *of*): Rekem, Lanaken, Maastricht, Bilzen, Diepenbeek, Alt-Hoeselt, Peer, Stevoort, Paal en Kuttehoven.

hofje (*hofke*): Peer, Stokrooie, Kuringen en Sint-Truiden.

engelse hof: Opgrimbie, Rekem, Vroenhoven, Hamont, Mettekoven, Sint-Truiden en Jeuk.

engels hofje (*engels hofke*): Heusden.

lusthof (*lushof*): Gelinden.

bloemenkoolhofje (*bloememkulefke*): Klimmen.

bloemenmoostem (*bloemenmoossem*): Mechelen-aan-de-Maas.

bloemenwarmoes: Gutshoven en Zichen-Zussen-Bolder.

bloemengarde (*bloemengade*): Kerkrade, Lontzen en Welkenraedt.

garde (ook *gade*): Well en Remersdaal.

bloementuin: Meeuwen en Opglabbeek.

bloemtuin: Genk.

tuin (ook *tuimp*): verspr. Maaskemp.; ook in Heerlen, Henri-Chapelle, Baelen, Eupen, Beek, Sittard, Maaseik, Eijsden, Val-Meer, Diepenbeek, Hamont, Neerpelt, Peer, Koersel, Helchteren, Hasselt, Tessenderlo, Venray, Meijel en Sevenum.

bloemenperk: Millen.

bloemperk: Wijer en Remersdaal.

perk: Eisden, Diepenbeek, Hoeselt en Hasselt.

perkje (*perkske*): Lommel, Paal en Sint-Truiden.

bloemenbed: Hoeselt.

rabat: Sint-Huibrechts-Lille.

wei: Vechmaal.

BLOEMPERK

Goossens 1a (1955), Goossens 1b (1960), ZND A1 (1940sq) (080), ZND m (Dupont, GrGr, Houben, Marchal, Michiels, Vanderbeeken, Welter); Heyden, L.v.d. (1927), Veldeke 09 (1934) (466).

Het tuinbed waarin de tuinplanten staan. Zie ook WLD afl. III, 2.1, blz. 318.

bed: freq. in heel Belgisch Lb.; ook in Sittard.

bedje (ook *beddeke*): freq. in heel Belgisch Lb.

perk: verspr. in geheel Belgisch Lb.; ook in Kerkrade.

perkje (*perkske*): verspr. Bilzerlds.; ook in Kanne, Diepenbeek, Rutton, Berbroek en Sint-Lambrechts-Herk.

bloemenperk: Echt/Gebroek en Gutshoven.

perceel: Kortessem.

perceeltje (*perceelke*): Opoeteren, Elen, Rijkhoven, Gors-Opleeuw en Bommershoven.

rabat: verspr. Truierlds.; ook in Boekhout en Vorsen.

plekje (*plekske*): Diets-Heur.

stukje (*stukske*): Kerkom, Voort en Bommershoven.

veldje: Eupen.

PIOEN

Kaart 12, blz. 157

Baader 09-10 (1926) (580), DC 13 (1945) (013), DC 17 (1949) (007), N 73 (1975) (033c4), N 92 (1982) (add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 01u (1924) (007), ZND 05 (1924) (047); Bree Wb. (273), Diepenbeek Wb. (115), Hamont Wl. (354), Kerkrade Wb. (224), Kortessem Wb. (215), Maastricht Wb. (307, 321), Meeswijk Wl. (052), Niel-bij-Sint-Truiden Wl. (I.090, II.164), Roermond Wb. (222), Sittard Wb. (312), Tongeren Wb. (439), Tungalroy Wb. (186), Venlo Wb. (095), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb. (365); Abrahams, P. (1981) (129), Anon. Venlo L 271 (zj), Anon. Weert L 289 (zj), Geurts, R. (1988) (025), Janssen, L. (1983) (079, 080), Mertens, A.M. (1885b) (221), Reumers, P. (1987) (091), Simons-Stienen, L. (1982) (027), Theunissen, J. (1979) (030), Veldeke 29 (1954) (026); met aanvullingen uit de PLAND.

Paeonia officinalis L.

De pioen of pioenroos is een heesterachtige overblijvende plant met grote doorgaans rode bolvormige bloemen. Al vanaf de dertiende eeuw wordt de pioen in medische recepten beschreven, zie ook Dodoens 1554, blz. 372-374.

De bloeitijd valt rond Pinksteren, vandaar de benamingen die beginnen met **pink(s)(ter)-** en **sinksen-**.

Pondsroos argumentatief 'grote roos' (Janssen 1983); **olen** 'olie' vgl. Brok (1991, 109 ev.) als naam voor de klaproos.

pioen: verspr. Noord.Oostlb., Demerkemp., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Heerlen, Dieteren, Geleen, Valkenburg, Elen, Eisdien, Rekem, Lanaken, Maastricht, Neerharen, Bilzen, Schalkhoven, Hamont, Neerpelt, Peer, Beringen, Donk (bij Herk-de-Stad), Herk-de-Stad, Gingelom, Leopoldsburg, Oostham en Tessenderlo.

pioenroos: Heerlen, Einighausen, Sittard, Gronsveld, Ospel, Guttecoven, Maastricht, Borgharen, Sint-Huibrechts-Lille, Lottum, America en Maasbree.

pioenbloem: Hasselt.

balroos: alg. Noord.Oostlb., verspr. Horns en Centr.Maaslds.; ook in Pey, Bocholt, Opoeteren, As, Zolder, Houthalen, Zonhoven, Niel-bij-St.-Truiden, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Loksbergen, Halen en Venlo.

pinksterroos: Valkenburg, Meeswijk, Maastricht, Overpelt, Heppen, Donk (bij Herk-de-Stad), Sint-Truiden, Leopoldsburg, Aren en Hout-Blerick.

pinkstroos: Hasselt.

pinkstroos: verspr. Lonerlds.; ook in Kerkrade Wb. en in Hergenrath, Voerendaal, Vijlen, Montzen, Martenslinde, Velm, Aalst-bij-St.-Truiden en Buvingen.

pinkseroos: Mielen-boven-Aalst.

pinkroos: Rijkkel.

pinksterbloem: verspr. Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Voerendaal, Amby, Moelingen, Molenbeersel, Ophoven, Lanaken, Maastricht, Neerharen, Waltwilder, Hoeselt, Hamont, Kleine-Brogel, Peer, Zonhoven, Hasselt, Wellen, Borlo en Lommel.

pinksbloem: Vliermaal, Peer, Sint-Lambrechts-Herk, Sint-Truiden en Niel-bij-St.-Truiden.

pinkstbloem: Helchteren en Houthalen.

sinksenbloem: Koninksem, Beringen, Kwaadmechelen en Halen.

sinkserbloem: Niel-bij-As.

sinksbloem: Leopoldsburg en Paal.

cornelisroos: verspr. Demerkemp.; ook in Panningen, Helden/Everlo, Maaseik, Diepenbeek, Beverst, Tongeren, Achel, Eksel, Kortessem, Wellen en Lommel.

cornelisbloem: Schulen en Kuringen.

sint-cornelisroos: Hechtel.

kermisbloem: Mechelen-aan-de-Maas.

kerkroos: Weertlands Wb.; ook in

Thorn en Mook.

kerkwaz: Grathem.

paardsroos (ook *pjatsroos*): verspr. Ripuar. en Geullds.; ook in Lanaken, Maastricht, Smeermaas, Eigenbilzen, Rosmeer, Val-Meer, Tongeren en Membruggen.

paardenroos: Maastricht.

paardroos (*pjatroos*): Rosmeer en Vlijtingen.

paardenbloem: Hulst/Konijnsberg.

koeroos: Martenslinde.

boerenroos: Overpelt, Wijchmaal en Peer.

bommelroos: Opgrimbie, Rekem en Uikhoven.

stinkroos: verspr. Maaskemp.

stinkbloem: Hombourg, Gruitrode, Hamont, Lummen, Zonhoven, Hasselt, Paal en Venray.

stinkbol: Beringen.

stinker: Bree.

stinkertje (*stinkerke*): Alken.

broedroos: Tungelroy.

bruidsroos: Tungelroy.

stokroos: freq. Zuid.Oostlb.; ook in Ransdaal, Wijlre, Buchten, Born, Bilzen, Sint-Huibrechts-Lille, Ulbeek en Blerick.

campagneroos: Eupen.

potroos: Leopoldsburg.

pondroos: Zonhoven.

pondsbloem: Mettekoven.

donderkruid: Oplabbeek.

jozemien: Borgloon.

kolbloem: Eijsden.

slaapkop: Alken.

olen: Tessenderlo.

vuilbloem: Hoensbroek.

ANJELIER

Kaart 13, blz. 157

DC 17 (1949) (009), N 73 (1975) (037f), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 01u (1924) (007), ZND 15 (1930) (001); Diepenbeek Wb. (115), Kortessem Wb. (215),

Maastricht Wb., Valkenburg Wb. ;

Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, L. (1983) (012), Mertens, A.M. (1885b), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 33 (1958) (008).

Dianthus L.

De anjelier of anjer is een bekende sierplant met smalle spitse bladeren en hoofdjesachtige bloemen, vaak in trossen, met een gewimperde rand, variërend van karmijnrood tot wit. Bloeitijd van juni tot eind september.

De anjelier komt voor in Dodoens 1554 (blz. 191-193) onder de benaming *ginoffelen*.

De benamingen **genoffel**, **giroffel**, **kernoffel**, enz. hangen samen met Fr. *girofle*, 'kruidnagel' vanwege de overeenkomst in geur.

Voor **meiezoetje**, zie WLD afl. III, 4.3 Flora, in het lemma MADELIEFJE, blz. 241.

anjelier (ook *anelier*, *angelier*):

zeldz. Centr.Maaslds.; ook in Heerlen, Weert, Ophoven, Bocholt, Gruitrode, Lanaken, Maastricht, Hoeselt, Piringen, Neerpelt, Peer, Zolder, Hasselt, Heppen, Paal, Beringen, Mettekoven, Leopoldsburg, Tessenderlo en Halen.

anjeleit: Nieuwstadt.

anjel: Blerick.

anjer: Heerlen, Eys, Helden/Everlo, Tungelroy, Puth, Ospel, Stevensweert, Roosteren, Maastricht en Venlo.

flet: alg. Ripuar., Geullds., Noord.Oostlb. en Zuidgeld.Lb., freq.

Kleverlds., verspr. Horns; ook in Vijlen, Pey, Dieteren, Sittard, Echt/Gebroek en Guttecoven.

fletje: Einighausen, Oirsbeek, Merkelbeek, Elen, Buchten en Born.

dobbele flet: Ophoven.

flier: Nieuwstadt, Meerssen, Ophoven, Maaseik, Dilsen, Mechelen-aan-de-Maas, Lanaken, Bilzen, Riksingen, Heusden, Beringen, Hoepertingen,

Voort en Oostham.
fliertje (*flierke*): Sint-Huibrechts-Lille en Peer.
flierbloemetje (*flierbloemke*): Peer.
flierenhout: Hamont.
muurflier: Sint-Truiden en Gelinden.
stinkflier: Sint-Truiden.
stokflier: Ophoven.
genoffel (ook *gernoffel*, *snoffel*): verspr. Weertlds., Dommellds. en Truierlds.; ook in Grathem, Bocholt, Opglabbeek, As, Elen, Stokkem, Maastricht, Martenslinde, Heusden, Lummen, Schulen, Paal, Veulen, Leopoldsburg, Oostham, Tessenderlo, Hulst/Konijnsberg, Linkhout, Loksbergen, Halen, Lommel en Venray.
genoffeltje (*genoffelke*, *gernoffelke*, *snoffelke*, *snoffeltje*): verspr. Dommellds.; ook in Panningen, Stramproy, Tungalroy, Maastricht, Stal, Buvingen, Kerkhoven, Tessenderlo, Venray, Meijel en Leunen.
dobbel genoffel (ook *dobbel gernoffel*): Tessenderlo en Halen.
kernoffel (ook *kermiefel*): freq. Lonerlds., verspr. Demerkemp.; ook in Maaseik, Mechelen-aan-de-Maas, Diepenbeek, Beverst en Mielenboven-Aalst.
kernoffeltje (*kernoffelke*): Bolderberg en Mechelen-aan-de-Maas.
giroffel (ook *groffel*): verspr. Dommellds.; ook in Amby, 's-Gravenvoeren, Molenbeersel, Tongerlo, Niel-bij-As, Rotem, Stokkem, Meeswijk, Neerharen, Vlijtingen, Kermt, Hasselt, Beringen, Sint-Lambrechts-Herk, Herk-de-Stad, Leopoldsburg en Kwaadmechelen.
giroffelsnagel: Vliermaal en Welkenraedt.
groffiaat (ook *goffraat*): freq. Zuid.Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlds., verspr. Maaskemp. en Bilzerlds.; ook in Ransdaal, Wijlre, Gulpen, Sint-Pieters-Voeren. Beverst, Rijkhoven, Membruggen en Kermt.

groosgroffiaat: Martenslinde.
groffioel: Herbesthal.
gravin: Schalkhoven.
gravinnen: Uikhoven en Hoeselt.
gravinnetjes (*gravinnekes*): Neerrepn, Riksingen, Membruggen en Kortesssem.
violet (ook *filet*): Waubach, Eupen, Roermond, Arcen, Blerick en Geysteren.
grasviolet (*grasfilet*): Wellerlooi.
stankviool: Geysteren.
muurviool: Geleen.
muurbloem: Hamont.
muurkruid: Montzen.
jonker: Niel-bij-As.
jonkertje (*junkerke*): Sittard, Valkenburg, Amby, Ten-Esschen/Weustenrade, Rekem, Uikhoven, Neerharen en Aalst-bij-St.-Truiden.
pluimpje (*pluimke*): verspr. Demerkemp.; ook in Koninksem, Peer, Paal, Beringen, Donk (bij Herkde-Stad), Sint-Truiden, Leopoldsburg en Halen.
nageltje (*nelke*): Vijlen.
nagelbloempje (*nagelbluumke*): Hoensbroek.
nagelboom: Gruitrode.
christendagje (*christendieske*): Peer.
meiezoetje (*mejeutsje*): 's-Herenelderden.
herik: Blerick.
ielje: Beverst.
laurierboompje (*lereerbuimke*): Eisden.
mariazweren: Limbricht.

VIOOLTJE

Kaart 14, blz. 158

DC 60A (1985) (140, 141), N 73 (1975) (032b-6), N 082 (1981) (add), N 092 (1982) (140, add), ZND 34 (1940) (066a, 066b); Bree Wb. 1 (303), Echt Wb. (043, 127), Genk Wb. (097), Gronsveld Wb. (131), Hamont Wl. (515), Haspengouws Id. (067, 302), Hasselt Wb.

(498), Hasselt Wb. 2 (155), Heerlen Wb. (067), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (168), Kortesseem Wb. (409, 560), Lommel Wl. (376), Maastricht Wb. (471, 502), Meerlo-Wanssum Wb. (312), Meeswijk Wl. (264, 707), Niel-bij-Sint-Truiden Wl. (L.350), Roermond Wb. (307), Sint-Truiden Wb. (102), Sittard Wb. (234, 304), Tegels Wb. (083), Tungalroy Wb. (187), Valkenburg Wb., Venray Wb. (160), Weertlands Wb. 1 (B1-03), Zonhoven Wb. (121);
 Alsters-van der Hor, J. (1987) (125), Anon. Weert L 289 (zj), Bakkes, P. (zj.hs), Boer, F. de en Z. Zoons (1988) (032), Dols, W. (1953) (179), Grond, A. (1948) (031), Heyden, L.v.d. (1927), Houben, J.H.H. (1905) (131), Janssen, L. (1983) (098, 099), Jaspas, E. (1921-28), Krekelberg, G. (1935) (190), Lemmerling, H. (1979) (010), Reumers, P. (1987) (091), Vandermeeren 1995 (288), Veldeke 01 (1926) (009), Veldeke 07 (1932) (349), Veldeke 09 (1934) (462), Veldeke 15 (1940) (019, 025), Veldeke 16 (1941) (061), Veldeke 21 (1946) (003), Veldeke 33 (1958) (009), Veldeke 41 (1966) (072), Venken e.a. 1990 (043, 116);
 met aanvullingen uit de PLAND (viooltje en driekleurig viooltje).

Viola tricolor L.

De gekweekte viooltjes zijn afgeleid van het wilde viooltje of diekleurig viooltje, dat is behandeld in de Flora-aflevering (WLD afl. III, 4.3, blz. 215-216). Ze hebben grotere bloemen en andere kleuren dan het wilde viooltje en zijn geliefd als borderplantjes. Net zoals het vergeet-mij-nietje is het viooltje het symbool van de herinnering, vandaar **pensée**, eigenlijk 'gedachte'. Dodoens beschreef de tamme viooltjes in 1554 (blz. 183-184) als *violetten*.

viool: verspr. Zuid.Oostlb., Centr. Maaslds. en Kleverlds.; ook in Weertlands Wb. en in Heerlen, Epen, Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Eupen, Roermond, Montfort, Tungalroy, Thorn, Opitter, Maastricht, Schimmert, Bilzen, Rosmeer, Zichen-Zussen-Bolder, Rijkhoven, Paal,

Kortesseem, Muizen en Lommel.
viooltje (ook *vioolke*): freq. Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds., Bilzerlds. en Kleverlds., verspr. Oostlb. en Dommellids.; ook in Kerkrade, Ransdaal, Weert, Tungalroy, Ophoven, Thorn, Beverst, Hechtel, Schullen, Hasselt, Heppen, Paal, Sint-Lambrechts-Herk, Nieuwerkerken, Sint-Truiden, Leopoldsburg, Oostham, Tessenderlo, Lommel en Venlo.
driekleurig viooltje: Echt/Gebroek, Vlodrop en Vijlen.
driekleur : Montfort.
wild viooltje (*wild vioolke*): Kaulille, Oirlo en Posterholt.
veredeld viooltje: Meijel.
maarts viooltje: Sittard.
hondsviool: Meeswijk en Valkenburg.
akkerviooltje: Melick.
bosviooltje: Posterholt.
veldviooltje: Maasbree.
grote viool: Mheer.
violet: Diepenbeek, Kwaadmechelen, Oostham en Lommel.
violetje (ook *violèke, violetteke, vollekke*): verspr. Demerkemp.; ook in Tegelen, Genk, Neerpelt, Overpelt, Eksel, Beverlo, Paal, Kerkhoven, Meldert en Lommel.
wild violetje (*wild violetteke*): Beverlo.
violetje (*vigeletteke*): Helchteren.
flet: freq. Lonerlds. en Truierlds., verspr. Tongerlds.; ook in Stokkem, Stevoort en Hasselt.
fletje (ook *fletteke*): freq. Demerkemp.; ook in Genk, Diepenbeek, Beverst, Hoeselt, Eksel, Paal, Beringen, Alken, Ulbeek, Zepperen, Gorseem, Sint-Truiden en Linkhout.
spaanse flet: Rijkkel.
hondsplet: Alken.
hondspletje (*hondsletteke*): Zolder.
fleut: Val-Meer, Tongeren, 's-Herenelderen, Gelinden, Gutshoven, Heers en Mielen-boven-Aalst.
fleutje: Diepenbeek.
fleuter: Niel-bij-St.-Truiden en Jeuk.

fleutertje (ook *fleuterke*): verspr.

Truierlds.; ook in Paal en Halen.

spaanse fleuter: Niel-bij-St.-Truiden.

riekend fleutertje: Niel-bij-St.-Truiden.

fletter: Haspengouws Id.

pensée (fr.): Wijlre, Sittard, Mheer, Ophoven, As, Echt/Gebroek, Maastricht, Eijsden, Schimmert, Rothem, Kortessem en Jeuk.

pensée-tje (*penseeke*): Stokkem, Diepenbeek, Hoeselt, Hasselt, Beringen en Buvingen.

gezicht: Kunrade.

chris-oogje: Kerkrade Wb.

doodskop: Beesel en Schimmert.

kerkhandjes (*kerkhenkes*): Neuroeteren.

stiefmoedertje: Ten-Esschen/Weustenrade.

wie-langer-wie-lievertje (*wie-langer-wie-lieverke*): Maastricht.

FORSYTHIA

DC 76 (2002) (026).

Forsythia viridissima Lindl.

De forsythia of chinees klokje is een lente-aankondiger, vanaf februari kleurt hij vele tuinen uitbundig felgeel. De heester met langgerekte takken kan tot 2,5 meter hoog worden; de bloempjes zijn kelkvormig, de bladeren zijn getand. De plant is aan het einde van de negentiende eeuw uit China ingevoerd.

forsythia: Waubach, Roermond, Maaseik, Echt/Gebroek, Stokkem, Lommel, Venray, Castenray en Meijel.

chinees klokje: Gennep, Nederweert en Baarlo.

geel hoofdje: Beesel.

geel klokje: Baarlo.

paaspijp: Maasbree.

bloeiend hout: Susteren.

HORTENSIA

DC 76 (2002) (031).

Hydrangea macrophylla (Thumb. Ser.)

De hortensia is een geliefde heester in de bloemenhof, met grote bolvormige bloementrossen, roze of wit of (gekweekt) lichtblauw. De plant is in de achttiende eeuw uit China in Engeland geïmporteerd en vandaar over het continent verspreid.

hortensia (ook *ortenzia*): Waubach, Baarlo, Roermond, Hunsel, Maaseik, Echt/Gebroek, Stokkem, Eigenbilzen, Lommel, Venray, Castenray en Meijel.

hortense: Simpelveld.

SIERERWT

N 73 (1975) (031a);

Beverlo Wb. (211), Hasselt Wb. (375), Hoeselt Wb., Meeswijk Wl. (522), Sittard Wb. (329, 341, 354), Venray Wb. (368), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (386); Janssen, L. (1983) (081).

Lathyrus odoratus L.

De siererwt of pronkerwt is een dankbare, aangenaam geurende snijbloem in de tuin, hoe meer geplukt, des te beter de bloei.

Het is een eenjarige zelfhechtende klimplant, die vaak langs het hek of de schutting rond de tuin groeit. De veelkleurige bloemen hebben korte stelen. Hoewel de groei- en bloeiwijze lijken op die van eetbare erwten, is het toch slechts verre familie en zijn de zaden niet eetbaar, integendeel, ze zijn giftig. Dodoens beschrijft de plant in 1554 (blz. 517-518) als *platte erwten*.

siererwten: Weertlands Wb. en in Sittard, Maastricht, Schimmert en Meijel.

pronkerwten: Venray Wb. en in

Tungelroy, Ten-Esschen/Weustenrade en Sittard.

reukerwt (ook *reuk-ette*): Rothem, Sittard, Oplabbeek, Elen, Meeswijk, Eigenbilzen, Rosmeer, Hoeselt, Neerrepen, Rijkhoven, Peer, Houthalen, Zonhoven, Beverlo, Wellen, Heks, Buvingen, Kerkhoven, Oostham en Halen.

reukerwtjes: Smeermaas, Eigenbilzen, Rosmeer, Val-Meer, Beverst, Achel, Zonhoven en Hasselt.

ruikerwt: Rijkel.

erwtblimmekes: Stal.

klimmerd: Dilsen.

RESEDA

Kaart 15, blz. 158

DC 60A (1985) (139), N 092 (1982) (139, add), SGV (1914) (029, add), ZND 35 (1941) (002); Echt Wb. (102), Gronsveld Wb. (383, 396), Hasselt Wb. (374), Heerlen Wb. (022), Maastricht Wb. (348, 354), Meeswijk Wl. (536), Roermond Wb. (243), Sittard Wb. (339), Tegelen Wb. (111), Tongeren Wb. (490), Tungelroy Wb. (187), Valkenburg Wb. (150), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (396); Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, L. (1983) (082), Mertens, A.M. (1885b), Reumers, P. (1987) (090), Veldeke 15 (1940) (022); met aanvullingen uit de PLAND.

Reseda L.

De reseda is een algemeen voorkomend kruid van 20-60 cm hoog met geurende kegelvormige bloemtrossen die geelgroen van kleur zijn. Ze bloeit van mei tot september.

Het is een van oudsher bekende plant, Dodoens vermeldt haar al in 1554 (blz. 80-81) als *wouwe*.

reseda: verspr. Oostlb., Maaskemp., Centr.Maaslds. en Kleverlds.; ook in Montzen, Tungelroy, Ophoven, Lanaken, Maastricht, Eigenbilzen,

Achel, Hamont, Hechtel, Spalbeek, Hasselt, Paal, Ulbeek, Heers, Borgloon, Sint-Truiden, Muizen, Jeuk, Oostham, Tessenderlo, Meldert, Lommel en Blerick.

rezendaal: Sint-Truiden.

rose d'egypte (**fr.**) (*rozeziep, rozezieps, rozeziept, roziep, roziet*): verspr. Oostlb., Maaskemp., Centr.Maaslds., Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Weertlands Wb. en in Tungelroy, Grathem, Maastricht, Martenslinde, Rosmeer, Zichen-Zussen-Bolder, Diepenbeek, Tongeren, Kaulille, Peer, Beverlo, Herk-de-Stad, Oostham en Linkhout.

wilde rose d'egypte (*wille rozezoep*): Tongeren.

egypte-douw (*gipzendouw*): Heerlen en Montzen.

roos van Egypte: Genoelselder en Herderen.

wilde roos van Egypte: Genoelselder en Herderen.

roosje van Egypte (*rooske* —): Ulbeek, Rijkel en Mettekoven.

bloempje van Egypte (*bloemke* —): Sint-Truiden.

stinkbloem: Lommel.

stinkertjes (*stinkerkes*): Lommel.

theebloem: Montfort.

theebloemetje (*theebloemke*): Bree, Thorn en Stein.

balsembladeren: Heers.

hondsviool: Klimmen.

kernoffel: Hoepertingen.

levia: Houthalen.

vingerhoedjes: Grote-Brogel.

KAARDENBOL

Kaart 16, blz. 159

DC 60A (1985) (169, Bijl.), N 092 (1982) (169), SGV (1914) (016); Diepenbeek Wb. (106), Heerlen Wb., Sittard Wb. (366), Tongeren Wb. (242), Tungelroy Wb. (186), Weertlands Wb. (B1-05);

Anon. Weert L 289 (zj), Houben, G.L. (1980) (428), Janssen, L. (1983) (043).

Dipsacus L.

De kaardenbol of weverskaarde is een kruid van 70-150 cm hoog dat vooral opvalt vanwege de grote, met stekels bezette vruchtkolven aan de top van de stengels. De lichtpaarse kleine bloempjes verschijnen in ringen om de bol. De vruchten werden vanaf de Middeleeuwen tot in het midden van de vorige eeuw gebruikt om het gevolve wollenlaken te ruwen; niet, hetgeen de naam zou doen vermoeden, om wol te kaarden, daartoe zijn de stekels te teer. *Kaarde* komt van Lat. *carduus* 'distel'. Dodoens behandelt de plant in zijn *Crujdeboeck* van 1554 als *Caerde* op blz. 556-557.

kaardenbol (ook *kaarbol*): verspr.

Noord.Oostlb.; ook in Wijlre, Vijlen, Lutterade, Schimmert, Mheer, Thorn, Grevenbicht/Papenhoven, Buchten, Urmond, Maastricht en Oirlo.

kaard (*kaad*): Schinveld, Heerlen en Vijlen.

kaarddistel (ook *kaarddissel*, *kaardedistel*): Blerick, Diepenbeek en Mheer.

kamdistel: Geleen en Puth.

melkdistel: Brunssum.

zouwdistel (ook *zouwdissel*): Heijen, Well en Wellerlooi.

doofdistel: Amby.

distel (ook *dissel*): verspr. Kleverlds.; ook in Belfeld, Beesel, Bingelrade, Obbicht en Lottum.

distelkop: Gulpen.

kam (ook *kamp*): freq. Zuid.Oostlb.; ook in Weertlands Wb. en in Tungalroy, Thorn, Stein, Limmel en Tongeren.

wilde kam: Echt/Gebroek.

kamstruik (*kampstroech*): Simpelveld.

kelk: Hunsel.

klit: Thorn.

krats: Schinveld en Rimborg.

scharkretserd: Sittard.

volderskruid: Jeuk.

weverkaarde (*weverkaar*): Echt/Gebroek.

weverskaarde: Echt/Gebroek en Bergen-Terblijt.

wijwaterborstel: Jeuk.

MELKDISTEL

Kaart 17, blz. 159

DC 60A (1985) (101), DC 69 (1994) (041), N 82 (1981) (157 add), N 92 (1982) (101), ZND 01 a-m (1922), ZND 23 (1937) (012b), ZND m (Claessens);

Gronsveld Wb. (098), Haspengouws Id. (049), Kerkrade Wb. (319), Kortessem Wb. (072), Maastricht Wb. (061), Meeswijk Wl. (663), Roermond Wb. (291), Sint-Truiden Wb. (077), Sittard Wb. (073), Tongeren Wb. (019, 100), Uikhoven Wl. (031), Venlo Wb. (259), Zonhoven Wb. (237);

Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Veld-eke 33 (1958) (029);

met aanvullingen uit de PLAND.

Sonchis oleraceus L.

De melkdistel is vooral bekend als veldplant, maar komt ook in tuinen voor. Hij lijkt vanwege de getande en stekelige bladeren op de distel en vanwege de bloemkorfjes en de zaadpluizen op de paardenbloem.

Vanouds is de plant in volksgeneeskunde toegepast voor lever- en galaandoeningen. Dodoens bespreekt hem in 1554 (blz. 60-602) als de *sonche*.

Dauwdistel komt al bij Dodoens in deze vorm voor. Pâque (1896, 80-81) wijst erop dat de bladeren wel op distels lijken maar niet steken zodat men er op mag duwen of "dauwen" (zie ook Tongeren Wb.). De spelling "douw-" geeft geen enkele attestatie.

Aanvulling op WLD afl. I, 5 (1994), blz. 148.

melkdistel (ook *melkdissel*): verspr. Noord.Oostlb.; ook in Vijlen, Mheer, Molenbeersel, Bree, Elen, Grevenbicht/Papenhoven, Peer, Zonhoven, Sint-Truiden, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Sevenum en Maasbree.

gewone-melkdistel: Berg-en-Terblijt.

melkbloem: Hulst/Konijnsberg.

melkkruid: Oostham.

melkplant: Thorn.

melkspier: Vlodrop.

dauwdistel (ook *auwdissel*, *dauwdissel*, *doedistel*): alg. Tongerlds. en Lonerlds., verspr. Zuid.Oostlb., Centr. Maaslds., Trichterlds., Bilzerlds. en Truierlds.; ook in Genk, Kuringen, Stevoort, Hasselt, Oostham, Tessenderlo en Halen.

dauwedistel: Rijkhoven.

daamdistel (*daamdissel*, *daandissel*): Stevoort en Hasselt.

lievevrouwdistel (ook *lievevrouwedissel*): Beverlo.

hofdistel: Niel-bij-As.

tuindistel: verspr. Oostlb., Horns en Centr.Maaslds.; ook in Neerpelt en Venlo.

landdistel: Peer.

doofdistel (ook *doofdissel*): Wijlre, Bilzen, Rijkhoven en Membruggen.

dovedistel (*dovedissel*): Haspengouws Id.

zuigdistel: Kerkrade Wb.

duikdistel: Kaulille.

duivendistel (ook *duivendissel*): Nieuwerkerken.

duivensittel: Nieuwerkerken.

distel (ook *dissel*): Sevenum, Montfort, Doenrade, Tungalroy, Echt/Gebroek, Martenslinde, Diepenbeek, Kleine-Brogel, Paal en Venray.

hazenkool: Tungalroy, Ophoven, Diepenbeek, Hasselt en Linkhout.

hazensalade: Diepenbeek, Lummen, Spalbeek en Kuringen.

konijndistel: Lanaken.

konijnenkool: Paal.

konijnenkruid: Oostham.

konijnsalade (ook *knieneslaast*): Kuringen.

konijnsalade: Zonhoven.

konijnsmelk: Houthalen.

mollensalade: Echt/Gebroek.

ezelsdistel: Neerpelt.

paardsdistel: Mheer.

paardsbloem: Zutendaal.

pisbloem: Zutendaal en Lanaken.

scheve: verspr. Maaskemp.

chicoreistruik: Borlo.

suikerrij: Sint-Truiden, Tongeren en 's-Herenelderden.

suikerijsalade: Bilzen.

sutterrij: Sint-Lambrechts-Herk.

zourmelk: Gulpen, Epen, Schimmert en Thorn.

ganstong: Hamont.

ganzentong: Hamont, Kessenich en Mheer.

graafstam: Melick.

kruidkoek: Beverlo en Peer.

neet: Tessenderlo.

netel: Hechtel.

vetwortel (ook *verwottel*): Spalbeek.

vrach: Ophoven.

HULST

DC 76 (2002) (127).

Ilex aquifolium L.

De hulst is een groenblijvende heester met stijve, in stekels uitlopende, glimmende bladeren die de gehele winter overblijven, witte bloempjes en rode bessen. Geliefd als sierheester en als (ondoordringbare) haag; de rood-groene hulsttakjes zijn een gewilde kerstversiering. Bekend is ook de bonte variëteit waarvan de groene blaadjes gele randen hebben.

Dodoens behandelt de plant in 1554 onder dezelfde naam *hulst* op blz. 754-755.

hulst (ook *huls*, *uls*, *ulst*): verspr. Ripuar., Noord.Oostlb., Centr.

Maaslds. en Kleverlds.; ook in Waubach, Susteren, Nieuwstadt, Puth, Nederweert, Maastricht, Zonhoven, Hasselt en Lommel.

ilex: Vaals.

mistletoe (eng.) (*mispeltoe*): Hunsel.

steekpalm: Vaals.

RODODENDRON

DC 76 (2002) (122).

Rhododendron L.

De rododendron is een zeer oude plant, al rond het begin van onze jaartelling werd ze in China in potten gekweekt. Botanisch is het een zeer uitgebreide familie, waartoe ook de azalea en de oleander behoren. De rododendron in onze tuinen is een algemeen bekende en gemakkelijk te herkennen struik, doorgaans met groenblijvende olieachtige bladeren en grote witte en roze tot donkerrode bloemtrossen die vanaf mei uitbundig bloeien.

Dodoens 1554 vermeldt de naam *rhododendron* bij de benamingen van de oleander (blz. 462-463).

rododendron: verspr. Kleverlds.; ook in Simpelveld, Eygelshoven, Vaals, Waubach, Roermond, Swalmen, Posterholt, Susteren, Nieuwstadt, Puth, Nederweert, Dilsen, Stokkem, Maastricht en Zonhoven.

rode dendron: Baarlo, Beesel, Lommel en Venray.

SERING

Kaart 18, blz. 160

DC 17 (1949), 008, bijl.), N 82 (1981) (111 add), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (025 add, 032, Bijl.), ZND 02 (1923) (015), Baader 09-10 (1926) (544), Baader 14 (± 1927) (669), Echt Wb. (072), Genk Wb. (084, 198, 243), Gen-

nep Wb., Gronsveld Wb. (283), Hamont Wl. (248, 354), Hamont-Achel Wb. (067), Haspengouws Id. (102, 128), Hasselt Wb. (XIX, 311, 402), Hoeselt Wb. (inl.), Kerkrade Wb. (090, 138, 224), Kortessem Wb. (325), Limburgs Id. (119, 175), Maastricht Wb. (378), Meerlo-Wanssum Wb. (203), Meeswijk Wl. (407), Niel-bij-Sint-Truiden Wl. (1.641), Roermond Wb. (260), Sint-Truiden Wb. (089), Sittard Wb. (200, 236, 357), Tegelen Wb. (098, 104, 140), Tongeren Wb. (433, 711), Tungalroy Wb. (186, 195), Valkenburg Wb. (120), Venlo Wb. (176), Venray Wb. (259), Weertlands Wb. (B1-05, B1-07), Zonhoven Wb. (211, 421);

Alsters-van der Hor, J. (1987) (012), Anon. Venlo L 271 (zj), Anon. Weert L 289 (zj), Beenen, P. (1973) (165), Boer, F. de & Z. Zoons (1988) (032), Daelen, J.v. (1933-41), Damen, R. (1984) (005), Delsen, L. (1982) (030), Delsen, L. (1985) (030), Driessen, J. (1992) (corresp.), Goossens, H. (1981) (013), Grauls, L. (1932) (144), Hoens, J.H. (1909) (46), Houben, J.H.H. (1905) (108), Janssen, L. (1983) (084), Kirchr. Pl. (1972) (003), Koenderink, A. (1982) (031), Litjens, G. en A. van Soest (1990) (049), Mertens, A.M. (1885a) (225, 237), Pauwels 1933 (passim), Reumers, P. (1987) (091);

met aanvullingen uit de PLAND.

Syringa L.

De sering is een algemeen bekende struik uit de tuin en vooral geliefd om z'n prachtige en welriekende recht-opstaande bloempluimen, die in de maand mei verschijnen. De buisvormige samengestelde bloemen zijn paars of wit, de gedroogde vruchten lijken op kruidnagels, hetgeen de naamgeving in Limburg sterk heeft beïnvloed. In het zuidelijk Nederlands is *jasmijn* de algemene benaming voor de *Syringa*. In de eerste uitgave van Dodoens *Cruydeboeck* van 1554 komt de sering niet voor; wel in die van 1664 (*Cruydt-boeck*), als *lillach oft blauwe syringa* (blz. 1220-1221).

Aanvulling op WLD afl. III, 4.3, blz. 159, met name met ZND-materiaal. Zie ook Brok 1991 voor het benamingspaar

sering – jasmijn, en Kruijzen 2003.

kruidnagel (ook *kruinagel*):

freq. Noord.Oostlb., Weertlds.,
Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.,
verspr. Dommellds.; ook in Wijlre,
Sittard, Doenrade, Thorn, Wesseem,
Stevensweert, Echt/Gebroek, Hechtel,
Hasselt, Leopoldsburg, Kerkhoven,
Hulst/Konijnsberg en Lommel.

kruidnageltje: freq. Noord.Oostlb.,
verspr. Horns; ook in Pey, Limbricht,
Laak, Genooi/Ohé, Echt/Gebroek,
Arcen, Lomm en Velden.

kruidnagel: Gennep Wb. en Venray Wb.
en in Achel en Hamont.

kruidnagelbloem: Oirlo.

kruidnagelboom: Geleen.

kruidnagelboompje: Echt/Gebroek.

groffelsnagel (ook *groffelsnarel*): alg.
Ripuar., freq. Oostlb-Rip. overgg.; ook
in Brunssum.

grofnagel: Buchten.

groffelsnagelbloem: Herbesthal.

nageltjes (ook *nagelke (ev.)*, *nagelker*,
nagelkes): verspr. Demerkemp.;
ook in Limburgs Id. en in Rimburg,
Kessel, Stramproy, Diepenbeek,
Beringen, Sint-Lambrechts-Herk en
Kortesseem.

nageltjesbloem (*nagelkesbloem*):
Hasselt.

nagelbloem: freq. Kleverlds., verspr.
Noord.Oostlb.

nagelboom: Tegelen.

nagelstruik: verspr. Kleverlds.

sering: Heerlen, Gulpen, Helden/
Everlo, Heythuysen, Maasniel,
Dieteren, Uikhoven, Limmel, Sint-
Huibrechts-Lille, Overpelt, Hasselt en
Venlo.

jasmin (fr.): Sint-Lambrechts-Herk en
Hasselt.

jasmijn: verspr. Tongerlds.,
Demerkemp. en Truierlds.; ook in
Haspengouws Id. en in Molenbeersel,
Stokkem, Overpelt, Wijchmaal,
Heppen, Paal, Sint-Lambrechts-Herk,
Leopoldsburg, Kwaadmechelen,

Oostham, Tessenderlo, Loksbergen en
Halen.

jozemijn (ook *jazemijn*): verspr.
Tongerlds., Demerkemp. en
Truierlands.; ook in Haspengouws
Id. en in Stokkem, Overpelt,
Leopoldsburg, Tessenderlo,
Loksbergen en Halen.

meibloem (ook *meinbloem*): freq.
Zuid.Oostlb., Maaskemp. en Centr.
Maaslds., verspr. Trichterlds.,
Bilzerlds. en Tongerlds.; ook in
Wijlre, Gulpen, Sint-Martens-Voeren,
Sint-Pieters-Voeren, Ophoven,
Kaulille, Wijchmaal, Zonhoven,
Beringen, Leopoldsburg, Tessenderlo
en Halen.

meibloemenstruik: Rotem.

meiboom: Maastricht.

blauwmei: Grevenbicht/Papenhoven en
Buchten.

pinksterbloem: verspr. Horns,
Maaskemp., Bilzerlds. en Tongerlds.;
ook in Roggel, Putbroek, Montfort,
Maaseik, Lanaken, Hamont, Eksel,
Wijchmaal, Hechtel, Hasselt, Paal en
Borgloon.

pinkstbloem: Molenbeersel.

pinksebloem: Martenslinde, Grote-
Spouwen, Beverst en Rijkhoven.

pinksbloem: Hoeselt, Tongeren en
's-Hereneldereren.

pinksen: Hoeselt.

pinkste: Membruggen.

paasbloem: Vucht, Vliermaal,
Kleine-Brogel, Hasselt, Oostham en
Tessenderlo.

kermisbloem: Neeritter en Ophoven.

kerkbloem: Genk, Zonhoven, Veulen,
Mielen-boven-Aalst.

kelkbloemetje: Blerick.

lilas (fr.): Neeroeteren, Eisdén,
's-Hereneldereren, Kleine-Brogel,
Heppen, Vechmaal en Leopoldsburg.

lilak: Welkenraedt.

lilasbloem: Hombourg en Montzen.

kerneeltje: alg. Weertlds.; ook in
Tungelroy en Ell.

kerneeltjesboom: Tungelroy.

kaneeltje: Limburgs Id. en in Stramproy.

lammerstaart (ook *lammenstaart*, *lammerstaat*, *lammestaart*, *lammestaat*): freq. Lonerlds., verspr. Truierlds.; ook in Limburgs Id.

lammertenstaart: Dilsen.

pieterlammerstaart (*pieterlammestaart*): Velm.

onzelieievrouwebloempjes (*onzelieievrouwebloemkes*): Tongerlo.

sint-jorishout: freq. Demerkemp. en Getelds., verspr. Lonerlds. en Truierlds.; ook in Schalkhoven, Paal, Beringen, Tessenderlo en Hulst/Konijnsberg.

sint-jorishout: Bolderberg.

sint-jansbloem: Kermt en Sittard.

sint-levesboom (ook *sint-leversbloem*, *slevesboom*): verspr. Zuid.Oostlb. en Puth.

sint-levesbloem: verspr. Zuid.Oostlb.

levesboom: verspr. Zuid.Oostlb.

levesbloem (ook *leversbloem*): verspr. Zuid.Oostlb.

levertenbloem: Guttecoven en Einighausen.

leverbloem: Nieuwstadt, Broeksittard en Sittard.

balsamine (*belge-mine*): Lanaken, Achel, Neerpelt, Overpelt en Donk (bij Herk-de-Stad).

poezenmien: Wijchmaal.

poezenmientje (*poezemienke*): Tessenderlo.

rozemien: Kleine-Brogel, Peer, Oostham en Tessenderlo.

rozemientje (*rozemienke*): Peer.

beschuitenbloem: Waubach.

flieder: Kerkrade Wb. en in Vijlen.

kruisbloem: Meijel en Putbroek.

kruisbloemenstruik: Schinveld.

kruiden: Heel.

theebloem: Sint-Huibrechts-Lille.

theebloemen: Sint-Huibrechts-Lille.

lelie (ook *leel*): Riksingen.

2 Moestuin

In dit hoofdstuk komt de titel van de aflevering tot zijn recht: de teelt van groenten voor eigen gebruik in de moestuin naast de boerderij.

Het hoofdstuk kent vier paragrafen: een inleidende algemene paragraaf (2.1), de eigenlijke groenten (2.2, in 6 subparagrafen verdeeld, zie daar), de tuinkruiden (2.3) en bessen of de struikvruchten (2.4).

Zoals uiteengezet in het Ten Geleide en in de inleiding bij het eerste hoofdstuk, is ook in dit tweede hoofdstuk de status van laatste aflevering van deel I goed merkbaar. Heel wat zaken en begrippen die niet zouden misstaan in de behandeling van de moestuin bij de boerderij, zijn al in eerder verschenen afleveringen behandeld; ze worden hier opgesomd omwille van de volledigheid van het woordveld, maar er wordt slechts naar verwezen; de lezer wordt aangeraden de betreffende afleveringen ter hand te nemen.

Zo zijn de onkruiden behandeld in WLD afl. I, 5, bij de akkeronkruiden. Het zijn er een veertigtal en het begrip “onkruid” is er ruim opgevat, naast zevenblad en brandnetel, vindt men er ook de braam en de boterbloem. Enkele tuinonkruiden zijn ook in de aflevering over de wilde flora (WLD afl. III, 4.3) terechtgekomen: haagwinde, heermoes, herik, kaal knopkruid, kweek, melganzenvoet, perzikkruid, vogelmuur en zwarte nachtschade.

Lastig ook was de afgrenzing van hetgeen hier, bij de moestuin in de (taalkundige en volkskundige) omgeving van de landbouwwoordenschat, ter tafel zou moeten komen en de begrippen die zijn behandeld in de aflevering over eten en drinken (WLD, afl. III, 2.3), waar bereide en gegeten groenten worden behandeld. Vaak was de vraagstelling ook enigszins anders waar er naar de geteelde groeten dan wel bereide groente navraag wordt gedaan in de vragenlijsten, en zo zijn ook de lemma's die de groente beschrijven in WLD afl. III, 2.3 en in deze aflevering op onderdelen verschillend.

In de toelichting bij elke paragraaf worden de begrippen genoemd waarvoor wel materiaal was verzameld, maar waar de lexicale variatie te gering was om er een lemma van te maken; dat materiaal is wel te vinden op de WLD-site.

2.1 Algemeen

Deze paragraaf omvat enkele algemene begrippen over de moestuin en het werk dat daarin wordt gedaan. Enkele begrippen uit dit veld vindt men in de aflevering over de woning (WLD afl. III, 2.1), in de hoofdstukken 15 (*Tuin, plaats rondom het huis*) en 17 (*In de tuin werken*).

Uit de aanvankelijke opzet van deze paragraaf zijn de volgende begrippen weggelaten vanwege de te geringe variatie in het materiaal: Kweken, Telen; Planten; Plantzaad en het Dieven van scheuten.

MOESTUIN

Kaart 19, blz. 160

DC 03 (1934) (006 add, 033), DC 28 (1956) (001b), DC 40 (1965) (009f), Goossens 1a (1955), Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2c (1963), N 05A (1964) (025a, 076a, 076b, 076c), N 11A (zj) (008, 146b), N 18 (1962) (add), N 27 (1965) (011), N 71 (1975) (079), N M (1965) (013 add), N P (1966) (021 add), RND 08, Roukens 03 (1937) (010), SGV (1914) (014), Willems (1885) (012, 014), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 04 (1924) (026, 033), ZND 19B (1936) (005a), ZND 24 (1937) (029), ZND 27 (1938) (010, 011), ZND 44 (1946) (025a), ZND m (Marchal); Bree Wb. (133), Eupen Wb. (089), Heerlen Wb. (043), Kortessem Wb. (271, 591), Maastricht Wb., Meerlo-Wanssum Wb., Sittard Wb. (305), Valkenburg Wb. (104), Zonhoven Wb.; Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Cuypers, J. (1890), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, P. (zj.hs) (eigen opname), Grond, A. (1948) (008, 093), Henckens, H. (1958), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Nieuwe Eeuw 2 (1924) (016), Rademaekers, H. (1958) (034), Rheinisches Wörterbuch (1928; 1931-1971) (IV.1114), Roebroek, J. (1886), Rutten, F. (1959) (011, 104), Terpstra, T. (1960), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 03 (1928) - 37 (1962) (passim), Vossen, H. (zj.hs), Vromen, W. (1948-51), Welter, W. (1933) (180, 189), Wijnhoven, F. (zj.hs).

Het doorgaans door een haag of een muur afgescheiden stuk grond in de nabijheid van het woonhuis, waar de groenten voor eigen gebruik worden geteeld. Oorspronkelijk betekent **moes** de 'fijn gehakte en/of gekookte groente of vruchten', zoals in *appelmoes* of in *de aardappelen tot moes koken*. Later is **moes**, Limburgs **moos**, synoniem aan 'groente' geworden.

Nof is de door metanalyse (onjuiste afbreking: *den (h)of* werd *de nof*) ontstane vorm.

hof (ook *of*): freq. in geheel Lb. met uitzondering van het zuidoosten, zeldz. Zuid.Oostlb.; ook in Heerlen, Rimborg, Vijlen en Eupen.

hofje (*hofke*): Welkenraedt, Reuver, Heel, Roermond, Boekend en Boekt/Heikant.

nof: Rosmeer.

koolhof (ook *kolf*, *kolle*, *koolof*): freq. Oostlb-Rip. overgg. en Zuid.Oostlb.; ook in Gemmenich, Kelmis, Grathem, Guttecoven en Bunde.

koolhofje: Schimmert.

groentenhof (ook *groentenof*):

Gerdingen, Opglabbeek, Maastricht, Hoeselt, Overpelt, Lummen, Sint-Truiden en Tessenderlo.

groenselhof (ook *groenselof*): Lommel en Leopoldsburg.

groene hof: Oostham.

moeshof (ook *moesef*): freq. langs de Maas tussen Stokkem en Venlo en Maaskemp.; ook in Heerlen, Weert, Hamont en Oostham.

moeshofje (*moeshofke*): Genk.

legumenhof (ook *legumenof*): verspr. Truierlds.; ook in Tongeren, Kermt, Stevoort, Hasselt, Beringen, Ulbeek, Kortessem, Borgloon en Halen.

warmoeshof (*wermeshof*, *wermesof*, *wermestof*): freq. Tongerlds. en Lonerlds., verspr. Demerkemp. en Truierlds.; ook in Veldwezelt.

keukenhof: Stevensweert.

tuinhof: Piringen.

winhof (*winnef*, *winof*): verspr.

Lonerlds.; ook in Riksingén, Lauw en Rutten.

winsthof (*winsef*): Piringen.

winning: Gingelom.

kruidhof: Heppen.

fruihof: Maastricht.

gaarde (ook *gaar*, *gade*, *jade*): alg. Ripuar., Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb.; ook in Montzen, Lontzen, Eupen, Thorn en Lommel.

gemeus-gaarde (*jemeusjade*):

Welkenraedt.

warmoes (ook *wermes*): freq.

Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds.;
ook in Houthalen en Godschei.

legumenwarmoes (*legumenwermes*):
Gutshoven.

tuin: verspr. Maaskemp. en
Dommellds.; ook in Eupen,
Hushoven, Vrakker, Ophoven,
Stevensweert, Maaseik, Maastricht,
Oostham en Oirlo.

groententuin: Opglabbeek.

poottuin: Sittard.

moestuin (ook *mosten*, *mostend*):
Gulpen, Nuth/Aalbeek, Mheer, Genk,
Maastricht en Caberg.

moostem (ook *moossem*): freq. langs
de Maas tussen Eijsden en Maaseik,
verspr. Bilzerlds. en Maaskemp.; ook
in Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-
Voeren en Welkenraedt.

moostempje (*meustemke*): Mheer.

tuinakker: Nederweert.

poterij: Veulen.

veld: Maastricht en Meijel.

land: Meijel.

stuk land: Sint-Pieter.

TUINMAN, BOOMKWEKER

Kaart 20, blz. 161

RND 04, 07, 08 en 10 (048);
Veldeke 20 (1945) (050), Veldeke 22 (1947) (002,
049), Veldeke 24 (1949) (098), Veldeke 29 (1954)
(069), Veldeke 33 (1958) (009).

Degene die de moestuin en/of de boom-
gaard verzorgt. Het lemma bevat een
combinatie van twee ogenschijnlijk on-
derscheiden begrippen waarvan echter
de benamingen in elkaar over lopen.

hovenier (ook *hoveneer*, *ovenier*):
freq. Tongerlds., verspr. Trichterlds.,
Bilzerlds. en Lonerlds.; ook in
Heythuysen, Roermond, Meerssen,
Tungelroy, Koersel, Zonhoven,
Hasselt, Borlo, Jeuk, Vorsen,
Kerkhoven en Stevensvennen.

gardenier: verspr. Geullds. en Zuid.
Oostl.; ook in Heerlen, Wijlre, Gulpen
en Venlo.

gardenierder (ook *jardeneerer*,
gardeneerer): Kelmis, Raeren,
Lontzen, Walhorn en Eupen.

gärtner (du.) (ook *jertner*): verspr.
Ripuar.; ook in Waubach, Schaesberg
en Eupen.

boom-gärtner: Gemmenich.

boomkweker: alg. in geheel Lb. met
uitzondering van het Ripuar.

boompjeskweker (*boomkeskweker*):
Wellerlooi.

boom-züchter: Eupen.

boomgriffelaar: Heensbroek.

boomzetter: Lommel.

griffelaar: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in
Montzen, Welkenraedt, Stein, Bilzen,
Rutten, Sint-Truiden en Brustem.

griffelier: Gingelom en Borgloon.

boomsnijer: Wahlwiller, Henri-
Chapelle, Sint-Lambrechts-Herk en
Kortessem.

boomsnoeier: Roermond, Ophoven,
Meeuwen, Rotem, Mechelen-aan-de-
Maas, Vreeren, Sint-Huibrechts-Lille
en Oostham.

snoeier: Eisdén, Eijsden, Heppen,
Kwaadmehelen en Halen.

boomslinger: Groot-Gelmen.

poter: Berg.

firmant: Maaseik.

IN DE MOESTUIN WERKEN

Kaart 21, blz. 161

N 11 (1961) (065a), N P (1966) (021), ZND A1
(1940sq) (080).

Het geheel van werkzaamheden in de
moestuin. Het lemma bevat de aan-
vulling op het lemma IN DE TUIN WERKEN
van WLD afl. III, 2.1, blz. 353.

hoven: verspr. Zuid.Oostlb., Weertlds.,

Maaskemp. en Demerkemp.; ook in Waubach, Panningen, Helden/Everlo, Nunhem, Stramproy, Tungalroy, Maaseik, Achel, Neerpelt, Kaulille, Kwaadmechelen, Lommel, Blerick, Boekend, Venlo, Middelaar, Leunen en Meijel.

hovenieren (ook *hoveneren*, *ovenieren*): verspr. Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Terwinselen, Weert, Neeritter, Maasbracht, Diepenbeek, Beverst, Kortessem, Overrepen, Runkelen, Sint-Truiden en Melveren.

gardenieren (*gardeneren*): freq. Zuid. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Montzen, Neer, Reuver, Herten (bij Roermond), Thorn, Caberg, Sint-Pieter, Eijsden, Blerick en Hout-Blerick.

tuinieren (ook *tuinieren*): Gennep, Montfort, Buchten Tegelen en Weert.

tuinen: Reuver en Maasniel.

in de gaarde werken (ook *in der gade* —, *inne gade* —): verspr. Oost. Zuidlb.; ook in Sittard en Brunssum.

in de hof werken (ook *inne hof* —): Tegelen, Neer, Horn en Sittard.

in de koolhof werken (ook *in de kolf* —): verspr. Oost.Zuidlb. en Zuid. Oostlb.

in de moestem werken (ook *in de moosem* —): verspr. Zuid.Oostlb.

rebatten maken: Schimmert.

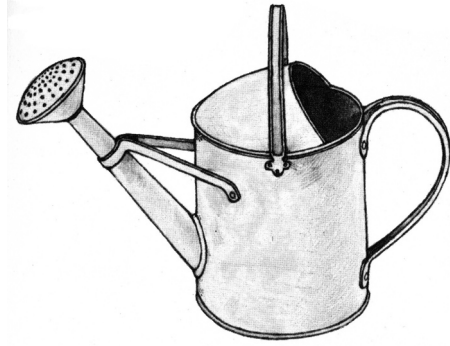
bedjes maken (*beddekes maken*): Stokrooie.

hof vaardig maken (*hof varrig* —): Mal.

TUINGIETER

N 74 (1975) (006b).

Zie vooral WLD afl. III, 2.1, blz. 353, met kaart. Dit lemma bevat aanvullingen op het daar gegeven materiaal.

Afbeelding 2
Tuingieter

gieter: Meijel en Maastricht.

sproets: Munstergeleen.

spruit: Rothem.

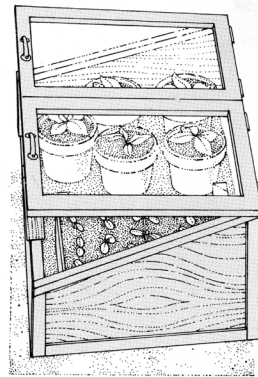
spruit: Maasniel en Dilsen.

spuiter: Lottum.

BROEIBAK

SGV (1914) (005);
Maastricht Wb.

Een strook grond, afgezet met planken en afgedekt met glasplaten, waarin men zaad laat ontkiemen om het later uit te poten. Er is geen materiaal uit Belg. Lb. beschikbaar.

Afbeelding 3
Broeibak

broeibak: alg. in Nl. Lb.
broeikas: Obbicht en Valkenburg.
broeikast: Heijen.
serre: Maastricht.

TURFMOLM

Kaart 22, blz. 162

SGV (1914) (024), ZND 01 (1922) (a-m).

Fijngemalen turf, het houdt de grond open en laat water toe; het is onmisbaar in een vruchtbare moestuin. Zie ook het lemma HOUTWORM in WLD afl. III, 4.2, blz. 179.

molm (ook *mouw*, *olm*): freq. Oostlb., verspr. Horns, Trichterlids., Demerkemp., Zuidgeld.Lb. en Kleverlids.; ook in Grevenbicht/Papenhoven, Martenslinde, Beringen en Wellen.

turfmolm: Gennep.

mul: Einighausen, Broeksittard, Klimmen, Meerlo en Griendtsveen.

gemul: verspr. Kleverlids.; ook in Kessel, Horn en Weert.

turfmul: Kessel.

turfgemul (ook *turfsgemul*): Nederweert, Well, Blitterswijck en Wellerlooi.

milver: Tessenderlo.

snoef: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Simpelveld, Schaesberg en Vijlen.

bomerd: Sittard.

houtstub: Gulpen.

houtworm: Rekem.

worm: Martenslinde.

roem: Valkenburg.

RIJSHOUT, BONENSTAAK

Kaart 23, blz. 162

Goossens 1b (1960), N P (1966) (014 add, 025), N Q (1966) (014 add), SGV (1914) (029), ZND

06 (1924) (009), ZND 23 (1937) (060a), ZND m (Kremers, Welter);

Diepenbeek Wb. (072), Eupen Wb. (030), Genk Wb. (041), Gronsveld Wb. (125), Heerlen Wb. (052), Kortessesem Wb. (047, 094), Maastricht Wb. (042, 045, 092, 352), Meerlo-Wanssum Wb. (238), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.332), Roermond Wb. (245), Sittard Wb. (089), Tegelen Wb. (078), Tongeren Wb. (082, 127), Tungalroy Wb. (191), Valkenburg Wb. (060, 193), Venray Wb. (124, 158, 378), Weertlands Wb. (B1-03), Zonhoven Wb. (388);

Beenen, P. (1973), Bertrand, J. (1946) (052), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, J. (1959b), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Maar, H. van der (zj.hs), Oudemans, W. (1918), Roebroek, J. (1886), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 05 (1930) (200), Veldeke 12 (1937) (011, 033), Veldeke 17 (1942) (023), Veldeke 20 (1945) (056), Veldeke 22 (1947) (067), Veldeke 23 (1948) (014), Veldeke 28 (1953) (072), Veldeke 31 (1956) (042), Veldeke 37 (1962) (037), Vossen, A.F. (1966-68).

Lange dunne tak of twijg waarlangs erwten- en bonenranken zich omhoog winden.

De kaart is getekend naar het tweede element van de samenstellingen.

bonenstaak: freq. Kleverlids.; ook in Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Tegelen, Reuver, Herten (bij Roermond), Nederweert, Tungalroy, Beek, Sittard, Molenbeersel, Ophoven, Bocholt, Opoeteren, Maaseik, Rotem, Maastricht, Riemst, Sint-Huibrechts-Lille, Beverlo, Boekend en Beringen.

boonstaak: freq. Maaskemp., Tongerlids. en Westlb., verspr. Bilzerlids. en Truierlids.; ook in Kessenich, Elen, Kanne, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Linkhout, Halen en Lommel.

bonenstek: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Lontzen, Welkenraedt, Sittard, Geleen en Maastricht.

boonstek: verspr. Trichterlids.; ook

in Sittard, Klimmen, Margraten, Meeswijk, Mechelen-aan-de-Maas, Dilsen, Sint-Pieter, Rekem, Vliermaal en Sint-Truiden.

bonenstok: Beringen en Grote-Brogel.

boonstok: Zutendaal, Zichen-Zussen-Bolder, Koninksem, Genoelselderen, Mal, Kortessem en Sint-Truiden.

bonengard (ook *bonengeed*, *bonengeerd*): Heerlen, Wijlre, Eupen, Nederweert, Niel-bij-As, Lanaken en Maastricht.

boongard (*boongaad*, *boongeed*, *boongeer*, *boongeed*): verspr. Zuid.Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Opitter, Neeroeteren, Mopertingen, Koersel, Lummen, Kuringen, Beverlo en Kwaadmechelen.

boonroede: Hees, Bilzen, Martenslinde, Beverst en Hoeselt.

boonspier: Herk-de-Stad.

staak: Tegelen, Reuver, Kessenich, Genk, Martenslinde, Diepenbeek, Ulbeek, Sint-Truiden, Jeuk en Blerick.

stek: Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Hoensbroek en 's-Gravenvoeren.

stekje (*stekske*): Maastricht.

stok: Rosmeer.

gard: 's-Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

gaospel: Valkenburg.

erwtroede: Val-Meer.

roede: Hoeselt en Mal.

erwtenrijs (ook *erterijsder* (*mv.*), *erterijsders* (*mv.*), *erterijzen* (*mv.*), *erterijzer* (*mv.*), *erterijzeren* (*mv.*), *erterijzers* (*mv.*), *etserijzer* (*mv.*), *etterijzen* (*mv.*), *etterijzer* (*mv.*), *etterijzers* (*mv.*)): freq. in Nl. Lb., verspr. Centr.Maaslds., Bilzerlds., Dommelds., Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Montzen, Welkenraedt, Kinrooi, Ophoven, Bocholt, Neeroeteren, Opglabbeek, Genk, Hees, Wolder, Diepenbeek, Beverst, Tongeren, Melveren en Niel-bij-St.-Truiden.

erwtrijs (ook *ertrijzen* (*mv.*), *ertrijzer* (*mv.*), *ertrijzers* (*mv.*), *etrijs*, *etrijsen* (*mv.*)): verspr. Zuid.Oostlb., Trichterlds., Tongerlds. en Truierlds.; ook in Eys, Sint-Huibrechts-Lille, Peer, Beringen, Alken, Gelinden, Kwaadmechelen, Oostham, Tessengerlo, Meldert, Linkhout, Loksbergen en Lommel.

rijs (ook *ries* (*mv.*), *rijsder* (*mv.*), *rijzen* (*mv.*), *rijzer* (*mv.*), *rijzeren* (*mv.*), *rijzers* (*mv.*)): freq. in heel Nl. Lb., verspr. Geullds., Centr. Maaslds., Trichterlds., Dommelds., Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Molenbeersel, Ophoven, Niel-bij-As, Genk, Bilzen, Martenslinde, Riksingen, Runkelen, Velm, Sint-Truiden, Oostham en Loksbergen.

rijsje (*rieske*): verspr. Centr.Maaslds.; ook in Stevensweert.

rijshout (ook *rijsholt*): verspr. Kleverlds.; ook in Genk, Rekem en Oost-Maarland.

rijzelhout: Zonhoven.

vreerij: Valkenburg.

stiepje (*stiepje*): Sittard.

takje (*tekske*): Obbicht.

VOGELVERSCHRIKKER —

Kaart 24, *blz.* 163

DC 26 (1954) (015a, 015b), Lk 04 (1954) (015a, 015b), ZND 32 (1939) (080);

Maastricht Wb.;

Veldeke 04 (1929) (175), Veldeke 16 (1941) (018).

Staketsel van latten en wapperende lappen, vaak in de vorm van een manshoge pop, dat in het veld wordt gezet om de vogels, die zaad wegpikken, af te schrikken.

Gevraagd is ook naar de bestanddelen van de vogelverschrikker; antwoorden die alleen daarop betrekking hebben zijn achter in het lemma geplaatst.

Naar aanleiding van zijn antwoord **malbroek** merkt de informant uit Neeroeteren van de Luikse vragenlijst (Lk 04) op: “naar de Engelse generaal Malborough”. Het zal gaan om John Churchill, graaf van Marlborough, die in het begin van de 18de eeuw als aanvoerder van het Engelse leger schrik en verderf zaaide in West-Europa. Tot op de dag van vandaag worden in het Maasland nog poppen verbrand die *malbroek* heten en de herinnering aan deze graaf levend houden. Het verband met de pop als vogelverschrikker is daarmee gelegd. Zie Wikipedia onder John Churchill.

vogelverschrikker: alg. in Nl. Lb.; ook in Kanne, Vlijtingen, Kozen, Engelmanshoven, Sint-Truiden, Leopoldsburg en Oostham.

vogelverschrikkertje (*vogelverschrikkerke*): Schimmert.

vogelverschrikster: Weert.

vogelshrikker: Wellen.

vogelshrik: freq. Lonerlds., verspr. Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade, Pey, Kinrooi, Kessenich, Ophoven, Zichen-Zussen-Bolder, Tongeren, Berg, Stokrooie en Nieuwerkerken.

vogelenschrik: Opglabbeek, Genk, Gellik, Bilzen, Mopertingen, Diepenbeek, Vliermaal, Wijchmaal, Kermt en Vechmaal.

vogel-scheuche (ook *vorelscheuch*): Vaals, Eynatten en Raeren.

mussenverschrikker: Sevenum en Rosmeer.

mussenschrikker: Maasbree.

mussenschrik: verspr. Lonerlds.; ook in Bree, Genk, Dilsen, Vliermaal,

Overpelt, Beringen, Sint-Truiden, Borlo en Leopoldsburg.

kerel (*keel*): Arcen.

man: Raeren, Nieuwstadt, Merkelbeek, Brunssum en Vliermaalroot.

mannetje (*manneke*): Beringen.

strooien man: Wijer, Ulestraten en Meerssen.

stroman: Panningen, Herten (bij Roermond), Geleen, Schimmert en Widooie.

strokerel: Bergen.

toddenman: Montfort.

opgemaakte man: Kozen.

groenman: Kuringen.

kersenman: Sint-Pieters-Voeren.

verneukertjes (*verneukerkes*): Ulestraten.

malbroek: Kessenich, Neeroeteren, Dilsen en Meeswijk.

De volgende opgaven hebben betrekking op het materiaal waarvan de afschrikking voor de vogels was gemaakt.

draad: Panningen.

draden: Venlo en Vliermaalroot.

garen: Panningen.

klapper: Nieuwstadt.

klappertje (*klapperke*): Zichen-Zussen-Bolder.

klaterdraad: Blerick.

klaterpapier: Ospel.

lappen: Vijlen.

mussendraad: Arcen.

mussengaren: Baarlo.

rammelpapier: Panningen.

ratels: Nieuwstadt.

schriknet: Schimmert.

spandraad: Brunssum.

vanen: Vliermaalroot.

2.2 Groenten

In deze lange paragraaf komen de benamingen van de in de moestuin geteelde groenten aan de orde. Achtereenvolgens in de subparagrafen *Groente algemeen* (2.2.1), *Bladgroenten*, zoals sla en andijvie (2.2.2), *Koolgroenten*, als rode kool en bloemkool (2.2.3), *Peulvruchten*, als erwten en bonen (2.2.4), *Uisoorten*, als ui, ajuin en prei (2.2.5), *Knol- en wortelgroenten*, zoals radijs en venkel (2.2.6) en tenslotte een restgroep, *Overige groenten*, zoals asperge en meloen (2.2.7).

2.2.1, Groenten, algemeen

GROENTE

Kaart 25, blz. 163

N 82 (1981) (117), N 92 (1982) (add), ZND m (Houben);
 Beverlo Wb. (134), Bree Wb. (117), Echt Wb. (048), Genk Wb. (116, 170), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (160, 263, 301), Hamont Wl. (150, 264), Haspengouws Id. (180), Heerlen Wb. (020, 043), Kerkrade Wb. (137), Lommel Wl. (175), Maastricht Wb. (112, 228), Meerlo-Wanssum Wb. (129), Meeswijk Wl. (374), Meeuwen Wl. (137), Niel-bij-St.Truiden Wl. (1.650), Roermond Wb. (089, 095), Sittard Wb. (124, 306), Stokkem Wb. (075, 078), Tungelroy Wb. (188), Valkenburg Wb. (063), Venlo Wb. (134, 139), Venray Wb. (247, 250), Weertlands Wb. (B1-04), Zonhoven Wb. (239);
 Daelen, J.v. (1933-41), Dols, W. (1953) (222), Veldeke 36 (1961) (123).

Dit lemma is een uitsnede van het gelijknamige lemma in de WLD afl. III, 2.3 *Eten en drinken*; hier echter is het materiaal bijeengebracht met de nadruk op het gewas in de moestuin; in deel III ligt de connotatie op groente als gerecht.

groente (ook *greentsje*): freq. Oost. Zuidlb., Oostlb. en Maaskemp., verspr. Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Eigenbilzen, Vlijtingen, Hamont, Zonhoven en

Kwaadmechelen.

groentes: Heythuysen, Heel, Hoensbroek en Venlo.

groentjes: verspr. Horns; ook in Weertlands Wb. en in Neer en Haelen.

groen: Gennep Wb. en in Maastricht.

groens (ook *jrungs*): Kerkrade Wb. en in Vaals, Eys, Ingber, Epen en Hoensbroek.

groensel: Eksel.

groenigheid: Houthalen.

moes: Heerlen, Stokkem, Maastricht en Eijsden.

moezerie: Gronsveld.

warmoes: Kortessem.

gemeus: Simpelveld, Kerkrade, Vaals, Heerlen, Nieuwenhagen, Heerlerbaan/Kaumer, Roermond, Hoensbroek, Valkenburg, Echt/Gebroek, Maastricht en Venlo.

gemeus-je (*meuske*): Mheer.

potagerij: Haspengouws Id.

potazie: Neer, Herten (bij Roermond), Sittard, Ittervoort, Venlo, Meijel, Sevenum en Maasbree.

legume: Gronsveld, Meeuwen, Opglabbeek, As, Meeswijk, Maastricht, Neerharen, Kortessem, Hoeselt, Hamont, Houthalen, Niel-bij-St.-Truiden, Jeuk, Kwaadmechelen, Loksbergen en Lommel.

kool: Venray Wb. en in Genk, Zonhoven en Beverlo.

kooltje (*kölke*): Venray Wb.

tuinproducten: Meijel.

BOS GROENTE

Kaart 26, blz. 164

N 82 (1981) (128, 128 add), Roukens 03 (1937) (019), ZND 22 (1936) (033d);
Heerlen Wb. (069).

Bijeen gebonden bundeltje groente, zoals radijs, prei of asperges.
Zie ook WLD afl. III, 2.3, blz. 151 en voor een uitgebreider behandeling van het begrip bussel of bos de lemma's BUSSEL HOEI in WLD afl. I, 3 en BUSSEL STRO in WLD afl. I, 5.

bussel: freq. in geheel Lb., behalve uiterst noordoosten en zuidwesten.

busseltje (*busselke*): verspr. Zuid. Oostlb. en Maaskemp.; ook in Ingber, Kapel-in-'t-Zand, Swalmen, Ospel, Kelpen, Grathem, Stevensweert, Veldwezelt, Maastricht, Itteren, Kleine-Brogel, Peer, Zonhoven, Kozen, Nieuwerkerken en Jeuk.

bos: freq. Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Nieuwenhagen, Steyl, Reuver, Vlodrop, Hoensbroek, Tungalroy,

Haler, Kessenich en Maastricht.
bot: Kerkrade, Eys, Kaulille, Hasselt en Kortessesem.

botje: Simpelveld en Epen.

wis: Eys, Ingber, Schinnen, Hoensbroek en Bilzen.

ervel (*hervel*): Maasbree.

hoopsel: Kortessesem.

pak: Boorsem en Teuven.

pakje (*pekske*): Beverst.

wringsje (*vrungsjke*): Heerlen.

spiertje (*spierke*): Maastricht.

SOEPGROENTE

Genk Wb. (306), Gronsveld Wb. (477), Kerkrade Wb. (279), Maastricht Wb. (394), Sittard Wb. (359), Tegelen Wb. (122).

Allerhande groente, gebruikt in de soep.

soepengroen: Tegelen, Sittard, Gronsveld en Maastricht.

soepengroens: Kerkrade Wb.

soeperij: Maastricht.

soepkruid: Genk.

2.2.2, Bladgroenten ("fijne bladgroenten")

De eetbare delen van bladgroenten bestaan uit los blad, in tegenstelling tot kool waarvan de samengedrukte kern wordt gegeten en tot peulen, waarvan de zaden worden gegeten. De bekendste en populairste bladgroenten zijn sla en de variëteiten ervan in de zomer en andijvie in de winter.

Met uitzondering van het begrip zuring, is voor deze paragraaf geen materiaal in de PLAND gevonden.

ANDIJVIE

Kaart 27, blz. 164

DC 11 (1942) (001c), DC 69 (1994) (048, 049), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (044a), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 32 (1939) (025); Eupen Wb. (006), Gronsveld Wb. (009), Ha-

mont Wl. (020), Hasselt Wb. (048), Heerlen Wb. (002), Kerkrade Wb. (048), Kortessesem Wb. (446), Maastricht Wb. (012), Meerlo-Wanssum Wb. (049), Meeswijk Wl. (034), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.276), Roermond Wb. (013), Sint-Truiden Wb. (047, 105, 206), Sittard Wb. (022), Tongeren Wb. (143), Venray Wb. (087), Zonhoven Wb. (022, 417); Achten, P. (1995) (inl.).

Cichorium endivia

Halfwinterharde bladgroente die het gehele jaar door gekweekt kan worden en gekookt of in salades wordt gegeten. Zodra de krop stevig is wordt hij gesneden; onder glas gekweekt is andijvie een lang oogstbare, verse wintergroente en vervanger van sla. Het heeft een lichtbittere smaak.

De benaming **zware tabak** uit Tegelen wordt verklaard uit de vergelijking met pruimtabak: een prop natte pruimtabak lijkt op een hap gekookte andijvie.

Afbeelding 4
Andijvie

andijvie (ook *anijvie*, *audijvie*): freq. in de Kempen, verspr. Oostlb., Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Meerlo-Wanssum Wb. en Venray Wb. en in Nederweert, Weert, Rijkhoven, Rutten, Ulbeek, Voort, Jeuk, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Loksbergen, Lommel, Boekend en Venlo.

andijve (ook *andief*, *handijve*): freq. Ripuar. en in Haspengouw en Getelds., verspr. Geullds., Centr. Maaslds., Trichterlds. en Demerkemp.; ook in Heerlen, Waubach, Sittard, Klimmen, Mheer, Leopoldsburg en Kwaadmechelen.

andijvel (ook *anduivel*, *jandijvel*): freq. in zuidelijk Demerkemp. en noordelijk Lonerlds. en Truierlds.; ook in Bilzen, Grote-Spouwen, Diepenbeek, Hoeselt en Halen.

andijver: Linkhout.

andijvert: Halen en Lummen.

andijvet: Grote-Spouwen, Zonhoven, Ulbeek, Duras, Sint-Truiden en Melveren.

dijvel: Stevoort.

andijviesalade (ook *andijvieslaai*):

Opglabbeek, Niel-bij-As, Martenslinde, Sint-Huibrechts-Lille en Houthalen.

andijviesla: Limbricht.

dijviesalade: Diepenbeek, Kermt, Stokrooie en Hasselt.

dijvetsalade: Kermt.

duivelssalade: Wijer.

scharol (ook *escrol*): Bilzen, Tongeren, 's-Herenelderen, Zonhoven, Hasselt, Kortessem, Duras, Ordingen en Niel-bij-St.-Truiden.

krulandijvie: Dilsen en Lanaken.

fijne krul: Limbricht.

frisée (fr.): Hasselt.

zware tabak: Tegelen.

suikerij: Hoeselt.

kuil: Vechmaal.

SLA, ALGEMEEN

Kaart 28, blz. 165

DC 11 (1942) (001c), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (043a), ZND m (Dupont, GrGr, Houben, Langohr, Marchal, Mathys, Raymaekers, Vanderbeeken, Welter);

Beverlo Wb. (197, 227), Bree Wb. (260), Eupen Wb. (097, 143, 169), Genk Wb. (106), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (250, 420, 456), Hamont Wl. (401), Haspengouws Id. (217), Hasselt Wb. (404), Kerkrade Wb. (164, 185, 247, 251), Limburgs Id. (181), Maastricht Wb. (213), Meerlo-Wanssum Wb., Meeswijk Wl. (575), Niel-bij-St. Truiden Wl. (II.269), Roermond Wb. (272), Sint-Truiden Wb. (212), Sittard Wb. (373), Val-

kenburg Wb., Venlo Wb. (240), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (252);
 Achten, P. (1995) (inl.), Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Cuypers, J. (1890), Daelen, J.v. (1933-41), Heem 12.1 (1968) (028), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Jongen, R. (1972), Kats, J. (1939), Maar, H. van der (zj.hs), Roebroek, J. (1886), Veldeke 10 (1935) (514), Veldeke 20 (1945) (064), Veldeke 33 (1958) (004), Veldeke 35 (1960) (006, 078), Veldeke 42 (1967) (019), Welter, W. (1929) (065).

Lactuca sativa var. capitata

Kropsla is een eenjarige snelgroeïende bladgroente, die alleen vers wordt gegeten; het is het bekendste rauwkostgewas. De kern van de plant is een losse krop. Varianten als snijsla (losse bladeren) en ijsbergsla (stugger van structuur en een vastere krop) worden doorgaans ook met de algemene benaming *sla* aangeduid. Er is weinig lexicale rijkdom in deze kaart, die vooral dient om de spreiding van de opnameplaatsen aan te geven; de kaart is aangevuld met de opgaven (veld)sla en (veld)salade uit het lemma VELDSL.A.

Afbeelding 5
 Sla, algemeen

salade (ook *slaai*, *slaal*, *slaat*): freq. in geheel Lb.

sla: Beek, Valkenburg en Margraten.

slaats: verspr. Bilzerlds.

slaatje: Eupen.

kropsalade (ook *kropslaai*): Eupen, Maastricht, Hoeselt, Zonhoven en Borgloon.

krop: Moresnet, Montzen, Eupen, Gronsveld, Bree, Maastricht, Hasselt, Borgloon, Sint-Truiden en Loksbergen.

meikrop: Kerkrade Wb.

snijsalade: Kerkrade Wb.

kopsalade: Kerkrade Wb.

hoofden (*heten*, *heujer*): Bree en Stevensweert.

steeksalade (ook *steekslaai*):

Haspengouws Id. en Gronsveld.

pluksalade: Eupen.

ongeschade salade: Limburgs Id.

kruidkoek: Beverlo.

VELDSL.A

N 71 (1975) (043e), N 82 (1981) (124), ZND m (Marchal);

Kerkrade Wb. (197, 288), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.446), Sittard Wb. (448), Tongeren Wb. (612), Venray Wb. (486);

Daelen, J.v. (1933-41), Kats, J. (1939) (127).

Valerianella olitoria

Aan de valeriaan verwante bladgroente, in de herfst gezaaid en in de winter vers gegeten; het wordt geoogst als spinazie: vlak boven de grond afgesneden of uitgetrokken.

Afbeelding 6
Veldsla

veldsalade (*veldslaai*, *veldsla*): verspr. in geheel Lb.

salade (ook *slaai*): Maasbree, Swalmen en Hoensbroek.

veldsla: freq. Oost.Zuidlb. en Zuid. Oostlb.; ook in Vlodrop, Ophoven, Thorn, Grevenbicht/Papenhoven, Guttecoven, Geulle, Maastricht, Jeuk, Velden, Sevenum en Maasbree.

sla: Posterholt.

veldslaats: Vlijtingen.

kropsalade (*kropslaai*): Meijel.

ijssalade (*ijsslaai*): Kapel-in-'t-Zand.

muisoor: Kerkrade Wb.

witmoes: Meerlo.

MOLSLA

Kaart 29, blz. 165

N 71 (1975) (043f), N 82 (1981) (125); Bree Wb. (251), Maastricht Wb. (267), Valkenburg Wb. (206).

Taraxacum officinale

Molsla bestaat uit de bladeren van de paardenbloem die afgedekt (voorheen onder een molshoop, vandaar de naam, later kunstmatig gekweekt) groeien en lichtgeel blijven, zoals witlof. Sinds de opkomst van de steviger en smakelijker witlof, loopt de teelt van molsla terug. Het wordt in het vroege voorjaar ge-

zaaid en vanaf oktober geoogst.

Zie ook het lemma **PAARDENBLOEM** in WLD afl. I, 4, blz. 145.

Voor de benaming **aardgallen**: zie Weertlands Wb. sub *aertgallen*, eigenlijk 'wortels van de paardenbloem'.

molsla: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Beesel, Haelen, Roermond, Ophoven en Maastricht.

molsalade (ook *molslaai*): Vaals, Montfort, Mheer, Weert, Thorn, Stevensweert, Born, Stein, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Blerick, Boekend, Gennep en Meijel.

mollensalade: Kesseleik.

mols: Klimmen.

scheve: As.

schevesalade: Bree Wb.

zuurmelk: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Valkenburg, Hulsberg, Klimmen en Eijsden.

suikerij: verspr. Trichterlds.; ook in Eigenbilzen, Hoeselt, Eksel, Jeuk en Kwaadmechelen.

suikerijsalade: Houthalen.

suikerijf: Maastricht.

veldsalade (*veldslaai*): Meijel en Bree.

veldsla: Ubachsberg.

paardsbloem: Vlodrop en Nederweert.

paardsbloemensalade: Vijlen.

pisbloem: Sint-Pieter, Houthalen en Jeuk.

pissebedden: Venlo.

zeikalom: Gulpen.

bladeren van de paardenbloem (*blaar van persbloem*): Meijel.

bladeren (*blad*): Venray.

aardgallen: Nederweert

gallen: Ell en Ittervoort.

stobbe: Maasbree, Venlo en Swalmen.

ganstong (*gaustong*): Grevenbicht/Papenhoven en Dilsen.

ganzentongen: Itteren.

kattenkruid: Kerkrade.

melkstronk: Oirsbeek.

postelein: Boekend.

witlof: Roermond.

RAAPSTELLEN

Kaart 30, blz. 166

N 71 (1975) (044e), N 82 (1981) (126), N Q (1966) (016 add);
Kerkrade Wb. (260), Maastricht Wb. (340), Roermond Wb. (269), Sittard Wb. (399), Valkenburg Wb. (165), Weertlands Wb. (B1-05);
Vossen, A.F. (1966-68), Zits E. (1989-90) (032).

Brassica, diverse species

Raapstelen kunnen van verschillende soorten *brassica* worden geteeld; het zijn de eerste jonge groene scheuten van de koolplant, die worden geoogst als ze 10 tot 20 cm hoog zijn en die vers, doorgaans in een stampot, worden gegeten. De oogst is van februari tot mei. Doorgroeide raapstelen worden als groenvoer voor het vee gebruikt.

Zie ook het lemma KOOLRAAP in de paragraaf Knol- en wortelgroenten en het (kleine) lemma KEELTJES, RAAPSTELLEN in WLD afl. I, 5, blz. 63.

Er is geen enquête-materiaal uit Belg. Lb.

raapstelen (ook *raapsteel*): verspr. Oostlb.; ook in Eys, Ingber, Dilsen, Stein, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Sint-Pieter, Itteren, Velden, Oirlo en Meijel.

raapsteeltjes (*raapsteelkes*):

Roermond, Born en Maastricht.

steelraap: Posterholt en Sevenum.

reubenstelen (*reubensteel*): Heerlen.

reuben: Vlodrop.

kraafsteeltjes (*kraafsteelkes*): Stein.

stelen (*steel*): Kerkrade Wb. en in Gulpen, Epen, Vijlen, Hoensbroek, Klimmen, Maastricht en Eijsden.

steeltjes (*steelkes*): Roermond, Montfort, Nieuwstadt, Maastricht en Jeuk.

stelenmoes: verspr. Kleverlds.

steelmoes: verspr. Oostlb.; ook in Ittervoort, Urmond, Blerick, Boekend, Venlo, Horst en Maasbree.

steeltjesmoes (*steelkesmoes*): Herten

(bij Roermond).

kelen: verspr. Horns; ook in Weertlands Wb. en in Tungelroy, Kapel-in-'t-Zand, Schimmert, Eksel en Meijel.

keeltjes: Venlo.

kelenmoes: Nederweert en Ell.

snijmoes: Venray.

SPINAZIE

N 71 (1975) (044c, 044d add);

Beverlo Wb. (245), Diepenbeek Wb. (216), Hamont Wl. (446), Hasselt Wb. (421), Kerkrade Wb. (254), Kortessem Wb. (476), Maastricht Wb. (399), Meeswijk Wl. (600), Meeuwen Wl. (201), Roermond Wb. (277), Sittard Wb. (389), Tongeren Wb. (522);

Achten, P. (1995) ((incl.), Heem 12.1 (1968) (028), Maar, H. van der (zj.hs), Rutten, F. (1959) (072), Veldeke 35 (1960) (078), Welter, W. (1929) (065), Zits E. (1989-90) (034).

Sinacea oleracea

Eenjarig snelgroeïend en zeer voedzaam gewas, dat rauw en gekookt wordt gegeten. Het wordt vaak tussen rijen kool of erwten geplant. Het stelt hoge eisen aan de grond, maar kan vanaf maart op de koude grond worden gezaaid en kan tot het begin van de winter worden geoogst.

Afbeelding 7
Spinazie

spinazie: Roermond, Herten (bij Roermond), Nederweert, Tungelroy, Dilsen, Meeuwen, Meeswijk, Lanaken, Maastricht, Tongeren, Hamont, Beverlo, Boekend, Venlo, Sevenum en Meijel.

spinaze: Sint-Pieter, Maastricht, Diepenbeek, Hoeselt, Hasselt en Kortessem.

spinaat: Kerkrade Wb. en in Gemmenich, Eupen, Sittard en Klimmen.

spinaai: Susteren en Sittard.

POSTELEIN

Kaart 31, blz. 166

DC 69 (1994) (052), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (044b), ZND 05 (1924) (059), ZND 15 (1930) (020);

Gronsveld Wb. (364), Hasselt Wb. (360), Maastricht Wb., Meeswijk Wl. (475), Niel-bij-St. Truiden Wl. (II.204), Sittard Wb. (306), Zonhoven Wb. (367);

Achten, P. (1995) (inl.).

Portulaca sativa

Postelein heeft een kleiner blad dan spinazie en is ook botanisch van een ander geslacht, maar lijkt er qua teelt en aanzien toch op. Postelein wordt voornamelijk onder glas geteeld, van april tot augustus; drie weken na het zaaien is het al te oogsten.

postelein (ook *poslein*, *posselein*, *potslein*): freq. in geheel Belg. Lb.; ook in Heerlen, Herten (bij Roermond), Sittard, Tungelroy, Amby, Mheer, Maastricht en Meijel.

posteleinie (*posseleinie*): Peer.

porselein (ook *porseleing*): verspr. in geheel Belg. Lb.; ook in Nederweert, Gronsveld, Maastricht, Borgharen en Venray.

porselein: Kleine-Brogel.

portelak: Raeren.

postel: Peer, Sint-Truiden en Uikhoven.

pierlepoep: Hoeselt.

poepje: Hoeselt.

poerpier: Membach.

ZURING, GROENTE

Kaart 32, blz. 167

Goossens 1b (1960), Goossens 2b (1963), Goossens 2c (1963), N 14 (1962) (084b), N 71 (1975) (063m);

Kortessem Wb. (497), Maastricht Wb., Tungelroy Wb. (187);

Janssen, A. (1949), Janssen, L. (1983) (111, 112).

Rumex acetosa

De zuring is een vaste plant die veelvuldig in het wild voorkomt (onkruid van onbebouwd land en bermen), maar waarvan de bladeren ook worden gegeten, als rauwkost of gekookt als spinazie. Zuring heeft een opvallend pijlvormig blad en schiet veel zaad, dat een rode kleur heeft.

Zuringsoep is voor sommigen een leukernij.

Zie ook WLD afl. I, 3, blz. 11, voor zuring als onkruid in het veld.

Afbeelding 8
Zuring

sulker: freq. Demerkemp., Lonerlds., Truierlds. en Getelds., verspr. Tongerlds.; ook in Genk, Zutendaal, Val-Meer, Heppen, Beverlo, Paal, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham en Tessengerlo.

zulker: freq. Dommellds.; ook in Grote-Brogel, Ellikom, Meeuwen, Hechtel, Helchteren, Houthalen en Beringen.

surkel: freq. Lonerlds., verspr. Tongerlds., Demerkemp. en Truierlds.; ook in Genk, Beverlo, Paal, Beringen, Leopoldsburg, Tessengerlo, Hulst/Konijnsberg en Zelem.

zurkel: freq. Maaskemp., verspr. Dommellds. en Demerkemp.; ook in Kinrooi, Kessenich, Ophoven, Rotem, Dilsen, Eigenbilzen, Herderen, Neerrepn, Kortbos, Alken, Gors-Opleeuw, Bevingen, Zelem, Linkhout, Halen en Lommel.

sulkel: Borlo.

hofsulkel: Borgloon.

tamme sulkel: Opheers.

surker: Tessengerlo en Berbroek.

zurker: Molenbeersel.

zurre: Sint-Pieters-Voeren.

surelle (ook *zuler* (*metath.*)): alg. Centr. Maaslds., westelijk Trichterlds., Bilzerlds. en Tongerlds., verspr. Zuid. Oostlb.; ook in Ransdaal, Mechelen, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Thorn, Gingelom, Niel-bij-St.-Truiden en Montnaken.

tamme surelle: Mechelen-aan-de-Maas en Beverst.

moostemsurelle (*moossemserrel*): Mechelen-aan-de-Maas.

franse surelle: Ulestraten en Waubach.

zuring: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Stokkem, Blerick, Boekend, Meijel en Sevenum.

ridderzuring: Nederweert.

zuringmoes: Middelaar.

zuringblad: Nederweert.

zuurmoes (ook *zuurmoos*): freq. Horns, verspr. Oostlb., Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Bleijerheide,

Bocholtz, Lanaken, Maastricht, Hoeselt, Achel, Hamont, Peer, Kiewit, Voort, Melveren, Velden, Venlo, Blitterswijk en Meijel.

zuurblaadjes: Zutendaal.

zuurkruid: Achel, Neeroeteren en Stokkem.

zuurloof: Weert.

paddenbladeren (*paddeblaaier*): Tungelroy.

hondsribbe: Kinrooi.

zwekel: Heusden

zootjel: Opoeteren.

rabarber: Neerpelt en Gelieren/Bret.

schietbos: Ittervoort.

serdel: Elen.

WITLOF

N 71 (1975) (044i), N 92 (1982) (add), ZND m (Marchal); Gronsveld Wb. (083, 561), Hasselt Wb. (529), Kortessem Wb. (595), Maastricht Wb. (028, 239), Sint-Truiden Wb. (245), Tongeren Wb. (094, 517, 556, 679), Weertlands Wb. (B1-02, B1-07, B1-10), Zonhoven Wb. (566); Achten, P. (1995) ((inl.), Boer, F. de & Z. Zoons (1988) (040), Coumans, J. e.a. (1992) (063).

Cichorium intybus

Witlof of Brussels lof is een winterharde bladgroente, verwant aan de andijvie. Zoals bij asperges en molsla wordt de witte krop van witlof in het donker (natuurlijk onder de grond of kunstmatig in een kelder) gekweekt. De krop groeit op de cichoreiwortel, die apart wordt geteeld (zie paragraaf 2.2.6). De enigszins bittere bladeren worden als sla of gekookt gegeten. Er is weinig enquête-materiaal.

witlof: Herten (bij Roermond), Tungelroy, Dilsen, Posterholt, Gronsveld, Maastricht, Lanaken, Hoeselt, Tongeren, Zonhoven, Hasselt, Gutshoven, Kortessem, Boekend, Meijel en Sevenum.

lof: Weertlands Wb.
witloof: Hasselt.
brussels lof: Weertlands Wb. en in
 Gronsveld en Maastricht.
brussels witlof: Herten (bij Roermond)
 en Nederweert.

suikerij: Weertlands Wb. en in
 Maastricht, Sint-Pieter, Tongeren en
 Gutshoven.
bergsuikerij: Maastricht.
brusselse suikerij: Tongeren.

2.2.3, *Koolgroenten (“grove bladgroenten”)*

Sluitkolen, spruitjes, boerenkool en bloemkool, ze zijn voedzaam en uitstekend geschikt voor het klimaat in onze streken en zullen dan ook zelden ontbreken in de moestuin. Ze worden in een speciaal zaaibed opgekweekt en dan ongeveer zes weken nadien op hun definitieve plaats geplant. De meeste koolsoorten, bloemkool uitgezonderd, zijn gemakkelijk te kweken en, als er geen ziekten optreden (de beruchte knolvoet) en de rupsen van het koolwitje de jonge plantjes niet wegvreten, leveren ze het gehele jaar door een ruime variatie aan rauwkost- en gekookte groenten.

De volgende soorten worden onderscheiden: sluitkool (*Brassica oleracea* var. *capitata*) met vaste krop (savooiekool, spitskool, rode kool, witte kool), snijkool dat geen krop vormt en waarvan men doorlopend kan snijden (bladkool en splijtkool), spruitkool, bloemkool (met broccoli, die hier niet wordt behandeld), boerenkool of krulkool, en enkele overige soorten. De koolsoorten komen in deze volgorde in deze paragraaf ter sprake, voorafgegaan door twee algemene lemma's: de krop en de stengel van de koolplant.

De koolgroenten zijn (nog) niet opgenomen in de PLAND.

KOOL, ALGEMEEN: EEN KROP KOOL

Kaart 33, blz. 167

DC 11 (1942) (001c), DC 17 (1949) (add), Goossens 1a (1955), Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2a (1963), Goossens 2c (1963), N 71 (1975) (038c), N 82 (1981) (117 add, 119 add), N Q (1966) (016 add, 017a), SGV (1914) (add), ZND m (Drieskens, Dupont, Engels, Franssen, Gessler, GrGr, Houben, Janssen, Langohr, Marchal, Mathys, Moors, Raymaekers); Bree Wb. (123, 188), Diepenbeek Wb. (127), Echt Wb. (083), Eupen Wb. (099), Genk Wb. (159, 170, 211), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (204, 445, 476), Hamont Wl. (234), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (142, 181, 199), Limburgs Id. (217), Lommel Wl. (158), Maastricht Wb., Meerlo-Wanssum Wb., Meeswijk Wl. (289, 339, 424, 602), Roermond Wb. (143), Sint-Truiden

Wb. (157), Stokkem Wb. (064), Tegelen Wb. (085, 096, 103), Tongeren Wb. (249), Tungalroy Wb. (188), Uikhoven Wl. (085), Valkenburg Wb. (125), Venlo Wb. (169), Venray Wb. (302), Weertlands Wb. (B1-06, B1-07), Zonhoven Wb.; Beenen, P. (1973), Boer, F. de & Z. Zoons (1988) (032), Clout, C. (1990) (220), Daelen, J.v. (1933-41), Delahaye, H. (zj.hs), Goossens, J. (1959b), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Rademaekers, H. (1958) (004), Roebroek, J. (1886), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 17 (1942) (055), Veldeke 26 (1951) (090), Veldeke 40 (1965) (051), Vossen, A.F. (1966-68), Vrijdag, E. (1950-57), Welter, W. (1929) (035, 059), Wijnhoven, F. (zj.hs).

In dit lemma staan de algemene benamingen bijeen voor de sluitkool: de koolsoorten die een krop vormen. De metafoor *hoofd* of *kop* ligt voor de

hand, de meeste kroppen hebben de vorm en de grootte van een menselijk hoofd; het algemeen Lb. *huid, hōd* betekende vroeger ook 'hoofd' (nu vooral **kop**), maar heeft zich met de betekenis 'kool' gehandhaafd. Opvallend is ook de metafoor *monnikskap*, die verborgen ligt in **kabuis, kappes** en **kabots** of **ka-poets**, die via het Frans *cabus* teruggaan op It. *cappuccio*, 'monnikskap' en daarnaast ook in het Italiaans: 'kool'.

kool (ook *koel, mv. kiel*): verspr. over geheel Lb.

kooltje (*koolke*): Loksbergen.

dikke kool: Herten (bij Roermond).

kabuiskool: verspr. Demerkemp.; ook in Val-Meer, Groot-Gelmen, Wellen en Aalst-bij-St.-Truiden.

kabotskool: Peer.

bolkool: Paal.

vaste kool: Eijsden.

moes (*moos*): verspr. Centr.Maaslds. en Bilzerlds.; ook in Kerkrade Wb., Weertlands Wb. Venray Wb. en in Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Tegelen, Heel, Roermond, Herten (bij Roermond), Lanaken, Valkenburg, Klimmen, 's-Gravenvoeren, Grathem, Ophoven, Opglabbeek, As, Genk, Hees, Maastricht, Millen, Houthalen, Sevenum en Boekend.

moesje (*meeske*): Bree Wb.

hoofd moes (*heet moos, huid moos*): verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Heerlen, Thorn, Stein, Sint-Pieter en Munsterbilzen.

hoofdje moes (*eutje moos, heitje moos, heudje moos*): Geleen, Sittard, Brunssum, Thorn, Obbicht, Stevensweert en Bilzen.

moeshoofd: Ell, Beek (bij Bree), Vlijtingen en Meeuwen.

moeshoofdje: Ospel en Gruitrode.

moeskop: Hamont en Panningen.

koolmoes: Sevenum.

dikke moes: Herten (bij Roermond).

suikermoes: Gronsveld.

moesplanten: Margraten.

hoofd (*haat, heit, heuer (pl.), hōd, huid, ui*): freq. Zuid.Oostlb., Maaskemp., Tongerlds. en Lonerlds., verspr. Oost.Zuidlb., Centr.Maaslds., Trichterlds. en Bilzerlds.; ook in Kerkrade, Bleijerheide, Heythuysen, Neer, Montfort, Molenbeersel, Grathem en Maasbracht.

hoofdje (*eutje, euts, heitje, heudje, hōtje, huidje*): freq. Oostlb. en Maaskemp., verspr. Horns, Centr. Maaslds. en Trichterlds.; ook in Weert, Leuken, Waltwilder, Grote-Spouwen en Meijel.

hoofd kabuis (*huid kabuis*): Sluizen en Nerem.

withoofd: Beverst.

kabuishoofd: Overrepen.

kabuiskop: Sluizen, Overrepen, Bommershoven en Horpmaal.

kabuiskrop: Kerniel.

kabuis: verspr. Lonerlds. en Truierlds.; ook in Vliermaal en Tongeren.

kabuiskop: Membruggen.

kabots: verspr. Trichterlds.; ook in Gronsveld, Mheer, Banholt, Elen, Stokkem, Meeswijk, Achel, Neerpelt en Kaulille.

kappes: verspr. Kleverlds.; ook in Kerkrade Wb.

kappeshoofdje: Geleen.

vaste kappes: Ottersum.

bol: Melveren.

goeie bol: Beringen.

dikke bol: Beringen.

koolbol: Paal, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Meldert en Stevensvennen.

kop: Helden/Everlo, Weert, Buvingen en Vorsen.

koolkop: verspr. Dommellds.; ook in Lommel.

rode kool: Montenaken.

krop: verspr. Truierlds.; ook in Waubach, Helden/Everlo, Sittard, Rotem, Mal, Wijer, Alken, Halen en Lommel.

koolplant: Grote-Brogel.

roosjeskool: Limburgs Id.
splijtkool (ook *spleetkool*): Meeswijk en Gronsveld.
witte kool: Zonhoven, Genk en Diepenbeek.
chou-pain (fr.): Montzen.
loesj: Kerkrade Wb.
koolblad: Genk.
schelk: Valkenburg.
stam: Duras.
gemeus (coll.): Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Tegelen en 's-Gravenvoeren.
gewas: Kermt.

STRONK, STENDEL VAN KOOLPLANTEN

Kaart 34, blz. 168

N 82 (1981) (118), N Q (1966) (019), SGV (1914) (036 add);
 Echt Wb. (116), Eupen Wb. (121, 192), Haspengouws Id. (120), Heerlen Wb., Maastricht Wb. (418), Tungalroy Wb. (188), Valkenburg Wb. (104, 167), Venray Wb. (228, 247), Weertlands Wb. (B1-07);
 Anon. Venlo L 271 (zj), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, H. (1981) (022), Veldeke 08 (1933) (356), Veldeke 29 (1954) (015, 098), Vrijdag, E. (1950-57).

De stevige stengel van de koolplanten, vooral bij de spuitkool en de boerenkool.

stronk: freq. Oostlb., verspr. Oost. Zuidlb., Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Simpelveld, Nederweert, Ospel, Weert, Leuken, Eksel, Zonhoven, Jeuk en Kwaadmechelen.
koolstronk: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Venray Wb. en in Nederweert, Stramproy, Tungalroy, Neeritter, Buchten, Obbicht, Urmond en Blerick.
kappenstronk: Venray Wb.
moesstronk: Blerick en Panningen.

stronkel: verspr. Trichterlds.; ook in Vaals, Rothem, Valkenburg, Gronsveld en Geulle.
koolstronkel: Valkenburg.
moesstronkel: Schinveld.
strunkel: Caberg.
strok: Meijel.
storkel: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Kerkrade, Spekholzerheide, Montzen, Eijsden en Oost-Maarland.
koolstorkel: Kerkrade, Bleijerheide, Heerlen, Nieuwenhagen en Waubach.
moesstorkel: verspr. Oostlb-Rip. overgg.; ook in Eupen, Klimmen, Noorbeek en Terlinden.
stolker: Veldwezelt.
strabbe: Ospel.
strabbel: Helden/Everlo.
moesstrobbe: Weertlands Wb.
koolstabbe: Lummen, Stokrooie, Paal en Beringen.
stam: Schimmert, Thorn, Bree, Eigenbilzen, Vlijtingen, Beverst, Hoeselt, Houthalen, Hoepertingen en Borgloon.
koolstam: Diepenbeek, Beverlo, Alken, Zeperen, Sint-Truiden en Bevingen.
moesstam: As.
moesstramp: Tungalroy.
stengel: Vaals, Heerlen, Epen, Reuver, Sittard, Brunssum, Hoensbroek, Rotem, Herk-de-Stad en Sevenum.
koolstengel: Tegelen en Nieuwerkerken.
koolstengeltje (koolstengelke): Maastricht.
koolstenger: Lommel.
moesstengel: Gruitrode en Uikhoven.
steel: Dilsen en Vliermaal.
slunkel: Wolder/Oud-Vroenhoven.
koolstok: Haspengouws Id. en in Lommel en Riksingem.
moesstok: Eupen.
koolstek: Kaulille.
moesstek: Heesveld-Eik.
koolstuk: Zeperen.
koolstomp: Mal.
koolstruik: Waubach.

hart: Gulpen, Kapel-in-'t-Zand, Sittard, Sweikhuizen, Venray, Meijel en Sevenum.

merg: Loksbergen.

knop: Venlo en Hoensbroek.

stoppel: Sittard.

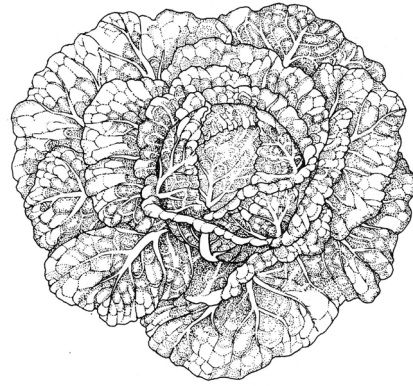
SAVOOIEKOOL

Kaart 35, blz. 168

Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (39g, 39h), N 82 (1981) (120.), N Q (1966) (016c, 017a), ZND m (Houben, Langohr, Marchal, Welter); Bree Wb. (244), Eupen Wb. (166), Genk Wb. (098, 277), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (403), Hamont Wl. (403), Haspengouws Id. (142), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (245), Kortessem Wb. (436), Lommel Wl. (274), Maastricht Wb. (362), Meerlo-Wanssum Wb. (244), Meeswijk Wl. (118, 542), Meeuwen Wl. (187), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.025), Roermond Wb. (251), Sittard Wb. (296, 355, 368), Tegelen Wb. (090, 103), Tongeren Wb. (495, 546), Valkenburg Wb. (155), Venlo Wb. (238), Venray Wb. (188), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (400); Bertrand, J. (1946) (418), Boer, F. de & Z. Zoons (1988) (033), Daelen, J.v. (1933-41), Dols, W. (1953) (230), Goossens, H. (1981) (036), Heem 12.1 (1968) (028), Janssen, A. (1949), Maar, H. van der (zj.hs), Reumers, P. (1987) (087), Vossen, H. (zj.hs).

Brassica oleracea var. *balluta sabauda*
Algemeen bekende sluitkoolsoort die vanaf maart wordt gezaaid en in de herfst geogst. Savoiekooll is gemakkelijk herkenbaar aan het gekrinkelde blad dat lichtgeel tot donkergroen van kleur is. Geogste kolen zijn goed en maandenlang te bewaren op een vorst-vrije plek.

Savooi- verwijst naar de (vermoedelijke) herkomst van de soort: Savoie, in de noordelijke Franse Alpen.

Afbeelding 9
Savooiekooll

savooi (ook *saffooi*, *sjavouw*): alg. in heel Lb., behalve in Weertlds., Brab. Lb., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., waar het zeldz. is.

savooitje (*savooike*): Wijshagen, Maastricht, Diepenbeek en Halmaal.

groen savooi: Duras.

savooiekooll (ook *saffooienkooll*, *sjavouwenkooll*): freq. Oostlb. en Kleverlds., verspr. Oost.Zuidlb., Horns, Maaskemp., Trichterlds. en Demerkemp.; ook in Weertlands Wb. en in Bleijerheide, Vaals, Roosteren, Echt/Gebroek, Urmond, Diepenbeek, Kleine-Brogel, Paal, Beringen, Wijer, Wellen, Herk-de-Stad, Linkhout, Halen, Lommel, Blerick, Hout-Blerick en Venlo.

savooiekooll: verspr. Demerkemp. en Truierlds.; ook in Susteren, Mheer, Genk, Stein, Bilzen, Vliermaalroot, Tongeren, Neerpelt, Kaulille, Eksel, Beverlo, Zepperen, Hoepertingen, Borgloon, Zelem, Loksbergen en Lommel.

savooimoos: freq. Noord.Oostlb., verspr. Zuid.Oostlb., Horns en Centr.Maaslds.; ook in Mechelen, Ospel, Weert, Grote-Brogel, Bree, Neeroeteren, Eijsden, Oost-Maarland, Leunen, Boekend, Meijel en Sevenum.

savooimoos: Gruitrode.

savoiekkappes: Middelaar, Ottersum en Gulpen.

savoieplant: Susteren.

schelk: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb. en Trichterlds.; ook in Kesseleik, Montfort, Herten (bij Roermond), Vlodrop, Tungalroy, Ophoven, Urmond, Stein, Sint-Pieter, Lanaken, Maastricht, Geulle, Tongeren en Boekend.

schelkenmoes: Blerick en Boekend.

boterkool: Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, 's-Gravenvoeren en Lanklaar.

boterkooltje (boterkoolke): Meeswijk.

groene kool: Lutterade, Geleen, Duras en Bevingen.

groenkool: Zepperen, Heers en Hoeselt.

groenmoes: Venray Wb. en in Herten (bij Roermond), Buchten, Sittard en Wijlre.

witmoes: Oirsbeek.

geel moes: Sevenum

wintermoes: Herten (bij Roermond).

kappes: Heythuysen, Geleen, Weert en Horst.

kappeskool: Venlo.

kappeskop: Geleen.

witgele kappes: Meijel.

kabuiskool: Bevingen.

hoofd (huier (mv.), ut): Sittard en Tegelen.

kabots: As, Schimmert en Margraten.

kroezelkool: Hoeselt.

spitskool: Velden en Helden/Everlo.

sluitkool: Montfort.

kool: Oost-Maarland.

andijvie: Maastricht.

snijling: Gingelom.

meiling: Haspengouws Id. en in Niel-bij-St.-Truiden.

putjes: Herten (bij Roermond).

portiunculazaad: Maastricht.

stabeling: Maastricht.

(1966) (016 add);

Echt Wb. (105), Eupen Wb. (179), Gronsveld Wb. (437, 445), Kerkrade Wb. (244), Sittard Wb. (366), Tegelen Wb. (113), Venlo Wb. (239), Venray Wb. (429);

Anon. Venlo L 271 (zj), Goossens, H. (1981) (035), Janssen, A. (1949), Reumers, P. (1987) (090), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Verhegen, P. (zj.hs), Zits E. (1989-90) (033);

Brassica oleracea var. capitata conica
Spitskool is een variant van de witte kool, maar de krop loopt spits toe en heeft een wat lossere en knapperige structuur, en wordt daarom vaak als rauwkost gegeten. De langgerekte vorm geeft de krop het aanzien van een brood, vandaar **chou-pain**, letterlijk 'kool-brood'.

Er is geen enquête-materiaal voorhanden uit Belg. Lb.

Afbeelding 10

Spitskool

spitskool: alg. in Nl. Lb.; ook in Ophoven, Bree, Wolder, Zonhoven en Jeuk.

spitsmoes: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Gulpen, Ospel, As, Stein, Geulle en Maastricht.

spits: Herten (bij Roermond) en Meijel.
chou-pain (fr.) (ook *sjerpeng*, *sjoeping*): verspr. Oostlb.; ook in Kerkrade Wb. en in Waubach, Schaesberg, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Eupen, It-

SPITSKOOL

Kaart 36, blz. 169

N 71 (1975) (039e), N 82 (1981) (119), N Q

tervoort, Echt/Gebroek, Maastricht, Eijsden en Venlo.

suikermoes: Amby, Gronsveld, Maastricht en Caberg.

suikerkool: Heythuysen.

suikertoep: Hoeselt.

suikertop: Kwaadmechelen.

sluitkool: Eksel.

splijtmoes: Tungalroy en Urmond.

steelmoes: Urmond.

boterkool: Geleen.

eeuwig moes: Tungalroy.

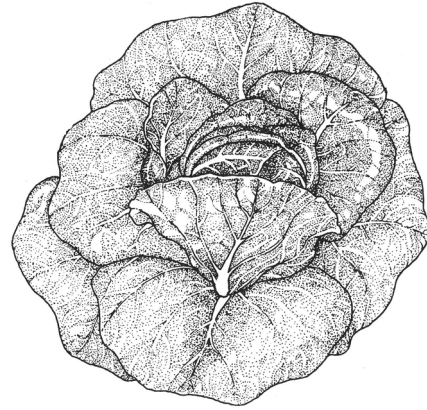
kabots: Schimmert.

schelk: Dilsen.

kool: Roermond en Maastricht.

pannache: Swalmen.

Zie voor het gerecht: WLD afl. III, 2.3, blz. 188.

Afbeelding 11

Rode kool

RODE KOOL

Kaart 37, blz. 169

DC 11 (1942) (001c), DC 27 (1955) (027), Goossens 1b (1960), Goossens 2c (1963), Lk 05 (1953) (027), N 71 (1975) (039f), N 82 (1981) (117 add), N 92 (1982) (add), N Q (1966) (016b, 017a), ZND 34 (1940) (056), ZND m (Houben); Gennep Wb., Gronsveld Wb. (388), Hamont Wl. (391), Hoeselt Wb., Lommel Wl. (265), Maaseik Wb. (022), Maastricht Wb., Meerlo-Wanssum Wb. (239, 240), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.253), Roermond Wb. (246), Sittard Wb. (346), Tegelen Wb. (096, 111), Tungalroy Wb. (188), Venlo Wb. (228), Venray Wb. (383), Weertlands Wb. (B1-09); Coumans, J. (1992) (063), Daelen, J.v. (1933-41), Goossens, H. (1981) (014), Heyden, L.v.d. (1927), Kats, J. (1939) (108), Rademaekers, H. (1958) (060), Reumers, P. (1987) (087), Veldeke 10 (1935) (596), Veldeke 23 (1948) (008), Veld-ekke 37 (1962) (013).

Brassica oleracea var. *capitata rubra*

Rode kool lijkt naar vorm en groei op de witte kool, maar het blad heeft een diep paarsrode kleur en een onmiskenbaar eigen smaak. Rode kool wordt ingemaakt in het zuur en zo geconserveerd, maar ook vers kan de kool enige maanden worden bewaard op een koele plek.

rood moes (ook *rood moos*, *rooj moos*): alg. in Nl. Lb., overig Horns, Maaskemp., Centr.Maaslds. en Trichterlds., freq. Bilzerlds., verspr. Tongerlds.; ook in Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Overpelt en Kaulille.

hoofd rood moes (*heud rood moos*): Waubach.

hoofdje rood moes (*heudje rood moos*): Maaseik.

moes: Grote-Brogel en Bemelen.

rode kool (ook *roej kool*, *rooj kool*): alg. Westlb. en Truierslds., freq. Maaskemp., Tongerlds., Brab.Lb., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., verspr. Oostlb., Centr.Maaslds., Trichterlds. en Bilzerlds.; ook in Kerkrade, Vaals, Heerlen, Waubach, Vijlen, Tungalroy, Nederweert. Kessenich en Lommel.

rood kooltje (*rood kaulke*): Blerick en Venlo.

kool: Nieuwerkerken.

rode kappes (ook *roej kappes*, *rooj kappes*): freq. Ripuar. en Kleverlds., verspr. Oostlb.; ook in Heerlen, Waubach, Eys, Echt/Gebroek en Lottum.

kappes: Blerick, Sittard en Voerendaal.

rood kabuis: Wintershoven, Vliermaal, Sint-Huibrechts-Hern, Guigoven, Overrepen en Bommershoven.

rode kabuis (ook *rooj kabuis*): freq. Tongerlds. en Lonerlds.

rode kabuiskool (*rooj kabuiskool*): Stokrooie en Alken.

kabuis: verspr. Lonerlds.; ook in Kuringen.

kabuiskool: Hoepertingen.

rode kabots (*roej kabots*): Houthem, Tongerlo, Opgrimbie en Rekem.

kabots: Leut.

rood hoofd (*roed uts, roej uier (mv.)*): Uikhoven.

hoofd (*huit, uier (mv.)*): Mechelen-aan-de-Maas en Maastricht.

rode savooi: Guttecoven.

rode, een -: Wimmertingen.

WITTE KOOL

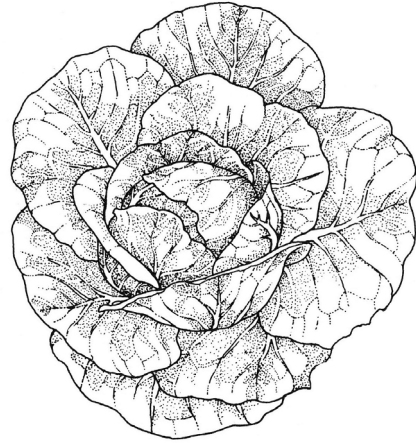
Kaart 38, blz. 170

DC 27 (1955) (028), Goossens 1a (1955), Goossens 1b (1960), Goossens 2a (1963), Goossens 2c (1963), Lk 05 (1953) (028), N 82 (1981) (117 add), N 71 (1975) (039d), N 92 (1982) (add), N Q (1966) (016a, 017a), ZND 36 (1941) (067), ZND m (Houben);

Bree Wb. (145), Diepenbeek Wb. (111), Echt Wb. (062), Eupen Wb. (077), Gennep Wb., Haspengouws Id. (225), Hasselt Wb. (203), Heerlen Wb. (031), Hoeselt Wb., Limburgs Id. (117), Meerlo-Wanssum Wb. (152), Roermond Wb. (124), Sittard Wb. (168), Stokkem Wb. (055), Tegelen Wb. (092), Tungalroy Wb. (188), Valkenburg Wb. (090, 092), Venlo Wb. (160), Venray Wb. (544), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb. (197); Anon. Venlo L 271 (zj), Anon. Weert L 289 (zj), Beenen, P. (1973) (149), Goossens, H. (1981) (017), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der (zj. hs), Reumers, P. (1987) (087), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 01 (1926) (004), Veldeke 17 (1942) (055), Veldeke 23 (1948) (008), Veldeke 35 (1960) (078), Veld- eke 40 (1965) (051).

Brassica oleracea var. capitata alba
Witte kool is wel de oudste koolsoort in onze streken; hij wordt zelden vers gegeten en is voornamelijk bestemd voor de verwerking tot zuurkool, zie WLD afl. III, 2.3, blz. 185 en 188. Witte kool kenmerkt zich door de vrijwel knalronde, lichtgele en vaste krop; de sluitbladeren zijn donkergroen en zichtbaar generfd.

De plant wordt, zoals alle sluitkool, vanaf februari (onder glas, in een zaai-bed) of maart (in de volle grond) uitgezaaid, verspeend tussen april en juni en geoogst tussen juli (de vroege soorten) tot de vorst intreedt.

Afbeelding 12
Witte kool

wit moes (ook *wit moos*): freq. Zuid. Oostlb., Centr.Lb., verspr. Oost. Zuidlb., Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Hamont en Blerick.

kappesmoes (ook *kappesmoos*): freq. Noord.Oostlb. en Kleverlds., verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Weert, Maasbracht, Berkelaar en Echt/Gebroek.

kabotsmoes: Molenbeersel, Ophoven, Neeroeteren en Elen.

kabotsenmoes: Grote-Brogel en Mechelen-aan-de-Maas.

savoioemoes: Spaubeek.
hoofd wit moes: Grote-Spouwen.
hoofd moes (ook *huier moos (mv.)*):
 Opitter en Margraten.
toetmoes: Kanne.
moes: Roermond, Grote-Brogel,
 Maaseik, Sint Pieter en Sevenum.
witte kool (ook *wiese kool*): freq.
 Tongerlds., Westlb., Truierlds. en
 Brab.Lb., verspr. Zuid.Oostlb.,
 Maaskemp., Trichterlds. en Bilzerlds.;
 ook in Kerkrade, Vaals, Heerlen,
 Tegelen, Tongelroy, Nederweert,
 Roosteren, Sint-Pieter, Rotem,
 Opgrimbie, Lommel, Blerick, Venlo
 en Meijel.
kappeskool: verspr. Noord.Oostlb.; ook
 in Blerick, Venlo en Maasbree.
witte kabotskool: Bocholt, Lanklaar,
 Zolder en Stokrooie.
kabotskool: Hushoven, Leuken en
 Boshoven.
kabotsenkool: Gerdingen.
kool: Helden/Everlo, Heythuysen,
 Meeuwen, Zutendaal, Vucht, Bilzen,
 Hamont, Kermt, Bommershoven en
 Sint-Truiden.
witte kappes (ook *wies kappes*): freq.
 Kleverlds., verspr. Ripuar., Oost.
 Zuidlb. en Oostlb.; ook in Echt/
 Gebroek, Lottum en Venlo.
kappes (ook *kampes*): freq. Oostlb.,
 Horns en Zuidgeld.Lb., verspr. Oost.
 Zuidlb. en Centr.Maaslds.; ook in
 Weertlands Wb. en in Kerkrade,
 Spekholzerheide, Moresnet, Montzen,
 Eupen, en Meijel.
hoofdje kappes: Herten (bij
 Roermond).
witte kabots: verspr. Maaskemp.; ook
 in Houthem, Leut, Eisdén, Widooie,
 Hamont en Kaulille.
kabots: freq. Maaskemp. en Centr.
 Maaslds., verspr. Zuid.Oostlb.,
 Horns, Trichterlds., Bilzerlds. en
 Dommellids.; ook in Limburgs Id. en
 Weertlands Wb.
witte kabuis: alg. Tongerlds. en
 Lonerlds., verspr. Truierlds.; ook in

Peer.
witte kabuismoes: Tongeren.
witte kabuiskool: verspr.
 Demerkemp.; ook in Beringen,
 Alken, Wimmertingen, Kortessem,
 Nieuwerkerken, Linkhout en Lommel.
kabuiskool: verspr. Demerkemp.
 en Lonerlds.; ook in Diepenbeek,
 Hoeselt, Duras, Wilderen en
 Loksbergen.
kabuisplant: Membruggen.
kabuis: verspr. Tongerlds., Lonerlds.
 en Truierlds.; ook in Weert, Ophoven,
 Oplabbeek, Val-Meer en Kermt.
suikerkop: Haspengouws Id.
suikerhoofdje: Eijsden.
wit hoofd (ook *wit uier (mv.)*, *wit uts*):
 Zutendaal, Uikhoven en Neerrepen.
hoofd: Maastricht.
chou-pain (fr.): Venlo en Sittard.
chou-pain kabots: Eijsden.
witte savooi: Linkhout.
savooi: Eigenbilzen.
sluitkool: Hamont, Eksel, Wijchmaal
 en Hechtel.
spitskool: Waubach.

BLADKOOL, SNIJKOOL —

N 12A (1965) (add), N Q (1966) (017b);
 Gronsveld Wb. (411), Meerlo-Wanssum Wb.;
 Anon. Weert L 289 (zj), Bertrand, J. (1946) (418),
 Lemmerling, H. (1979) (06), Reumers, P. (1987)
 (087), Veldeke 27 (1952) (058).

Samenvattend begrip voor de koolsoor-
 ten die geen krop vormen of speciaal
 met dat doel worden gekweekt, zodat
 de bladeren hetzij jong (vergelijk par.
 2.2.2, het lemma RAAPSTELLEN) hetzij
 volgroeid als bij de SPLIJKOOL, zie het
 lemma hieronder, worden gegeten.
 Het gaat bij deze twee lemma's, BLAD-
 KOOL en SPLIJKOOL, niet om botanisch
 van de sluitkolen verschillende plan-
 tensoorten, maar om benamingen naar
 teeltwijze.
 Bladkool is de algemene benaming van

de koolplanten die geen krop vormen, vandaar het veelvuldig voorkomen van **los** en **open** of **vals** en **doorgeschoten** in de benamingen.

Splijtkool is de benaming van een oude sluitkoolvariëteit waarvan de losse koolbladeren worden geplukt, enerzijds direct om gebruikt te worden, maar ook opdat zich nieuwe bladeren zouden ontwikkelen, zie verder bij het lemma SPLIJTKOOL.

bladkool: freq. Kleverlds.; ook in Tegelen, Helden/Everlo, Boeket/Heisterstraat, Velden, Blerick en Boekend.

bladerkool: Rotem.

bladmoes: Blerick.

los hoofd: Bleijerheide, Mechelen, Montfort, Klimmen, Mheer, Gruitrode, Echt/Gebroek en Guttecoven.

los hart: Oost-Maarland.

los hoofdje: Horn, Herten (bij Roermond), Swalmen, Susteren, Ospel en Weert.

los moes (ook *lots moos*): Herten (bij Roermond), Maasbracht, Buchten, Obbicht en Geulle.

kop los moes: Meijel.

losse, een -: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Ubachsberg, Thorn, Wolder/Oud-Vroenhoven, Itteren, Sint-Pieter, Bevingen en Leunen.

losse kool: Spekholzerheide, Tegelen, Baarlo, Maasniel, Oirsbeek, Beringen, Zeperen, Blerick en Boekend.

losse moes: Mheer en Banholt.

losse kappes: Middelaar en Ottersum.

losse knop: Kaulille.

losse krop: Sint-Truiden.

valse, een -: Sittard en Nuth/Aalbeek.

valse kool: Venlo.

vals hart: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Gulpen en Borgharen.

vals hoofd: Kerkrade, Eys, Wolder/Oud-Vroenhoven en Oost-Maarland.

valshartige, een -: Ulestraten.

open, een -: Mal.

bolle, een -: Panningen en Vliermaal.

bol hoofd: Montfort.

bolle kool: Diepenbeek.

bolmoes: Tungalroy.

holle kool: Bilzen.

holmoes: Tungalroy.

gesloten, een -: Herk-de-Stad.

wilde, een -: Alken.

wilde moes: Helden/Everlo.

doof hoofd: Uikhoven.

doof hoofdje: Herten (bij Roermond).

geschoten kool: Gennep en Sittard.

geschoten moes: Gulpen.

geschoten plant: Heerlen.

schieder: Neer.

boorder: Hout-Blerick.

opgeschoten, een -: Neerharen, Klimmen en Riksingen.

opgeschoten kool: Nieuwerkerken en Sint-Truiden.

opgeschoten moes: Noorbeek en Terlinden.

opgeschoten stronk: Vaals.

opschieder: Stokrooie.

doorschieder: Lommel en Haelen.

durchgänger (du.): Kerkrade.

dubbelhartige kool: Maasniel.

gebarsten hoofdje: Bilzen.

verkruppelde, een -: Sittard.

bastaard: Neer.

slechte kappes: Middelaar.

miswas: Ell en Mesch.

eeuwig moes: Weert, Heythuysen en Posterholt.

schelk: Wijlre, Einighausen, Gronsveld, Neeritter en Ittervoort.

sloor: Meerlo-Wanssum Wb.

sloesje: Wolder/Oud-Vroenhoven.

croezelkool: Paal en Hoepertingen.

kool: Wanssum en Broekhuizen.

koolplant: Blerick.

schaapsmuil: Borgloon.

splijtkool: Wijlre en Montzen.

stijfnek: Veldwezelt.

storkel: Susteren.

floes: Heesveld-Eik.

SPLIJTKOOL

Kaart 39, *blz. 170*

N 82 (1981) (123), N 92 (1982) (add); Zeven 1986 (123);
Sittard Wb. (391), Tungalroy Wb. (177);
Anon. Weert L 289 (zj) (006), Anon. Wijlre Q 201 (1983) (418), Brok, H. (1988), Janssen, A. (1949), Lemmerling, H. (1979) (006), Zits, E. (1989-90) (033).

Splijtkool is een sluitkool die niet tot kropvorming komt. De kool wordt uitgeplant in de herfst; de eerste volgroeide bladeren worden in het voorjaar geplukt ook wel vers gegeten, maar de doorschietende bladeren worden vooral als groenvoer voor het kleinvee en de konijnen gebruikt. De vroege pluk houdt de kropvorming tegen, maar bevordert wel de doorlopende groei van het blad, vandaar de veelvuldig voorkomende naam **eeuwig moes**. Door het niet uitgroeien van de plant kwam er ook geen bloei en geen zaad; de plant werd vermeerderd door een afgescheurde (“gespleten”) stengel in de grond te zetten. In de tachtiger jaren van de vorige eeuw heeft de vakgroep Plantenveredeling van de Landbouwniversiteit Wageningen een collectie van dit verdwijnende gewas gevormd om de soort te kunnen behouden. Daarbij zijn ook benamingen verzameld (de enquête Zeven; zie Ten Geleide). Har Brok heeft de Limburgse splijtkool en zijn benamingen beschreven in *Veldeke* 63 (1988), 9-12.

splijtkool: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb. en Centr.Maaslds.; ook in zuidelijk Lb. en in Vaals, Roermond, Montfort, Sint-Odiliënberg, Stevensweert en Bunde.
splijtmoes: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Hulsberg, 's-Gravenvoeren en Elsloo.

eeuwig moes (ook *eeuwig moos*): freq. Noord.Oostlb., verspr. Zuid.Oostlb. en Horns; ook in Wijlre, Nederweert, Ospel, Weert, Echt/Gebroek, Maastricht, Blerick, Boekend, Venlo en Meijel.

eeuwige kool: As.
snijmoes: enquête-Zeven.
steelmoes: enquête-Zeven en Sint-Odiliënberg.
heggenmoes: Elsloo.
moes: Meijel.
kool: Schimmert.
oud wijf: Vlijtingen.
wijf: Kwaadmechelen.
paddenblad: Tungalroy.
schelk: Maastricht.
spruitkool: Vludrop.
witlof: Wijlre.
schorseneer: Posterholt.
stronk: Nieuwstadt.

SPRUITKOOL, SPRUITJE

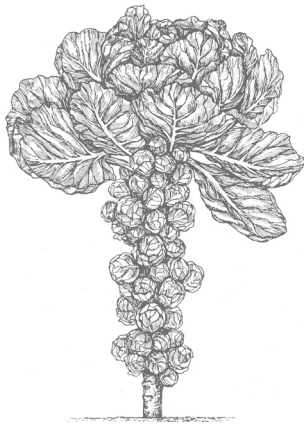
Kaart 40, *blz. 171*

N 71 (1975) (039i), N 92 (1982) (add), N Q (1966) (016e), SGV (1914) (017 add, 035), ZND m (GrGr, Houben, Langohr, Marchal, Mathys, Welter);
Bree Wb. (269), Echt Wb. (112), Eupen Wb. (188), Genk Wb. (111, 311), Gronsveld Wb. (447), Hamont Wl. (449), Hasselt Wb. (424), Heerlen Wb. (058), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (159, 255, 256), Kortessum Wb. (481), Limburgs Id. (217), Maastricht Wb., Meerlo-Wanssum Wb. (272), Meeswijk Wl. (607), Niel-bij-St. Truiden Wl. (II.261), Roermond Wb. (278), Sittard Wb. (393), Tegelen Wb. (118), Tongeren Wb. (525), Tungalroy Wb. (188), Valkenburg Wb. (036), Venlo Wb. (249), Venray Wb. (431), Weertlands Wb. (B1-10), Zonhoven Wb.;
Bertrand, J. (1946) (418), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, J. (1959b), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, A. (1949), Jongen, R. (1972), Mertens, A.M. (1885b), Rademaekers, H. (1958) (054), Reumers, P. (1987) (087), *Veldeke* 29 (1954) (054).

Brassica oleracea var. *bullata gemmifera*

Spruitkool is een populaire winterharde koolsoort, waarvan enige maanden achtereen geoogst kan worden, en wel van september tot begin maart. Zaaïen (april) en verspenen (juni) van de spruitkool gebeurt op dezelfde tijden als bij de andere koolsoorten. De spruitjes verschijnen direct op de langgerekte koolstengel, tussen en onder de bladerkrans. Mussen en koolduiven houden ook van de jonge spruiten, een stelsel van bonenstaken met netten biedt afdoende bescherming.

Spruiten worden geoogst als ze zo groot zijn als een walnoot en de oogst kan, zoals gezegd, maandenlang voortduren. Voor *brommese sproeten*, lexicale variant van **brabantse spruiten**, vergelijk de lexicale variant *hollese moren* van **hollandse moren** in het lemma WORTELTIJE.

Afbeelding 13
Spruitkool

spruiten (ook *sprui*): freq. Nl. Lb., verspr. Belg. Lb.

spruitjes (ook *spruitkes*, *spruusjer*, *spruusjere*, *spruitjere*): freq. Oostlb., Maaskemp. en Kleverlds., verspr. Oostlb. en Trichterlds.; ook in Kerkrade Wb. en in Moresnet, Leuken, Tungelroy, Neeritter,

Maasbracht, Roosteren, Obbicht, Urmond, Diepenbeek, Hamont, Zonhoven, Hasselt, Hoepertingen, Borgloon, Herk-de-Stad, Sint-Truiden, Bevingen, Blerick, Boekend en Venlo.

spruit: Genk.

spruis: Kerkrade Wb.

spruitelen: Schimmert en Limmel.

spruizelen: Nederweert.

spruitkool (ook *sproeskool*): verspr. Maaskemp. en Tongerlds.; ook in Kerkrade Wb. en in Heerlen, Neer, Maasniel, Lutterade, Ulestraten, Ten-Esschen/Weustenrade, Ospel, Weert, Nederweert, Tungelroy, Wolder/Oud-Vroenhoven, Bilzen, Lummen, Paal, Beringen, Zepperen, Gutshoven, Nieuwerkerken, Sint-Truiden en Blerick.

spruitenkool: Sittard.

spruitmoes: Haelen.

spruitenkop: Tegelen.

brabantse spruiten: (ook *brommese sproeten*): Valkenburg, Heerlen, Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

brusselse spruiten: Doenrade en 's-Gravenvoeren.

spröngelen: Eupen.

roosjeskool (*rooskekool*, *rooskeskool*, *rozekeskool*): Posterholt, Gutshoven en Niel-bij-St.-Truiden.

kleine muisjes (*klein muskes*): Herten (bij Roermond).

knopjes (*knupsjere*): freq. Ripuar.

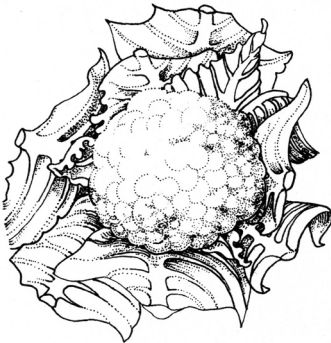
BLOEMKOOI

N 71 (1975) (039a), N 92 (1982) (add), N Q (1966) (016d), ZND m (Houben, Marchal); Gronsveld Wb. (064), Hasselt Wb. (077), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (062), Maastricht Wb. (040), Meerlo-Wanssum Wb. (074), Meeuwen Wl. (032), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.168), Roermond Wb. (037), Sint-Truiden Wb. (065), Sittard Wb. (050), Tegelen Wb. (096), Tongeren Wb. (075), Venray Wb. (123), Weertlands Wb. (B1-01), Zonhoven Wb. (052);

Daelen, J.v. (1933-41), Janssen, A. (1949), Reumers, P. (1987) (087), Rutten, F. (1959) (072), Veldeke 34 (1959) (013), Veldeke 40 (1965) (051).

Brassica oleracea var. *cauliflora*

Van de bloemkoolplant wordt niet, zoals bij de sluitkolen, de krop van dichte bladeren gegeten, maar de dicht opeenstaande witte bloemknoppen. Bloemkool is nauw verwant aan de recent bekend geworden broccoli, die echter niet in de traditionele moestuin voorkomt. Bloemkool stelt hoge eisen aan grond, bemesting en onderhoud en staat daarom bekend om zijn lastige teelt. In Limburg is er geen noemenswaardige lexicale variatie en vandaar ontbreekt ook de taalkaart; de woorddelen volgen de bekende fonetische variatie.

Afbeelding 14
Bloemkool

bloemkool: alg. in heel Lb.

bloemenkool: Kerkrade Wb. en in Echt/Gebroek.

chou-fleur (fr.): 's-Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

BOERENKOOL

Kaart 41, blz. 171

DC 60a (1985) (add), Goossens 1b (1960), N 12A

(1965) (add), N 71 (1975) (038j), N 82 (1981) (117 add), N 92 (1982) (add), N Q (1966) (016f); Beverlo Wb. (140), Diepenbeek Wb. (137), Echt Wb. (073), Eupen Wb. (098), Genk Wb. (179), Gennepe Wb., Gronsveld Wb. (253), Hamont Wl. (246), Hasselt Wb. (079), Heerlen Wb., Hoeselt Wb., Maastricht Wb. (043), Meerlo-Wanssum Wb. (198), Meeswijk Wl. (353), Roermond Wb. (038), Tegelen Wb. (100), Tungeley Wb. (188), Weertlands Wb. (B1-02, B1-07, B1-10), Zonhoven Wb. (251); Anon. Weert L 289 (zj.), Bertrand, J. (1946) (418), Boer, F. de & Z. Zoons (1988) (032), Daelen, J.v. (1933-41), Goossens, H. (1981) (022, 049), Janssen, A. (1949), Maar, H. van der (zj. hs), Reumers, P. (1987) (087), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Zits E. (1989-90) (019).

Brassica oleracea var. *acephale lacinata*

Evenals de spruitkool levert ook de boerenkool een langdurende oogst, wat in de oude moestuin, zonder vrieskist of import, een groot voordeel was. En evenals de spruitkool is de boerenkool op z'n lekkerst als de vorst er overheen is gegaan.

Boerenkool is minder kieskeurig dan andere koolsoorten wat de grondsamenstelling betreft en ook minder gevoelig voor knolvoet en koolvliegjes.

De donkergroene fijngekroesde bladeren worden vanaf november tot april gegeten.

Afbeelding 15
Boerenkool

boerenkool: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Kerkrade, Vaals, Boeket/Heisterstraat, Tungalroy, Ell, Opglabbeek, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Sint-Pieter, Itteren, Bilzen, Lummen, Paal, Nieuwerkerken, Sint-Truiden, Lommel, Blerick, Hout-Blerick en Venlo.

boerenmoes (ook *boerenmoos*): freq. Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb.; ook in Weertlands Wb. en in Sittard, Tungalroy, Neeritter, Maasbracht, Boekend en Venlo.

krulkool (ook *krolkool*): freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Heerlen, Waubach, Neeritter, Tungalroy, Thorn, Stevensweert, Lanaken, Riemst, Riksingen en Beverlo.

krulmoes: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Weertlands Wb. en in Wijlre, Schimmert, Tungalroy, Ell, Gruitrode, Urmond en Kaulille.

krul: Tungalroy.

kröeskool: Echt/Gebroek, Zonhoven en Hasselt.

kröezelkool: verspr. Tongerlds.; ook in Gulpen, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Montzen, Genk, Sint-Truiden, Bevingen en Lommel.

kröezelmoes: Hamont en Eupen.

groenkool: Paal en Mal.

groenmoes: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Tegelen, Posterholt, Stramproy, Tungalroy, Guttecoven, Stein en Oost-Maarland.

groene kool: Herk-de-Stad.

hofmoes: Gennep Wb.

mergelkool: Uikhoven.

winterkool: verspr. Tongerlds.; ook in Waubach, Stokrooie, Beringen en Borgloon.

kool: verspr. Zuid.Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlands.; ook in Kerkrade, Spekholzerheide, Bleijerheide, Ubachsberg, Heerlen, Eys, Ittervoort, Herderen, Hoeselt, Vliermaal en Werm.

koolplant: Susteren.

kappes: Schinveld.

boterblader: Zonhoven.

kolderaap: Veldwezelt.

slecht moes: Ospel, Herten (bij Roermond) en Swalmen.

slechte kool: Weertlands Wb. in en Heythuysen, Tungalroy, Herten (bij Roermond) en Stevensweert.

voerkool: Klimmen.

KOOL, OVERIGE SOORTEN

Goossens 1b (1960);

Bree Wb. (260), Haspengouws Id. (123), Hasselt Wb. (528), Tongeren Wb. (673);

Dols, W. (1953) (234).

In dit lemma staan nog enkele koolbenamingen die niet konden worden ondergebracht in de andere lemma's van deze paragraaf.

winterkool: Hasselt en Tongeren.

vetkool: Waubach.

krik: Haspengouws Id.

oudewijven: Vlijtingen.

2.2.4, *Peulvruchten*

In WLD afl. I, 5, *Verbouw van knol- en andere gewassen*, hoofdstuk 4, *Overige veld- en industrie-gewassen*, komen enkele peulvruchtbenamingen voor uit de landbouwwoordenschat, het zijn de velderwt en veldbonen, die veelal voor veevoederproductie worden gebruikt. Voor de algemene benamingen 'boon' en 'erwt' zij naar deze lemma's verwezen.

Hieronder staan de peulvruchtbenamingen uit de tuinbouw en uit de kleinschalige moestuinderij.

Botanisch zijn de uiteenlopende gecultiveerde bonen- en erwtensoorten vaak lastig te onderscheiden. Bovendien kan de ene soort gebruikt en gegeten worden als was het een andere: slabonen als snijbonen bijvoorbeeld. Vandaar dat men bij verschillende peulvruchten dezelfde overkoepelende botanische naam aantreft.

Er is geen aanvullend materiaal in de PLAND gevonden voor deze paragraaf. De twee algemene lemma's over bonen en erwten die in WLD afl. I, 5 voorkomen, zijn ook in de PLAND opgenomen. Juist deze twee lemma's, **BOON**, **ALGEMEEN** en **ERWT**, **ALGEMEEN**, met veel materiaal uit de canonieke woordenboeken, hebben we hier niet nog een keer behandeld. Ze bevatten enkel de fonetische documentatie van de benamingen **boon**, resp. **erwt**, en die zijn in WLD afl. I, 5 fonetisch voldoende gedocumenteerd met een klankkaart bij het lemma **ERWT** (blz. 98). Ook het voorziene lemma **LINZE** leverde te weinig lexicale variatie voor een regulier lemma. Het materiaal staat op de site van het WLD.

Zeer vaak zijn, onafhankelijk van de vraagstelling in de vragenlijsten, de antwoorden op de vragen naar erwten en bonen in het meervoud gegeven. In deze paragraaf zijn de meervoudsvormen gegeneraliseerd in de trefwoorden voor de plantbenamingen, vanaf het lemma **KAPUCIJNERS**.

PEUL, DOP

Kaart 42, blz. 172

Goossens 1a (1955), Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2c (1963), N 17 (1975) (075c), N Q (1966) (012a), SGV (1914) (add), ZND 40 (1942) (046), ZND m (Dupont, Houben, Welter);

Beverlo Wb. (202), Echt Wb. (097), Genk Wb. (041, 299), Heerlen Wb. (040), Kerkrade Wb. (178), Lommel Wl. (232), Maastricht Wb., Tungelroy Wb. (185), Uikhoven Wl. (142), Valkenburg Wb., Venlo Wb. (104), Venray Wb. (124, 189, 395), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (252, 351);

Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, H. (1981) (008, 023), Heyden, L.v.d. (1927), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der (zj.hs), Oudemans, W. (1918), Veldeke 27 (1952) (058), Veldeke 43 (1968) (079), Vrijdag, E. (1950-57).

De zaaddoos of schil van de erwt of de boon, in algemene zin, niet te verwarren met de groente *peul*, die wordt behandeld in het lemma **PEULERWT**. Vergelijk ook het lemma **PEUL** in WLD afl. III, 2.3.

In tegenstelling tot bij de plant- of groentebenamingen, is hier het enkelvoud uit de antwoorden aangehouden.

Krombek is een snijbonensoort.

peul: verspr. Westlb., zeldz. Zuid.

Oostlb., Trichterlds. en Truierlds.; ook in Heerlen, Montfort, Herten (bij Roermond), Bree, Genk, Lanaken, Geulle, Beverst, Wintershoven, Kwaadmechelen, Tessengerlo, Lommel, Venlo en Venray.

peultje: Venlo.

leut: alg. Zuid.Oostlb. en aansluitend Oost.Zuidlb. en Trichterlds.; ook in Kerkrade Wb. en in Montzen, Lontzen, Tegelen en Guttecoven.

erwtenleut (*etsenleut*): Waubach.

leusj: Montzen en Eupen.

hauw (ook *haaf*): freq. Maaskemp.; ook in Venray Wb. en in Achel, Kaulille, Houthalen, Beverlo, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessengerlo en Meldert.

hauwtje (*hauwerke*): Tungelroy.

hool: verspr. Demerkemp.; ook in Paal.

erwtenhool: Koersel.

schulp: freq. Truierlds. en Getelds.;

ook in Oud-Waterschei, Rijkel en Tessenderlo.

dols: verspr. Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Oud-Winterslag, Diepenbeek, Heppen, Donk (bij Herk-de-Stad) en Herk-de-Stad.

dolster (ook *dosser*): verspr. Lonerlds.

erwtendols: Beverlo.

schaal: alg. Centr.Maaslds., Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds., freq. Noord.Oostlb., Horns, Maaskemp., Trichterlds. en Dommelds., verspr. Zuid.Oostlb., Demerkemp., Truierlds. en Zuidgeld.Lb.; ook in Heerlen, Moresnet, Weert, Leuken, Kerkhoven, Lommel, Meijel en Sevenum.

schaalerwt: Weertlands Wb. en Venray Wb.

bonenschaal: Venlo.

erwtenschaal: Lommel.

dop: Gennep en Montfort.

dopje (*döpke*): Wolder/Oud-Vroenhoven.

bolster: Maaseik en Oud-Winterslag.

holster (ook *olster*): Oud-Winterslag en Zeperen.

hoos: Paal, Beringen en Lummen.

sloos: Genk en Zutendaal.

slooster: Genk, Zolder, Zonhoven, Sint-Lambrechts-Herk, Alken, Kortesseem en Herk-de-Stad.

schei: Kerkrade.

scheitje: Maaseik.

stei: Boekend.

kever (ook *keer*): Stein, Munstergeleen, Ubachsberg en Waubach.

bast: Oud-Winterslag, Middelaar, Ottersum en Leunen.

bonenbast: Venray Wb.

buitenste, het -: Koersel.

schel: Heerlen, Sittard, Oirsbeek, Roosteren, Uikhoven, Mal, Eksel, Ulbeek, Sint-Truiden en Venray.

schilver: Herderen.

sluim: Herk-de-Stad.

doos: Hechtel en Diepenbeek.

rand (*rank*): Echt/Gebroek.

ko: Genk.

kno: Eupen.

krombek: Zonhoven.
droge erwt: Sint-Pieter.

PEULEN, DOPPEN (WERKWOORD)

Kaart 43, blz. 172

Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2c (1963), N 82 (1981) (130), N Q (1966) (012b), SGV (1914) (add), ZND 40 (1942) (047), ZND B2 (1940sq) (358), ZND m (Claessens, Houben);
Echt Wb. (064, 078), Kerkrade Wb. (178, 183), Sittard Wb. (171), Valkenburg Wb. (137), Venray Wb. (147), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb.;
Beenen, P. (1973), Jongen, R. (1972), Maar, H. van der (zj.hs), Veldeke 12 (1937) (021).

Het uit de peulen halen van erwten of bonen.

peulen: alg. Tongerlds., Lonerlds., Westlb. en Truierlds., freq. Maaskemp., Centr.Maaslds., Trichterlds., Bilzerlds. en Brab.Lb., verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Heerlen, Lommel en Stevensvennen.

leuten: freq. Ripuar. en Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Moresnet, Montzen, Lontzen, Echt/Gebroek en Eijsden.

doppen: freq. Kleverlds.; ook in Kerkrade, Tegelen, Helden/Everlo, Weert, Roosteren, Blerick en Venlo.

uitdoppen: Hout-Blerick.

keveren: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Weertlands Wb. en in Kerkrade, Ubachsberg, Waubach, Herten (bij Roermond), Montfort, Posterholt, Maasbracht en Blerick.

uitkeveren: Herten (bij Roermond), Stokkem en Klimmen.

uitdoen: freq. Noord.Oostlb., Horns, Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Sittard, Ospel, Weert, Leuken,

Neerpelt, Kaulille, Lozen, Blerick, Venlo, Meijel en Sevenum.
uit de leut doen: Rothem.
sloosteren: Kortessem.
ontsloosteren: Heusden.
schalen: Grote-Brogel, Val-Meer, Mal, Beringen, Kerniel en Borgloon.
bolsteren: Maaseik.
hozen: Beringen.
klaar maken: Boekend.
uitpellen: Neerpelt.
zuiver maken: Maastricht.

DRADEN OF RANDEN VAN PEULVRUCHTEN

Kaart 44, blz. 173

Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2c (1963), N 17 (1975) (075f), N Q (1966) (013b, 013c);
 Haspengouws Id. (186), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.237);
 Heyden, L.v.d. (1927), Kats, J. (1939).

De stevige harde vezel die tussen de twee schalen van een boon en een erwte ligt en die wordt verwijderd om de erwten of bonen te kunnen doppen. Er is steeds naar meervoudsvormen gevraagd.

Uit de meervoudsvormen *rang* en *reng* is in zeer veel Limburgse dialecten niet uit te maken of het grondwoord *ring* dan wel *rand* (of ook nog *rank*, zie het lemma ERWTEN- OF BONENRANKEN) is; vandaar het dubbele trefwoord.

ringen/randen (ook *rang*, *reng*): freq. in geheel Lb., behalve Maaskemp., Horns en boven Roermond.
vamen (ook *veem*, *veum*): freq. Bilzerlds. en Tongerlds., verspr. Ripuar. en Trichterlds.; ook in Gulpen, Mechelen, Heythuysen, Horn, Roermond, Lutterade, Brunssum, Nuth/Aalbeek, Weert, Zutendaal, Venray en Leunen.

reven (ook *reef*): freq. Lonerlds. en Truierlds.; ook in Haspengouws Id.
refels: Jeuk.
ringelen: Houthalen.
pijzen: verspr. Noord.Oostlb. en Zuidgeld.Lb.; ook in Meijel en Sevenum.
vijzen: Bree Wb. en in Molenbeersel en Rotem.
vezels: Meeuwen, Wijshagen en Kleinspouwen.
vliis: Grote-Spouwen.
draden (*dreu*, *dreud*, *dreuj*, *dreur*): Kerkrade, Baarlo, Dilen, Lanaken, Veldwezelt, Wolder/Oud-Vroenhoven, Werm, Hoepertingen, Bommershoven, Herk-de-Stad, Blerick, Boekend en Ottersum.
draad (enkely.): Stokkrooie, Heerlen en Waubach.
draadjes: Sint-Pieter.
liezen: verspr. Horns; ook in Ospel, Weert, Nederweert, Leuken, Bocholt en Rotem.
legen: Tungalroy.
blezen: Lommel.
naden (*neuj*): Honthem en Meijel.
schuur: Vliermaalroot.
streng: Hoeseelt.
stropen: Kessenich, Maaseik en Lauw.
vlimmen: Herderen.

RINGEN, RANDEN VERWIJDEREN VAN PEULVRUCHTEN

Kaart 45, blz. 173

Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2c (1963), N 17 (1975) (075f add), N Q (1966) (013a), SGV (1914) (004, 029 add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 01u (1924) (021), ZND B2 (1940sq) (359), ZND m (Coomans);
 Bree Wb. (301), Gronsveld Wb. (276), Hamont Wl. (351), Kerkrade Wb. (237), Limburgs Id. (206), Maastricht Wb. (347), Meerlo-Wanssum Wb., Tegelen Wb. (107, 111), Valkenburg Wb. (146), Venlo Wb. (209), Venray Wb. (124),

Weertlands Wb. (B1-07);
Bakkes, P. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Jongen,
R. (1972), Veldeke 28 (1953) (081), Vrijdag, E.
(1950-57), Wijnhoven, F. (zj.hs).

Het verwijderen van de draden die in
het vorige lemma worden bedoeld.

ringen: verspr. over geheel Lb.

(bonen) ringen: Venray Wb.

afringen: Oostham en Montfort.

afhalen: freq. Zuid.Oostlb., verspr.
Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in
Epen, Weert, Thorn, Stevensweert,
Echt/Gebroek, Grevenbicht/
Papenhoven, Sint-Pieter, Eijsden,
Sint-Huibrechts-Lille en Blerick.

(bonen) halen: Einighausen.

afdoen: Beek (bij Bree) en Aalst-bij-
St.-Truiden.

er afdoen: Oost-Maarland.

draden afdoen: Hoepertingen.

ringen/randen afdoen: verspr.
Tongerlds., Demerkemp., Lonerlds.
en Truierlds.; ook in Gellik,
Lanaken, Beverlo, Paal, Beringen,
Kwaadmechelen, Oostham, Meldert
en Linkhout.

de ringen/randen afdoen: Reppel,
Dilsen, Rekem, Zonhoven, Kozen en
Sint-Truiden.

de ringen/randen er afdoen: Kaulille.

de ringen/randen van de bonen doen:
Halen.

vamen afdoen (*veem, veum afdoen*):
Vroenhoven, Waltwilder, Val-Meer,
Beverst, Bilzen, Berg en Millen.

vamen van de bonen doen: Riemst.

vliezen afdoen: Grote-Spouwen.

raven afdoen: Nieuwerkerken.

reven afdoen: Bevingen en Gelinden.

de reven afdoen: Wilderen en Sint-
Truiden.

liezen afdoen: Ospel.

liezen: freq. Horns; ook in Weertlands
Wb. en in Rotem.

afliezen: Nederweert.

schalen liezen: Bocholt.

peulen: Opglabbeek, Genk, Opgrimbie,

Martenslinde, 's-Herenelderen,
Hamont, Zonhoven, Beringen,
Borgloon, Bommershoven, Sint-
Truiden en Halen.

afpeulen: Borgharen.

uitpeulen: Eksel.

leuten: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in
Mechelen, Montzen en Welkenraedt.

vimmen: verspr. Kleverlds.; ook in
Bleijerheide, Vaals, Eys, Gulpen,
Mechelen, Moresnet, Montzen,
Welkenraedt, Heythuysen, Nuth/
Aalbeek, Uikhoven, Bilzen,
Mopertingen en Lozen.

vijzen: freq. Maaskemp.; ook in
Molenbeersel en Rotem.

vijzelen: Meeuwen.

keveren: Guttecoven, Sittard en Vijlen.

rezen: Bevingen.

zomen: Venray.

randen: Limburgs Id. en Wijchmaal.

pijzen: freq. Noord.Oostlb. en
Zuidgeld.Lb., verspr. Kleverlds.; ook
in Weert.

(bonen) pijzen: Venlo.

aftrekken: Bevingen en Eys.

ringen aftrekken: verspr. Lonerlds.;
ook in Borgharen, Wintershoven,
Piringen en 's-Herenelderen.

de ringen/randen van aftrekken:
Duras.

reven aftrekken: Veulen en Heers.

de reven aftrekken: Brustem.

draden aftrekken: Maastricht.

draden trekken: Wolder/Oud-
Vroenhoven.

vamen aftrekken (*veum aftrekken*):
Veldwezelt, Val-Meer, Rijkhoven en
Mal.

de vamen vanne bonen trekken:
Beegden.

afstropen: Horn en 's-Gravenvoeren.

afranden: Meijel.

afdraaien: Meijel.

afrapen: Halen.

uitdoen: Baarlo, Lozen en Lanklaar.

reven uitdoen: Mechelen-Bovelingen.

plukken: verspr. Centr.Maaslds.; ook
in Mechelen, Asenray/Maalbroek,

Wolder/Oud-Vroenhoven, Heesveld-Eik, Wellen en Oirlo.

stropen: verspr. Centr.Maaslds.; ook in Eys, Beegden, Kessenich, Geistingen, Bree, Opplabbeek, Hamont, Kermt, Hoepertingen en Tessenderlo.

schoonmaken: verspr. Bilzerlds., Tongerlds., Lonerlds. en Truierlds.; ook in Lutterade, Hees, Oost-Maarland, Heusden, Schulen, Berbroek en Loksbergen.

zuiver maken: Heusden en Veldwezelt.

kuis maken: Heppen.

erwten schillen: Wijshagen.

snoeien: Meijel.

ERWTEN- OF BONENRANKEN

N Q (1966) (014);

Zonhoven Wb.

De dunne klimdraden van de peulvruchten.

ranken (ook *rangen*, *rend*, *reng*, *rengen*, *renj*): freq. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Horns en Kleverlds.; ook in Kerkrade, Chèvremont, Spekholzerheide, Montzen, Weert, Leuken, Gruitrode, Echt/Gebroek, Rotem, Buchten, Itteren, Oost-Maarland, Riksingen, Lummen, Alken, Herk-de-Stad, Lommel, Blerick, Hout-Blerick en Venlo.

bonenranken (ook *bonenreng*): Beverlo, Susteren en Maastricht.

erwtenranken (ook *erwtenreng*): Susteren, Obbicht, Maastricht en Boekend.

winden: Thorn en Schinveld.

bonenwinden: Munstergeleen.

erwtenwinden: Munstergeleen.

draden: Hoepertingen, Zonhoven en Heerlen.

leien: Weert en Tungelroy.

rijs: Middelaar.

vits: Genk.

erwten (*etsen*): Waubach en Kerkrade.

kleddermannetjes (*kleddermennekes*):

Diepenbeek.

wingerd: Blerick.

BONEN- OF ERWTENSTRO

N 17 (1975) (051c, 070c);

Heerlen Wb. (008), Maastricht Wb. (045), Meerlo-Wanssum Wb., Tegelen Wb. (078), Valkenburg Wb. (031), Venlo Wb. (104), Venray Wb. (124, 158);

Heem 08.5-6 (1964) (003), Heyden, L.v.d. (1927).

Het gedroogde stro van bonen en erwten wordt bewaard en gebruikt om vorstgevoelige planten in de winter af te dekken. Het wordt ook aan de konijnen gevoerd.

bonenstro: Meerlo-Wanssum Wb., Venray Wb. en in Heerlen, Eupen, Herten (bij Roermond), Tegelen, Sittard, Valkenburg, Maastricht en Venlo.

erwtenstro: Venray Wb. en in Herten (bij Roermond), Nederweert, Lanaken, Sint-Pieter, Boekend, Meijel en Sevenum.

erwtenkruid: Dilsen.

stro: Nederweert en Sint Pieter.

afdekstro: Herten (bij Roermond).

stro om af te dekken: Boekend.

ERWTENZETTER

N 71 (1975) (052), N 18 (1962) (147).

Het gereedschap om erwten te zetten, pootstok waarmee gaatjes in de grond worden geprikt, of een pootmachientje: een wiel aan een stok waarmee op regelmatige afstand de zaden in de grond worden gezet.

bonenpoter: Maasniel.

erwtenkeuter: Lanklaar en Mechelen-

aan-de-Maas.

erwtenpoter: Tegelen, Swalmen, Boukoul, Velden, Ottersum en Milsbeek.

erwtenpootstek: Herten (bij Roermond).

erwtenstek: Borgloon.

steker: Sint-Pieter.

erwtenzetter: Roermond, Herten (bij Roermond), Herkenbosch, Rotem, Hamont, Hasselt, Kiewit en Paal.

krottenpoter: Herten (bij Roermond).

plantstek: Hoeselt.

pootstel: Munstergeleen.

poter: Weert.

maïspoter: Meijel en Sevenum.

zaaimachientje: Middelaar.

Afbeelding 16
Kapucijners

KAPUCIJNERS

Kaart 46, blz. 174

N 71 (1975) (049f), N 82 (1981) (132);
Gennep Wb., Kerkrade Wb. (142), Roermond
Wb. (124), Venlo Wb. (160, 345).

Pisum sativum subsp. arvense

De kapucijner of blauwschokker is wel de meest bekende variëteit van de op de akker geteelde bonen. Hij bloeit met purperen bloemen en ook de peulen hebben een donkere bruinzwarte kleur; hij geeft rauwe gedeepte erwten die na het koken geheel bruin worden. Zie voor deze bonensoort ook WLD afl. I, 5, blz. 97-98.

Dezelfde soort boon heeft echter in de tuinbouw, en daarmee ook de moestuin, enigszins afwijkende benamingen, die hieronder bijeen staan.

Hier zijn de trefwoorden in het meervoud gegeven. Er is hier zo goed als geen materiaal voor Belgisch Limburg verzameld.

kapucijners: freq. in geheel Nl. Lb.; ook in Hoeselt en Kwaadmechelen.

bruine bonen: Maasbree.

grauwe erwten: Vlodrop, Susteren, Doenrade, Maastricht, Sevenum en Venray.

oudewijven: Limburgs Id., Gennep Wb. en in Thorn.

duivenbonen: Simpelveld.

rattenkeutels: Venlo.

keker: Jeuk en Maastricht.

KIEVITSBONEN

Kaart 47, blz. 174

N 17 (1975) (055b), N 82 (1981) (138).

Phaseolus vulgaris

De kievitsboon behoort, zoals de kapucijner en de witte boon, tot de "droge bonen" die, gedroogd, als wintervoorraad dienen. Kievitsbonen worden in het najaar geoogst als het gewas geel wordt. De planten worden in hun geheel gerooid en in bosjes te drogen gehangen. Als ze geheel droog zijn, worden ze in een jute zak gedaan en gedorst. De bonen zijn gespikkeld als een kievitsei, vandaar de naam.

kievitsbonen: freq. Zuidgeld.Lb.; ook in Heythuysen, Swalmen, Hoensbroek, Stevensweert, Born, Maastricht, Meerlo, Sevenum en Meijel.

kieviten: Meijel en Sevenum.

kievitseitjes: Urmond.

musseneitjes: Kesseleik.

eitje: Kwaadmechelen.

spikkelbonen: Vlodrop.

gespikkelde bonen: As en Hoeselt.

bonte bonen: Klimmen.

boterbonen: Beesel, Sittard, Amby, Bree, Jeuk en Meijel.

boterboontjes: Schimmert.

pronkbonen: Eys, Vaals en Horst.

panachee: Jeuk.

sennisbladeren: Maastricht.

rattenkeutels: Herten (bij Roermond).

staakbonen: Jeuk.

SNIJBONEN

Kaart 48, blz. 175

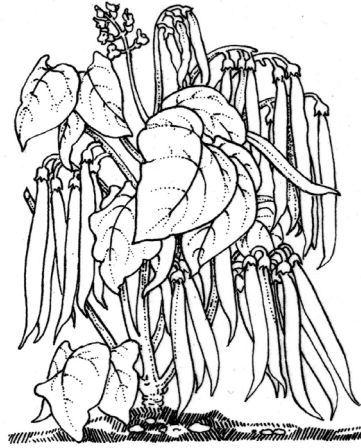
N 11A (zj) (029b), N 17 (1975) (053d), N 82 (1981) (133); Bree Wb. (320), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (432), Hamont Wl. (438), Hasselt Wb. (254), Heerlen Wb. (065), Kerkrade Wb. (089), Kortessem Wb. (468), Lommel Wl. (301), Maastricht Wb. (392), Meerlo-Wanssum Wb. (265), Meeswijk Wl. (590), Tongeren Wb. (513), Venlo Wb. (245), Venray Wb. (121, 368, 419, 426), Zonhoven Wb. (434).

Phaseolus vulgaris

De snijboon is een populaire moestuingroente, betrekkelijk gemakkelijk kweekbaar – de plant houdt van flink bemeste grond en niet van vorst – en kan vanaf eind juli worden geoogst. Meestal worden ze aan bonenstaken geteeld. De peulen zijn zeer langgerekt, plat en breed en hebben, fijngesneden, een eigen aroma, dat wordt gewaardeerd.

Pronkbonen worden doorgaans als

een soort snijbonen (met platte rechte vruchten) beschouwd, maar zie ook onder **KIEVITSBOON**. De naam komt ook als soortnaam in enkele woordenboeken voor met de benamingen **turkenbonen** en **wollewantjes**. Kerkraads **fietsjen** betekent ‘fijn snijden, snipperen’.

Afbeelding 17

Snijbonen

snijbonen: zeldz. en verspr. in heel Lb.

snijers: Gennep Wb.

krombekken: freq. Oostlb.; ook in Tungalroy, Ittervoort, Thorn, As, Born, Maastricht, Hoeselt, Hasselt, Kwaadmechelen, Velden, Boekend, Venlo, Meijel en Maasbree.

krombonen: Geulle.

mussenbekken: Wijlre.

pronkbonen: Venray Wb.

turkenbonen: Heerlen.

fietsjbonen: Kerkrade Wb.

breekbbonen: Vlodrop.

spekbonen: Venray Wb.

staakbonen: Meerlo en Weert.

stekbonen: Itteren.

boontjes: Heythuysen.

wollewantjes: Weertlands Wb.

rattenkeutels: Blerick.

zeldzame prinsessen: Meijel.

bloeiers: Venray Wb.

SPERZIEBONEN

Kaart 49, blz. 175

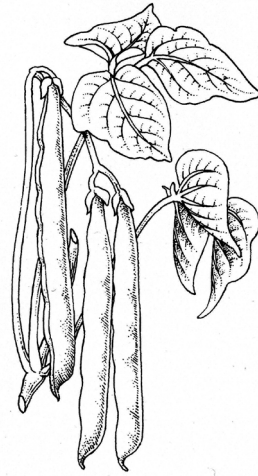
N 17 (1975) (053e, 056a), N 82 (1981) (134); Bree Wb. (266), Genk Wb. (109, 112, 305, 315), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (066), Hasselt Wb. (444), Kerkrade Wb. (231, 248, 265), Maastricht Wb. (335), Niel-bij-St. Truiden Wl. (I.182), Roermond Wb. (015, 044, 277), Sint-Truiden Wb. (072), Sittard Wb. (358, 409), Tongeren Wb. (465, 517), Venlo Wb. (248), Venray Wb. (128, 412, 445, 446), Weertlands Wb. (B1-02), Zonhoven Wb. (059, 462); Simons-Stienen, L. (1982) (028), Veldeke 11 (1936) (611).

Phaseolus vulgaris

Sperziebonen of slabonen of prinsessenbonen is een veel gekweekte groente, hetzij als lage plant (stamslabonen), hetzij opgekweekt langs staken (stokslabonen, zie het lemma **STAAKBOON**). Ze worden in april gezaaid onder een broeikasdak en vanaf juli geoogst; maandelijks zaaien tot juli zorgt voor bonen tot in de herfst. Hoe meer er van een plant wordt geplukt, des te meer vrucht zal hij dragen.

Vaak worden de bonen vlak voor het koken gebroken, vandaar **breekbonen**. In de benaming **aspergeboon** is het element **asperge** nog zichtbaar, het ligt ook ten grondslag aan **sperzieboon** en **spersboontje**. **Boterbonen** ontleen hun naam aan de botergele kleur van de peulen. **Stopjesbonen** en **polbonen** zijn struikbonen.

De trefwoorden zijn in het meervoud gehouden.

Afbeelding 18
Sperziebonen

sperziebonen: verspr. Zuid.

Oostlb. en Horns; ook in Gulpen, Roermond, Kapel-in-'t-Zand, Herten (bij Roermond), Urmond, Stein, Maastricht, Blerick, Gennep, Oirlo en Tienray.

spersboontjes: Sevenum, Sint-Pieter en Swalmen.

aspergebonen: Roermond.

slabonen (ook *slaaibonen*): verspr.

Kleverlds.; ook in Nederweert, Herten (bij Roermond), Swalmen, Pey, Geleen en Venlo.

saladebonen (ook *splatebonen*):

Kerkrade Wb.

prinsessenbonen: verspr. Oost.Zuidlb.,

Oostlb., Horns en Kleverlds.; ook in Born, Stein, Geulle, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Eigenbilzen, Jeuk., Herten (bij Roermond), Velden en Venlo.

prinsessenboontjes: verspr. Zuid.

Oostlb.; ook in Heythuysen, Bree en Maastricht.

prinsesbonen: Kerkrade Wb. en in Oirsbeek, Noorbeek, Oplabbeek, Neerharen, Herten (bij Roermond), Eijsden en Zonhoven.

prinsesboontjes: Schimmert en Vaals.

prinsessen: verspr. Kleverlds.; ook

in Voerendaal, Eys, Reuver, Pey, Oirsbeek, Hoensbroek, Ell, Ophoven, Eigenbilzen, Dilsen, Hoeselt, Tongeren en Boekend.

herenbonen: Tungalroy.

breekbonen: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Gennep Wb. en in Vijlen, Roermond, Herten (bij Roermond), Doenrade, Wijnandsrade, Nederweert, Tungalroy, Dilsen, Geulle, Eijsden, Eksel, Kwaadmechelen, Boekend en Sevenum.

breekboontjes: Weertlands Wb. en Venray Wb. en in Sint-Pieter, Roermond en Grevenbicht/Papenhoven.

brekers: Hasselt.

sokkerbonen: Sittard, Maastricht en Vlijtingen.

sokkerboontjes: Bree Wb. en in Schinnen.

sokkererwtten: Venlo en Genk.

sokkerklits: Tongeren.

spekbonen: Venlo.

boterbonen: Herten (bij Roermond), Schimmert, Thorn, Dilsen, Maastricht, Itteren, Vlijtingen, Houthalen en Zonhoven.

boterboontjes: Weert, Herten (bij Roermond), Lanaken en Eys.

bonen: Kerkrade, Vaals, Haelen, Gronsveld, Ittervoort, Guttecoven, Venlo en Maasbree.

boontjes: Roermond, Gronsveld, Stein, Maastricht, Caberg en Maasbree.

leutbonen: Wijlre.

aardbonen: Niel-bij-St.-Truiden.

struikerwtten: Venray Wb. en in Sittard, Zonhoven en Hasselt.

struikbonen: Heerlen, Epen, Amstenrade, Klimmen en Itteren.

struikjesbonen: Venray Wb.

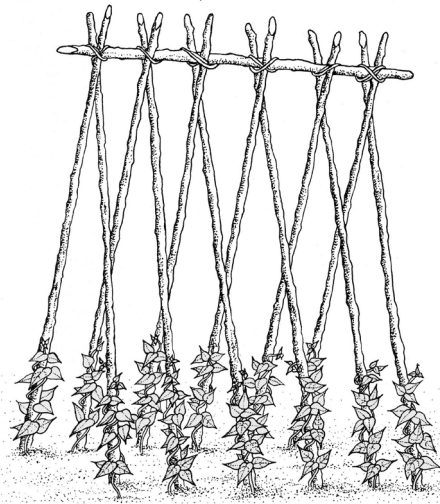
stopjesbonen: Genk.

polbonen: Gennep Wb.

N 17 (1975) (053c), N P (1966) (024b), N Q (1966) (014 add);

Gronsveld Wb. (456), Kerkrade Wb. (259), Maastricht Wb. (411), Meeswijk Wl. (221), Meeuwen Wl. (206), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.182), Sint-Truiden Wb. (218), Sittard Wb. (402), Tongeren Wb. (534), Venray Wb. (432), Weertlands Wb. (B1-10); Zits E. (1989-90) (032).

De slabonen die aan bonenstaken worden gekweekt en die aan deze wijze van kweken hun naam ontlennen.

Afbeelding 19
Staakbonen

staakbonen: Weertlands Wb., Venray Wb. en in Neeritter, Maasbracht, Roosteren, Tongeren, Hasselt, Sint-Truiden, Tungalroy en Sevenum.

stekbonen: Herten (bij Roermond), Lanaken, Maastricht, Sint-Pieter, Ulestraten, Gronsveld, Mesch, Meeuwen, Uikhoven, Veldwezelt, Borgharen en Meijel.

stekkenbonen: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Kerkrade Wb. en in Heerlen, Stein, Niel-bij-St.-Truiden en Dilsen.

stekkelbonen: Vaals.

stokbonen: Nederweert, Maastricht, Mal, Boekend en Meijel.

STAAKBONEN

Kaart 50, blz. 176

stokerwten: Nieuwerkerken.
bonen aane staken: Sittard.
rijserwten: Sittard, Noorbeek, Terlinden, Bocholt, Opglabbeek, Caberg, Sint-Pieter, Zeperen, Sint-Truiden, Venray en Leunen.
rijzerrerwten: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Venray Wb. en in Heerlen, Gulpen, Herten (bij Roermond), Neeritter, Maasbracht, Maaseik, Stein en Maastricht.
rijzederwten: Heythuysen en Tungalroy.
rijskrombekken: Boekend.
gekke bonen: Meeswijk.

TUINBONEN

Kaart 51, blz. 176

N 11A (zj) (030), N 71 (1975) (049g, 053f, 053g), N 82 (1981) (135, 136, 137), N 92 (1982) (add);
 Bree Wb. (215), Diepenbeek Wb. (140), Genk Wb. (241), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (346, 562), Hamont Wl. (256, 340), Hamont-Achel Wb. (069, 083), Haspengouws Id. (033), Hasselt Wb. (079, 418, 470), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (222, 254, 305), Kortessem Wb. (263), Meerlo-Wanssum Wb. (332), Meeswijk Wl. (365, 427), Roermond Wb. (327), Sint-Truiden Wb. (193), Sittard Wb. (302, 492), Stokkem Wb. (084), Tegelen Wb. (131), Tongeren Wb. (079, 080, 318, 439), Valkenburg Wb. (125, 202), Venlo Wb. (211, 289), Venray Wb. (163, 548), Weertlands Wb. (B1-06, B1-11), Zonhoven Wb. (262, 342);
 Clout, C. (1990) (222), Janssen, L. (1983) (094), Veldeke 10 (1935) (514).

Vicia faba

De tuinboon is een grote boonsoort waarvan de erwten of bonen worden geteget. Het is de vroegst rijpende bonensoort: in de kas gezaaid kan de tuinboon worden geoogst vanaf begin juni; in de volle grond gezaaid, vanaf eind juni; de oogst duurt tot eind augustus. De zaden zijn groot en vereisen minder zorg dan

de fijnere boonsoorten. De stengel is stevig en wordt, bij de hoge soorten, langs spandraden geleid.

Wol als element van de benaming slaat op de zachte binnenkant van de tuinboonpeul, die aanvoelt als van wol gemaakt.

Boontjesthee: de informant tekent hierbij aan: bevordert de ontlasting. Hetzelfde geldt voor **boksenpulver** in Venlo.

Boksbonen is een fantasienaam; het was het stereotiepe antwoord op de kindervraag: "Wat eten we vanmiddag?" Ook Pâque vermeldt deze benaming aan het einde van de 19de eeuw.

Morenbonen houdt verband met **moor**, 'moeras', vergelijk Fr. *fève de marais*, tuinboon.

Paarden- en duivenbonen duiden op het gebruik als voer voor de dieren.

Afbeelding 20
Tuinbonen

tuinbonen: Sweikhuizen en Maastricht.

wollebonen: freq. Oostlb. en Kleverlds., verspr. Oost.Zuidlb. en Geld.Lb.; ook in Weertlands Wb. en in Thorn, Stevensweert en Grevenbicht/Papenhoven.

wolleboontjes: Schimmert.

jonge wollebonen: Hoensbroek.

wollen, -: Meijel.

wolbonen: Oirsbeek.

wollewantjes: Weertlands Wb.
en in Sittard, Bree, Grevenbicht/
Papenhoven, Schinnen, Maastricht en
Caberg.

wollewoepen: Venray Wb. en in
Sevenum.

wollesokken: Meijel, Maasbree en
Boekend.

paardsbonen: verspr. Ripuar., Zuid.
Oostlb., Maaskemp., Dommellds.
en Kleverlds.; ook in Ubachsberg,
Gulpen, Epen, Sint-Pieters-Voeren,
Montfort, Tungalroy, Stokkem,
Maastricht, Itteren, Eijsden,
Vlijtingen, Lanaken, Hoeselt,
Tongeren, Heusden, Zonhoven,
Hasselt, Buvingen, Jeuk, Halen,
Lommel en Lottum.

paardsboontjes: Aijen.

paardbonen: Rijkhoven.

paardenbonen: Mook.

labbonen: verspr. Horns, Centr.
Maaslds. en Demerkemp.; ook in
Schaesberg, Susteren, Valkenburg,
Bree, Opglabbeek, As, Caberg,
Lanaken, Rosmeer, Vlijtingen,
Diepenbeek, Hoeselt, Tongeren,
Achel, Hamont, Kortessem,
Heks, Bevingen, Kerkhoven,
Kwaadmechelen, Loksbergen en
Lommel.

boerentenen: Haspengouws Id. en in
Tongeren, Membruggen en Hasselt.

paterstenen: Venlo en Ubachsberg.

spekbonen: verspr. Ripuar. en Zuid.
Oostlb.; ook in Heerlerbaan/Kaumer,
Epen, Reuver, Roermond, Swalmen,
Weert, Thorn, Born, Stein, Wolder/
Oud-Vroenhoven, Maastricht, Sint-
Pieter, Eksel, Hasselt, Jeuk, Venlo,
Venray en Meijel.

dikke bonen: freq. Zuid.Oostlb., verspr.
Trichterlds. en Kleverlds.; ook in
Kerkrade, Eys en Tungalroy.

grote bonen: Gennep Wb.

hele bonen: Hoeselt.

witte bonen: Posterholt.

huisbonen: Stein en Vaals.

bonen van geneugte: Zolder.

bonen: Venlo en Opglabbeek.

kniebonen: Weertlands Wb. en in
Tungalroy en Ell.

wasbonen: Kerkrade Wb., Gennep Wb.
en in Meijel.

wortelbonen: verspr. Zuid.Oostlb.; ook
in Itteren en Eigenbilzen.

jonge wortelboontjes: Itteren.

morenbonen: verspr. Zuid.Oostlb.; ook
in Simpelveld, Kerkrade, Voerendaal
en Guttecoven.

moorsbonen: Wijnandsrade.

krombekken: Herten (bij Roermond),
Sint-Pieter, Lanaken en Boekend.

snijbonen: Ingber, Posterholt,
Houthalen en Meijel.

snippelbonen: Sint-Pieter, Noorbeek en
Terlinden.

snipperbonen: Wijlre.

sniepelbonen: Vaals.

sokkerbonen: Vlodrop.

staakbonen: Meijel en Posterholt.

struikbonen: Voerendaal, Eys en
Ingber.

tuinboontjes: Maastricht.

duivenbonen: Lanaken, Oirlo en Pey.

schijtbonen: Vlodrop, Born en Itteren.

boontjesthee: Wijlre.

flodderbonen: Venray Wb.

goudbonen: Meijel.

boksbonen: Tongeren.

boksenpulver: Maasbree.

erwtbonen: Jeuk.

erwten: Maastricht.

pronkers: As.

blazers: Kesseleik.

molletjes (mollekes): Meeswijk.

DOPERWTEN

Kaart 52, *blz.* 177

Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (048c, 049e), N
82 (1981) (130), N P (1966) (024b);
Gennep Wb., Hamont Wl. (093), Heerlen Wb.
(016), Maastricht Wb. (092), Roermond Wb.
(065), Venray Wb. (147), Zonhoven Wb. (114);
Loontjens, H. (1946) (103), Vreuls, E. (zj.hs).

Pisum sativum

Doperwten en peulerwten (zie volgend lemma) zijn zeer aan elkaar verwant. Doperwten worden gepeuld gegeten, de zaden worden in een groenrijp stadium geogost en gebruikt; in België worden ze gewoonlijk peulerwten genoemd. Van peulerwten of peultjes wordt de gehele peul gegeten. Er zijn vele soorten (en smaken) doperwten, lange en korte peulen, bittere en zoete smaken. Doperwten kunnen van april tot augustus worden gezaaid, en tot in oktober worden geogost. Ze groeien langs gaas of bonenstaken omhoog. De peulen worden voor het koken gedopt. De gedopte erwten kunnen ook goed worden gedroogd en bewaard, zoals de droge bonen, (zie het lemma KIEVITSBOON). In de winter wordt er dan erwtensoep van gemaakt. De trefwoorden zijn in de meervoudsvorm. Achter in het lemma staan enkele omschrijvende antwoorden bijeen.

Afbeelding 21
Doperwten

doperwten (ook *dopetse*): freq. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Horns, Centr. Maaslds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Ospel, Bree, Opglabbeek, As, Eijsden, Hoeselt en Hamont.
doperwtjes: Maastricht.

doppers (ook *döpper*, *döppers*): verspr. Kleverlds.; ook in Tungalroy.
doppertjes: Venlo en Maastricht.
peulerwten (ook *peulette*): freq. in Belg. Lb.; ook in Ubachsberg, Heerlerbaan/Kaumer, Amby, Stein, Geulle, Maastricht en Itteren.
peulerwtjes: Maastricht.
peultjes (*peulkes*): Oirsbeek.
peulen: Maasbree en Maastricht.
gepeulde erwten: Neerpelt.
leuten: Schimmert.
leutenerwten: Vaals.
erwten: verspr. Oost.Zuidlb., Zuid. Oostlb. en Trichterlds.; ook in Kerkrade, Neer, Haelen, Posterholt, Tungalroy, Thorn, Stein, Eigenbilzen, Zonhoven, Donk (bij Herk-de-Stad), Venlo, Tienray, Maasbree en Boekend.
erwtjes: Roermond, Kelpen, Grathem, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht en Venray.
groene erwten: Lanaken, Maastricht, Tungalroy en Servenum.
zoete erwten (*zoet ette*): Kerkhoven.
jonge erwten: Swalmen en Maastricht.
jonge erwtjes: Maastricht.
schaalerwten: verspr. Dommelds. en Kleverlds.; ook in Tessenderlo.
kevererwten: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Voerendaal, Heerlen, Wijlre en Vlodrop.
kikkererwten: Wellen.
rijserwten: Nederweert.
sloostererwten: Kortessem.
sluimererwten: Hoepertingen.
soeperwten: verspr. Tongerlds.; ook in Heers, Guigoven en Overrepen.
sokkererwten: Gennep Wb. en in Houthalen.
velderwten: verspr. Maaskemp. ook in Kinrooi en Wjchmaal.
krombekken: Halen en Maastricht.
oudewijven: Gennep.
tietjes: Weert.

De volgende opgaven zijn bepalingen bij het te veronderstellen naamwoord *erwten*:

(erwten) voor te peulen: Werm.

(erwten) voor soep te koken:

Rukkelingen-Loon.

(erwten) zonder schaal: verspr. Centr.

Maaslds.; ook in Molenbeersel, Kessenich, Ophoven, Tongerlo, Wijshagen, Neeroeteren, Rijkhoven, Sluizen, Kerniel, Voort en Horpmaal.

(erwten) zonder de schaal: Borgloon.

(erwten) zonder dolsen: Stevoort.

PEULERWTEN

Kaart 53, blz. 177

Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (048d), N 82 (1981) (131);

Gennep Wb., Hamont Wl. (351), Haspengouws Id. (110), Maastricht Wb. (317), Zonhoven Wb.

Pisum sativum

Peultjes of peulerwten (in Nederland) is een variëteit van de erwt waarvan de jonge groene peul in z'n geheel wordt gegeten. Dat kan omdat de peulwand van de peulerwtjes niet het harde perkamentachtig vliesje heeft, dat de peul van de doperwt kenmerkt en oneetbaar maakt. Vergelijk het lemma *DOPERWT*. Peulerwten worden vroeg gezaaid, vanaf maart in de koude grond en ook vroeg geogost, van juni tot uiterlijk augustus.

De trefwoorden staan in de meervoudsvorm.

Mange-tout (lett. 'in z'n geheel gegeten'), verg. *Haust DL 389*.

peulen: freq. Oost.Zuidlb. en Oostlb., verspr. Horns, Centr.Maaslds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Kerkrade, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht en Itteren.

peultjes: verspr. Horns; ook in Hoensbroek en Maastricht.

peulerwten: Kapel-in-'t-Zand, Lutterade, Sittard, Schinnen, Ospel, Ophoven, Lanaken, Sint-Pieter,

Vlijtingen, Hamont, Zonhoven, Stokrooie, Diepenbeek, Jeuk en Maasbree.

peulerwtjes: Maastricht.

schaalerwten: verspr. Bilzerlds., Tongerlds. en Kleverlds.; ook in Herten (bij Roermond), Sittard, Weert, Ell, Kinrooi, Dilsen, Opitter, Lanklaar, Boorsem, Kaulille, Eksel, Peer, Helchteren, Voort, Horpmaal en Boekhout.

dolserwten: Sint-Lambrechts-Herk.

leutenerwten (*leutenets*): Eys.

leuten: Simpelveld.

sluimererwten (ook *sluimer-ette*,

sluimermette): verspr. Demerkemp.; ook in Kozen, Wijer, Donk (bij Herk-de-Stad) en Herk-de-Stad.

sluimerwten (ook *sluim-ette*): freq. Brab.Lb.

sokkererwten (ook *sokkerets*, *sokker-ette*): freq. Maaskemp., verspr. Centr.Maaslds., Trichterlds. en Demerkemp.; ook in Heerlen, Schaesberg, Vijlen, Reuver, Swalmen, Merkelbeek, Noorbeek, Terlinden, Bilzen, Waltwilder, Grote-Spouwen, Romershoven, Henis, Kleine-Brogel, Wijchmaal, Wimmertingen, Wellen en Maasbree.

sokkererwtjes: Maastricht.

suikererwten (ook *suiker-ette*): Hees, Eigenbilzen, Vlijtingen, Zichen-Zussen-Bolder, Zonhoven, Kortessem, Guigoven, Gors-Opleeuw, Kerkhoven en Gennep.

kikkererwten: Haspengouws Id. en in Zepperen, Hoepertingen en Bommershoven.

kikkelerwten: Heers.

schulperwten: verspr. Truierlds.

sloorerwten: Broekom.

groenerwten: Jeuk.

rijserwten: Boekend en Meijel.

brekerwten: Neerpelt, Velm en Ordingen.

brekers: Brustem.

gedroogde erwten: Schimmert.

erwten (ook *ets*): Vaals, Hoeselt, Venlo

en Venray.

hauwen: Bree.

mange-tout (fr.): Vorsen.

De volgende opgaven zijn bepalingen bij het opgeven of te veronderstellen naamwoord *erwten*:

(erwten) met schaal: Tongerlo en Sluizen.

erwten met de schaal: Ophoven, Maastricht, Neerharen en Koninksem.

(erwten) met de schaal: verspr. Centr. Maaslds.; ook in Molenbeersel, Kessenich, Bocholt, Wijshagen, Mopertingen, Riemst, Hoeselt, Werm, Rijkhoven en Aalst-bij-St.-Truiden.

erwten met de schalen: Dilsen en Stokkem.

(erwten) met de schaal te eten: Ulbeek.

erwten voor met de schalen te eten: Ruten.

(erwten) voor met de schaal te eten: Millen en Nerem.

erwten bet de schaal: Sint-Pieter.

(erwten) bet de schaal: Borgloon, Kerniel, Jesseren en Horpmaal.

(erwten) voor bet de schaal te eten: Vliermaalroot, Vliermaal, Overrepenen Heks.

(erwten) bet schalen: Gutshoven.

(erwten) bet de schulp: Duras en Buvingen.

erwten bet dolzen: Stevoort.

(erwten) voor groen te eten: Zolder, Rukkelingen-Loon en Opgrimbe.

(erwten) zonder rand: Stevoort en Vliermaalroot.

OVERIGE ERWTEN EN BONEN

N 71 (1975) (049a, 049d, 049e), N Q (1966) (014 add);

Eupen Wb. (080), Gronsveld Wb. (502), Maastricht Wb., Tongeren Wb. (268, 612), Venray Wb. (189).

In dit verzamellemma zijn de benamingen van erwten en bonen uit de moestuin bijeen gezet die niet onder te brengen zijn in een van de andere lemma's van deze paragraaf.

Bij **hauwtjes** is aangetekend: "kleine erwtensoort".

hauwtjes: Venray Wb.

kevelernte (du.): Eupen.

kledderbonen: Heesveld-Eik en Tongeren.

klimerwten: Mesch.

linzen: Maastricht.

sleeperwten: Sevenum.

uilenbekken: Gronsveld.

velderwten: Meijel, Herten (bij Roermond) en Tongeren.

zoete erwten: Herten (bij Roermond).

2.2.5, Uisoorten

UI, AJUIN

Kaart 54, blz. 178

DC 13 (1945) (001a), Goossens 1b (1960), Goossens 1c (1955b), Goossens 2a (1963) (019), Goossens 2b (1963), Goossens 2c (1963), N 71 (1975) (061d), N 92 (1982) (add), Van Gerwen (z.j.) (9,3), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 43 (1943) (001), ZND B2 (1940sq) (353);

Beverlo Wb. (021, 267), Bree Wb. (135), Echt Wb. (122), Genk Wb. (146), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (325), Hamont Wl. (190), Hamont-Achel Wb. (051), Hasselt Wb. (045), Heerlen Wb. (065), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (281), Kortessem Wb. (194), Lommel Wl. (133), Maastricht Wb. (010, 437), Meerlo-Wanssum Wb. (143, 187), Meeswijk Wl. (673), Niel-bij-St. Truiden Wl. (L274), Sint-Truiden Wb. (088), Sittard Wb. (439), Stokkem Wb. (113), Tegelen Wb.

(101), Valkenburg Wb., Venlo Wb. (150, 186), Venray Wb. (275), Weertlands Wb. (B1-08), Zonhoven Wb. (019, 423); Bakkes, P. (zj.hs), Coumans, J. e.a. (1992) (063), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, J. (1959b), Heem 12.1 (1968) (028), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, A. (1949), Janssen, L. (1983) (094), Jongen, R. (1972), Kats, J. (1939), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Roukens, W. (1937), Rutten, F. (1959) (072), Terpstra, T. (1960), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 15 (1940) (022), Veldeke 40 (1965) (051), Vossen, H. (zj.hs), Welter, W. (1933) (015, 034, 039), Wijnhoven, F. (zj.hs).

Allium cepa

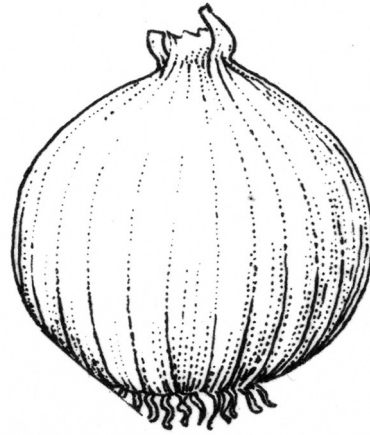
De ui is een van oudsher bekende en gewilde groente. De kenmerkende smaak komt van de etherische olieën in de opgezwollen schillen (eigenlijk het blad in de knol) die loskomen bij het snijden ervan en tranen trekken.

Twee soorten teelt in de moestuin zijn te onderscheiden: de zaaiui en de plantui. Uienzaad wordt in maart in de koude grond uitgezet, het kiemt langzaam en levert rijpe consumptieuien in september en oktober; eind juli echter al worden enkele planten uit de grond getrokken en te drogen gehangen, de bolletjes zijn dan ongeveer 3 cm groot. In de winter moeten deze droog en koel bewaard worden en ze kunnen in februari worden uitgeplant als plantuitjes.

In de meeste moestuinen zal niet met zaaiuien, maar met plantuien worden geteeld. Deze worden in maart of april geplaat en ze kunnen als bosuitjes in juni worden geoogst, als het blad nog groen is en de bolletjes amper zijn gevormd. De uitgerijpte plantuien worden in augustus geoogst, als het loof is afgestorven.

Over de benamingen van de ui in de Limburgse dialecten, met name over het naast elkaar voortbestaan van de Latijnse nominatief en accusatief (*onio* en *onionem*) is veel literatuur voorhanden. Zie voor een overzicht: FSA, I (1988),

blz. 83-94 (met kaart). **Un-lauch** is een samenstelling van **un** en Du. **Lauch**.

Afbeelding 22
Ui, ajuin

un: freq. Oostlb-Rip. overgg., Zuid. Oostlb., Centr.Maaslds., zuidelijk Bilzerlds. en Tongerlds., verspr. Trichterlds. en Lonerlds.; ook in Kerkrade, Gemmenich, Putbroek, Molenbeersel, Smeermaas, Kinrooi, Stevensweert, Bocholt, Opitter en Lozen.

rode un (rooj un): Lanaken.

unne: freq. Zuid.Oostlb. en Centr. Maaslds., verspr. Oost.Zuidlb., Horns, Maaskemp., Trichterlds., Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds.; ook in Montzen, Grathem, Ophoven en Stevensweert.

unnetje (undjeke): Bilzen.

uns: Membruggen.

unj: Heythuysen, Roggel, Heel, Stramproy, Grathem en Thorn.

unje: verspr. Horns; ook in Heythuysen, Heel, Bocholt, Beek (bij Bree) en Lozen.

unge: Meijel.

undj: Weertlands Wb. en in Tungalroy.

undje: Weert en Bocholt.

uin: Molenbeersel, Guigoven en Wintershoven.

uine: Waltwilder.

en: freq. noordelijk Bilzerlds.; ook in Bree, Gruitrode, Opglabbeek, As, Zutendaal, Gellik, Veldwezelt en Hees.

inj: Bocholt en Bree.

inje: verspr. Maaskemp.

indj: Bree Wb.

indje: Reppel, Beverst en Bilzen.

ooj: freq. Noord.Oostlb.; ook in Zwartbroek, Wessem en Maasbracht.

oojn: Weert, Hushoven en Heythuysen.

ui: Mook.

ajuin: freq. Getelds., verspr.

Dommellds.; ook in Reppel, Opglabbeek, Genk, Maastricht, Koersel, Lummen, Kuringen, Paal, Beringen, Donk (bij Herk-de-Stad), Jeuk, Kwaadmechelen, Oostham, Hulst/Konijnsberg, Tessenderlo, Lommel en Lottum.

ui-juin: Loksbergen.

juin (ook *gjuin*): freq. Dommellds. en Demerkemp., verspr. Maaskemp. en Lonerlds.; ook in Genk, Diepenbeek, Hoeselt, Beverlo, Leopoldsburg, Zelem, Meldert, Halen, Beringen, Tessenderlo, Lommel, Ysselsteyn en Meijel.

juin-jaan: Zelem.

joun (ook *zoun*): verspr. Demerkemp.; ook in Genk, Diepenbeek, Beverst, Romershoven, Hamont, Wijchmaal, Peer, Kortessem, Alken, Tessenderlo, Loksbergen, Lommel en Gors-Opleeuw.

juun: verspr. Dommellds.; ook in Grote-Brogel en Meeuwen.

juung: Achel.

djuin: freq. Beringerlds. en Getelds., verspr. Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Donk (bij Herk-de-Stad), Herk-de-Stad, Nieuwerkerken, Kwaadmechelen, Beverlo, Buvingen, Linkhout, Halen en Oostham.

djaan: alg. Lonerlds. en Truierlds., verspr. Demerkemp.; ook in Reppel en Tessenderlo.

djirn: Meldert.

jaan: freq. Demerkemp.; ook in

Diepenbeek, Diets-Heur, Eksel, Wimmertingen, Kortessem, Kerkhoven en Tessenderlo.

jaantjes: Sint-Huibrechts-Hern.

un-lauch (*ulg, ullig*): freq. Ripuar.; ook in Heerlen en Vijlen.

ollek: Posterholt.

look: alg. Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb.

lookhoofdje: Meerlo-Wanssum Wb.

hoofdje look: Venlo.

sjalot: Zonhoven en Maastricht.

sjarlot: Beverlo en Gronsveld.

sjalottenpijpjes: Zonhoven.

zwiebel: Gennep Wb.

SJALOT

Kaart 55, blz. 178

DC 13 (1945) (001c), Goossens 1b (1960), Goossens 2b (1963), N 71 (1975) (061g), N 82 (1981) (142), Van Gerwen (z.j.) (9,3 add), ZND B2 (1940sq) (353 add), ZND m (GrGr, Marchal, Raymaekers);

Echt Wb. (104, 105), Eupen Wb. (164), Genk Wb. (285), Gronsveld Wb. (325, 413), Hoeselt Wb., Maastricht Wb., Meeswijk Wl. (574), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.305), Sittard Wb. (369), Stokkem Wb. (097), Tongeren Wb. (548), Valkenburg Wb. (154), Weertlands Wb. (B1-09); Beenen, P. (1973), Maar, H. van der (zj.hs), Roukens, W. (1937), Zits E. (1989-90) (027).

Allium ascalonicum

Sjalotten zijn zachter van smaak dan uien, zijn gemakkelijk te kweken en blijven ook langer goed. Ze worden gekweekt van de kleine zijbolletjes (klisters) van de trosui van het voorafgaande jaar en elk knolletje, geplant in maart, geeft vanaf juli een klomp sjalotten van 8-12 jonge bollen.

Hier zijn alle opgaven in het enkelvoud genoteerd, dat getal is dan ook het frequentst in het materiaal opgegeven; meervoudsvormen zijn als lexicale varianten vermeld.

sjalot (ook *selotten, sjalotten, slotten*):
 freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.
 Zuidlb., Noord.Oostlb., Horns, Centr.
 Maaslds., Trichterlds., Tongerlds.,
 Dommelds., Lonerlds., Truierlds.,
 Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in
 Weertlands Wb. en in Kerkrade,
 Vaals, Eupen, Meeuwen, Gruitrode,
 Opglabbeek, Vlijtingen, Val-
 Meer, Hasselt, Heppen, Beverlo,
 Paal, Kwaadmechelen, Oostham,
 Tessenderlo, Loksbergen en Lommel.

sjalotje: Roermond.

sjarlot (ook *serlotten, sjarlotten*):
 alg. in Belg. Lb., in NL: freq. Oost.
 Zuidlb., Oostlb., Maaskemp. en Centr.
 Maaslds., verspr. Horns, Trichterlds.,
 Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in
 Simpelveld, Weert en Hushoven.

sjarlotje: Roermond.

sjarslot (*sjarslotten*): Buvingen.

sjarlotjuin: Eksel.

klein un: Maastricht.

jonge un: Vliermaalroot.

unnetje (*unneke, unnekes*): Maastricht.

un: Nieuwenhagen.

unne: Wijshagen.

unnenpijpje (*unnepiepkje*): Gronsveld.

witte unne: Geleen.

jaan: Jeuk.

jung: Meijel.

look: Maasbree, Blerick en
 Hoensbroek.

klein lookje: Venlo.

knoflook: Roermond.

zilverlook: Lottum.

pijp: Maastricht.

keen: Maastricht.

kleine zwiebel (*kleng -*): Vaals.

ZILVERUITJE

Kaart 56, blz. 179

DC 13 (1945) (001b), N 82 (1981) (117 add);
 Sittard Wb. (356, 504), Venlo Wb. (186), Venray
 Wb. (410);
 Zits E. (1989-90) (026).

Allium cepa

Zilveruitjes zijn kleine witte, enigszins
 afgeplatte uitjes die vooral als zoetzuur
 bekend zijn. Ze worden geteeld uit
 uienzaad van speciale, meestal uit Zuid-
 Europa geïmporteerde uirassen. Na de
 oogst in juli worden ze meteen ingelegd
 in het zuur.

sint-jansun: verspr. Zuid.Oostlb.; ook
 in Eys, Geulle en Heugem.

sint-jansuntje (ook *sint-jansunke*,
sint-jansunkes, sint-jansunneke,
sint-jansunnekes, sint-jansuntjes):
 freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.
 Maaslds.; ook in Heerlerheide, Wijlre,
 Gulpen, Heythuysen, Roggel, Heel,
 Ospel, Weert, Hushoven, Stramproy,
 Thorn, Stevensweert, Maastricht en
 Borgharen.

sint-jansundj: Tungalroy.

sint-jansuitje (ook *sint-jansuike*):
 Panningen, Haelen en Linne.

sint-jansooj: verspr. Noord.Oostlb.

sint-janslook: Venray en Melderslo.

sint-janslookje (*sint-janslookske*):
 verspr. Kleverlds.; ook in Lottum.

zilver-un: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in
 Wijlre, Born, Urmond en Geulle.

zilver-untje (ook *zilver-unke, zilver-
 unnekes, zilver-untjes*): Welten, Heel,
 Valkenburg, Weert, Buchten en Stein.

zilverui: Lottum.

zilveruitje: verspr. Noord.Oostlb.

zilverooj: Helden/Everlo en
 Maasbracht.

zilveroojn: Heythuysen.

zilverlookje (*zilverlookske*): Steyl,
 Blerick, Venlo en Geysteren.

zilverjalot: Mook.

witte un (ook *wiese un*): Maastricht,
 Amby en Kerkrade.

wit untje (*witte unnekes*): Tongeren.

un: Heerlen.

untje (*unke*): Sittard.

witlook: Velden.

look: Blerick.

lookje: verspr. Kleverlds.; ook in Venlo.

inmaak-uitje: Herten (bij Roermond).

inmaak-un: Putbroek.
inmaak-untje: Weert.
parel-zwiebel: Vijlen.
parellook: Venlo.

KNOFLOOK

Kaart 57, blz. 179

DC 13 (1945) (001d), N 71 (1975) (063k), ZND 01 (1922) (a-m), ZND m (Houben, Langohr); Beverlo Wb. (131), Gronsveld Wb. (229), Haspengouws Id. (250), Heerlen Wb., Lommel Wl. (182), Meeswijk Wl. (330), Niel-bij-St.Truiden Wl. (1.669), Sittard Wb. (188), Zonhoven Wb. (276); Daelen, J.v. (1933-41).

Allium sativum

Knoflook is een lid van de uienfamilie met een uitgesproken sterke smaak en wordt daarom doorgaans als toekruid gebruikt. De bol rijpt in segmenten, zoals de klisters van sjalotten, die teentjes worden genoemd. De teentjes worden in februari of maart geplant; aan het eind van de zomer, als de stengels beginnen te knakken en de bladeren geel worden, kunnen ze worden geogst. Doorgaans worden er strengen van gevlochten, die worden opgehangen om te drogen. Knoflook is gezond, het heeft een desinfecterende en stimulerende werking op de spijsvertering.

Afbeelding 23
Knoflook

look: verspr. Bilzerlds., Tongerlds., Dommelllds., Demerkemp., Lonerlds. en Truierlds.; ook in Puth, Amby, Hulsberg, Maasbracht, Stevensweert, Neeroeteren, As, Maaseik, Elen, Maastricht, Beverlo, Beringen, Tessengerlo, Loksbergen, Lommel en Geysteren.

bol look: freq. in Belg. Lb.; ook in Valkenburg.

lookbol: Leopoldsburg.

knoflook: freq. Oostlb., verspr. Oost. Zuidlb., Centr.Maaslds. en Kleverlds.; ook in Kerkrade, Nederweert, Ospel, Weert, Opitter, Maastricht, Sint-Pieter, Heugem, Hamont, Blerick, Boekend en Venlo.

knoplook (ook *knopflook*): Meeswijk en Remersdaal.

bol knoplook: Eisden.

knofloof: Heythuysen, Herten (bij Roermond), Dieteren en Nieuwstadt.

bol hoflook: Herk-de-Stad.

veldlook: Haspengouws Id.

hondsloof: Geulle.

knol look: Leopoldsburg.

bol loof: Sint-Truiden.

look voor in te maken: Nuth/Aalbeek.

knoffel: Montzen.

bieslook: Oostrum.

djaanlook: Heers.

pijpje: Helden/Everlo.
pijjeslook: Maasbree.
oojenpijpje (*oojenpiepke*): Helden/Everlo.
unpijpje (*unpiepke*): Stein.
unne: Gruitrode en Rotem.
juin: Sint-Huibrechts-Lille.
poor: Geulle.
mottenbol: Bilzen.

BIESLOOK

Kaart 58, blz. 180

N 71 (1975) (063a), ZND 34 (1940) (061);
 Gennep Wb., Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (060,
 281), Tongeren Wb. (444, 717 add), Venray Wb.
 (119), Zonhoven Wb.;
 Veldeke 25 (1950) (020).

Allium schoenoprasum

Bieslook is eigenlijk een toekruid, maar wordt als lid van de uienfamilie hier behandeld. Het ontbreekt zelden in zelfs het bescheidenste kruidentuintje en houdt van een vochtige grond. Het is een overblijvend gewas en kan door het scheuren van de polletjes of door de klisters worden vermeerderd. Het vers gesneden gesnipperde lange holle blad (**pijjes**) geeft een lichte uismaak aan soepen en salades, maar wordt ook graag op kwark gedaan. Ook de knolletjes zijn als uitjes te gebruiken.

Afbeelding 24
 Bieslook

bieslook: freq. in Belg. Lb.; ook in Venray Wb. en in Sevenum.
biessemlook: Zepperen.
biesloof: Kerkrade Wb.
biessen: Bocholt, Grote-Brogel, Lanaken, Rekem en Hasselt.
biessems: Hoepertingen en Wellen.
look: verspr. Bilzerlds., Londerlds. en Truierlds.; ook in Bocholt, Opoeteren, Mechelen-aan-de-Maas, Tongeren, Rijkhoven, Sint-Huibrechts-Lille, Koersel, Stokrooie, Kuringen en Paal.
wilde look: Lanaken.
poeplook: Ophoven.
knoflook: Neeroeteren en Maaseik.
pijjeslook (*piepkeslook*): Gennep Wb.
unlauchpiefje: Kerkrade Wb.
unnenpijpje (*unnenpiepke*): Lanaken en Tongeren.
sjarlottenpijpje (*sjarlottenpiepke*): Ulbeek.
hondsribbe: Heusden.
pispoor: Tongeren.
wilde juinen: Lanklaar.

PREI

Kaart 59, blz. 180

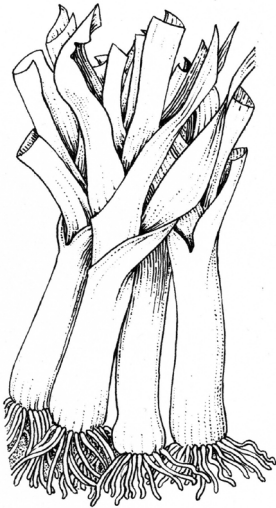
DC 11 (1942) (001c), DC 13 (1945) (001e, 001e001d), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (044g), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (028), ZND 05 (1924) (058), ZND 15 (1930) (019); Beverlo Wb. (151, 210), Bree Wb. (183, 232), Echt Wb. (056, 091), Eupen Wb. (146), Genk Wb. (193, 254), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (361), Hamont Wl. (366), Hamont-Achel Wb. (091), Haspengouws Id. (179), Hasselt Wb. (362), Heerlen Wb., Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (066, 229), Lommel Wl. (247), Maaseik Wb. (038), Maastricht Wb., Meeswijk Wl. (497), Meeuwen Wl. (175), Roermond Wb. (167, 228), Sint-Truiden Wb. (197), Sittard Wb. (224), Stokkem Wb. (087), Tongeren Wb. (468), Valkenburg Wb. (163), Weertlands Wb. (B1-08), Zonhoven Wb. (366);
 Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Bertrand, J. (1946) (021), Boer, F. de & Z. Soons (1988)

(038), Clout, C. (1990) (220), Cuypers, J. (1890), Dolmans, H. (zj.hs), Goossens, J. (1959b), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Janssen, A. (1949), Janssen, L. (1983) (080), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Roebroek, J. (1886), Rutten, F. (1959) (072), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Veldeke 16 (1941) (005), Veldeke 23 (1948) (008), Veldeke 37 (1962) (036), Verheggen, P. (zj.hs), Vossen, A.F. (1966-68), Vossen, H. (zj.hs).

Allium porrum

Naast boerenkool is prei één van de nuttigste, vitamine C-rijke, wintergewassen. Het wordt gezaaid in maart en april en geogst van juli tot en met december. Soms verplant men de jonge plantjes nadat de topjes en het onderste gedeelte van de wortels zijn weggesneden, ze zouden dan eerder geogst kunnen worden. De laat geogste soorten worden het dikst en worden herfstprei of winterprei genoemd, omdat ze geen last van vorst hebben en zelfs in februari nog in de grond kunnen worden bijeengeplaatst en zo vers gehouden.

Afbeelding 25
Prei

poor: freq. Belg. Lb. (behalve Maaskemp), Oostlb., Weertlds., Horns, Centr.Maaslds. en Trichterlds., ook in Haspengouws Id. en in Ransdaal, Vijlen en Eupen.

spoor: freq. Oostlb-Rip. overgg. en Zuid.Oostlb.

poier: freq. Maaskemp., verspr. Lonerlds. en Truierlds.; ook in Hees, Mopertingen, Vlijtingen, Vliermaal, Henis, Schulen, Berbroek, Kermt en Loksbergen.

spoier: Eijsden.

puir: Piringen.

poont: Mielen-boven-Aalst.

prei: freq. Noord.Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds.; ook in Heerlen, Valkenburg, Weert, Genk, Tongeren, Overpelt, Zonhoven, Gingelom, Leopoldsburg, Kerkhoven en Lommel.

porrei: freq. Ripuar. en Geullds., verspr. Kleverlds.; ook in Vijlen, Tongerlo, Overpelt, Leopoldsburg en Tessengerlo.

look: freq. in het noorden van Zuid. Oostlb. en in Maaskemp.; ook in Heerlerheide, Roermond, Herten (bij Roermond), Hoeselt en Beverlo.

breedlook: Heerlen en Montzen.

breedloof: Kerkrade Wb. en in Simpelveld, Heerlen, Welten en Rimborg.

spier look: Puth.

poorlis: Tongeren.

onkelreub: Helden/Everlo.

2.2.6, Knol- en wortelgroenten

In WLD afl. I, 5 worden de verbouw van knol- en andere gewassen (i.c. niet de graan- gewassen die in aflevering, I, 4 ter sprake komen) en ook de productbenamingen behandeld. De aardappelteelt komt er aan bod en ook de bieten en de rapen die op het veld worden geteeld.

In deze paragraaf gaat het om de kleinschalige teelt van wortelgewassen: worteltjes en radijs, schorseneren, venkel, knolselderij, enz.

Hoewel er zeker vaak een aardappelveldje in de moestuin is te vinden, wordt er hier voor aardappelteelt verwezen naar de uitgebreide behandeling ervan in WLD afl. I, 5, blz. 1-54.

PEEN, WORTEL

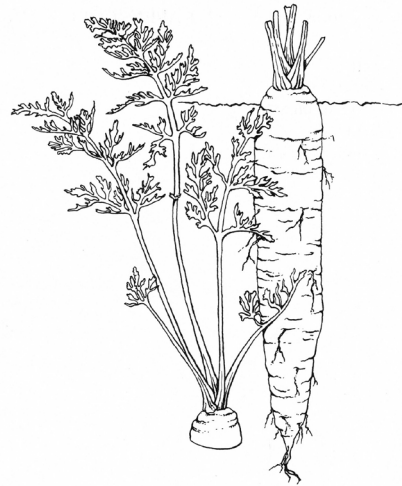
Kaart 60, blz. 181

N 82 (1981) (add), ZND m (Houben);
Echt Wb. (082), Genk Wb. (125, 345), Gennepe
Wb., Haspengouws Id. (179), Heerlen Wb. (043),
Hoeselt Wb., Maastricht Wb. (508), Roermond
Wb. (186), Sittard Wb. (252), Tongeren Wb.
(681), Tungelroy Wb. (189), Valkenburg Wb.
(125), Weertlands Wb. (B1-07);
Janssen, L. (1983) (076, 078), Reumers, P. (1987)
(087).

Daucus carota

Naast de kleine knapperige worteltjes of bospenen die in het volgend lemma worden behandeld, onderscheidt men nog twee soorten penen, die een stuk groter en steviger zijn: de zomer- en de winterwortel, zo genoemd naar het tijdstip van de oogst. Penen worden gekweekt voor hun kenmerkend oranje voedzame wortels. Ze bevatten een hoog gehalte aan caroteen, dat nachtblindheid en oogaandoeningen voorkomt. Penen worden vanaf maart (zomerpeen) of april (winterpeen) gezaaid. Winterpeen kan goed worden bewaard en is, in de hutsput, een typische wintergroente.

Dit lemma bevat aanvullingen uit Belgisch Limburg en de plaatselijke woordenboeken op WLD afl. I, 5, blz. 66 e.v.: winterwortelen, voederwortelen, enz.

Afbeelding 26
Peen, wortel

moren (ook *moer*; *moeren*): Weertlands Wb. en in Heerlen, Sint-Pieters-Voeren, Roermond, Posterholt, Sittard, Valkenburg, Tungelroy, Kinrooi en Maaseik.

morenkruid: Echt/Gebroek en Sittard.
stoppelmoren: Elen.

veldpoten (ook *veldpoet*, *veldpoeten*): Kerkhoven, Stevoort en Genk.

wilde moren: Elen.

morenpenen: Sittard.

poten (ook *poeten*): freq. Demerkemp. en Brab.Lb., verspr. Maaskemp., Tongerlds., Dommellds. en Lonerlds.; ook in Haspengouws Id. en in Elen, Beverlo, Paal, Bevingen, Buvingen en Lommel.

potenkruid: Neeroeteren en Zonhoven.

stoppelpoten: Kerkhoven, Stal en Heusden.

wilde poten: Zonhoven.

wortelen (ook *wortel*, *wottel*, *wottelen*): verspr. Bilzerlds.; ook in Mechelen-aan-de-Maas, Opgrimbie, Maastricht, Smeermaas, Tongeren, Rijkhoven, Membruggen en Tessenderlo.

wortelenpenen: Gennep Wb.

wilde wortelen: Smeermaas.

koten: Achel.

muizen: Noorbeek.

kroenzelen: Eijsden.

WORTELTJE

Kaarten 61 en 62, blz. 181 en 182

DC 04 (1934) (026c), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (061a), N Q (1966) (005, 006c), SGV (1914) (045 add), ZND 08 (1925) (100b), ZND 15 (1930) (029);

Genk Wb. (254), Meerlo-Wanssum Wb. (139), Weertlands Wb. (B1-04);

Beenen, P. (1973), Heem 12.1 (1968) (028), Jongen, R. (1972), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Veldeke 18 (1943) (004), Veldeke 23 (1948) (058), Veldeke 37 (1962) (039), Veldeke 40 (1965) (028), Vromen, W. (1948-51).

Daucus carota

Het worteltje of de bospeen is de jonge wortel van de peen; voor de teelt zijn geselecteerde soorten voorhanden, **nantes** (opgave in Sint-Pieter) is de benaming van zo'n gekweekte soort. Voor de varianten van **mol** in **mollenstaartjes** enz., zie WLD afl. I, 3, blz. 9. **Heet** in de plantbenamingen (zoals in *heitepiekes*) komt wel van de benaming van het gerecht (worteltjesstamp, hutspot) dat zeer warm wordt opgediend, vergelijk ook *hete bliksem* als naam van een gerecht.

moortjes (*moorker*, *moorkeren*, *moorkes*, *morekeren*, *morekes*): freq. Noord.Oostlb. en Horns, verspr.

Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Spekholzerheide, Bleijerheide, Heerlen, Waubach, Wijlre, Moresnet, Montzen, Weert, Venlo en Meijel.

hofmoortjes (*hofmoorkes*): Neer en Susteren.

veldmoren: Elen.

eetmoortjes: Herten (bij Roermond).

suikermoortjes (*suikermoorkes*): Susteren.

sokkermoortjes (*sokkermoorkes*): Montfort.

zomermoortjes (*zomermoorkes*): Schinveld.

hete moortjes (*hete meurkes*): Ospel, Panningen en Helden/Everlo.

hollandse moortjes (*hollese moorkes*): Klimmen.

vroege moortjes (*vroegmoorkes*): Kinrooi en Kessenich.

moren: verspr. Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb.; ook in Kerkrade, Vaals, Gemmenich, Herten (bij Roermond), Nederweert, Elen, Buchten, Stein en Meijel.

morenplantjes: Merkelbeek.

gaardemoren (*gaadmoren*): Welten.

moostemmoren (*moossemoren*): Obbicht.

hofmoren: Maaseik en Susteren.

zomermoren: Kerkrade.

kolfmoren: Mechelen.

rode moren: Ubachsberg.

hollandse moren (*hollese moren*): Oirsbeek.

pootjes (ook *potekes*): verspr. Tongerlds. en Lonerlds.; ook in Bree, Gruitrode, Uikhoven, Riemst, Lummen, Beverlo, Bevingen en Tessenderlo.

hofpootjes (ook *hofpietjes*, *hofpooikes*, *hofpotekes*): verspr. Demerkemp.; ook in Diepenbeek, Neerpelt, Paal, Beringen, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Zelem, Meldert en Linkhout.

mollenpootjes: Groot-Gelmen en Heers.

stomppootjes (*stomppotekes*):

Helchteren.
suikerpootjes: Lommel.
sokkerpootjes: Opglabbeek.
winterpootjes (*winterpotekes*):
 Beringen.
vroege pootjes (*vroege pietjes*):
 Berbroek.
jonge pootjes (ook *jonge pooikes*):
 Loksbergen en Montenaken.
kleine pootjes: Kuringen.
hete pootjes (ook *hete piekes, hete pietjes, hete pitekes, hete potekes*):
 Bree Wb., Weertlands Wb. en in Tangelroy, Ell, Peer, Hechtel en Stokrooie.
poten: verspr. Tongerlds. en Truierlds.; ook in Gruitrode, Rotem, Lummen, Alken en Borgloon.
hofpoten: verspr. Demerkemp. en Lonerlds.; ook in Piringen, Kaulille, Heppen, Beverlo, Paal, Bevingen en Halen.
warmoeshofpoten: Sint-Geertruid.
mollenpoten: Ordningen en Hoepertingen.
molpoten: Heks.
suikerpoten: Lommel.
stoppelpoten: Beverlo, Borlo en Borgloon.
potenkruid: Genk.
vroege poten: Donk (bij Herk-de-Stad), Schulen en Montenaken.
hete poten: verspr. Maaskemp. en Dommellds., ook in Zonhoven.
korte poten: Mielen-boven-Aalst.
worteltjes (*wortelkes, wottelkes*):
 verspr. Zuid.Oostlb., Trichterlds., Bilzerlds. en Zuidgeld.Lb.; ook in Wijlre, Tegelen, Opgrimbie, Rekem, Stein, Millen, Ottersum en Sevenum.
kolverworteltjes (*kolverwortelkes*):
 Ulestraten.
hete worteltjes (ook *hete wortelkes*):
 freq. Kleverlds.; ook in Hamont.
rode worteltjes (*rooj wortelkes*):
 Geulle en Schimmert.
hollandse worteltjes (*hollandse wortelkes*): Houthem.
wortelen (ook *wottelen*): verspr. Centr.

Maaslds. en Trichterlds.; ook in Baarlo, Margraten, Eckelrade, Bilzen, Heesveld-Eik, Membruggen, Boekend en Sevenum.
eetwortelen: Oost-Maarland.
moostemwortelen (ook *moossemwortelen, moossemwottelen*):
 Leut, Gellik, Veldwezelt en Neerharen.
gaardewortelen (*gaadwortelen*):
 Welten.
stoppelwortelen: Eisden.
veldwortelen: Eisden.
muizenwortelen (*muizemwottelen*):
 Mopertingen.
kortstaartwortelen: Boorsem.
stompwortelen: Lanklaar en Stokkem.
hete wortelen (ook *hetel wortelen*):
 Well, Horst en Lottum.
hollandse wortelen: Tegelen.
vroege wortelen (*vroegwottelen*):
 Grote-Spouwen.
consumptiewortelen: Oost-Maarland.
hete koten: Achel en Sint-Huibrechts-Lille.
mollenstaartjes (*mollestetsjes*): Sint-Lambrechts-Herk en Hoepertingen.
mollenstaarten (ook *mollestaet, mollestet*): verspr. Lonerlds. en Truierlds.; ook in Koersel, Heusden, Hasselt, Heppen, Beverlo, Beringen en Oostham.
molpenstaartjes (*molpestetsjes*):
 Tongeren.
molpenstaarten (*molpestet*):
 freq. Tongerlds.; ook in Bilzen, Martenslinde en Gors-Opleeuw.
molstaartjes (*molstetsjes*): Kerkhoven en Aalst-bij-St.-Truiden.
molstaarten (*molstet*): Paal.
morpenstaarten (*morpestet*):
 Bommershoven.
muizenstaarten (*muizestet*):
 Wimmertingen.
rattenstaartjes (*rattestetjes*): Kerniel.
pastinaken: Eisden.
vroege: Stevoort.
stobben: Uikhoven.
stompen: Rotem en Meeswijk.

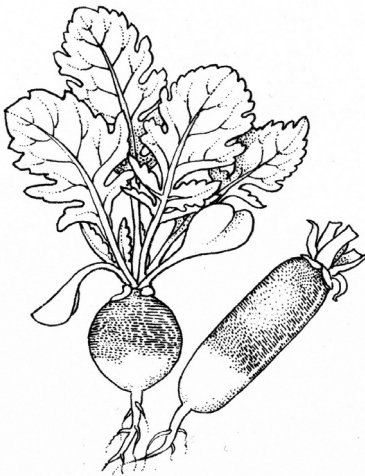
stompjes (*stomkes*): Tessenderlo.
nantes: Sint-Pieter.

RADIJS

N 71 (1975) (061i), ZND 41 (1943) (004), ZND m (Houben, Raymaekers);
 Beverlo Wb. (215), Eupen Wb. (151), Gronsveld Wb. (378), Hamont Wl. (378), Hasselt Wb. (368), Heerlen Wb. (051), Hoeselt Wb., Kortessem Wb. (416), Lommel Wl. (254), Maastricht Wb. (341), Meerlo-Wanssum Wb., Meeswijk Wl. (511), Meeuwen Wl. (180), Roermond Wb. (238), Sittard Wb. (335), Tegelen Wb. (110), Tongeren Wb. (470), Venlo Wb. (225), Venray Wb. (374), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb.;
 Daelen, J.v. (1933-41), Heynen, P. (1960sq), Maar, H. van der (zj.hs), Rutten, F. (1959) (072), Veldeke 35 (1960) (042), Veldeke 40 (1965) (051).

Raphanus sativus var. *radicula*

De radijs is een snelgroeiend voorjaarsgewas dat als tussenteelt in de moestuin populair is. In de winter geteeld in de kas of de broeibak, vanaf maart in de koude grond, kan het het hele jaar door worden geogst. De felrode kleine knolletjes zijn geliefd voor in de sla of op brood.

Afbeelding 27
 Radijs

radijs (ook *rardijs*): freq. in heel Lb.
radijsje (ook *radijske*): Kerkrade, Lontzen, Tegelen, Klimmen, Margraten, Gronsveld, Nederweert, Tungalroy, Hoeselt, Hamont, Kaulille, Ulbeek, Kerkhoven, Lommel, Boekend, Venlo en Sevenum.

RAMMENAS

N 71 (1975) (061j), ZND 41 (1943) (008);
 Hamont Wl. (380), Hasselt Wb. (369), Heerlen Wb. (051), Kerkrade Wb. (234), Maastricht Wb. (342), Meeswijk Wl. (512), Niel-bij-St.Truiden Wl. (IL228), Tongeren Wb. (472), Venray Wb. (420);
 Veldeke 40 (1965) (051).

Raphanus sativus

De rammenas in onze streken betrekkelijk zeldzaam; in Duitsland wordt het op grote schaal gekweekt. De "oogst" aan opgaven is dan ook klein. Rammenas is verwant aan de radijs, maar groter (tot wel 30 cm) en opvallend zwart van kleur. De smaak is wat milder dan die van de scherpe radijs.

rammenas (ook *ramenasp*, *ramenasse*, *ramenats*): freq. in Belg. Lb.; ook in Kerkrade Wb. en in Heerlen, Herten (bij Roermond), Mheer, Lanaken, Maastricht, Sint-Pieter, Boekend en Sevenum.

radijs: Beringen en Reppel.
snijderspek: Venray Wb.

SCHORSENEER

Kaart 63, blz. 182

DC 76 (2002) (029), N 71 (1975) (061b), N Q (1966) (016 add), ZND 5 (1924) (042);
 Gennep Wb., Gronsveld Wb. (437), Hamont Wl. (417), Hasselt Wb. (396), Heerlen Wb. Hoeselt Wb., (057), Kortessem Wb. (452), Lommel Wl. (284), Sittard Wb. (386), Venray Wb. (404);

Daelen, J.v. (1933-41), Houben, J.H.H. (1905) (121).

Scorzonera hispanica

Evenmin als de rammenas is de schorseneer geen bekende moestuinplant in onze streken. Ze worden gekweekt voor de lange (35 cm) dunne wortels, met wit vlees, de schors is soms licht, soms ook donker tot zwart van kleur, vandaar de naam **zwartwortel**.

schorseneer (ook *sjosseneer*): freq. Kleverlds., verspr. Oostlb.; ook in Simpelveld, Spekholzerheide, Waubach, Nederweert, Tungalroy, Hunsel, Echt/Gebroek, Dilsen, Stokkem, Lanaken, Maastricht, Hoeselt, Hamont, Kortesseem, Lommel en Boekend.

schorseneel (ook *sjosseneel*): Heerlen, Sittard, Maastricht, Gronsveld, Maaseik, Sint-Pieter, Eigenbilzen, Hasselt, Sint-Truiden, Lommel, Venlo en Venray.

galgenpeen: Gennep Wb.

zwartwortel: Vaals.

KNOLSELDERIJ

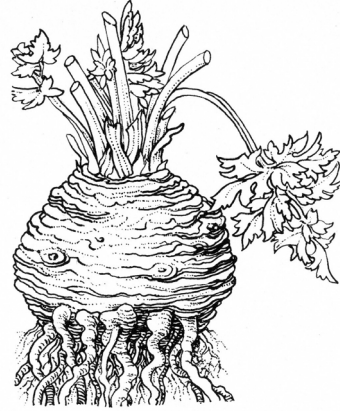
N 71 (1975) (063g); Gronsveld Wb. (401), Sint-Truiden Wb. (155), Sittard Wb. (354), Venlo Wb. (168, 238), Weertlands Wb. (B1-06), Zonhoven Wb. (252); Achten, P. (1995) (inl.).

Apium graveolens var. rapaceum

Knolselderij is een kweekvariant van de gewone selderij (zie de paragraaf *Tuinkruiden*, hieronder), waarvan het onderste deel van de stengel en de hoofdwortel opgezwollen zijn. De wortel heeft de karakteristieke selderijsmak en wordt als wintergroente in stamp en in erwtensoep gebruikt. Knolselderij leent zich voor de latere teelt: in broeibak tot eind mei en in juni uitgezet in de volle grond, vanaf oktober worden de knollen

gerooid, of, toegedekt tegen de nachtvorst, in de grond bewaard tot men ze nodig heeft.

Bleekselderij is niet in de vragenlijsten opgenomen.

Afbeelding 28
Knolselderij

knolselderij: Sevenum en Sint-Pieter.

knolselderie: Herten (bij Roermond), Nederweert, Tungalroy en Meijel.

knolselder: Dilsen.

knolsellerie: Hoeselt.

knopselderij: Maastricht en Itteren.

knopselderie: Weertlands Wb. en in Blerick, Boekend en Venlo.

selderieknop: Venlo, Hoensbroek, Sittard en Gronsveld.

kropselderie: Zonhoven en Hasselt.

VENKEL

Kaart 64, blz. 183

N 71 (1975) (063j), N 82 (1981) (150), ZND m (Dupont, Marchal); Gronsveld Wb. (508, 546), Kerkrade Wb. (089), Maastricht Wb. (452), Meerlo-Wanssum Wb. (302), Roermond Wb. (301), Sittard Wb. (448), Tongeren Wb. (151); Anon. Venlo L 271 (zj).

Foeniculum dulce

Venkel wordt als meerjarig tuinkruid gekweekt – *Foeniculum officinale*, de jonge scheuten worden dan aan zoete en pikante gerechten toegevoegd – maar ook voor de knol. Die venkelknol bestaat uit de stengelbasis die in dikke schillen over elkaar liggen. Venkel heeft een scherpe zoete anijsachtige smaak, wordt gekookt of als rauwkost gegeten.

Afbeelding 29
Venkel

venkel: freq. Nl. Lb.; ook in Ophoven, Dilsen, Lanaken, Wolder/Oud-Vroenhoven, Bree, Eigenbilzen, Vlijtingen, Hoeselt, Tongeren, Gutshoven en Jeuk.

vensjel: Kerkrade Wb.

venke: Eys.

vennek: Horst.

venneke: Reuver, Roermond, Blerick, Boekend en Venlo.

vennekezaadje: Swalmen.

foelie: Vlodrop, Posterholt, Stein, Maastricht en Maasbree.

komkommerkruid: Maastricht.

PASTINAAK

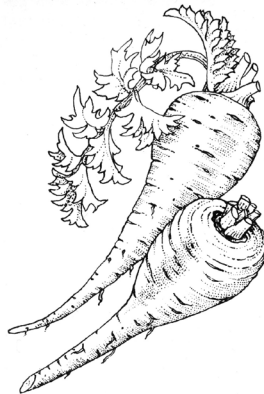
Kaart 65, blz. 183

N 82 (1981) (145), ZND 05 (1924) (042);

Gronsveld Wb. (342), Hasselt Wb. (342), Maastricht Wb. (312), Roermond Wb. (216).

Pastinaca sativa

De pastinaak is een van oudsher bekende wortelgroente met een hoog suikergehalte, hij lijkt op een witte spits toelopende winterwortel en kan zowel rauw als gekookt worden gegeten. In de volle grond gezaaid vanaf april, groeit de plant langzaam en kan vanaf november tot en met februari worden geoogst, bij voorkeur als de vorst er een keer overheen is gegaan. Vanwege het suikergehalte wordt er ook wijn van gemaakt.

Afbeelding 30
Pastinaak

pastenaken (ook *bastenaken*, *pestenaken*, *possenaken*): verspr. Belg. Lb., overig Centr.Lb. en Oostlb.; ook in Heerlen en Blerick.

pastenakenpoten (ook *bastenakenpoten*): Neeroeteren, Opglabbeek, As, Overpelt, Eksel, Peer, Kuringen, Hasselt, Tessenderlo en Lommel.

pastenakenpoters: Eksel.

pastenakenwortelen

(*pastenakenwottel*): Lanaken.

pastenaakjes (*bastenakes*): Borgloon.

pastenaakjesmoren

(*pastenakesmoren*): Molenbeersel.

pastenakelen: Neerharen.

pastenakels: Wijer en Eisdien.
pastenakelsmoor: Stevensweert.
pastenakel: Roermond en Rotem.
pastenakelpoten: Opoeteren.
pastenakers: Bree.
pastenaai (*bastenaai*): Montzen.
pasternakel: Gulpen, Montfort, Gronsveld, Moelingen, 's-Gravenvoeren en Stein.
pasternakelen: Hombourg.
pasternakenpoten: Eksel.
pasternaakjes (*pasternakes*): Mheer.
pastinaken (ook *bastinaken*): Amby, Gruitrode, Born, Uikhoven, Lanaken, Caberg, Bilzen, Waltwilder, Martenslinde, Hoeselt, Hamont, Hasselt, Mettekoven, Kortessem en Jeuk.
pastinakenpoten: Bocholt.
pastinakels: Ell, Ittervoort en Thorn.
pasnaken (ook *besnaken*): verspr. Demerkemp.; ook in Bocholt, Wijchmaal, Bommershoven.
pasnakenpoten (*besnakenpoten*): Wijchmaal, Helchteren en Houthalen.
pasnakelsmoren: Ophoven.
pastenei (*bastenei*): Membach en Eupen.
paterboompje (*paterbömke*): Venray.
pattem: Stokkem.
pinksternaakjes (*pinksternakes*): Molenbeersel en Hoeselt.
pinksterbloem: Paal.
pinksbloem: Zonhoven.
witte poten: Hasselt, Ulbeek, Sint-Truiden en Halen.
vette poten: Donk (bij Herk-de-Stad).
bitterpoten: Paal.
paardspoten: Sint-Truiden.
veldpoten: Neerpelt en Wijchmaal.
poetbloem: Beringen.
moren: Thorn.
witte moren: Walhorn, Kettenis en Eupen.
witte wortelen (ook *witte wottelen*): Maastricht en Vlijtingen.
bitter wortelen (*betterwottels*): Sint-Truiden.
peeën: Beringen.

witte peeën: Kwaadmechelen en Leopoldsburg.
witte peeërs: Leopoldsburg.
bitterpeeën (ook *bitterpeeël*): Leopoldsburg en Lummen.
schorseneien: Sint-Truiden.
bonenkruidje: Roermond.
palmboompje (*palmboomke*): Mielenboven-Aalst.
puimen: Lanaken.
reuben: Vucht.

CICHOREI

Kaart 66, blz. 184

N 80 (1980) (081), ZND 01 (1922) (a-m); Genk Wb. (100, 283), Gennep Wb., Hamont Wl. (075), Haspengouws Id. (030, 225), Hasselt Wb. (097), Heerlen Wb. (064), Lommel Wl. (053), Meeuwen Wl. (041), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.366, II.521), Roermond Wb. (052), Sint-Truiden Wb. (061, 209, 211), Sittard Wb. (304, 359), Tegelen Wb. (122), Tongeren Wb. (556), Valkenburg Wb. (206), Venlo Wb. (238), Venray Wb. (249, 423), Zonhoven Wb. (072, 372, 454); Veldeke 10 (1935) (583).

Cichorium intybus

Cichorei is nauw aan de witlof verwant. Witlof groeit op de koppen, de wortels van de cichoreiplant. De gladde donkere wortel wordt gebrand en als koffie-extract verwerkt (zie achter in het lemma). Het bittere melksap is (was) zeer gezocht vanwege de geneeskrachtige werking bij maag- en spijsverteringsklachten. Witlof(wortels) worden in mei in de volle grond gezaaid; de wortels worden in november geoogst. Voor het trekken of forceren van de witlofkroppen worden de wortels onder een dek warm en in het donker gehouden. Zie ook het lemma WITLOF. De benamingen **suikerrij** en **sokkerrij** (naamsaanleuning tegen **cichorei**) wijzen op de gelijkenis met de molsla (zie dat lemma); zie ook WLD afl. III, 2.3, blz. 261.

cichorei (ook *sekrei*): freq. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Maaskemp. en Centr.Maaslds.; ook in Simplveld, Kerkrade, Teuven, Montzen, Welkenraedt, Ittervoort, Maasbracht, Maastricht, Kermt, Zonhoven, Hasselt, Beringen, Aalst-bij-St.-Truiden, Niel-bij-St.-Truiden, Leopoldsburg, Venlo, Horst en Maasbree.

cichoreisalade: Genk.

sokkerij (ook *sokrei*): freq. Oostlb., verspr. Centr.Lb.; ook in Heerlen, Ingber, Epen, Hamont, Sint-Huibrechts-Lille, Sint-Truiden, Lommel, Velden, Blerick, Venlo, Sevenum en Maasbree.

suikerij (ook *sjikkerij*, *sikkeren*): freq. Kleverlds., verspr. Zuid.Oostlb., Bilzerlds. en Tongerlds.; ook in Haspengouws Id. en in Heythuysen, Meijel, Heerlen, Wijlre, Gulpen, Welkenraedt, Montfort, As, Lanklaar, Kortessem, Guttecoven, Geulle, Hamont, Gelinden, Hoepertingen, Bommershoven en Venlo.

suikerel: Nunhem.

bitterwortel (ook *bitterwottel*): Haspengouws Id. en Hasselt.

bittere, de -: Pey, Kwaadmechelen, Tessenderlo, Loksbergen en Halen.

prot: Eksel, Wijchmaal, Peer, Heusden, Zonhoven, Hasselt, Beringen, Kwaadmechelen en Oostham.

witlook: Niel-bij-St.-Truiden.

stomp: Zonhoven.

paalsje: Sittard.

kattenkruid: Montzen.

potenrot: Peer.

pensenterger: Sittard.

malz (du.): Rimborg.

mout: Oplabbeek en Rekem.

moekkefoek: Kerkrade, Waubach, Vijlen, Sittard, Doenrade en Venlo.

surroaat: Heerlerbaan/Kaumer, Eys, Moorveld (Waalsen), Ulestraten, Stevensweert, Grevenbicht/Papenhoven en Stein.

buisman: Heerlerbaan/Kaumer, Steyl, Nieuwstadt, Amstenrade, Stein,

Maastricht en Maasbree.

peekoffie: Venray, Horst en Meijel.

koffiepeek: Venray Wb.

KOOLRAAP

Kaart 67, blz. 184

N 11A (zj) (029g add), N 82 (1981) (121, 122), N 92 (1982) (add);

Genk Wb. (096), Hoeselt Wb., Maastricht Wb. (204, 340), Meeuwen Wl. (180), Sint-Truiden Wb. (062, 204), Weertlands Wb. (B1-06), Zonhoven Wb. (375, 429);

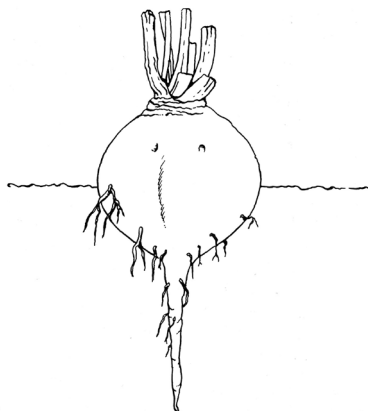
Janssen, L. (1983) (051, 052).

Brassica napus

De koolraap is een knolgewas, verwant aan de sluit- en de spruitkool en de moederplant van de raapsteeltjes (zie het lemma RAAPSTELTEN), ook de knol wordt geteeld en gegeten en vandaar de behandeling in deze paragraaf. Men onderscheidt wel de consumptie- of meirapen, die vroeg worden geoogst (vandaar de naam) en de later geoogste koolraap, die een wintergroente is. Men laat ze niet al te groot worden (dan zijn ze eerder als veevoeder geschikt), opdat ze hun zoete smaak behouden.

De koolrabi is een kweekvariant van de koolraap, de knollen groeien half boven de grond en die eigenschap is zo opvallend dat deze in de naamgeving teruggevonden wordt.

Dit lemma is een samenvattende aanvulling op twee lemma's van WLD afl. I, 5, blz. 59-62: KOOLRAAP en KOOLRABI.

Afbeelding 31
Koolraap

koolraap: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Noord.Oostlb., Horns, Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Vaals, Nieuwenhagen, Eys, Ospel, Weert, Bree, As, Rosmeer, Vlijtingen, Kleine-Brogel en Venlo.

koolraap boven aarde: Haler.

koolraap boven de aarde: Susteren, Amstenrade, Tungalroy, Thorn, Grevenbicht/Papenhoven en Guttecoven.

koolraap boven het aarde: Heel.

koolraapje boven gen aarde
(*kolreepke -*): Schinnen.

koolraap boven de grond: Voerendaal, Swalmen, Sittard, Schimmert, Amby, Ospel, Weert, Ell en Meijel.

dikke koolraap: Amby.

gele koolraap: Blerick.

glas-koolraap: Hoensbroek, Klimmen en Wijlre.

eet-koolraap: Maasbree, Blerick en Reuver.

veldkoolraap: Meijel.

voerkoolraap: Boekend.

koolraapje (ook *kolreepke*, *koolraapke*): Herten (bij Roermond), Vludrop, Pey, Doenrade en Oirsbeek.

koolraapje boven de grond (*kolreepke -*): Lutterade.

kolenraap: Steyl, Swalmen, Geleen en Venlo.

kolenraap boven de grond: Swalmen.

kolraap: freq. Zuid.Oostlb., verspr.

Noord.Oostlb., Horns en Centr.

Maaslds.; ook in Voerendaal,

Gulpen, Ingber, Sint-Pieters-Voeren,

Bree, Neeroeteren, Itteren, Eijsden,

Lommel, Meijel en Maasbree.

kolraap onder de grond: Brunssum.

gele kolraap: Wijnandsrade.

kolleraap: Swalmen, Gronsveld,

Maastricht, Caberg en Venlo.

kolderaap: Urmond en Maastricht.

kolderaap boven de aarde: Urmond.

kolderaapje (*kolderepke*): Maastricht.

koolderaap: Weertlands Wb. en in

Maastricht en Eigenbilzen.

koolrabel: Nieuwenhagen en Epen.

kolrabel: Epen.

konrabel: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Simpelveld en Kerkrade.

konrabel boven de aarde:

Heerlerbaan/Kaumer.

konrabel onder de aard: Heerlerbaan/Kaumer.

overaardische konrabel (*overedische konrabel*): Vijlen.

knolraap: Kapel-in-'t-Zand, Posterholt,

Sittard, Schinnen, Schimmert, Stein,

Velden, Venray, Horst en Sevenum.

eet-knolraap: Sevenum.

knollenraap: Geulle.

knol: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Maastricht en Tienray.

knolletje (*knolke*): Horst en Roermond.

knolletje boven de grond (*knolke -*): Born.

koolrabie: Vaals, Gulpen, Montfort,

Geleen, Hulsberg, Stein, Itteren,

Eksel, Velden, Blerick, Boekend,

Gennep, Venray en Maasbree.

kolenrabie: Gronsveld.

kool: Gulpen.

kraab: Grevenbicht/Papenhoven.

kraaf: Stein.

kraafje (*kraafke*): Geverik/Kelmond.

raapkool: verspr. Dommelds.;

ook in Nieuwenhagen, Meeuwen,

Genk, Hoeselt, Neerrepn, Zolder,

Zonhoven, Hasselt, Paal, Rijkkel,

Jeuk, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Linkhout en Venlo.

raapkooltjes boven de grond

(*raapkoolke -*): Eksel.

raapbiet: Kerkhoven.

raap: Ophoven, Houthalen, Zonhoven, Jeuk en Loksbergen.

stekreube: verspr. Kleverlds.; ook in Lottum en Venlo.

reube: verspr. Zuid.Oostlb., Horns en Trichterlds.; ook in Kerkrade, Wijlre, Gulpen, Ingber, Neer, Haelen,

Roermond en Maasbree.

bagache: Bevingen en Buvingen.

brakkenie: Stevoort en Bevingen.

eet-koolzaad: Meijel.

groen: Neerharen.

groent: Sittard en Schinnen.

kluitjes (*kluutsjes*): Maastricht.

sloorbiet: verspr. Demerkemp.; ook in Kwaadmechelen.

bijtkool: Loksbergen en Hasselt.

spruitjes: As.

spruitkool: Ubachsberg.

2.2.7, *Overige moestuingroenten*

In deze laatste paragraaf van de eigenlijke groenten komen nog enkele losse soorten aan de orde: asperge, tomaat en rabarber en tenslotte enkele komkommerachtigen, die oorspronkelijk uitheems zijn, maar al vroeg in onze streken werden geteeld; Dodoens noemt de augurk al.

Komkommerachtigen zijn klimplanten, de vruchten groeien boven en op de grond. De meeste hier behandelde groenten zijn afkomstig van zuidelijke streken, houden van warmte en zijn dan ook typische kasplanten.

Over het algemeen genomen is de variatie in opgaven klein; kennelijk zijn de benamingen van deze groenten niet sterk verankerd in de dialecten.

ASPERGE

N 71 (1975) (046b);

Hamont Wl. (022_4), Hasselt Wb. (052), Heerlen Wb. (003), Kerkrade Wb. (254), Lommel Wl. (015), Maastricht Wb. (015), Meeswijk Wl. (040), Meeuwen Wl. (017), Roermond Wb. (015), Tongeren Wb. (014), Venlo Wb. (248), Venray Wb. (426), Zonhoven Wb. (025); Achten, P. (1995) (inl.).

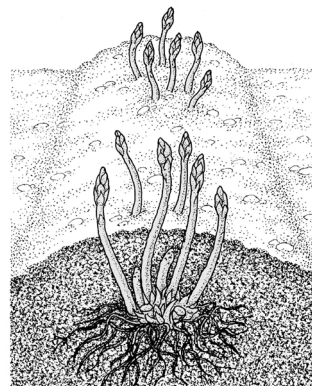
Asparagus officinalis

Asperge is een meerjarige plant die in een aspergebed wordt geteeld, drie jaar nodig heeft om tot oogst te komen, maar daarna wel tien jaar kan worden gestoken, van april tot, traditioneel, het feest van Sint Jan op 24 juni.

De asperge is een tot 2 m hoge plant met naaldvormige takjes en rode bessen, de

half ondergrondse spruiten worden gekookt gegeten. Het is een typisch Limburgse lekkernij.

Aanvulling op WLD afl. I, 5, blz. 96.

Afbeelding 32
Asperge

asperge: Roermond, Nederweert, Tungalroy, Meeuwen, Dilsen, Meeswijk, Lanaken, Maastricht, Sint-Pieter, Hoeselt, Tongeren, Hamont, Zonhoven, Hasselt, Lommel en Meijel.

aspergel: Heerlen.

asperre: Zonhoven en Hasselt.

spenje: verspr. Kleverlds.; ook in Herten (bij Roermond), Boekend en Venlo.

spargel: Kerkrade Wb.

Afbeelding 33
Tomaat

TOMAAT

Goossens 1b (1960), N 05A (1964) (092 add), N 71 (1975) (060c), N 92 (1982) (add), ZND 34 (1940) (064);

Beverlo Wb. (261), Bree Wb. (280), Genk Wb. (118, 329), Gronsveld Wb. (483), Hamont Wl. (486), Hasselt Wb. (461), Hoeselt Wb., Kortessem Wb. (511), Lommel Wl. (346), Maastricht Wb. (429), Meeswijk Wl. (651), Niel-bij-St.

Truiden Wl. (II.402), Roermond Wb. (291), Sittard Wb. (422), Stokkem Wb. (109), Tongeren Wb. (584), Weertlands Wb. (B1-10), Zonhoven Wb. (480);

Bakkes, P. (zj.hs), Maar, H. van der (zj.hs), Veld-
eke 40 (1965) (051).

Solanum lycopersicum

De tomaat is een vruchtgewas dat vaak in kassen, maar ook in de volle grond wordt gekweekt. Er zijn intussen vele rassen en soorten van deze populaire groente bekend.

Doorgaans worden de zaailingen gekocht en uitgeplant als de eerste bloemetjes in mei verschijnen. De stengels worden opgebonden langs geleidetouw-tjes of bonenstaken. Vanaf augustus kan worden geoogst.

De benamingen geven zo goed als geen variatie te zien, maar in de beschrijving van de moestuin kan de tomaat niet ontbreken.

tomaat (ook *temaat*): alg. in geheel Lb.

tomaatje (*temetteke, tomatteke*):
Zonhoven.

RABARBER

N 71 (1975) (046a), ZND m (Dupont, GrGr, Houben, Marchal, Vanderbeeken);

Genk Wb. (091, 261), Gronsveld Wb. (378), Hamont Wl. (378), Hasselt Wb. (368), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (233), Kortessem Wb. (418), Lommel Wl. (253), Maastricht Wb. (340), Meeswijk Wl. (510), Meeuwen Wl. (180), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.222), Roermond Wb. (237), Sittard Wb.

(334), Tongeren Wb. (474, 481), Venlo Wb. (225), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (375); Reumers, P. (1987) (087).

Rheum rhaponticum

Rabarber is een winterharde overblijvende plant die wordt gekweekt om de rode bladstelen. Rabarber wordt geteeld uit stekken die van de wortelknollen kunnen worden afgestoken. De eerste twee jaar is de oogst gering, maar daarna kan wel tien jaar volop worden geoogst, van april tot juli. De plant gedijt goed in de schaduw en wordt vaak als afscheiding van de moestuin gebruikt. De bladstelen worden gesneden, gekookt en als moes gegeten.

De benamingen geven zo goed als geen variatie te zien.

Afbeelding 34
Rabarber

rabarber (ook *rabarep*): verspr. in geheel Lb.
rabarbel: Tongeren.

AUGURK

Kaart 68, blz. 185

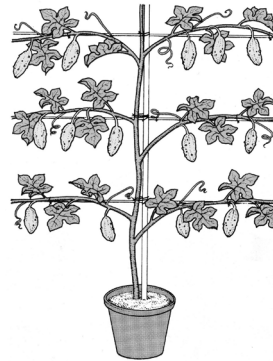
N 71 (1975) (060a), N 82 (1981) (139); Gennep Wb., Maastricht Wb. (016), Niel-bij-St. Truiden Wl. (I.242), Sint-Truiden Wb. (151), Sittard Wb. (190), Tongeren Wb. (294), Venlo Wb. (088, 105, 157, 171, 290), Venray Wb. (261).

Cucumis sativus

De augurk is een komkommerachtige die zich goed leent voor de teelt in onze streken.

Augurk wordt doorgaans in potten gezaaid en in mei uitgeplant, hij groeit tegen gaas of een lattengestel en de vruchten worden, juist voordat ze volgroeid zijn, vanaf juli geoogst. Ze worden in azijn ingelegd.

Bij **uitje** in Venlo wordt aangetekend: "de kleinste soort".

Afbeelding 35
Augurk

augurk: freq. Oost.Zuidlb. en Zuid. Oostlb., verspr. Noord.Oostlb., Horns, Centr.Maaslds. en Kleverlds.; ook in Vaals, Nederweert, Ospel, Weert, Bree, Lanaken, Maastricht, Hoeselt, Houthalen, Zonhoven, Kwaadmechelen en Velden.

augurkje (*augurkske*): Venlo en Itteren.

zure gurk: Nieuwenhagen.

gurk: Gennep Wb. en in Sijpeltveld, Nieuwenhagen en Venlo.

gurkje (*jurkske*): Kerkrade.

komkommer: verspr. Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Sittard, Amby, Noorbeek, Ophoven, Stevensweert, Maastricht, Neerharen, Eijsden, Velden, Boekend en Venlo.

komkommertje (*komkommerke*): verspr. Oostlb., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Heerlen, Echt/Gebroek, Grevenbicht/Papenhoven, Eigenbilzen en Venlo.

kleine komkommer: Maastricht.

klein komkommertje (*klee komkommerke, klein komkommerke*): Itteren en Gulpen.

zaadkomkommer: Venlo.

inmaakkomkommer: Blerick, Dilsen en Vijlen.

bom: Venlo.

zure bom: Nieuwenhagen.

cornichon (**fr.**): Opglabbeek, As, Tongeren, Hasselt, Niel-bij-St.-Truiden en Jeuk.

lookje (*lookske*): Hoensbroek.
uitje: Venlo.

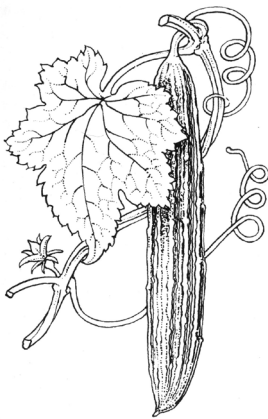
KOMKOMMER

Kaart 69, *blz.* 185

N 71 (1975) (060e), ZND 34 (1940) (016), ZND 41 (1943) (008), ZND m (Houben); Beverlo Wb. (133), Eupen Wb. (090), Hamont Wl. (233), Hasselt Wb. (240), Kerkrade Wb. (136), Kortessem Wb. (238), Lommel Wl. (158), Maastricht Wb. (201), Meeswijk Wl. (337), Roermond Wb. (143), Sint-Truiden Wb. (145), Sittard Wb. (190), Tongeren Wb. (288), Venlo Wb. (171), Venray Wb. (250, 412); Beets, A. (1918), Heynen, P. (1960sq), Maar, H. van der (zj.hs), Oudemans, W. (1918), Veldeke 01 (1926) (014), Veldeke 18 (1943) (004), Veldeke 20 (1945) (049).

Cucumis sativus

Anders dan de augurk is de komkommer een kasplant, die met het klimaat in onze streken niet veel op heeft en ook veel aandacht nodig heeft, maar dan ook een rijke oogst geeft. Komkommer en augurk zijn nauw aan elkaar verwant, de komkommer geeft grotere en beter houdbare vruchten en is een zeer populaire groente in salades en als rauwkost.

Afbeelding 36
Komkommer

komkommer (ook *kongkommer*, *konkommer*): alg. Belg. Lb., verspr. Nl. Lb.

komkommertje (ook *komkommerke*, *konkommerke*): Venlo, Maastricht en Margraten.

komkomber: Duras.

komkommel: verspr. Lonerlds.

slangkomkommer: verspr. Kleverlds.; ook in Herten (bij Roermond) en Boekend.

gurk (*jork*): Kerkrade Wb.

cornichon (fr.): Gingelom en Montzen.

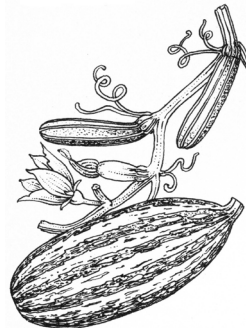
pronkappel: Beverlo.

POMPOEN

ZND m (GrGr, Michiels); Bree Wb. (074), Genk Wb. (071), Hasselt Wb. (358, 365), Kerkrade Wb. (170, 221), Meeswijk Wl. (505), Roermond Wb. (234), Tongeren Wb. (092), Venlo Wb. (218, 221), Venray Wb. (368), Zonhoven Wb. (364, 372); Daelen, J.v. (1933-41), Janssen, L. (1983) (080).

Cucurbita maxima

De pompoen of pronkappel is ook een eetbare variant van de komkommerachtigen. Het is een sterkrankende en uitdijende plant die veel ruimte vraagt in de moestuin. In april en mei onder glas opgekweekt, uitgeplant eind mei, kan hij worden geoogst in september en oktober. Hij wordt benut als wintergroente en is rijk aan vitaminen.

Afbeelding 37
Pompoen

pronkappel (ook *brankappel*): verspr. Demerkemp.; ook in Weertlands Wb., Venray Wb. en in Roermond, Meeswijk, Eigenbilzen, Rosmeer, Tongeren, Rijkhoven, Membruggen, Achel, Peer, Wellen, Heks, Kerkhoven en Venlo.

paradeappel: Kerkrade Wb.

poepappel: Venlo.

pompelmoes: Hasselt.

kürbis (du.): Kerkrade Wb.

MELOEN

N 71 (1975) (060f), N 82 (1981) (141), ZND m (GrGr);

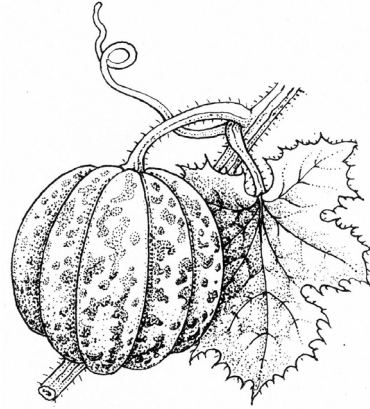
Hasselt Wb. (295), Kortessem Wb. (300), Roermond Wb. (178), Tongeren Wb. (348).

Cucumis melo

Ook de meloen is gevoelig voor lage temperaturen en dus een kasplant. De zaailingen worden in april uitgeplant en vruchten kunnen van juli tot september worden geoogst. De grote zoete vruch-

ten rijpen op de grond en kunnen geplukt worden zodra zich kleine scheurtjes rond de steel vertonen.

Er is weinig variatie in de benamingen gevonden.

Afbeelding 38

Meloen

meloen: alg. in geheel Lb.

kallebas: Kerkrade.

sjarlot: Maastricht.

2.3 Tuinkruiden

In deze paragraaf worden de planten uit de kruidentuin behandeld, het hoekje van de moestuin waarin de toekruiden worden gekweekt. Ze worden niet als groente, maar als smaakversterkers bij het koken gebruikt. Vergelijk ook de paragraaf *Kruiden en specerijen* in WLD afl. III, 2.3 (*Eten en drinken*), blz. 161-163.

Tuinkruiden kennen een lange traditie, de meeste zijn al in de oudheid bekend. Minstens evenveel belang ontleen de tuinkruiden sinds de oudheid aan hun geneeskrachtige werking als aan hun smaakversterkende rol in de keuken. Het is dan ook niet verwonderlijk dat al de kruiden die in deze paragraaf worden behandeld, in Dodoens 1554 voorkomen (zie het Ten Geleide); de juiste vindplaats wordt bij de toelichtingen van de lemma's aangegeven.

In de eerste opzet van deze aflevering waren nog enkele andere tuinkruiden geselecteerd uit het enquête-materiaal van het WLD, dat echter te weinig variatie bood voor een lemma, het zijn: rozemarijn, tijm, alssem en kalmoeswortel.

TOEKRUID, ALGEMEEN —

Kaart 70, blz. 186

N 71 (1975) (063a), N 82 (1981) (146, add).

De algemene benaming van het toekruid of de tuinkruiden uit de moestuin.

Zie ook WLD afl. III, 2.3, blz. 161.

gekruid (*gekruide, gekruite, gekruje*): freq. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb. en Kleverlds.; ook in Ittervoort, Thorn, Stevensweert, Guttecoven, Urmond, Stein, Neerharen, Eigenbilzen, Blerick en Boekend.

gekruidjer (*gekrujer*): Herten (bij Roermond) en Eys.

gekruidje: Grevenbicht/Papenhoven.

gekruids: Waubach en Kerkrade.

kruid (ook *kruide, kruje*): freq. Zuid. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Horns, Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Vaals, Haelen, Roermond, Vlodrop, Nederweert, Weert, Bree, Opglabbeek, Eksel, Zonhoven, Jeuk, Kwaadmechelen, Venlo, Horst en Meijel.

kruidje: Posterholt.

specerij: Voerendaal, Sittard, Mheer,

Ophoven, As, Stein, Hoeselt, Oirlo en

Meerlo.

toekruid: Venlo.

specerijkruid: Montfort.

gewürze (du.): Vaals.

kondsel: Houthalen.

laulierblad: Maastricht.

laurierbladeren: Heerlerbaan/Kaumer.

tafelgroente: Sevenum.

BONENKRUID —

Kaart 71, blz. 186

N 71 (1975) (063a, 063b), N 82 (1981) (147),

ZND m (Marchal);

Beverlo Wb. (045), Diepenbeek Wb. (049, 128),

Eupen Wb. (030), Gronsveld Wb. (066), Hasselt

Wb. (081), Kerkrade Wb. (063), Kortesse Wb.

(237), Maastricht Wb. (045), Roermond Wb.

(040), Sittard Wb. (054), Tongeren Wb. (281),

Venlo Wb. (104), Venray Wb. (124), Weertlands

Wb. (B1-01);

Veldeke 10 (1935) (514).

Saturea hortensis

Het eenjarig bonenkruid bloeit met kleine roze bloempjes; de jonge blaadjes worden als toekruid gebruikt, maar ook de gedroogde stengels zijn als smaakmaker geschikt. Het wordt gezaaid in

mei en vraagt om een zonnige plek in de tuin.

Een kweekvariant is het winter- of overblijvend bonenkruid, dat struikjes vormt.

Bonenkruid is een geurig kruid dat wordt gebruikt bij het maken van worst, het innaken van augurken en de bereiding van tuinbonen. Zie ook WLD afl. III, 2.3, blz. 163.

In Dodoens 1554 wordt het bonenkruid beschreven op blz. 262-263.

Kondsel is een oude benaming, vergelijk Middelnl. *condsel* (Tongeren Wb. s.v. *ko'e'nzjël*).

Afbeelding 39
Bonenkruid

bonenkruid: freq. Ripuar., Oost. Zuidlb., Zuid.Oostlb., verspr. Noord. Oostlb., Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Weertlands Wb. en in Bree, Vlijtingen, Diepenbeek, Eksel, Beverlo, Jeuk en Boekend.

bonenkruidje: freq. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb. en Zuidgeld.Lb.; ook in Kerkrade, Eupen, Weert, Kelpen, Grathem, Opglabbeek, As, Urmond, Eijsden, Tienray, Sevenum en Maasbree.

boonkruid: Sittard en Maastricht.

kruidje: Tungalroy, Guttecoven en Lutterade.

kondsel: Tongeren, Hasselt, Gutshoven en Kortesseem.

kolle: Diepenbeek.

gekruid (*gekruje*): Meijel.

selderie: Roermond.

bonenranden: Beverlo.

TUINKERVEL

Kaart 72, blz. 187

Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (063t), N 82 (1981) (155), ZND 01 (1922) (a-m), ZND m (Houben);

Beverlo Wb. (123), Diepenbeek Wb. (128), Eupen Wb. (078), Genk Wb. (152), Gronsveld Wb. (207), Hamont Wl. (207), Hasselt Wb. (217), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (148), Kortesseem Wb. (210), Lommel Wl. (145), Maastricht Wb. (180), Meeswijk Wl. (307), Meeuwen Wl. (119), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.555), Roermond Wb. (129), Sint-Truiden Wb. (135), Sittard Wb. (178), Tongeren Wb. (252, 310), Venlo Wb. (162), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb. (212); Daelen, J.v. (1933-41), Goossens, P. (zj.hs) (eigen opname), Heyden, L.v.d. (1927), Maar, H. van der (zj.hs), Roebroek, J. (1886), Veldeke 42 (1967) (018).

Anthriscus cerefolium

Kervel is een om zijn anijsachtige geur gewild toekruid. De blaadjes worden jong geplukt, voordat de plant gaat bloeien, daarom wordt het regelmatig opnieuw gezaaid, vanaf april tot september. Kervel is een gemakkelijke plant en gedijt op alle grondsoorten. Kervelsoep is wel de meest gebruikelijke toepassing, maar het kan ook rauw in salades worden gebruikt.

Dodoens 1554 beschrijft de kervel op blz. 654-655.

Afbeelding 40
Tuinkervel

kervel: alg. in Lb., behalve in het Kleverlds. (waar het verspr. is) en in het **kelver-**gebied (zie onder en de kaart).

kelver: alg. in het zuiden en westen van Belg. Lb., freq. Dommellds., verspr. Trichterlds.; ook in Roermond, Amby, Klimmen, Gronsveld, Ophoven, Grote-Brogel, Genk, Opgrimbie, Rekem, Venlo en Venray.

kinvel: Susteren.

spinazie (*spenade*): Kerniel.

PETERSELIE

Kaart 73, blz. 187

DC 69 (1994) (050), Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (063i), N 92 (1982) (add), ZND 05 (1924) (046);

Beverlo Wb. (202), Eupen Wb. (140), Hamont Wl. (350), Heerlen Wb. (049), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (225), Kortessem Wb. (387), Lommel Wl. (231), Maastricht Wb. (317), Meeswijk Wl. (481), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.168), Roermond Wb. (220), Sittard Wb. (308, 318), Tongeren Wb. (438), Venlo Wb. (215), Venray Wb. (357), Weertlands Wb. (B1-08), Zonhoven Wb. (351);

Daelen, J.v. (1933-41), Maar, H. van der (zj. hs), Veldeke 20 (1945) (050), Welter, W. (1929) (065).

Petroselinum sativum of *hortense*
Peterselie is een tweejarig kruid, in het eerste jaar wordt het blad als toekruid geplukt, in het tweede jaar vormt zich zaad. Het wordt in maart gezaaid, is een langzame kiemer en wordt pas in mei uitgeplant, maar kan dan tot de winter worden geplukt. Er is een gekroesde (afbeelding) en ongekroesde variant. Peterselie wordt fijngesneden gebruikt als toekruid bij aardappelen, worteltjes, bij kip en vis, en in soepen. Peterselie komt ter sprake bij Dodoens 1554 op blz. 645-646.

Afbeelding 41
Peterselie

peterselie (ook *peterselie*): alg. Maaskemp., Centr.Maaslds., Trichterlds., Dommellds. en Demerkemp., freq. Ripuar., Bilzerlds. en Tongerlds., verspr. Oostlb., Horns, Beringerlds., Lonerlds., Truierlds. en Kleverlds.; ook in Weertlands Wb. en in Heerlen, Leopoldsburg, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessengerlo, Loksbergen, Halen, Lommel, Boekend en Venlo.

petersel (ook *petersil*): alg. in Haspengouw.

peterselje: freq. Geullds., verspr. Ripuar. en Zuid.Oostlb.; ook in Heerlen, Waubach, Ophoven, Mechelen-aan-de-Maas, Maastricht en Piringen.

petersie: Bilzen.

petersin: Hasselt.
peterselig: Raeren.
peterseler: Beringen.
persil (fr.): Niel-bij-St.-Truiden,
 Diepenbeek Hoeselt en Ruten.
perselein: Vliermaal.
peterselder: Kwaadmechelen en
 Hasselt.
petersellerie: Zonhoven.
peterselderie: Zepperen.
selderie: Hoensbroek, Ophoven,
 Mechelen-aan-de-Maas en Mielen-
 boven-Aalst.
sellerie: Bree.

SELDERIJ

Kaart 74, blz. 188

Goossens 1b (1960), N 71 (1975) (063d), N 82
 (1981) (149), N 92 (1982) (add), ZND m (Dries-
 kens, Dupont, Houben, Marchal, Raymaekers,
 Vanderbeeken, Welter);

Eupen Wb. (161), Genk Wb. (098), Gronsveld
 Wb. (401), Hamont Wl. (425), Hasselt Wb. (401),
 Heerlen Wb. (053), Kerkrade Wb. (276), Kortese-
 sem Wb. (434), Lommel Wl. (289), Maastricht
 Wb. (378), Meeswijk Wl. (569), Niel-bij-St.
 Truiden Wl. (II.301), Roermond Wb. (260), Sit-
 tard Wb. (354), Tongeren Wb. (497), Venlo Wb.
 (238), Zonhoven Wb. (420);

Achten, P. (1995) ((inl.), Bakkes, P. (zj.hs), Ber-
 trand, J. (1946) (021), Daelen, J.v. (1933-41),
 Veldeke 13 (1938) (009), Veldeke 42 (1967)
 (018), Welter, W. (1929) (065).

Apium graveolens var. dulce

Selderij of snijselderij is de algemeen
 gebruikelijke naam voor de jonge blaad-
 jes van de selderijplant, die is behandeld
 in het lemma KNOLSELDERIJ (par. 2.2.6).
 Vanaf april tot juli wordt het zaad in de
 volle grond gezaaid, het jonge blad kan
 worden geplukt van juni tot in oktober.
 Het wordt veel in soepen en sauzen ge-
 bruikt.

Als men wil doorkweken tot bleekselderij,
 worden de stengels opgebonden

en meerdere keren aangeaard. De sten-
 gels worden in oktober en november
 geoogst. Selderij is een overblijvende
 plant die in de winter met stro tegen de
 vorst beschermd wordt.

In Dodoens 1554 wordt selderij be-
 schreven op blz. 646-647.

Afbeelding 42
 Selderij

selderie: freq. in geheel Lb.,
 uitgezonderd Brab. Lb. en Maaskemp.

bladselderie: Meijel, Blerick en
 Boekend.

bleekselderie: Blerick.

grijselderie: Hasselt.

spruitselderie: Kerniel.

selderieblad: Sittard.

selderij (ook tselderij): freq.

Trichterlds., verspr. Oost.Zuidlb.,
 Centr.Maaslds., Bilzerlds., Tongerlds.,
 Dommelllds. en Lonerlds.; ook
 in Kerkrade Wb. en in Oirsbeek,
 Gronsveld, Bree, Linkhout,
 Loksbergen en Meijel.

snijselderij: Itteren.

sellerie: freq. Tongerlds., verspr.
 Maaskemp. en Demerkemp.; ook
 in Vaals, Eupen, Haelen, Noorbeek,
 Molenbeersel, Maastricht, Eijsden,
 Waltwilder, Grote-Spouwen, Val-
 Meer, Peer, Wimmertingen, Broekom,
 Horpmaal, Venray en Oirlo.

sellerij: Oplabbeek, Niel-bij-As,
 Genk, Lanklaar, Eigenbilzen en

Mopertingen.

selder (ook *seller*): Schinnen, Ophoven, Bree, Tongerlo, Boorse, Maastricht, Neerharen, Hamont, Eksel, Lummen, Heppen, Paal, Kortessem, Donk (bij Herk-de-Stad), Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Zelem, Meldert en Lommel.

groene selder: Lanaken.

seller: Zonhoven.

kropseller: Zonhoven.

selderdie: Venlo.

serderie: Ospel.

slederie: Thorn.

Afbeelding 43
Citroenmelisse

CITROENMELISSE

Kaart 75, blz. 188

N 71 (1975) (063n), N 82 (1981) (151), N 92 (1982) (add);
Diepenbeek Wb. (144), Valkenburg Wb. (015),
Zonhoven Wb. (270, 386);
Janssen, L. (1983) (025).

Melissa officinalis

De verse blaadjes van de citroenmelisse geven een citroenachtige smaak aan soepen, gebak of zomerdrankjes. De vaste plant is gemakkelijk uit zaad te trekken (late voorjaar) en zaait ook zichzelf uit. Hij staat het best op een plaats half in de schaduw. Melisse is vorstgevoelig en dient met stro te worden afgedekt.

Grieks *melissa* betekent 'bij'; de bloempjes zijn zo zeer gewild bij de bijen, dat imkers een citroenmelisse in de buurt van hun korven planten, om de zwermen bij elkaar en in de buurt van de korf te kunnen houden.

Onder de naam *averoon*, nog overlevend in Zuid-Limburg, komt de citroenmelisse al bij Dodoens 1554 voor (blz. 3-5, zie ook 91-93).

citroenmelisse: Roermond, Stevensweert, Bree, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht en Velden.

citroenkruid: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Sittard, Merkelbeek, Brunssum, Ophoven, Opglabbeek, As, Dilsen, Stein, Maastricht, Sint-Pieter, Vlijtingen, Rijkkel, Jeuk, Venlo en Meijel.

citroenkruidje: Hoensbroek.

citroenplant: Vlodrop, Amby, Urmond en Oirlo.

citroen: Meijel, Klimmen en Gulpen.

melisse: Vaals, Heerlerbaan/Kaumer, Gulpen, Swalmen, Schinnen, Hoensbroek, Schimmert, Echt/Gebroek, Born, Maastricht, Itteren, Hoeselt en Meerlo.

averone: Valkenburg en Klimmen.

levraan: Zonhoven en Diepenbeek.

rieksel: Zonhoven.

DILLE

Tegelen Wb. (127), Venlo Wb. (126), Venray Wb. (500);
Veldeke 15 (1940) (032).

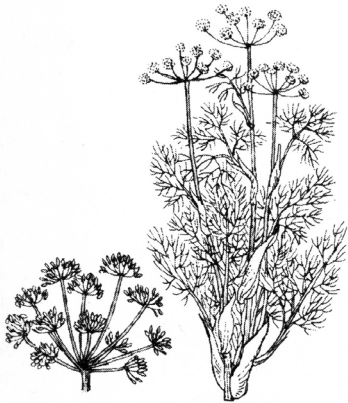
Anethum graveolens

Dille is een sierlijk oud geneeskrachtig en smaakversterkend kruid voor vis- en rauwkostschotels en sauzen. De zaaitijd

duurt van eind april tot half juli. Vanaf zes weken na het zaaien kunnen de blaadjes worden geplukt. Zaad kan worden gewonnen uit de gedroogde zaadschermen, die dan uitgeschud of gedorst kunnen worden.

Dillezaad heeft een kalmerende werking; in Dodoens 1554 wordt dille beschreven op blz. 298-299.

Het lemma bestaat uit niet meer dan een handvol opgaven uit de plaatselijke woordenboeken.

Afbeelding 44
Dille

dille: Vijlen.

venneke: Venray Wb. en in Tegelen en Venlo.

DRAGON

N 71 (1975) (0630), N 82 (1981) (152); Maastricht Wb. (431), Sittard Wb. (077).

Artemisia dracunculus

Dragon is een vaste plant die tot een meter hoog kan worden en om een zonnige plek in de tuin vraagt. De planten worden vermeerderd door wortelstokken uit te planten en gedurende de gehele zomer kunnen de verse jonge blaadjes en de takeinden worden geoogst. Dragon wordt als toekruid gebruikt bij

vis en kip en bij flauwsmakende groenten als courgette. Dodoens 1554 beschijft de dragonplant op blz. 665-666.

Afbeelding 45
Dragon

dragon: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb., Horns, Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Bree, Opglabbeek, Eigenbilzen, Hoeselt, Jeuk, Venlo, Gennep, Tienray en Meijel.

dragonder: Dilsen en Sittard.

klopkruid: Swalmen.

lavas: Swalmen.

peterselie: Vlodrop.

MIERIKSWORTEL

N 82 (1981) (153); Heerlen Wb. (042), Meerlo-Wanssum Wb., Sittard Wb. (241); Heyden, L.v.d. (1927), Oudemans, W. (1918).

Armoracia rusticana

Mierikswortel is een van oudsher bekend bitter kruid voor het Joodse paasfeest.

Het is een vaste plant, die in de herfst wordt uitgezet van stukken wortelstok; in de zomer kunnen de eerste wortels worden geoogst. De dikke wortels worden geschraapt en in stukjes gesneden verwerkt als toekruid bij vlees

of vis, maar ze worden ook als rauwkost gegeten.

In Dodoens 1554 wordt mierikswortel beschreven op blz. 637-640, sub 2.

Afbeelding 46
Mierikswortel

mierikswortel (ook *mierikswottel*, *mierkswortel*): freq. Oostlb., verspr. Horns, Centr.Maaslds., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds.; ook in Voerendaal, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Houthalen en Jeuk.

mierikswortel: Stein.

mierkewortel: Venlo.

mierikmoor: Brunssum.

mierik: Oirsbeek, Weert, Tungalroy en Hoeselt.

mierrettich: Kerkrade, Vaals, Heerlen, Gulpen en Sittard.

meirewortel (*meirewottel*): Heerlen.

peperwortel: Born en Maastricht.

smeerwortel: Venray.

rammenas: Vlodrop, Caberg en Gulpen.

rettich: Ubachsberg en Vaals.

worstkruidje (*woskrudje*): Eigenbilzen.

TUINKERS

Kaart 76, blz. 189

N 71 (1975) (063c), N 82 (1981) (146, 148); Genk Wb. (150), Sint-Truiden Wb. (154), Tongeren Wb. (246), Zonhoven Wb. (023);

Janssen, L. (1983) (094).

Lepidium sativum

Tuinkers of sterrekers is een zeer gemakkelijk kruid dat in de volle grond maar vooral in huis wordt gekweekt (geforceerd), op een vochtig gehouden lap of tissue; bij kamertemperatuur kan het al na 7 dagen worden geplukt en benut als toekruid bij salades en op broodbeleg.

In Dodoens 1554 wordt de tuinkers beschreven op blz. 666-667.

tuinkers (ook *tuinkerks*): verspr.

Oostlb., Centr.Lb. en Zuidgeld.Lb.; ook in Voerendaal, Eys, Gennep, Oirlo en Meijel.

hofkers: Meerlo en Opglabbeek.

waterkers: Kwaadmechelen en Lanaken.

kers (ook *kes*, *kres*): Vaals, Neer, Hoensbroek, Klimmen, Opglabbeek, Genk, Vlijtingen, Tongeren, Heusden, Houthalen en Kerkhoven.

kerskruid: Stal.

kerssalade (ook *kersslaaj*): Kesseleik, Achel, Eksel, Koersel en Houthalen.

Antwerps kruid: Zonhoven.

cresson (fr.) (ook *kressong*): Gulpen, Noorbeek, Ophoven, Maastricht, Eijsden, Vlijtingen, Hoeselt, Zonhoven en Jeuk.

cressonnet (fr.): Hasselt.

kruidnagel: Vlodrop.

TUINMELDE

N 71 (1975) (044f), N 82 (1981) (127); Meeswijk Wl. (568), Tongeren Wb. (675).

Atriplex hortensis

Melde werd voorheen wel gebruikt als vervanger van spinazie en als toekruid in salades, maar wordt nu toch vooral als onkruid beschouwd of als sierplant gekweekt vanwege het pijlachtige en vaak donkerpaars gekleurde blad.

In Dodoens 1554 wordt de tuinmelde beschreven op blz. 581-582.

melde: Sittard, Klimmen, Tungalroy en Meijel.

schietmelde: Venray en Meerlo.

schutsmelde: Meeswijk.

mel: Montfort, Schinnen, Hoensbroek, Born, Stein, Maastricht, Eksel, Kwaadmechelen, Loksbergen, Venlo en Gennep.

schietmel: Herten (bij Roermond), Swalmen, Blerick, Boekend en Meijel.

melie: Tungalroy en Schinnen.

smeel: Herten (bij Roermond) en As.

smeelde: Herten (bij Roermond).

schelk: Vlodrop.

warmoes: Tongeren.

viltachtig grijsgroen of purper gekleurde smalle blaadjes die sterk geuren. In de winter blijft het struikje groen, maar het verdraagt geen vorst en moet dan worden afgedekt met stro.

In Dodoens 1554 wordt salie beschreven op blz. 285-287.

Afbeelding 47

Salie

SALIE

N 71 (1975) (063q);

Janssen, L. (1983) (083), Veldeke 15 (1940)

(022), Veldeke 33 (1958) (031).

Salvia officinalis

Salie is een van oudsher bekende geneeskrachtige plant voor allerhande spijsverteringskwalen en wordt nu vooral als aftreksel in melk of water gebruikt tegen keelinfecties. Het wordt ook als toekruid bij vlees of vis meegebakken. Het is een vaste plant met opvallend

salie: Herten (bij Roermond), Dilsen, Sint-Pieter en Sevenum.

savie: Hulst/Konijnsberg.

self: verspr. Demerkemp.; ook in Roermond, Tongeren, Paal en Buvingen.

senf (du.): Achel.

pensenkruid: Linkhout.

worstkruid (woskruid): Munsterbilzen.

zilverbladeren: Stal.

2.4 Bes- en struikvruchten

In deze paragraaf komen de zachte fruitsoorten aan de orde, afkomstig van struiken en laaggroeiende planten. Ze staan dan ook in de moestuin en niet, zoals de vruchten die in hoofdstuk 3 worden behandeld, in de boomgaard. In tegenstelling tot de boomgaardvruchten, draagt dit klein fruit al snel vrucht en kan het gemakkelijk en uitstekend worden bewaard als vitaminerijke jam en vruchtensap.

Hier worden de besstruiken (aalbessen, zwarte bes en kruisbes), de framboos, de aardbei en de wingerd beschreven. De braambes en de blauwe bosbes zijn behandeld in de aflevering over de wilde flora (WLD afl. III, 4.3, respectievelijk blz. 129-133 en blz. 155-158).

De besstruiken en de framboos hebben een welhaast onmisbare plek in de moestuin en worden vaak als afscheiding aangeplant.

Niet alleen de moestuinman, maar ook de vogels lusten de bessen graag; ze moeten dan ook met netten tegen de soms onmatige eeflust van de vogels worden beschermd.

De benamingen kennen een rijke variatie en maken deel uit van de dialectologische basiswoordenschat.

BESVRUCHT, ALGEMEEN –

Kaart 77, blz. 189

DC 60a (1985) (add), N 72 (1975) (085a), N 82 (1981) (098, add), SGV (1914) (002), ZND m (Drieskens, Dupont, GrGr, Mathys); Beverlo Wb. (036), Bree Wb. (063), Gennep Wb., Hamont Wl. (034), Hamont-Achel Wb. (019), Haspengouws Id. (021), Hasselt Wb. (066), Kortessem Wb. (255), Lommel Wl. (031), Maaseik Wb. (013), Maastricht Wb. (029), Meerlo-Wanssum Wb. (060, 174), Meeuwen Wl. (023), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.624), Sint-Truiden Wb. (056, 192), Tongeren Wb. (057), Tungalroy Wb. (190), Valkenburg Wb. (200), Venlo Wb. (173), Venray Wb. (102, 254, 296), Weertlands Wb. (B1-01), Zonhoven Wb. (035); Daelen, J.v. (1933-41), Vossen, A.F. (1966-68).

De benaming van de besvrucht in het algemeen.

bes (ook *bees*): freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Haspengouws Id. en in Simpelveld, Vaals, Jeuk, Kwaadmechelen, Velden,

Blerick, Boekend, Horst, Meijel en Maasbree.

besje: Stevensweert.

bezie: Montfort, Noorbeek en Eijsden.

bezing: Lommel.

aardebes (*erebees*): Amby.

beer: alg. Belg. Lb., freq. Noord.

Oostlb., Weertlds., Horns, Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Haspengouws Id. en in Heerlen, Broeksittard, Schimmert en Valkenburg.

esbeer: Velden.

stekbeer: Herten (bij Roermond), Velden, Venlo, Oirlo en Maasbree.

moesbeer: Gennep Wb.

steksbeer: Panningen en Baarlo.

aalber: Gulpen en Mechelen.

erbel: Guttecoven.

warbel: Guttecoven.

wolber: Gulpen en Mechelen.

molber: Velden.

miemer: verspr. Kleverlds.; ook in Steyl, Roermond, Posterholt, Eijsden, Hoeselt, Velden en Venlo.

miemert: Herten (bij Roermond), Sint-Odiliënberg, Dieteren, Nederweert, Maasbracht, Laak en Genooi/Ohé.

miemel: Nieuwenhagen, Rimburch en Noorbeek.
miemeling: Mechelen.
wiemel: Caberg en Gronsveld.
wierner: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Maastricht.
wiemert: Grevenbicht/Papenhoven.
wiember: Brunssum.
kraal: freq. Kleverlds.; ook in Hoensbroek en Venlo.
kraaltjesbeer (*krellekesbeer*): Gennep Wb.
lijstkraal: Velden.
duivelskers (*duvelskees*): Guttecoven.
kers: Vijlen.
kersje (*keesje, keeske*): Schinveld en Vijlen.
bel: Buchten.
bolletje (*bulke*): Berg-en-Terblijt.
bramel: Sittard, Nieuwenhagen en Gulpen.
framboos: Oirlo.
kroesel: Niel-bij-St.-Truiden, Kortessem en Rimburch.
kronsel: Amby, Maastricht, Caberg en Itteren.
pitsbol: Hasselt.
sleen: Venlo.
vrucht: Hoensbroek.

TROS VRUCHTEN

Kaart 78, blz. 190

N 82 (1981) (074), ZND 32 (1939) (102); Eupen Wb. (206), Gronsveld Wb. (254), Heerlen Wb. (064), Sittard Wb. (433), Tegelen Wb. (124), Weertlands Wb. (B1-10), Zonhoven Wb. (385).

De tros in het algemeen, zowel van de aalbessen als van de wijnstok. Zie ook het lemma DRUIVENTROS bij de wingerd waarin de specifieke benamingen voor de tros van de wijnstok worden behandeld.

tros: freq. in geheel Lb., behalve in oostelijk Haspengouw en noordelijk

Kleverlds.
trosje (*troske*): Vaals, Heythuysen, Vlodrop, Pey, Schimmert, Gronsveld, Weert, Kelpen, Grathem, Thorn, Bocholt, Stein, Maastricht, Achel, Hamont, Sint-Huibrechts-Lille, Lommel, Venlo en Venray.
drie tros: Beringen.
met een tros: Neerpelt.
trossel: Nieuwstadt, Paal, Heers, Sint-Truiden, Jeuk, Kwaadmechelen en Tessengerlo.
koppel (ook *kobbel, koebel*): verspr. Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds.; ook in Eys, Ingber, Moresnet, Klimmen, Noorbeek, Terlinden, Rekem, Lanaken, Spalbeek, Stevoort, Hasselt en Sint-Truiden.
koppeltje (*kibbelke*): Hasselt.
twee koppel (*twie koebel*): Borgloon.
drie koppel (*dree koebel*): Borgloon.
trommel: Lutterade, Klimmen, Opglabbeek en Mechelen-aan-de-Maas.
troemel: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Mechelen-aan-de-Maas.
troemeltje (*troemelke*): Schaesberg en Ingber.
troezel: Maasbree en Kapel-in-'t-Zand.
trodzel: Weertlands Wb.
trobbel: Bree en Lutterade.
troebel: Bilzen, Vlijtingen en Mheer.
troek: Linkhout.
trokkel: Jeuk.
trop: Eupen.
rits (ook *ris*): Heythuysen, Schinnen, Born, Maastricht, Eksel, Blerick, Venlo en Meerlo.
ritsel: Maastricht.
resem: Leopoldsburg en Zonhoven.
bosje (*boske*): Achel.
bussel: Opgrimbie.
busseltje (*busselke*): Hechtel.
tweeklets: Tienray.
drieklets: Tienray.
tweeling: Maastricht, Stokrooie, Zonhoven en Sint-Truiden.
drieling: Koersel, Stokrooie en Zonhoven.

bel: Lanaken.

orbel: Mielen-boven-Aalst, Gronsveld en Eijsden.

handvol (*hamfel, hampel, hampsel*): Sint-Truiden, Wellen en Val-Meer.

kwass: Kerkrade en Sint-Martens-Voeren.

kwabbel: Gronsveld.

kwijpsel: Groot-Gelmen.

klis: Loksbergen en Gorseem.

koemel: Mheer.

bok: Loksbergen en Mechelen-aan-de-Maas.

AALBES, STRUIK

N 74 (1975) (045 add), N 82 (1981) (098);
Gennep Wb., Meerlo-Wanssum Wb. (196), Venray Wb. (296);
Maar, H. van der (1971) (012), Veldeke 26 (1951) (032).

Ribes

Er zijn ook enige opgaven gevonden die de bessenstruik benoemen; ze staan in dit kleine lemma bijeen.

miemerenstruik: Venray Wb.

miemerstruik: Meerlo-Wanssum Wb.

miemelenstruik: Wijlre.

wiemelenstruik: Maastricht.

bes (*bees*): Gennep Wb.

bramenstruik: Nieuwenhagen.

RODE AALBES

Kaart 79, blz. 190

DC 13 (1945) (003a), DC 60A (1985) (Bijl.),
N 72 (1975) (085d), N 82 (1981) (100), N 92
(1982) (add), SGV (1914) (001, 002, add), ZND
01 (1922) (a-m);
Beverlo Wb. (008), Echt Wb. (081), Eupen Wb.
(022), Genk Wb. (095, 272), Gennep Wb., Gronsveld
Wb. (559), Haspengouws Id. (205), Hasselt
Wb. (031, 403), Heerlen Wb. (043), Hoeselt
Wb., Kerkrade Wb. (192), Maaseik Wb. (032),

Maastricht Wb. (001, 502), Meerlo-Wanssum
Wb. (196), Meeswijk Wl. (749), Roermond Wb.
(183), Sint-Truiden Wb. (203, 211), Sittard Wb.
(489), Stokkem Wb. (124), Tegelen Wb. (102),
Tongeren Wb. (306), Tungalroy Wb. (190), Val-
kenburg Wb. (200), Venlo Wb. (193), Weertlands
Wb. (B1-05, B1-07), Zonhoven Wb. (422);
Bakkes, P. (zj.hs) (add), Boer, F. de & Z. Soons
(1988) (038), Bosch, J. (1974) (339), Dolmans,
H. (zj.hs), Goossens, H. (1981) (049), Goos-
sens, P. (zj.hs) (eigen opname), Hamers, H.
(1973) (057), Heem 02.5 (1958) (012), Heem
06.1 (1962) (014), Heyden, L.v.d. (1927), Hou-
ben, J.H.H. (1905) (134), Janssen, A. (1949),
Janssen, L. (1983) (008, 010), Maar, H. van der
(1971) (009), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens,
A.M. (1885a) (224), Mertens, A.M. (1885b),
Reumers, P. (1987) (090), Schmitz, J. (1984)
(080), Simons-Stienen, L. (1982) (028), Urlings,
R. (zj.hs), Veldeke 10 (1935) (514), Veldeke 15
(1940) (043), Veldeke 20 (1945) (062), Veldeke
31 (1956) (092), Verheggen, P. (zj.hs), Vossen,
H. (zj.hs), Welter, W. (1933) (189), Wijnhoven,
F. (zj.hs).

Ribes rubrum

De rode aalbes is om zijn rijke oogst en bitterzoete smaak een geliefde moestuinstruik, de vruchten worden vers gegeten en in vlaai, jam en gelei verwerkt. Aalbessen zijn winterharde struiken, flinke groeiers die (overvloedig) vrucht dragen aan de uitlopers op oud hout. Ze vragen om een zonnige plaats en om bescherming tegen de vorst. In het najaar kunnen de ogendragende scheuten gestekt worden door ze in met compost gevulde gaten in de grond te steken. In het eerste jaar worden de struiken teruggesnoeid om de wortelvorming te bevorderen, in het tweede jaar geven ze de eerste oogst, van juni tot en met augustus. Aalbessen worden in de herfst flink (tot eenderde) teruggesnoeid. De opgaven zijn zoveel mogelijk ondergebracht in de meervoudsvormen; dat was doorgaans ook de vraag in de vragenlijsten. Getalsvarianten staan als lexicaal varianten genoteerd, maar

miemer staat naast **miemeren**, omdat *miemer* zelf ook een meervoudsvorm kan zijn.
 Woordgroepen met **rood** staan steeds na het grondwoord; op de kaart zijn grondwoord en woordgroep samengenomen.

Afbeelding 48
 Rode aalbes

miemer: freq. Noord.Oostlb., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Vaals, Heerlen, Susteren, Sittard, Wijnandsrade, Weert, Ophoven, Stein en Maastricht.

rode miemer (*rooj miemer, rooje miemer*): verspr. Kleverlds.; ook in Maasbracht.

miemeren: verspr. Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Ubachsberg, Nuth/Aalbeek, Grathem, Thorn, Stevensweert, Born, Hoeselt, Velden en Venlo.

rode miemeren (*rooj miemeren, rooje miemeren*): verspr. Kleverlds.; ook in Heythuysen, Steyl, Baarlo, Dieteren, Bocholt, Hoeselt, Tongeren, Rijkhoven, Lottum, Blerick en Venlo.

miemerten (ook *miemert*): freq. Noord.Oostlb., Weertlds. en Horns, verspr. Zuid.OostLb. en Centr.Maaslds.

rode miemerten (*rooj miemert, rooj miemerten, rooje miemerten*): verspr. Noord.Oostlb.; ook in Maasbracht.

miemertjes (*miemerke, miemerkes*): Tungelroy, Molenbeersel, Meijel en

Maasbree.

miemerberen: Venray.

rode miemerberen (*rooj miemerberen*): Venray.

mieberen: Nuth/Aalbeek.

miemelen (ook *miemel*): freq. Ripuar. en Oost.Zuidlb., verspr. Geullds. en Zuid.Oostlb.; ook in Kesseleik, Swalmen, Posterholt, Bocholt, Wolder/Oud-Vroenhoven en Maastricht.

rode miemelen (*roe miemel, roe miemelen, rooj miemelen, rooje miemelen*): verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Sint-Pieters-Voeren, Klimmen en Lottum.

miemelten: Swalmen.

wiemer: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.Maaslds. en Trichterlds.

rode wiemer (ook *roe wiemer, rooj wiemer*): verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Guttecoven, Rekem, Maastricht en Bilzen.

wiemeren (ook *iemeren*): verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Bocholtz, Guttecoven, Opgrimbie, Uikhoven, Maastricht en Itteren.

wiemerten (ook *wiemert*): verspr. Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.

rode wiemeren (ook *roe wiemeren, rooj wiemeren*): freq. Zuid.Oostlb., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade, Maastricht, Borgharen en Beverst.

rode wiemerten (*rooj wiemert*): Elen, Dilsen en Lanklaar.

wiemertjes: Sittard.

wiemelen (ook *wiemel*): freq. Zuid.Oostlb., verspr. Trichterlds. en Bilzerlds.; ook in Montzen en Beverst.

rode wiemelen (ook *roe wiemel, roe wiemelen, rooj wiemel, rooj wiemelen*): verspr. Bilzerlds.; ook in Montzen, Welkenraedt, Hulsberg, Noorbeek, Lanaken, Mheer, Zutendaal, Smeermaas en Membruggen.

wiemberen: Schinveld, Brunssum en Waubach.

wiember: Schinveld en Brunssum.

rode wiemberen (*roe wiemberen*): Brunssum.

wieberen: Nuth/Aalbeek.

biemelen (*biemel*): Baelen en Eupen.

rode biemelen (*roe biemelen*): Welkenraedt.

jansberen: Voort.

johannisberen: Eupen.

rode jansberen (*rooje jansebeer*): Voort.

sint-jansberen (ook *sint-jansbeer*): freq. Westlb., verspr. Maaskemp., Truierlds. en Kleverlds.; ook in Diepenbeek, Tessengerlo, Meldert en Linkhout.

rode sint-jansberen (*rode sint-jansbeer, rooj sint-jansberen*): Tongerlo, Opitter, Neuroeteren, Achel, Kermt, Kozen en Sint-Lambrechts-Herk.

sint-jansbessen (*sint-jansbes, sint-jansbezen*): freq. Zuiderkemp.

rode sint-jansbessen (*rooj sint-jansbes*): Kaulille.

sint-jansbeziën: Haspengouws Id. en Kerkhoven.

sint-janskroezelen (ook *sint-janskroezel*): Wellen.

sint-janskroezels: Hoepertingen.

lieievrouwebeertjes (*lieievrouwebeerke, lieievrouwebeerke*): Nederweert en Weert.

lieievrouwkebeertjes (*lieievrouwkebieerke*): Weertlands Wb.

beren (ook *beer*): freq. Horns; ook in Heel, Zonhoven, Donk (bij Herk-de-Stad), Velm, Loksbergen, Halen, Gennep en Leunen.

rode beren (*rode beert, roe beren, rooj beer, rooj beren, rooje beer*): verspr. Truierlds.; ook in Heel, Nederweert, Ospel, Stramproy, Grathem, Thorn, Bree, As, Genk, Sint-Huibrechts-Lille, Kuringen, Zonhoven, Hasselt, Zelem, Halen en Mook.

beertjes (*beerke*): Ospel.

rode beertjes (*rooj beerkes, rooj bieerkes*): Nederweert, Weert, Hushoven, Hasselt, Gors-Opleeuw en Linkhout.

aalberen: Schimmert, Thorn, Genk en Venlo.

rode aalberen (*rooj aalbeer, rooj aalberen*): Beringen en Weert.

aalber: verspr. Zuid.Oostlb.

rode olber (*rooje olber*): Amby.

aal: Maastricht.

wolbel: Epen.

aardberen (*aaberen, aarbeer*): Wijchmaal en Borgloon.

angsberen (*angsbeer, aksbeer*): Buchten, Born en Grevenbicht/Papenhoven.

steekberen: Sevenum.

maalsberen: Itervoort.

marmbastel: Horn.

moerberen (*moerbeer*): Houthalen.

ransberen: Aalst-bij-St.-Truiden.

hanenberen: Hasselt.

hondsberen (*hongsbeer*): Weertlands Wb.

rode braamberen (*rooj braambeer*): Hasselt.

aalbessen (*aalbes*): Paal, Griendtsveen en Hoensbroek.

rode aalbessen (*rooj aalbes*): Heerlen.

bessen (*bes*): Meijel en Maastricht.

rode bessen (*rooj bessen, rooje bessen*): Leopoldsburg, Oostham, Tessengerlo, Hulst/Konijnsberg, Lommel en Mook.

bezingen (*bezingen*): Lommel.

rode beziën (*rooj beziën, rooj bezies*): Lommel.

koezelen: 's-Gravenvoeren.

kraaltjes (*krelke*): Putbroek.

kraaltjesberen (*krellekesberen*): Gennep.

kroezelen (ook *kroezel*): Ubachsberg, Noorbeek, Eijsden, Vlijtingen, Tongeren en Jeuk.

rode kroezelen (*rooj kroezel, rooj kroezelen*): verspr. Lonerlds.; ook in Vliermaal, 's-Herenelderen, Mielen-boven-Aalst, Montenaken en Borlo.

rode kroezels (*rooj kroezels*): Ulbeek, Rijkel, Buvingen, Mielen-boven-Aalst en Jeuk.

rode kroezeltjes (*rooje kroezelkes*): Riksingen, Tongeren en Nerem.

WITTE AALBES

Kaart 80, blz. 191

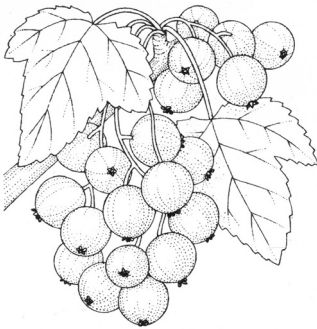
DC 13 (1945) (003b), N 72 (1975) (085e), SGV (1914) (001), ZND 01 (1922) (a-m);
Gennep Wb., Sint-Truiden Wb. (056);
Hamers, H. (1973) (057), Simons-Stienen, L. (1982) (028).

Ribes rubrum var.

Hier wordt de witte variant van de rode aalbes behandeld; ze is niet zo populair als de rode aalbes, maar niet minder smakelijk en kan op dezelfde wijze worden verwerkt.

Voor de behandeling van de plant zie het lemma RODE AALBES: ook hier zijn de opgaven zoveel mogelijk teruggebracht naar de meervoudsvormen en staan getalsvarianten als lexicale varianten genoteerd.

In tegenstelling tot het lemma RODE AALBES zijn hier grondwoorden zeldzaam; verreweg de meeste opgaven hebben het element **wit** in zich.

Afbeelding 49
Witte aalbes

witte miemer: Steyl, Maasbracht, Venray, Oostrum en Maasbree.

miemer: Ubachsberg, Linne, Wanssum en Melderslo.

witte miemer: verspr. Kleverlds.; ook in Panningen, Heythuysen, Dieteren, Nuth/Aalbeek, Born, Tongeren, Lottum, Blerick en Venlo.

blanke miemer: Velden.

miemerten: Roermond.

witte miemerten (ook *witte miemert*): freq. Noord.Oostlb.; ook in Pey, Maasbracht, Stevensweert en Echt/Gebroek.

witte miemerberen: Venray.

miemelen (*miemel*): Heerlen.

witte miemelen (ook *witte miemel*): verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Klimmen, Klimmen en Lottum.

miemelten: Swalmen.

wiemer: Rekem.

witte wiemer: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Buchten, Maastricht en Bilzen.

wiemer: Amby.

witte wiemer: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Kerkrade, Urmond, Stein, Geulle, Maastricht en Borgharen.

witte wiemelen (ook *witte wiemel*): Sibbe/IJzeren, Hulsberg, Mheer, Noorbeek, Lanaken, Maastricht, Heugem, Martenslinde en Rosmeer.

wiemerten (*wiemert*): Elen.

witte wiemerten (ook *witte wiemert*): Einighausen, Dieteren, Schinnen, Dilsen, Lanklaar en Guttecoven.

witte wiemertjes (*wit wiemerke*): Sittard.

witte wiemberen: Brunssum.

witte wieberen: Nuth/Aalbeek.

witte sint-jansberen: Neeroeteren en Kermt.

sint-jansberen: Sint-Huibrechts-Lille.

sint-jansbessen (*sint-jansbezen*): Tessenderlo.

witte lievrouwbeertjes (*witte lievrouwbierkes*): Weert.

witte beren (ook *witte beer*): verspr. Horns en Kleverlds.; ook in Heel, Nederweert, Ospel, As, Maaseik, Hasselt en Halen.

witte beertjes (*witte bierkes*): Weert.

witte aalberen (ook *witte aalbeer*): Beringen, Weert en Amby.

witte mieberen: Nuth/Aalbeek.

witte braamberen (*witte braambeer*): Hasselt.

witte aardberen: Voort.

witte kraaltjesberen (*witte krellekesberen*): Gennep.
witte bessen (*witte bezen*): Mook.
kroezelen (*kroezel*): Aalst-bij-St.-Truiden.
witte kroezelen (ook *witte kroezel*): Hoepertingen, Wellen en 's-Herenelderen.

ZWARTE BES

Kaart 81, blz. 191

DC 13 (1945) (003c), DC 60A (1985) (Bijl.), N 72 (1975) (085c), N 82 (1981) (100), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (001), ZND 01 (1922) (a-m); Bree Wb. (215), Genk Wb. (083, 241), Meerlo-Wanssum Wb. (196), Roermond Wb. (186), Sittard Wb. (356), Venlo Wb. (012), Zonhoven Wb. (300), Zonhoven Wl.; Heyden, L.v.d. (1927), Houben, J. (1905) (134), Janssen, L. (1983) (010), Vossen, A.F. (1966-1968).

Ribes nigrum

De zwarte bes is wel de meest vitamine-C bevattende van het zachte fruit, ze leent zich uitstekend voor jam en van het sap kan heerlijke wijn worden gemaakt.

De zwarte bes wordt in het najaar gestekt van eenjarige twijgen, die met enkele ogen onder de grond worden gepoot en afgedekt tegen de vorst. In het tweede jaar worden de jonge planten op hun definitieve plaats gezet, in de eerste helft van juli kan worden geoogst. De bessen groeien op één- en tweejarig hout, de oudere twijgen worden in de winter weggesnoeid.

Zwart is hier, meer dan **rood** in de trefwoorden van het lemma **RODE AALBES**, een vast element in de benamingen; daarom gaan de hier de woordgroepen met zwart aan de grondwoorden vooraf. Op de kaart zijn beide, grondwoord en woordgroep, weer samengenomen.

Afbeelding 50

Zwarte bes

zwarte beren (ook *zwarte beer*, *zwatte beer*, *zwatte beren*): freq. Getelds., verspr. Horns, Truijerlds. en Kleverlds.; ook in Heythuysen, Heel, Nederweert, Ospel, Weert, Bree, Opglabbeek, As, Maaseik, Lanklaar, Sint-Huibrechts-Lille, Kuringen, Alken en Tessenderlo.

beren: Sint-Huibrechts-Lille.

zwarte beertjes (*zwarte beerkes*): Weert.

zwarte aalberen (ook *zwarte aalbeer*): Beringen, Weert en Amby.

zwarte bessen (*zwarte bezen*, *zwatte bezen*): Oostham, Hulst/Konijnsberg, Lommel en Mook.

zwarte aalbessen (*zwatte aalbes*): Heerlen.

zwarte beziën (ook *zwatte beziën*): Lommel en Oostham.

zwarte miemer: Maasbracht, Oirlo, Oostrum en Maasbree.

zwarte miemeren (ook *zwatte meumeren*): verspr. Zuidgeld. Lb. en Kleverlds.; ook in Baarlo, Heythuysen, Steyl, Linne, Nuth/Aalbeek, Born, Hoeselt, Tongeren en Rijkhoven.

miemeren: Venlo.

zwarte miemerten (ook *zwarte miemert*): verspr. Noord.Oostlb.; ook in Pey, Kinrooi, Maasbracht, Maaseik, Echt/Gebroek en Elen.

miemerten: Heel.
zwarte miemelen (ook *zwatte miemelen*): verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Sint-Pieters-Voeren, Klimmen, Klimmen en Lottum.
zwarte wiemer: verspr. Zuid.Oostlb.
wiemer: Mechelen-aan-de-Maas en Rekem.
zwarte wiemertjes (*zwart wiemerke*): Sittard.
zwarte wiemereren (ook *zwatte wiemer, zwatte wiemereren*): verspr. Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade, Maastricht, Borgharen, Bilzen en Beverst.
zwarte wiemerten (ook *zwarte wiemert*): verspr. Centr.Maaslds.; ook in Einighausen en Schinnen.
wiemerten: Sittard.
zwarte wiemelen (ook *zwatte wiemel, zwatte wiemelen*): verspr. Zuid.Oostlb. en Bilzerlds.; ook in Montzen, Welkenraedt, Zutendaal, Lanaken, Maastricht, Smeermaas, Heugem, Beverst en Membruggen.
wiemelen (ook *wiemel*): Montzen en Welkenraedt.
zwarte miebereren: Nuth/Aalbeek.
zwarte wiebereren: Nuth/Aalbeek.
zwarte wiembereren: Brunssum.
zwarte sint-jansberen (ook *zwarte sint-jansbeer, zwatte sint-jansbeer, zwatte sint-jansberen*): Opitter, Neeroeteren, Oplabbeek, Hamont, Sint-Huibrechts-Lille, Kaulille, Paal, Kozen, Sint-Lambrechts-Herk en Sint-Truiden.
sint-jansberen (ook *sint-jansbeer*): verspr. Horns; ook in Elen en Rotem.
sint-jansbessen (*sint-jansbezen*): Tessenderlo.
sint-janswiemereren: Sittard.
sint-janswiemerten (ook *sint-janswiemert*): Lanklaar en Sittard.
hinnenberen: verspr. Demerkemp.; ook in Alken, Zelem, Meldert en Linkhout.
paardsberen (ook *paarsbeer*): freq. Maaskemp.; ook in Diepenbeek.
moerbereren (ook *moerbeer*): freq.

Dommellids. en Demerkemp.; ook in Paal.
moelberen (ook *moelbeer*): Merselo en Venray.
molberen (*molbeer*): Roermond.
moelvers: Stevoort en Tongeren.
mormelten: Panningen en Helden/Everlo.
marmelen: Stevensweert.
marmelten: Stevensweert.
mamperten (ook *mampert*): Beegden en Heel.
angsbereen: Buchten.
angsberten (*hasberten*): Nieuwstadt.
angsbartelen (*ansbartel, hansbartelen*): Dieteren.
angsbostelen: Buchten.
bromberen (*brombeer*): Hasselt en Borgloon.
inmaak-beren: Lottum.
jeneverberen: Weert en Sint-Huibrechts-Lille.
jeneverbeziën: Oostham en Tessenderlo.
ransberen: Aalst-bij-St.-Truiden.
schijbberen: Melderslo.
worbelen (*worbel*): Heerlen.
zwarte kroezelen (*zwatte kroezel, zwatte kroezelen*): verspr. Lonerlds.; ook in Vliermaal, 's-Herenelderen, Mielen-boven-Aalst, Montenaken en Borlo.
zwarte kroezels (*zwatte kroezels*): Ulbeek en Jeuk.
zwarte kroezeltjes (*zwatte kroezelkes*): Riksingen.

KRUISBES

Kaart 82, blz. 192

Baader 01 (zj) (017), Baader 10 (1926) (006a, 006b), DC 13 (1945) (004), DC 60A (1985) (Bijl.), N 12 (1961) (add), N 72 (1975) (090a), N 74 (1975) (045 add), N 82 (1981) (100, add), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (002), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 16 (1934) (001), ZND m (GrGr);

Beverlo Wb. (139), Bree Wb. (169), Diepenbeek Wb. (137), Echt Wb. (072), Eupen Wb. (097), Genk Wb. (180), Gennepe Wb., Gronsveld Wb. (250), Hamont Wl. (226), Hamont-Achel Wb. (061), Haspengouws Id. (124), Hasselt Wb. (255), Heerlen Wb. (037), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (169), Lommel Wl. (165), Maaseik Wb. (028), Maastricht Wb. (215), Meerlo-Wanssum Wb. (274), Meeswijk Wl. (353), Meeuwen Wl. (131), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.454), Roermond Wb. (269), Sint-Truiden Wb. (155), Sittard Wb. (201), Tegelen Wb. (119), Tongeren Wb. (107, 216), Tungalroy Wb. (190), Uikhoven Wl. (091), Valkenburg Wb. (109), Venlo Wb. (250), Venray Wb. (436), Weertlands Wb. (B1-07), Zonhoven Wb. (226, 251, 448);

Anon. Grevenbicht L 425 (zj), Ansay, J. (1972-73) (023), Bakkes, P. (zj.hs) (add), Bertrand, J. (1946) (029), Boer, F. de & Z. Soons (1988) (038), Bosch, J.H.W. (1974) (332), Clout, C. (1990) (220), Coumans, J. e.a. (1992) (059, 063), Cuypers, J. (1890), Dolmans, H. (zj.hs), Dols, W. (1953), Goossens, H. (1981), Hamers, H. (1973) (057), Heyden, L.v.d. (1927), Heynen, P. (1960sq), Iven, W. (1980) (118), Janssen, A. (1949), Janssen, L. (1983) (054), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Schmitz, J. 1984 (80), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Veldeke 09 (1934) (462), Veldeke 10 (1935) (514), Veldeke 15 (1940) (043), Veldeke 20 (1945) (062), Veldeke 26 (1951) (032), Veldeke 33 (1958) (009), Verheggen, P. (zj.hs), Vossen, A. (zj.hs), Welter, W. (1933) (189), Wijnhoven, F. (zj.hs), Zits E. (1989-90) (019).

Ribes uva-crispum

Kruisbessen zijn sappige vitaminebronnen, die vers worden gegeten, waarvan sap wordt gemaakt en die, niet in het minst, worden verwerkt in de kroezelvlaai. Er is een lichtgroene en een rode variant. De vruchten zijn licht behaard. Vermeerdering gaat het best door uitlopers, zoals bij de aardbei, in de grond vast te zetten, waarna zich wortels vormen. De uitplant vindt plaats tussen november en maart. Het vaakst worden de geënte jonge struiken echter gekocht. Geogst kan worden van mei tot en met

juli. De dichtgroeïende struiken worden in de winter bij vorstrij weer gesnoeid om de struik open te houden. Bij vorst moet de stamvoet worden afgedekt. Het gaat in dit lemma om de vrucht; opgaven die betrekking hebben op de struik staan achter in het lemma bijeen. Hier zijn de alle benamingen teruggebracht tot het enkelvoud van de vruchtbenaming, dat het frequentst in het materiaal was opgegeven; meervoudsvormen staan als lexicale varianten vermeld.

Afbeelding 51
Kruisbes

kroezel (ook *kroezelen*, *kroezels*): freq. Ripuar., Oostlb-Rip. overgg., Zuid. Oostlb., Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds., verspr. Centr.Maaslds., Demerkemp., Truierlds. en Kleverlds.; ook in Haspengouws Id. en in Putbroek, Montfort, Maasbracht, Vroenhoven, Beringen, Halen en Lottum.

kroezelte: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Stevensweert, Herten (bij Roermond), Echt/Gebroek en Buchten.

kroezelbeer: Overpelt, Eksel en Zonhoven.

duimkroezel (ook *duimkroezelen*, *duimkroezel*, *duimkroezelen*): Koninksem, Kortessem, Bommershoven en Heks.

haagkroezel (*haagkroezelen*):

Tongeren.
hagenkroezel: Tongeren.
haarkroezel (ook *haarkroezels*):
 Buvingen en Mielen-boven-Aalst.
harenkroezel (ook *arenkroezel*,
harenkroezels): Niel-bij-St.-Truiden
 en Jeuk.
doornkroezel (*djoonkroezels*,
dzjoonkroezels): Stevoort, Ulbeek en
 Borgloon.
snelkroezel: Mielen-boven-Aalst.
rode kroezel: Sittard.
groene kroezel (ook *groen kroezelen*):
 Sittard, Wellen en Borgloon.
dikke kroezel (ook *dikke kroezelen*):
 Neerrepn, Tongeren, Ulbeek, Heers
 en Wellen.
kroenzel (ook *kroenzelen*, *kroenzels*,
roenzel): freq. Weertlds., Horns,
 Maaskemp., Centr.Maaslds.,
 Trichterlds., Dommelds.,
 Demerkemp. en Beringerlds.,
 verspr. Noord.Oostlb.; ook in Nuth/
 Aalbeek, Meerssen, Amby, Zichen-
 Zussen-Bolder, Jesseren, Kerkhoven,
 Oostham, Tessengerlo, Hulst/
 Konijnsberg, Linkhout, Loksbergen,
 Halen en Lommel.
kroenzelbeer: Hechtel.
knoersel (ook *knoerselen*): Sint-
 Odiliënberg, Posterholt, Achel,
 Hamont en Sint-Huibrechts-Lille.
kroesbeer (ook *kroesberen*):
 Nederweert, Weert, Neeroeteren, As,
 Beringen en Aalst-bij-St.-Truiden.
kroenel: Sint-Truiden.
kroebebes: Gelinden.
kruisbes (*kruisbezen*): Mook.
stekbeer (ook *stekberen*): freq. Noord.
 Oostlb., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.;
 ook in Echt/Gebroek en Beringen.
stekebeer: Sint-Lambrechts-Herk.
steksheer (ook *steksheeren*): Panningen,
 Helden/Everlo en Baarlo.
stekbes (*stekbezen*): Mook.
vleksterrenbeer: Genk.
kloosterbeer (ook *kloosterberen*):
 Zonhoven.
krakkebeer: Sint-Lambrechts-Herk.

sint-jansbeer: Maaseik.
drotschel (du.): Raeren.
bronsbeer: Kozen.
beer: Helden/Everlo en Bocholt.
hanenkeutel (*hanenkeutels*): Zolder.

De volgende opgaven hebben
 betrekking op de kruisbesplant:
kroezelstruik: Margraten.
kroezelenstruik: Kerkrade Wb. en in
 Wijlre, Sittard en Klimmen.
kroezelenstruikje (*kroezelenstruikske*):
 Ransdaal.
kroenzelenstruik: Maastricht.
knoerselenbos: Hamont.
stekberenstruik: Venray Wb.

FRAMBOOS

Kaart 83, blz. 192

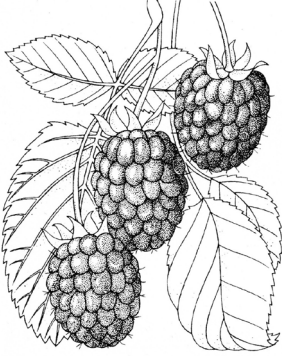
DC 13 (1945) (005a), N 72 (1975) (088a), N 92
 (1982) (add), ZND 34 (1940) (021), ZND m;
 Bree Wb. (128), Diepenbeek Wb. (095), Genk
 Wb. (058, 131), Hamont Wl. (124), Hasselt Wb.
 (139), Heerlen Wb. (017, 018), Kerkrade Wb.
 (067, 104), Lommel Wl. (087), Maastricht Wb.
 (102), Meeswijk Wl. (209), Sint-Truiden Wb.
 (104), Sittard Wb. (104), Tongeren Wb. (152,
 159), Tungelroy Wb. (150, 190), Venlo Wb.
 (128), Weertlands Wb. (B1-03), Zonhoven Wb.
 (126, 170);
 Bakkes, P. (zj.hs), Daelen, J.v. (1933-41), Dols,
 W. (1953) (178, 221), Goossens, H. (1981) (008),
 Houben, J. (1905) (090), Janssen, L. (1983)
 (030), Mertens, A.M. (1885b), Vossen, A. (zj.hs).

Rubus idaeus

De framboos is een gemakkelijke struik
 die zeer vitaminerijke vruchten geeft, ze
 worden vers gegeten en er wordt heer-
 lijke jam van gemaakt.

De plant wordt vermeerderd door het
 uitplanten van de eenjarige stengels die
 zich in het najaar uit de wortels ontwik-
 kelen. De jonge slappe stengel wordt tot
 op 25 cm teruggesnoeid en geleid tus-
 sen spandraden. Het eerste jaar geeft de

framboos geen oogst, in het tweede jaar komt de oogst aan de zijscheuten van de hoofdstengel; na bladafval worden de afgedragen twijgen weggesnoeid.

Afbeelding 52
Framboos

framboos: freq. in geheel Lb.
framboosbezie: Sint-Truiden.
flamboos: verspr. Centr.Maaslds. en Lonerlds.; ook in Weertlands Wb. en in Heerlen, Einighausen, Geleen, Mheer, Grathem, Maastricht, Tongeren, Mal, Hasselt, Herk-de-Stad en Venlo.
framboos: Zonhoven.
bramboos: Lottum.
bronsbeer: Kuringen.
himbeere (du.): Kerkrade Wb.
brochmiemel: Kerkrade Wb.
hennenbeer: freq. Maaskemp., verspr. Dommellds., Demerkemp. en Beringerlds.; ook in Stramproy, Tungalroy en Diepenbeek.
hennenbes (ook *hennenbees*): Zonhoven, Paal, Kwaadmechelen, Oostham en Lommel.
hensbeer: Nieuwstadt.
duifjesbeer: Stokrooie.
jansbeer: Hasselt.
moelbeer: Vijlen.
moerbezie: Oostham.
aardbeer: Hechtel.
aalbeer (haalbeer): Hamont.
beer: Gorsem en Montenaken.
emer: Waubach.

piert: Grote-Brogel.
doemelte: Swalmen.
mull (du.): Eupen.
abrikoos: Reppel.

De volgende opgave heeft betrekking op de frambozenplant:
flambozenstruik: Tongeren.

AARDBEI

Kaart 84, blz. 193

DC GV (1935) M (002), N 82 (1981) (140, add), N 71 (1975) (060b), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (001, 002), ZND 19A (1936) (002); Beverlo Wb. (015), Bree Wb. (090), Echt Wb. (020), Eupen Wb. (008), Genk Wb. (092), Genep Wb., Hamont Wl. (004, 168), Hamont-Achel Wb. (045), Hasselt Wb. (036), Heerlen Wb. (016), Kerkrade Wb. (083), Limburgs Id. (261), Lommel Wl. (003), Maaseik Wb. (017), Maastricht Wb. (005, 091), Meerlo-Wanssum Wb. (106), Meeswijk Wl. (010), Niel-bij-St. Truiden Wl. (I.116, I.316), Roermond Wb. (005), Sint-Truiden Wb. (124), Sittard Wb. (088), Stokkem Wb. (038), Tegelen Wb. (074), Tongeren Wb. (126, 718 add), Tungalroy Wb. (190), Uikhoven Wl. (002), Valkenburg Wb. (053), Venlo Wb. (089), Venray Wb. (158), Weertlands Wb. (B1-01), Zonhoven Wb. (008); Boer, F. de & Z. Soons (1988) (039), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, A. (1949), Janssen, L. (1983) (010), Mertens, A.M. (1885b), Vossen, A.F. (1966-68).

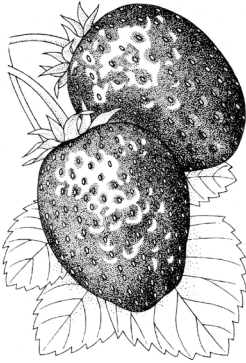
Fragaria

De aardbei is (oorspronkelijk) een bosplant en houdt van humusrijke grond. De plant vermeerdert zich vegetatief: er vormen zich nieuwe plantjes aan de uitlopers, die in potten kunnen worden opgekweekt, of direct kunnen worden uitgeplant, vanaf augustus. De nieuwe planten geven de daaropvolgende zomer vrucht, van mei tot oktober. Doorgaans geven de planten drie jaar oogst, daarna

worden ze vervangen.

De vruchten groeien vlak bij de grond en vragen nogal wat zorg om ze vrij van ongedierte (slakken) en van grond te houden; vaak wordt er stro (of folie) onder uitgespreid.

Aardbeien worden vers gegeten of in jam verwerkt.

Afbeelding 53

Aardbei

- aardbeer** (ook *aadbeer*, *aarbeer*, *jaadbeer*, *jaarbeer*, *jaardbeer*): freq. Weertlds., Horns, Maaskemp., Dommelllds., Demerkemp., Truierlds. en Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb. en Lonerlds.; ook in Vaals, Rothem, Maaseik, Dilsen, Elen, Rotem, Bunde, Beverlo, Paal, Beringen, Linkhout, Loksbergen, Halen, Lottum en Venlo.
- aardebeer** (ook *aarebeer*, *azebeer*, *jarebeer*, *jazebeer*): verspr. Lonerlds.; ook in Lanklaar, Stokkem, Meeswijk, Overpelt, Peer, Lottum en Sevenum.
- aardsbeer** (ook *aadsbeer*, *aarsbeer*, *aasbeer*, *jaadsbeer*, *jaasbeer*): freq. Kleverlds., verspr. Lonerlds.; ook in Neerglabbeek, Opglabbeek, Kuringen, Hasselt, Halen, Lottum, Arcen en Velden.
- aardbes** (ook *aadbees*, *aadbes*, *aarbees*, *arbeis*, *arbes*, *aardbees*, *aardbeis*, *jaadbees*, *jaarbees*): freq. Oostlb. en Trichterlds., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Altweert, Stevensweert, Heppen, Kwaadmechelen, Oostham,

Tessengerlo, Zelem, Lommel, Blerick, Boekend, Venlo, Horst en Meijel.

aardebbs (*aarebees*): Amby, Eisdén, Veldwezelt en Maastricht.

aardsbes (*aadsbees*, *aardsbees*, *aarsbees*): verspr. Kleverlds.; ook in Sint-Lambrechts-Herk.

aardbezie (ook *aadbezie*, *aarbezie*, *aardberzie*, *jaadbezie*): verspr. Dommelllds.; ook in Neer, Herten (bij Roermond), Brunssum, Maasbracht, Maaseik, Boorseme, Kerkom, Kerkhoven, Oostham, Tessengerlo, Lommel en Afferden.

aardsbezie: Merselo, Meijel en Venray.

aardbezing (*jaarbezing*): Lommel.

aardbei (ook *aadbei*, *arbei*): verspr. Oost.Zuidlb. en Oostlb.; ook in Laak, Genooi/Ohé, Lanaken, Stein, Hamont, Kortesseme, Borgloon, Velm, Grubbenvorst, Velden, Venray, Griendtsveen en Meijel.

aardebber (*jaadebber*, *jaarebber*): Rotem en Beverst.

ebber (ook *ebberen*): freq. Bilzerlds. en Tongerlds.; ook in Limburgs Id. en in Guigoven, Gors-Opleeuw en Jesseren.

elber: freq. Ripuar., Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb.; ook in Montzen, Genk, Zutendaal, Rekem, Uikhoven, Neerharen en Genoelselderen.

erbel: freq. Oostlb-Rip. overgg., Zuid. Oostlb. en Centr.Maaslds., verspr. Noord.Oostlb.; ook in Kerkrade, Gemmenich, Maastricht en Zichen-Zussen-Bolder.

erbeltje (*ibbelke*, *irbelke*): Susteren.

welber: Opgrimbie.

mierbel: Opgrimbie en 's-Gravenvoeren.

sint-janserbel: Brunssum.

enber: 's-Herenelderén.

aardmiemert: Haelen.

wiemech: Val-Meer.

beer: Grote-Brogel, Niel-bij-St.-Truiden en Zonhoven.

hennenbeer: Achel, Hamont en Grote-Brogel.

hensbeer: Hamont.

bes (bees): Buggenum en Rekem.
moelbesje (moelbeeske): Maasbree.
bramel: Tongeren.
framboos: Vucht en Boorseem.
mummeltje (mummelke): Lottum.
wijnroos: Tongeren.

De volgende opgave heeft betrekking
 op de aardbeienplant:
elberstruik: Kerkrade Wb.

WIJNSTOK, WINGERD

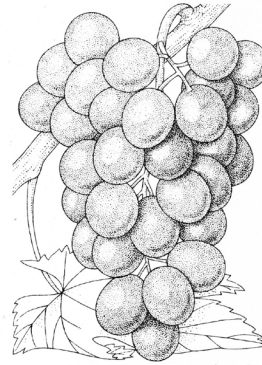
Kaart 85, blz. 193

N 82 (1981) (102), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (044), ZND m (Houben); Beverlo Wb. (065), Bree Wb. (087), Echt Wb. (133), Genk Wb. (087, 140, 383), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (111, 559), Hamont Wl. (099), Haspengouws Id. (277), Hasselt Wb. (119, 527), Heerlen Wb. (014), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (078), Lommel Wl. (071), Maastricht Wb. (080, 503, 506), Meerlo-Wanssum Wb. (099), Meeswijk Wl. (180), Meeuwen Wl. (058), Niel-bij-St. Truiden Wl. (II.514), Roermond Wb. (067, 068), Sittard Wb. (080), Stokkem Wb. (037), Tegelen Wb. (082), Tongeren Wb. (668), Tungalroy Wb. (186, 190), Valkenburg Wb. (201), Venlo Wb. (116), Venray Wb. (150), Weertlands Wb. (B1-03), Zonhoven Wb. (102, 562, 565); Cuypers, J. (1890), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Jaspar, E. (1921-28), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Veldeke 15 (1940) (002), Veldeke 25 (1950) (074), Welter, W. (1933).

Vitis vinifera

De wijnstok gedijt het best tegen de zuidmuur van de moestuin, hij houdt vooral van warmte in de zomer en verdraagt de wintervorst zonder mankeren. De wijnstok laat zich gemakkelijk stekken en de struiken gedragen zich in onze streken het best (geven de meeste vruchten) als ze laag worden gehouden. De druif draagt op eenjarig vruchthout; daarom worden de ranken elk jaar te-

ruggesnoeid tot op twee ogen van de stam. Het best worden de ranken langs horizontale draden geleid. Druiven worden vers gegeten, maar natuurlijk lenen ze zich uitstekend om er wijn van te maken. De wilde wingerd is behandeld in de aflevering over de wilde flora (WLD afl. III, 4.3, blz. 317).

Afbeelding 54
 Wijnstok, wingerd

wingerd (ook *wieger, wiegerd, wienjer, wier, wierd, wingel, winger*): freq. Oostlb. en Horns, verspr. Oost. Zuidlb., Centr.Maaslds., Trichterlds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Ospel, Weert, Bree, Genk, Houthalen, Zonhoven, Hasselt en Loksbergen.
druivenwingerd (ook *druivenwieger, druivenwiegerd, druivenwier, druivenwierd, druivenwined, druivenwinger, druivenwinger, druivieger*): freq. Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds., verspr. Oost. Zuidlb.; ook in Nederweert, Weert, Grathem, Thorn, Stevensweert, Buchten, Guttecoven, Maastricht, Lommel en Eksel.
wingertestruik: Obbicht.
wilde wingerd (wille wingerd): Limmel.
druif: freq. Ripuar., Maaskemp. en Kleverlds.; ook in Weertlands Wb. en in Heerlen, Haelen, Baarlo, Roermond, Herten (bij Roermond),

Posterholt, Sittard, Rothem, Gronsveld, Tungalroy, Neeritter, Grathem, Dilsen, Stokkem, Meeswijk, Lanaken, Maastricht, Hamont, Zonhoven, Hasselt, Beverlo, Lommel en Venlo.

druifje: Zonhoven.

druivelaar: Kwaadmechelen.

druivenboom: Maastricht.

druivenstok: Born en Heerlen.

druivenstruik: verspr. Kleverlds.; ook in Simpelveld, Epen, Haelen, Vlodrop, Geleen, Berg-en-Terblijt, Ospel, Maastricht en Itteren.

druivenhuigel: Stramproy.

druivenhengel: Weertlands Wb. en in Tungalroy.

wijndruif (ook *wijndruug*): verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Voerendaal, Ubachsberg, Genk, Stein, Maastricht, Hoeselt, Tongeren, Zonhoven, Niel-bij-St.-Truiden, Jeuk en Meijel.

wijndruivenstruik: verspr. Oost. ZuidLb. en Zuid.Oostlb.; ook in Thorn, Grevenbicht/Papenhoven, Geulle, Neerharen en Limmel.

wijndruivenboom (ook *wijndrugenboom*): Vlijtingen, Hoeselt, Tongeren en Niel-bij-St.-Truiden.

wijnstok: Haspengouws Id. en in Simpelveld, Eys, Gulpen, Geverik/Kelmond, Schinnen, As en Tongeren.

wijnstek: Sint-Odiliënberg en Maastricht.

wijntak: Sint-Odiliënberg.

wijnrank: Vaals, Sittard, Sweikhuizen, Kelpen en Grathem.

wijnstruik: Maastricht en Schaesberg.

wilde wijn (*wille wijn*): Venlo.

vigne vierge (**fr.**): Hasselt.

vijgenboom: Urmond.

Gronsveld Wb. (496), Heerlen Wb., Kerkrade Wb. (078), Limburgs Id. (288), Maastricht Wb. (080), Sittard Wb. (080), Venray Wb. (150); Maar, H. van der (zj.hs), Veldeke 12 (1937) (021), Veldeke 15 (1940) (002, 025), Veldeke 22 (1947) (002), Vossen, A.F. (1966-68).

De specifieke benamingen voor de tros van de wijnstok worden hier behandeld. Zie ook het lemma TROS VRUCHTEN, hierboven.

druiventros (ook *druigentros*): alg. in geheel Lb.

wijndruiventros: Mechelen, Amby, Opgrimbie, Limmel, Rosmeer, Diepenbeek, 's-Herenelderen, Zonhoven en Sint-Truiden.

tros druiven: Beesel, Sittard, Ulestraten, Ophoven, Bree, Mechelen-aan-de-Maas, Koersel, Helchteren, Lummen, Heppen, Beverlo, Paal, Alken, Groot-Gelmen, Tessengerlo, Lommel en Venlo.

troesje druiven: Echt/Gebroek.

tros wijndruiven: Grote-Spouwen, Riemst, Val-Meer, Stokrooie, Gutshoven, Herk-de-Stad en Gorseem.

tros: Klimmen, Gronsveld, Engelmanshoven, Gingelom en Aalst-bij-St.-Truiden.

trossel druiven: Kwaadmechelen en Tessengerlo.

troezel: Nederweert.

trodzel: Nederweert.

trons: Nederweert.

druiventroek: Bilzen.

wijndruiventroek: Martenslinde en Mopertingen.

troek druiven: Linkhout.

troekel wijndruiven: Jeuk.

wijntroekel: Limburgs Id.

wijndruivenstroel: Riksingen.

druiventroemel: Kerkrade Wb.

troemel: Heerlen.

troemel druiven: Schinveld en Simpelveld.

druiventrossel: Tessengerlo.

koebel: Ulbeek.

DRUIVENTROS

Kaart 86, blz. 194

SGV (1914) (008), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 33 (1940) (047);

wijndruifkoebel: Wellen.
wijndruivenkoebel: Rosmeer.
kleis: Hoepertingen en Voort.
knaas druiven: Lontzen.
druiven: Hoensbroek.
druivenkraal: Asenray/Maalbroek.
druivenblad: Maastricht.
druiventak: Maasbracht.

RANKEN VAN DE WINGERD

SGV (1914) (029);
Genk Wb. (344), Gennep Wb., Heerlen Wb.,
Lommel Wl. (255), Meerlo-Wanssum Wb. (234),
Meeswijk Wl. (513), Tegelen Wb. (110);

Vossen, A. (zj.hs).

De uitlopers van de wijnstok, waaraan het blad en de trossen groeien. Zie het lemma **WIJNSTOK**, **WINGERD**.

ranken (ook *reng*): alg. in Nl. Lb.; ook in Meeswijk en Lommel.

duivenranken (*duivenreng*): Schinveld.
wingerdenranken (*wingertereng*):

Echt/Gebroek.

leien: Weert.

leire: Nederweert.

scheuten (*scheut*): Oirsbeek, Heek, Lottum en Venray.

takken (*tek*): Oirlo en Nederweert.

WLD I, 7

3 Boomgaard

Vruchtbomen en boomvruchten

De boomgaard is het stuk grond in de nabijheid van de boerderij waarop fruitbomen zijn geplant, voor eigen gebruik en voor de markt.

De boomgaard is vaak te vinden naast de moestuin en dient tevens als huisweide (zie het lemma HUISWEIDE) waarop ook kleinvee wordt gehouden en waarop in sommige streken ook koeien grazen.

In paragraaf 3.1 worden enkele algemene begrippen van de vruchtbomenteelt behandeld, zoals het enten, het snoeien en de pluk. In paragraaf 3.2 komen de eigenschappen van het fruit ter sprake: onrijp, overrijp en rot fruit en de delen van de vrucht, zoals de schil, de kroos, de pit en het sap (een gedeelte ervan is opgenomen in WLD afl. III, 2.3, par. 11.1). In paragraaf 3.3 komen de voornaamste boomvruchten aan bod: appels, peren, pruimen en perziken, kersen en noten.

Wel aanwezig in het WLD-materiaal, maar te weinig (variatie) voor een lemma, zijn de begrippen: afritsen van vruchten; rijp, volgroeid; kroon van een vrucht; vrucht verliezen; sappig van vruchten; droog van vruchten; wormsteek; steenvrucht; appelsteel; appelboom; perensteel; pruimenboom; kersenbloesem; kersenblad; kersensap; kersenhout; notenblad; notenhout. Het materiaal is te vinden op de WLD-site.

3.1 Vruchtbomenteelt, algemeen

BOOMGAARD

Kaart 87, blz. 194

DC 10 (1941) (004 add), Goossens 1b (1960) (add), N 05A (1964) (076b), N 06 (1960) (033 add), N 14 (1962) (056), RND 08 (020), SGV (1914) (004, 043 add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 19B (1936) (002a add, 003a add), ZND 22 (1936) (002), ZND 38 (1942) (019 add); Diepenbeek Wb. (047), Heerlen Wb., Kortessem Wb. (048), Maastricht Wb. (045), Meerlo-Wansum Wb., Valkenburg Wb., Venray Wb. (125), Weertlands Wb. (B1-02), Zonhoven Wb. (057), Zonhoven Wl.; Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973), Cuypers, J.

(1890), Daelen, J.v. (1933-41), Goossens, P. (zj.hs) (eigen opname), Janssen A. (1949), Maar, H. van der (zj.hs), Rademaekers, H. (1958), Rutten, F. (1959) (019), Veldeke 08 (1933) (391, 415), Veldeke 10 (1935) (514), Veldeke 12 (1937) (065), Veldeke 15 (1940) (020, 100), Veldeke 20 (1945) (079), Veldeke 21 (1946) (067), Veldeke 22 (1947) (002), Veldeke 24 (1949) (114, 122, 136), Veldeke 25 (1950) (074), Veldeke 28 (1953) (061), Veldeke 36 (1961) (040).

De boomgaard is het stuk weiland begroeid met vruchtbomen, dat meestal dicht bij het woonhuis ligt. Hier gaat het om de functie van de vruchtbomen: fruitleveranciers, voor eigen gebruik en

voor de verkoop op de markt. In het zuiden van Limburg wordt de boomgaard tevens als veeweide gebruikt: de koeien grazen tussen de bomen. Vandaar het veelvuldig voorkomen van de term **fruitweide** en van de eigenlijk veel algemener benaming **weide** voor de boomgaard. **Graaf** heeft hier de oude betekenis, behalve het uitgegraven stuk land, betekent het ook het (door elders te graven) opgehoogde stuk land; vergelijk de dubbele betekenis van *vore*, zowel de uitgeploegde streep grond als de daardoor opgeworpen aarde.

bongerd (ook *bong*, *bonnerd*): freq. Oostlb., Weertlds., Horns en Centr. Maaslds., verspr. Maaskemp., Trichterlds., Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Heerlen en Vijlen.

bogaard (ook *boged*): freq. Tongerlds., Brab.Lb., Getelds. en Kleverlds., verspr. Maaskemp.; ook in Welkenraedt, Jabeek, Oirsbeek, Leuken, Bilzen, Kwaadmechelen, Oostham, Tessengerlo, Lommel, Lottum en Arcen.

bogaardje (*bogerke*): Zonhoven.

boomgaard (ook *bommerd*, *boomjaad*): verspr. Geullds.; ook in Kerkrade, Kessenich, Bree, Gruitrode, Hasselt, Gingelom, Sint-Truiden en Leopoldsburg.

bouwerd: Grote-Brogel.

boverd (ook *bood*): Houthalen, Zonhoven en Hoeselt.

boverdje (*boverke*): Zonhoven.

wei: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Centr.Maaslds., Trichterlds., Tongerlds. en Truierlds.; ook in Simpelveld, Eigenbilzen, Martenslinde, Guigoen en Borgloon.

fruitwei: freq. Zuid.Oostlb., Maaskemp., Centr.Maaslds., Tongerlds. en Lonerlds., verspr. Oost.Zuidlb., Trichterlds., Bilzerlds., Demerkemp. en Truierlds.; ook in Bocholtz, Teuven, Kessenich,

Ophoven, Geistingen, Wijchmaal en Peer.

fruitweitje: Gelieren/Bret.

obst-wei: Welkenraedt en Eupen.

vruchtwei: Kanne.

appelwei: Kanne.

appelenwei: Rotem.

varkenswei: Melveren.

huiswei: Eupen.

fruihof: Millen, Val-Meer en Zichen-Zussen-Bolder.

groeshof: Gelieren/Bret.

hof: Grote-Spouwen, Zichen-Zussen-Bolder en Vrenen.

gaard: Ransdaal, Spaubeek, Ophoven, Bree, Lanaken en Bunde.

fruitboomgaard: Ophoven.

fruitbogaard: Peer en Kermt.

fruitbongerd: Weert, Stramproy en Ophoven.

grasbogaard: Halen.

varkensbogaard: Stevoort en Borgloon.

varkensboomgaard: Stevoort en Beverst.

band, **beemd**: Meijel, Nederweert en Maaseik.

graaf (*groof*): Vrenen

graaf met fruitbomen (*groof met fruitbeum*): Millen.

poterij: Wellen.

werf: Rosmeer.

ENTEN

Kaart 88, blz. 195

N 74 (1975) (013a, 022), RND 04, 07, 08 en 10 (048), SGV (1914) (008), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 34 (1940) (067);

Echt Wb. (051), Gronsveld Wb. (161), Kortessem Wb. (155, 339), Maastricht Wb., Niel-bij-St. Truiden Wl. (II.062), Tungalroy Wb. (194), Valkenburg Wb. ;

Daelen, J.v. (1933-41), Delahaye, H. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Maar, H. van der (zj.hs), Urlings, R. (zj.hs), Vreuls, E. (zj.hs).

Enten is het werk van de boomkweker: op een sterke jonge onderstam wordt een loot (jong snoeihout met gezonde ogen) van een gecultiveerde vruchtboom ingebracht.

Er zijn twee vormen van enten te onderscheiden: als onderstam en ent even dik zijn worden beide schuin afgesneden, zijdelings ingekeept en in elkaar geschoven; is de stam aanzienlijk dikker, dan wordt een inkeping tot onder de bast gemaakt en daarin wordt de zorgvuldig bijgesneden loot tot op het hout verbonden (oculeren).

De entplek wordt ingepakt en beide delen moeten vergroeien. Bij appels en peren gaat dat gemakkelijker dan bij andere vruchtbomen. Die worden dan ook meestal bij een ervaren tuinman gekocht. Toch zijn er in veel oude boomgaarden fraaie zelf geënte vruchtbomen met heerlijk fruit te vinden.

Na de ent moet minstens drie (voor hoogstamfruitbomen wel tien) jaar worden gewacht en gesnoeid, voordat de eerste vruchten verschijnen. Maar dan dragen ze ook een leven lang.

Lagen (uit SGV en RND) moet begrepen worden als afgeleid van *laag*: ‘in lagen over elkaar leggen’.

gruffelen (ook *gruffejen*, *guffelen*):

alg. Zuid.Oostlb., freq. Centr. Maaslds., Trichterlds., Tongerlds. en Demerkemp., verspr. Noord.Oostlb., Horns, Maaskemp. en Westlb.; ook in Voerendaal, Rimborg, Wijlre, Rosmeer, Zichen-Zussen-Bolder, Sint-Truiden en Meldert.

afgruffelen: Valkenburg, Grote-Brogel, Riksingen en Berg.

omgruffelen: Rothem, Margraten en Gronsveld.

griffelen (ook *griffejen*, *jriffelen*): freq. Oostlb-Rip. overgg., Maaskemp., Westlb., Truierlds. en Lommels, verspr. Ripuar., Centr.Maaslds., Bilzerlds. en Tongerlds.; ook in Horn, Mheer, Maasniel, Maastricht,

Moelingen, 's-Gravenvoeren, Ophoven, Veldwezelt, Eijsden, Leopoldsburg, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Zelem, Meldert en Meijel.

afgriffelen: Piringen.

greffelen: freq. Lonerlds. en Truierlds., verspr. Oost.Zuidlb. en Maaskemp.; ook in Eyselshoven, Martenslinde, Vliermaalroot, Mal, Lauw, Spalbeek, Kermt, Stevoort, Linkhout, Loksbergen, Halen en Lommel.

afgreffelen: Opglabbeek, Zepperen, Heers, Borgloon en Brustem.

afgreffelingen: Rutton.

afgreffingen: Vreren.

schiffelen: Peer.

enten: alg. Zuidgeld.Lb. en Kleverlds., freq. Noord.Oostlb. en Horns; ook in Nieuwenhagen, Slenaken, Amby, Mheer, Nederweert, Ospel, Weert, Bree, Neeroeteren, Maaseik, Lanklaar, Maastricht, Val-Meer, Neerpelt, Sint-Huibrechts-Lille, Eksel, Hasselt, Beverlo, Sint-Truiden en Kwaadmechelen.

afenten: Meijel en Wittem/Partei.

omenten: Maasniel, Munstergeleen, Lottum en Meijel.

enken: Velden.

emfen: Vaals.

oculeren (ook *ikkeleren*, *okkelieren*): verspr. Lonerlds.; ook in Simpelveld, Kerkrade, Bocholtz, Heerlen, Vijlen, Asenray/Maalbroek, Vlodrop, Klimmen, Eksel, Zolder, Niel-bij-St.-Truiden, Middelaar en Horst.

loten: verspr. Noord.Oostlb. en Horns; ook in Nederweert, Weert en Meijel.

pukken zetten: Urmond en Sittard.

inzetten: Amby.

zetten: Tessenderlo.

lagen: Simpelveld, Bocholtz, Waubach en Schaesberg.

veredelen: Maasniel, Lontzen en Eupen.

inhotten: Hoepertingen.

poten: Zepperen.

rijstes insteken: Lommel.
snijden: Bree en Hasselt.
snoeien: Overpelt.

ENT, STEK

N 74 (1975) (013b), ZND m (Raymaekers);
 Echt Wb. (051), Gronsveld Wb. (161), Kortessem
 Wb. (155), Maastricht Wb., Niel-bij-St.Truiden
 Wl. (II.062), Sittard Wb. (124);
 Janssen, A. (1949).

De loot van een gecultiveerde vruchtboom, die voor het enten wordt gebruikt.

gruffel: Sittard, Gronsveld, Echt/
 Gebroek, Dilsen en Maastricht.

gruffelhout: Rothem.

griffel: Sint-Martens-Voeren,
 Sint-Pieters-Voeren, Maasniel,
 's-Gravenvoeren en Maastricht.

greffel: Kortessem.

ent: Munstergeleen, Maastricht, Lottum
 en Meijel.

enthout: Meijel.

oculatie (*okkelase*): Niel-bij-St.-
 Truiden.

stek: Loksbergen.

SNOEIEN

N 74 (1975) (030a), ZND 34 (1940) (067add);
 Eupen Wb. (174), Maastricht Wb.;
 Bakkes, P. (zj.hs), Dols, W. (1953), Janssen, A.
 (1949), Veldeke 36 (1961) (004).

De juiste snoei op het juiste moment van vruchtbomen is van levensbelang voor de oogst en verschilt van boomsoort tot boomsoort. Hieronder bij de fruitbomen wordt op de snoei nader ingegaan.

snoeien: Maasniel, Montfort, Sittard,
 Rothem, Munstergeleen, Dilsen,
 Maastricht, Paal en Meijel.

snijden: Maastricht en Eijsden.

opsnijden: Lottum.

scheuten afsnijden: Sint-Truiden.

sneuwen: 's-Gravenvoeren en Eupen.

vegen: 's-Gravenvoeren, Sint-Martens-
 Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

uitdunnen: Rothem.

BLOESEM

N 74 (1975) (050), ZND m (Dupont);
 Gronsveld Wb. (063), Heerlen Wb. (043), Kerkrade
 Wb. (049), Maastricht Wb., Sint-Truiden
 Wb. (065), Sittard Wb. (024), Tegelen Wb. (078);
 Bertrand, J. (1946) (058), Daelen, J.v. (1933-
 41), Heyden, L.v.d. (1927), Maar, H. van der (zj.
 hs), Rutten, F. (1959) (107), Veldeke 05 (1930)
 (210), Veldeke 07 (1932) (342, 343), Veldeke
 09 (1934) (462, 487), Veldeke 11 (1936) (602),
 Veldeke 12 (1937) (065), Veldeke 13 (1938) (010,
 051), Veldeke 15 (1940) (019, 020), Veldeke 16
 (1941) (040, 042), Veldeke 17 (1942) (037, 053),
 Veldeke 18 (1943) (013, 026), Veldeke 21 (1946)
 (064), Veldeke 28 (1953) (061), Veldeke 31
 (1956) (073), Veldeke 36 (1961) (040).

De bloemen die in het voorjaar aan de vruchtbomen verschijnen en waaruit zich later de vruchten ontwikkelen.

bloesem: Roermond, Maastricht, Venlo
 en Meijel.

bloesems (mv.): Maastricht.

bloem: Tegelen, Hasselt, Lottum en
 Meijel.

bloei (ook *bleui*): verspr. Oost.Zuidlb.
 en Zuid.Oostlb.; ook in Kerkrade,
 Heel, Roermond, Maastricht, Eijsden
 en Venlo.

bloeien (mv.): Bree.

appelbloei: Kerkrade Wb. en in Sittard.

appelenbloei (*appelenbleui*): Dilsen.

kerstengelbloei: Dilsen.

fleur: Sittard en Ransdaal.

knop: Lottum.

miem: Heerlen.

PLUKKEN, VAN FRUIT —Kaart 89, *blz. 195*

SGV (1914) (027 add, 028), ZND m (Marchal); Eupen Wb. (143), Gronsveld Wb. (359), Kortessesem Wb. (404), Maastricht Wb., Tegelen Wb. (073), Tungalroy Wb. (189, 191), Venlo Wb. (083), Venray Wb. (076), Weertlands Wb. (B1-01), Zonhoven Wb.; Bakkes, P. (zj.hs), Janssen, A. (1949), Veldeke 16 (1941) (012), Veldeke 20 (1945) (051), Veldeke 27 (1952) (016), Veldeke 28 (1953) (050), Vrijdag, E. (1950-57), Welter, W. (1933).

Het oogsten van fruit.

plukken: algemeen in Nl. Lb. en in

Eupen, Zonhoven en Kortessesem.

afplukken: Weertlands Wb.

afdoen: verspr. Kleverlds.; ook in Tegelen, Tungalroy en Venlo.

zomeren: 's-Gravenvoeren, Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

afschudden: Tegelen.

schokkelen: Mheer.

kleuteren: Hoepertingen.

croewen: Klimmen.

snoeien: Gennep.

SCHUDDEN VAN VRUCHTEN —Kaart 90, *blz. 196*

N 82 (1981) (092); Kortessesem Wb. (456), Venray Wb. (080).

Bij sommige vruchten zoals appels wordt geogst door flink aan de boom te schudden; de rijpe vruchten vallen dan af en kunnen meteen worden geraapt, de onrijpe blijven nog hangen. Om kneuzen te voorkomen worden de vruchten bij voorkeur met de hand (of machinaal) geplukt.

schudden: verspr. Oost.Zuidlb., Oostlb., Horns, Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in As, Echt/Gebroek, Grevenbicht/Papenhoven, Born, Maastricht, Neerharen, Eksel, Zonhoven, Kortessesem, Jeuk en Kwaadmechelen.

appels schudden: Montfort.

afschudden: verspr. Kleverlds.; ook in Swalmen, Nieuwstadt, Geverik/Kelmond, Schimmert en Guttecoven.

schuddelen: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Trichterlds.; ook in Vaals, Ubachsberg, Gulpen, Ingber, Kesseleik, Roermond, Ospel, Tungalroy, Ittervoort, Stevensweert, Stein, Geulle en Venlo.

appel schuddelen: Gulpen.

appelen schuddelen: Haelen.

appelen van de boom schuddelen: Maastricht.

afschuddelen: Weert, Urmond en Sittard.

schokkelen (ook *sjaggelen*): Kerkrade, Wijlre, Eys, Eigenbilzen, Vlijtingen, Venlo, Gennep en Venray.

afschokkelen: Venray, Swalmen en Hoeselt.

rammelen: Vijlen, Stein, Geulle en Maastricht.

boken: Jeuk.

melken: Waubach.

FRUIT, AFGEVALLEN —

Kerkrade Wb. (286, 311), Tungalroy Wb. (168).

Het fruit dat van de bomen is gevallen, vermindert al snel van kwaliteit. Vaak zijn de hier opgegeven termen dan ook de benaming van minderwaardig fruit. Vergelijk het lemma FRUIT, SLECHTE KWALITEIT.

mussenkneep: Tungalroy.

val-obst (*valobs*): Kerkrade Wb.

windslag (*winkslaag*): Kerkrade Wb.

raapappel: Zonhoven.

rebut (*fr.*): Geleen.

3.2 Fruit algemeen, eigenschappen van het fruit

In deze paragraaf komen enkele algemene begrippen over het fruit en de fruitteelt aan de orde: de groeistadia en kwaliteit, waarvan in de dialecten vooral de minder goede eigenschappen, als onrijp, overrijp en wormstekig, worden benoemd; voor het begrip ‘rijp, goed fruit’ is geen variatie gevonden.

Ook de onderdelen van de vruchten worden hier behandeld, zoals de schil, het klokhuis en de pitten.

FRUIT, OOFT

Kaart 91, blz. 196

SGV (1914) (add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 05 (1924) (026), ZND m (Franssen, Houben, Vanderbeeken, Welter); Beverlo Wb. (077), Eupen Wb. (129, 224), Gronsveld Wb. (139), Hasselt Wb. (236), Heerlen Wb. (018), Kerkrade Wb. (207), Kortessem Wb. (112), Maastricht Wb. (295, 487), Meerlo-Wanssum Wb. (129), Sittard Wb. (022), Tegelen Wb. (084), Venray Wb. (317), Weertlands Wb. (B1-08), Zonhoven Wb.; Bakkes, P. (zj.hs), Goossens, H. (1981) (28), Kats, J. (1939), Maar, H. van der (zj.hs), Rutten, F. (1959) (072), Veldeke 02 (1927) (063), Veldeke 04 (1929) (177), Veldeke 06 (1931) (247), Veldeke 08 (1933) (416), Veldeke 10 (1935) (510, 514), Veldeke 14 (1939) (010, 025), Veldeke 15 (1940) (016, 020), Veldeke 16 (1941) (005, 050), Veldeke 17 (1942) (053), Veldeke 22 (1947) (002), Veldeke 23 (1948) (038), Veldeke 32 (1957) (069, 073), Veldeke 33 (1958) (028), Veldeke 36 (1961) (070), Veldeke 37 (1962) (051, 052).

In dit lemma staan de algemene benamingen voor de vruchten van fruitbomen bijeen.

In het Weertlands Wb. wordt aangetekend dat hier **ooft** speciaal het fruit van mindere kwaliteit is, dat als vlaaispijs wordt verwerkt. Zie ook het lemma **OOFT** in WLD afl. III, 2.3, blz. 233.

Backen-ooft zijn de gedroogde vruchten. **Knots** is minderwaardig fruit; **windslag** is het door de wind afgewaai-

de en daardoor ook minderwaardig fruit

fruit: alg. in Belg. Lb., verspr. Zuid. Oostlb.; ook in Heerlen, Vijlen, Tegelen, Roermond, Vlodrop, Echt/Gebroek, Lanaken, Maastricht en Venlo.

ooft (ook *oof*): Weertlands Wb., Venray Wb. en in Waubach, Eupen, Sittard, Heer, Klimmen en Maastricht.

obst (du.) (*obs*): Kerkrade Wb.

backen-ooft: Eupen.

vruchten (ook *vruch*): Ransdaal, Gulpen, Vijlen, Montzen, Roermond, Montfort, Meerssen, Rekem, Maastricht en Borgloon.

steenvruchten: Maastricht.

groenigheid: Meerlo-Wanssum Wb.

knots: Hasselt.

windslag: Eupen.

DAUW OP VRUCHTEN

Kaart 92, blz. 197

N 82 (1981) (091); Kortessem Wb. (068).

De vraag in N 82 luidt: “Het tijdens de rijping op druiven, pruimen, appels, etc. ontstane laagje dat de glans verdoft en aan de vruchten een frisse aanblik geeft (dauw, loom, dons, was)”.

dauw (ook *dauf*): freq. in Nl. Lb., verspr. in Belg. Lb.

meeldauw: Haelen.

dauwaanslag: Venlo.
aanslag: Kerkrade.
waas: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Waubach, Reuver, Montfort, Tungalroy, Stein, Geulle, Maastricht, Eijsden, Hoeselt, Velden, Venray, Meijel en Sevenum.
waaslaag: Blerick en Boekend.
dons: Heerlerbaan/Kaumer, Steyl, Roermond, Montfort en Venray.
gelf: Sevenum.
gaam: Heerlen.
rijpen, het -: Maastricht.
verf: Amby.

ONRIJP, ONVOLGROEID —

Kaart 93, blz. 197

N 82 (1981) (075, 076, 084), SGV (1914) (026); Gennep Wb., Venray Wb. (188, 314).

Twee nauw-verwante begrippen staan in dit lemma bijeen: de groene onrijpe vrucht die nog niet kan worden gegeten en de vrucht die niet goed tot wasdom is gekomen, waarvan de schil verschrompeld is en daarom ook niet kan worden gegeten. Vaak worden beide begrippen door dezelfde benaming weergegeven. De nadruk ligt op de niet-eetbare kwaliteit. Hier zijn de bijvoeglijke naamwoorden behandeld. Zie ook het lemma ONVOLGROEIDE VRUCHT.

onrijp (ook *onrijf*): freq. Zuid. Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Noord. Oostlb., Centr.Maaslds., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Vaals, Hunsel, Maasbracht, Stevensweert, Blerick en Venlo.
noodrijp: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Venray Wb. en in Blerick en Boekend.
vernoodrijp: Horst, Venlo en Itteren.
vernoodrijpt: Venray.
niet rijp: verspr. Trichterlds.; ook in Simpelveld, Epen, Roermond,

Posterholt, Berg-en-Terblijt, Ittervoort, Thorn, Grevenbicht/Papenhoven, Stein en Velden.
gaarrijp: Haelen.
gegaarrijpt: Ittervoort.
vergaarrijp: Tungalroy, Kapel-in-'t-Zand en Grevenbicht/Papenhoven.
vergaarrijpt: Montfort, Lutterade, Ell en Thorn.
groen (ook *green, greun, gruu*): freq. in Nl. Lb.; ook in Ophoven, Bree, Opglabbeek, As, Eigenbilzen, Hoeselt, Eksel, Houthalen, Zonhoven, Jeuk, Kwaadmechelen en Loksbergen.
nog groen (*nog greun*): Swalmen en Montfort.
grasgroen (*grasgreen, grasgreun*): Opglabbeek, Sittard en Maastricht.
grazig: Klimmen.
rauw (ook *raai*): Thorn, Grevenbicht/Papenhoven en Itteren.
niet volgroeid: Meijel.
vergroeid: Amby.
halfwas: Zonhoven.
verkruppeld: verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Eys en Ingber.
verkrupt: Born.
vernepen: Schimmert, Hoeselt, Houthalen en Jeuk.
verkrauweld: Montfort en As.
verkronseld: Ospel.
verfroemeld: Thorn en Schimmert.
vernebbeld: Kwaadmechelen.
verneukeld: Eksel.
verschrompeld: Ospel en Sittard.
niet murrig: Kerkrade.
katsj: Geleen.
knatsj: Klimmen.
kreuzel: Gennep Wb.
meletig: Maastricht.
schrinkel: Heerlerbaan/Kaumer.

ONVOLGROEIDE VRUCHT -

Kaart 94, blz. 198

Goossens 1b (1960) (450), N 82 (1981) (075, 076, 084);

Echt Wb. (071), Gronsveld Wb. (450), Meerlo-Wanssum Wb. (176), Meeswijk Wl. (349, 351), Tegelen Wb. (098), Venray Wb. (258).

De zelfstandige naamwoorden bij het begrip 'onrijp, onvolgroeid'; zie het betreffende lemma hierboven.

krauwel: verspr. Oost.Zuidlb. en Zuid.

Oostlb.; ook in Vaals, Montfort, Vlodrop, Meeswijk, Born, Stein, Maastricht en Itteren.

krauweltje (*krauwelke*): Maastricht en Ubachsberg.

schrauwel: Simpelveld en Gronsveld.

krot: Meerlo-Wanssum Wb., Venray Wb. en in Wijnandsrade en Guttecoven.

krotje: Sevenum.

krots: Haelen, Pey, Susteren, Sittard, Meeswijk, Maastricht, Eigenbilzen, Eksel en Houthalen.

krutsel: Schimmert en Mheer.

krutseltje: Haelen.

kratsel: Weert, Ell, Bree en Meijel.

groene kratsel: Meijel.

kraats: Itteren en As.

krozel: Tegelen en Reuver.

kreuzel: Venray.

kraggel (ook *krajel*): Swalmen, Echt/Gebroek, Urmond en Maastricht.

kroddel: Venlo en Kapel-in-'t-Zand.

krummel: Meijel.

kruppel: Gulpen.

kr Roos: Meijel.

vernebbelde, een -: Kwaadmechelen.

verkruppelde, een -: Eys.

verkruppelde vrucht: Hoensbroek.

frakken (coll.): Houthalen.

groene vrucht (*greune vruch*): Blerick en Boekend.

onvoorgroeide vrucht: Stevensweert.

arm schaap: Jeuk.

arm wicht: Klimmen.

kwade lucht (*koej loch*): Noorbeek en Eijsden.

bas: Maastricht.

doof: Herten (bij Roermond).

BLUTSEN, VAN EEN APPEL OF PEER

Kaart 95, blz. 198

N 82 (1981) (089), SGV (1914) (004 add);

Echt Wb. (031), Gronsveld Wb. (065);

Vrijdag, E. (1950-57).

Een appel of peer oppervlakkig beschadigen, zodat er een zachte plek in het vruchtvlees ontstaat. Vergelijk ook het lemma KNEUZEN in WLD afl. III, 2.3, blz. 220.

De vraagstelling was in alle bronnen een werkwoord; de opgaven zijn divers. Het concept lag kennelijk niet voor de hand. Hier onderscheiden we achtereenvolgens de opgaven in de vorm van een werkwoord, van een deelwoord en van een zelfstandig naamwoord. Op de kaart zijn de categorieën samengenomen.

blutsen: freq. Zuid.Oostlb., verspr.

Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb., Horns, Centr.Maaslds., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Simpelveld, Weert, Bree, Hoeselt, Boekend en Venlo.

butsen: Velden, Venray, Tienray en Meijel.

nutsen: Loksbergen.

kneuzen: Meijel en Nieuwenhagen.

knutsen: Caberg.

kwetsen: Eys, Ingber, Maastricht en Gennepe.

bletsen: Geleen, As, Eigenbilzen en Vlijtingen.

tutsen: Kwaadmechelen.

De volgende opgaven zijn deelwoorden:

geblutst (ook *geblus*, *gebluts*, *geplust*): verspr. Oostlb.; ook in Kerkrade, Vaals, Ospel, Haler, Thorn, Opglabbeek, Urmond, Stein, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Jeuk, Blerick, Venlo, Horst, Sevenum en Maasbree.

gebutst: Oirlo en Eksel.

genutst: Houthalen.

gehutst: Meerlo.

gekneusd (*gekneus*): Wolder/Oud-Vroenhoven en Maastricht.

geknutst: Sweikhuizen.

De volgende opgaven zijn zelfstandige naamwoorden:

bluts (ook *blus*): verspr. Oost.Zuidlb. en Oostlb.; ook in Ell, Ittervoort, Born, Guttecoven, Stein, Maastricht, Eijsden en Venlo.

beurze plekken: Hoensbroek.

OVERRIJP, BEURS

Kaart 96, blz. 199

N 82 (1981) (085);

Gennep Wb., Gronsveld Wb. (255), Maastricht Wb. (032), Meerlo-Wanssum Wb. (076), Sittard Wb. (382), Tegelen Wb. (078), Valkenburg Wb., Venray Wb. (124), Weertlands Wb. (B1-04, B1-07).

Als de vruchten te lang hebben gerijpt, worden ze melig en korrelig en verliezen hun smaak. Hier staan de bijvoeglijke naamwoorden die dat begrip benoemen.

Foeka of foka, zie Maastricht Wb., dat het als verouderd opgeeft; vergelijk ook WNT sub *foeikak* en *vooikak*.

melig (ook *melisch*): freq. Oost. Zuidlb., Oostlb., Weertlds. en Horns, verspr. Centr.Maaslds., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Simpelveld, Vaals, Bree, Opglabbeek, As, Eigenbilzen, Houthalen, Jeuk, Kwaadmechelen, Velden, Blerick en Venlo.

meletig: verspr. Oost.Zuidlb. en Zuid. Oostlb.; ook in Kerkrade, Maastricht, Itteren, Eijsden, Vlijtingen en Hoeselt.

meelachtig: Tungelroy en Neerharen.

mele: Bree.

buikziek: Gennep Wb., Meerlo-Wanssum Wb., Venray Wb. en in Tegelen.

murg: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Doenrade, Amstenrade, Wijnandsrade, Stein, Maastricht en Neerharen.

overrijp (ook *overrijf*): Vaals, Boekend en Itteren.

te rijp: Zonhoven.

gaarrijp: Weertlands Wb.

vergaarrijpt: Echt/Gebroek.

modderrijp: Opglabbeek.

snotrijp: Sittard.

droog: Oirlo en Maastricht.

verdroogd: Eksel.

halfvol: Oirsbeek.

kwetsetig: Maastricht.

heers: Meijel.

kweps: Gronsveld.

flats: Opglabbeek.

foeka (ook *foek*): Valkenburg, Maastricht en Diepenbeek.

maas: Neer.

voos: As.

aangestoken: Maastricht.

VOOS, VAN EEN VRUCHT

Bree Wb. (311), Diepenbeek Wb. (076), Sittard Wb. (076);

Daelen, J.v. (1933-41).

Fruit van slechte kwaliteit, zonder stevig vlees en zonder pit.

voos: Bree Wb.

doof: Venlo en Sittard.

FRUIT, SLECHTE KWALITEIT

ZND m (Dupont);

Bree Wb. (165), Genk Wb. (179), Gronsveld Wb. (046, 378), Haspengouws Id. (124), Kortessem Wb. (418), Sittard Wb. (264), Stokkem Wb. (063), Valkenburg Wb., Venray Wb. (244), Weertlands Wb. (B1-06);

Janssen, A. (1949), Mertens, A.M. (1885b),

Vreuls, E. (zj.hs).

Minderwaardig fruit in het algemeen, niet bruikbaar voor verse consumptie, nog wel voor verwerking in stroop en vlaaispijs.

rebut (fr.): Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, 's-Gravenvoeren, Gronsveld en Kortessem.

krauw: Sint-Martens-Voeren en Sint-Pieters-Voeren.

krauwel: Waubach en Heerlen.

schrauw: 's-Gravenvoeren.

kraats: Stokkem.

kraatsel: Weertlands Wb. en Bree Wb.

krot: Haspengouws Id.

krotsje (krotske): Grathem en Genk.

kraak: Bree.

bag: Valkenburg.

kneuzel: Venray Wb.

ROT, VAN FRUIT

Kaart 97, blz. 199

N 82 (1981) (086, 087), SGV (1914) (add); Bree Wb. (108), Echt Wb. (102, 128), Genk Wb. (211), Gronsveld Wb. (394, 527), Hamont Wl. (526), Kortessem Wb. (430), Maastricht Wb. (357), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.492), Tegelen Wb. (128), Venray Wb. (223); Bakkes, P. (zj.hs), Roebroek, J. (1886).

Fruit dat geheel onbruikbaar is geworden voor menselijke consumptie, nog benut als veevoer.

Voor **foeka**, zie het lemma **OVERRIJP**, **BEURS**.

rot: freq. in Nl. Lb.; ook in Ophoven, Opglabbeek, Wolder/Oud-Vroenhoven, Neerharen, Eigenbilzen, Vlijtingen, Hoeselt, Eksel, Houthalen, Zonhoven, Kortessem en Kwaadmechelen.

rottig: Schimmert.

rotterig: Stein.

gerot: Sittard.

verrot (ook *vrot*): Swalmen, Niel-bij-

St.-Truiden, Jeuk en Gennepe.

kaafrot: Venray Wb.

moesrot: Genk.

snofrot: Sittard.

vuil (ook *voel*): freq. Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb.; ook in Simpelveld, Kerkrade, Vaals, Tegelen, Kapel-in-'t-Zand, Montfort, Echt/Gebroek, Grevenbicht/Papenhoven en Eijsden.

vuilsig: Tegelen.

uitgedroogd (ook *uitgedroog*):

Montfort, Merkelbeek en Maastricht.

verdroogd: Stein.

bedorven: As.

geschrompeld: Wijlre.

verschrompeld: Eys, Sittard, Merkelbeek, Noorbeek, Maastricht, Eijsden en Horst.

verschrumpeld: Venlo en Gulpen.

verrimpeld: Oirlo.

verrumpeld: Schimmert en Wijnandsrade.

gerumpeld: Neer.

berumpeld: Maastricht.

berumseld: Gronsveld.

berumpseld: Neerharen.

rumpelig: Brunssum.

verfronseld: Reuver.

verfrunseld (ook *verfrundseld*): Meijel, Jorst, Venlo en Roermond.

gefrunseld: Herten (bij Roermond).

befrunseld: Swalmen.

verfroemeld: Venray en Gulpen.

verkraalseld: Neer.

verspierd: Blitterswijk.

vervuurd: Gronsveld.

gemaaiesteekt: Bree Wb.

voos: Oirlo en Hamont.

foeka (ook *foekak*): Roermond, Sittard, Heerlen en Maastricht.

melig: Iteren.

morschool: Mheer.

murg: Montfort.

De volgende opgave is een zelfstandig naamwoord:

oudewijven: Opglabbeek.

ROTTEN, VAN FRUIT ———

Kaart 98, blz. 200

N 82 (1981) (086);

Beverlo Wb. (284), Bree Wb. (258), Echt Wb. (128), Genk Wb. (048, 349), Gronsveld Wb. (035), Sittard Wb. (470), Weertlands Wb. (B1-11);

Kats, J. (1939), Veldeke 31 (1956) (113), Welter, W. (1933) (063).

Het verschrompelen, bederven en voos worden van fruit.

rotten: freq. Zuid.Oostlb., verspr. Oost.Zuidlb., Noord.Oostlb. en Kleverlds.; ook in Tungalroy, Ittervoort, Echt/Gebroek, Grevenbicht/Papenhoven, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Caberg, Hoeselt, Zonhoven, Kwaadmechelen, Velden en Venlo.**verrotten** (ook *vrotten*): Guttecoven, Jeuk en Urmond.**verschrompelen:** Nieuwenhagen, Waubach, Haelen, Posterholt, Sweikhuizen, Hoensbroek, Schimmert, Ospel, Tungalroy, Urmond, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Meerlo en Maasbree.**verschrumpelen:** verspr. Noord.Oostlb.; ook in Weertlands Wb. en in Ingber, Tungalroy, Born, Maastricht, Beverlo en Tienray.**verschrumpselen:** Eksel.**verschreupelen:** Vijlen.**uitschrompelen:** Meijel.**schrompelen:** Kesseleik en Ubachsberg.**verschompelen:** Stevensweert.**verrimpelen:** Eigenbilzen, Heerlerbaan/Kaumer en Vlijtingen.**rimpelen:** Venlo.**rimpselen:** Bree en As.**verrumpelen:** Schaesberg, Lutterade, Geleen, Doenrade, Thorn, Maastricht, Caberg, Kwaadmechelen, Loksbergen en Loksbergen.**verrumpselen:** Stein, Geulle en Amby.**verrumselen:** Itteren.**rumpelen:** Schinnen.**rumtselen:** Ophoven en Stein.**berunselen:** Houthalen en Gronsveld.**berumpelen:** Maastricht.**verfrunselen:** Heel, Kapel-in-'t-Zand, Weert, As, Blerick, Tienray, Sevenum en Maasbree.**befrunselen:** Thorn.**frunselen:** verspr. Horns; ook in Haelen, Roermond en Pey.**verfroemelen:** Boekend en Maastricht.**verkrotsen:** Beverlo en Genk.**vuilen:** verspr. Zuid.Oostlb. en Zuid.

Oostlb.; ook in Simpelveld, Kerkrade, Vaals, Membach, Eupen, Roermond, Echt/Gebroek en Grevenbicht/Papenhoven.

uitdrogen: Beesel, Swalmen, Vlodrop, Valkenburg, Itteren, Venlo, Gennep en Meijel.**schrimpen:** Bree Wb.**bederven:** Genk en Gronsveld.**WORMSTEKIG** ———

Kaart 99, blz. 200

N 82 (1981) (088);

Genk Wb. (106, 208), Gennep Wb., Limburgs Id. (182), Meerlo-Wanssum Wb. (307, 310), Venray Wb. (180), Weertlands Wb. (B1-11), Zonhoven Wb. (139).

Fruit dat door wormen is aangetast. Hier staan de bijvoeglijke naamwoorden voor dit begrip.

Achter in het lemma staan werkwoordelijke uitdrukkingen.

wormstekig (ook *wormstakkig*): freq. Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb., verspr. Noord.Oostlb., Horns en Centr.

Maaslds.; ook in Ospel, Maastricht, Vlijtingen, Houthalen, Velden, Venlo, Horst, Meijel en Maasbree.

wormsteketig: Maastricht en Wijlre.**wormsteek:** verspr. Zuid.Oostlb.; ook

in Weertlands Wb. en in Kerkrade, Heerlen, Schaesberg, Kesseleik, Montfort, Vlodrop, Ell, Haler, Thorn, Grevenbicht/Papenhoven, Born, Maastricht en Itteren.

wormstekes: Sittard.

met wormsteek: Kelpen en Grathem.

gewormd (ook *gewormp*, *gewormpt*): verspr. Kleverlds.; ook in Reuver, Haelen en Tungalroy.

verwormd: verspr. Kleverlds.; ook in Weert.

vol worm: Noorbeek en Eijsden.

met worm: Urmond en Maastricht.

aangevreten door worm: Maastricht.

wormig: Maastricht.

worm in: Klimmen.

worm: Stevensweert.

maaistekig: Genk en Lutterade.

gemaaiesteekt: Bree, Zonhoven en Genk.

gemaaiesteekt: Opglabbeek en As.

gemaaid: Houthalen en Zonhoven.

vermaaid: Kwaadmechelen en Eksel.

vermaad: Loksbergen.

pierig: Gennep Wb.

verpierd: verspr. Kleverlds.

verpierikt: Venray.

gepeerd: Tungalroy, Blerick, Boekend, Sevenum en Maasbree.

met de steek: Jeuk.

gesteken: Hoeselt.

gestoken: Geleen.

aangestoken: Reuver, Roermond, Hoensbroek, Maastricht, Caberg en Oirlo.

ingestoken: Gennep Wb.

ontstoken: Limburgs Id.

lieske mette kond: Neer.

rot (obst): Vaals.

De volgende opgaven zijn werkwoordelijke uitdrukkingen:

worm hebben: Stein.

de worm hebben: Amby.

de worm in hebben: Amby en Gronsveld.

hebben de worm in: Eijsden.

het fruit heeft worm: Hoensbroek.

zit de worm in: Posterholt en Nieuwstadt.

heer zit vol worm: Wolder/Oud-Vroenhoven en Maastricht.

der zit de worm in: Ospel.

der zitten wormen inne: Haelen.

da zit de worm in: Maastricht.

da zit ene worm in: Wolder/Oud-Vroenhoven en Maastricht.

da zitten wormen inne: Haelen.

de worm zit derin: Waubach.

de wormen zitten derin: Hoensbroek.

SCHIL VAN EEN VRUCHT –

Kaart 100, blz. 201

N 82 (1981) (077), SGV (1914) (031), ZND m (Houben);

Bree Wb. (255), Echt Wb. (023, 103, 105), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (276, 411), Hamont Wl. (412), Heerlen Wb. (054), Kerkrade Wb. (243), Kortessem Wb. (445), Limburgs Id. (036), Lommel Wl. (229, 281), Maastricht Wb. (369), Meeswijk Wl. (555), Tegelen Wb. (112), Tungalroy Wb. (190), Venray Wb. (342, 395), Weertlands Wb. (B1-01).

De zachte omkleding van een vrucht.

schil (ook *skel*): freq. Oost.Zuidlb., Zuid.Oostlb., Horns en Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb., Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Bree Wb. en in Ospel, Weert, Eigenbilzen, Vlijtingen, Hoeselt, Hamont, Eksel, Houthalen, Zonhoven, Kortessem, Jeuk, Loksbergen, Loksbergen, Lommel, Velden, Blerick en Venlo.

appelenschil: Echt/Gebroek.

schaal: freq. Noord.Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds., verspr. Ripuar. en Oost.Zuidlb.; ook in Dieteren, Sweikhuizen, Tungalroy, Bree, Echt/Gebroek, Guttecoven en Maastricht.

zachte schaal: Montfort.

zachte, een -: Maastricht.

perenschaal: Venray Wb.

vel: verspr. Noord.Oostlb.; ook in Eys, Ingber, Gronsveld, As en Grevenbicht/Papenhoven.
velletje (*velleke, velsje*): Weert, Pey en Kerkrade.
pel: Lommel en Kwaadmechelen.
spil: Lutterade.
bast: Limburgs Id. en Weertlands Wb.
boest: Gennep Wb.
loot: Gronsveld.

KLOKHUIS

Kaart 101, blz. 201

N 82 (1981) (080), ZND m (Houben); Bree Wb. (145), Echt Wb. (023, 065), Genk Wb. (159), Gronsveld Wb. (213), Haspengouws Id. (083), Heerlen Wb. (033), Kerkrade Wb. (151), Maaseik Wb. (026), Maastricht Wb. (186), Meerlo-Wanssum Wb. (177), Meeswijk Wl. (313), Roermond Wb. (132), Sint-Truiden Wb. (238, 251), Sittard Wb. (024, 179), Stokkem Wb. (058), Tungalroy Wb. (190), Valkenburg Wb. (098), Venlo Wb. (177, 341), Venray Wb. (100, 257), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb. (538); Anon. Venlo L 271 (zj), Goossens, H. (1981) (18), Janssen, A. (1949), Vossen, A.F. (1966-68), Vossen, H. (zj.hs).

Het zaadhuisje van appels en peren, de kroos.

keets (ook *kits*): freq. Maaskemp., versp. Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade Wb., Weertlands Wb. en in Heerlen, Waubach, Sint-Martens-Voeren, Sint-Pieters-Voeren, Heythuysen, Roermond, Tungalroy, Maastricht en Eijsden.
appelenkeets (*appelenkits*): Tungalroy en Echt/Gebroek.
appelkeets (*appelkits*): Sittard.
appelenkroos: Venray Wb.
kroos: Meerlo-Wanssum Wb., Venray Wb. en in Venlo.
kroosje (*kruuske*): Venlo.
appelkruimpje (*appelkruimke*): Venlo.

graaf: Haspengouws Id.
vlim: Hasselt.
wrang: Zonhoven.
vraan: Zonhoven.
vrucht (*vruch*): Zonhoven.
zwaas: Hasselt.

VLIES IN EEN VRUCHT

Kaart 102, blz. 202

N 82 (1981) (080);
 Haspengouws Id. (262), Kortessesem Wb. (566).

Het vliesje tussen het vruchtvlees en de pit, in het klokhuis van appels en peren.

vlim (ook *vleem, vlimme*): verspr. Noord.Oostlb., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Haspengouws Id. en in Gulpen, Hoensbroek, Schimmert, Ospel, Ophoven, Bree, Eksel, Kwaadmechelen, Blerick, Boekend en Venlo.
vlimpje (*vlimke*): Venray.
keets (ook *kits*): verspr. Zuid.Oostlb.; ook in Vaals, Wijlre, Eys, Gulpen, Heel, Tungalroy, Ell, Born en Maastricht.
vel: Maastricht en Klimmen.
velletje (*velke, velleke*): Hoensbroek, Stevensweert, Maastricht en Jeuk.
keetsenvelletje (*kitsevelleke*): Geleen.
velletje van de keets (*velke van de kits*): Geleen.
vlies: Roermond, Montfort, Nieuwstadt, Guttecoven, Urmond, Maastricht, Hoeselt en Kortessesem.
vlietje (*vleeske, vlieske*): Venray en Weert.
vlier: Stein.
lies: Sittard.
blees: Eksel.
klets: As.
hits: Kesseleik.
schilletje (*sjeelke*): Kapel-in-'t-Zand.
schilvertje: Kerkrade.
klokhuis: Thorn en Schimmert.

klokkenhuis: Vlodrop en Ingber.
klok: Schimmert.
appelhuis: Heerlerbaan/Kaumer.
appelenkroos: Maasbree.
kroos: Venray.

PIT, KERN VAN FRUIT —

Kaart 103, blz. 202

RND 04, 07, 08 en 10 (036), ZND 01 (1922) (a-m), ZND 27 (1938) (079), ZND m (Drieskens, Dupont, Houben); Diepenbeek Wb. (119), Echt Wb. (023), Genk Wb. (049), Heerlen Wb., Kortessem Wb. (224), Valkenburg Wb., Zonhoven Wb. (217); Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973) (237), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Heyden, L.v.d. (1927), Kats, J. (1939), Veldeke 10 (1935) (549), Verheggen, P. (zj.hs), Vossen, A.F. (1966-68), Welter, W. (1933) (057).

Het zaadkorreltje in het klokhuis van appels en peren.

kern (ook *kaan, kee, keen, keeng, keer, kjaan, kjaang, kjan, kjaln, kjeen, kjeun* (mv.)): alg. in geheel Lb., behalve in Maaskemp., Trichterlds. en Kleverlds., waar het zeldzaam is.

kerntje (*keenke, keenske, keneke, kjeenke, kjuunke*): verspr. Truierlds. en Getelds.; ook in Rothem, Veldwezelt, Martenslinde, Tongeren en Gutshoven.

appelkern (*appelkeer*): Echt/Gebroek.

kering: verspr. Centr.Maaslds.; ook in As.

keets (ook *kits*): freq. Maaskemp. en Centr.Maaslds., verspr. Horns; ook in Remersdaal, Montzen, Posterholt, Sittard, Weert, Lanaken, Maastricht, Eigenbilzen en Piringen.

koren (ook *kjoon, koon, kween, kwoon*): verspr. Tongerlds. en Kleverlds.; ook in Valkenburg, Bergen-Terblijt, Munsterbilzen, Bilzen, Martenslinde, Arcen en Velden.

koren (mv.) (*keun*): Bergen, Meerssen

en Amby.

korentje (*koontje*): Rekem en Lanaken.

pit: verspr. Oostlb. en Kleverlds.; ook in Wijlre, Bree, Overpelt, Sint-Truiden, Leopoldsburg, Tessenderlo, Kolonie, Grubbenvorst en Venlo.

pitje: Blerick.

kersenpit: Venlo.

steen: Herten (bij Roermond), Amby, Nederweert en Beverlo.

steentje: Lommel en Beringen.

baak: Bree, Montfort en Hasselt.

ket: Opoeteren.

graaf: Alt-Hoeselt.

gisje (*giske*): Maaseik.

knoes: Tessenderlo.

knoop: Opgrimbie en Rekem.

klokhuis: Overpelt, Kaulille en Sint-Truiden.

kroos: Koersel.

moi: Sint-Truiden.

koos: Sint-Truiden.

PIT VAN EEN STEEN-VRUCHT —

Kaart 104, blz. 203

N 82 (1981) (079), SGV (1914) (017), ZND 01 (1922) (a-m);

Beverlo Wb. (123), Bree Wb. (054, 145), Echt Wb. (060), Genk Wb. (151), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (208), Hasselt Wb. (054, 351), Heerlen Wb. (031), Lommel Wl. (147), Maaseik Wb. (019, 026), Meerlo-Wanssum Wb. (154), Meeswijk Wl. (307), Niel-bij-St.Truiden Wl. (I.549), Roermond Wb. (120), Sittard Wb. (163), Stokkem Wb. (055), Tegelen Wb. (091), Tungalroy Wb. (185), Valkenburg Wb. (095), Venlo Wb. (159), Venray Wb. (224, 254), Weertlands Wb. (B1-05), Zonhoven Wb. (027, 448); Dolmans, H. (zj.hs).

De harde kraaksteen in het binnenste van pruimen, perziken, kersen, enz. Vergelijk ook het lemma STEEN in WLD afl. III, 2.3, blz. 215.

kern (ook *kee, keen, keer, kjaal, kjaan, kjang, kjeen, kjeer*): alg. in geheel Lb., behalve in westelijk Haspengouw, waar het zeldzaam is.

kerntje (*keenke, keetje, kjeenke*): Mechelen-aan-de-Maas, Martenslinde, Gingelom en Halen.

kering: verspr. Centr.Maaslds.

keets (ook *kits*): freq. Maaskemp., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade, Montzen, Vlodrop, Meerssen, Heer, Nederweert, Weert, Maasbracht, Lanaken, Eigenbilzen en Piringen.

steen (ook *stee*): freq. Oostlb., verspr. Horns; ook in Gennep Wb., Meerlo-Wanssum Wb. en in Weert, Bree, As, Echt/Gebroek, Guttecoven, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Neerharen, Eigenbilzen, Hoeselt, Eksel, Houthalen, Zonhoven, Beverlo, Jeuk, Blerick en Venlo.

steentje: Lommel en Beringen.

pruimensteen: Meijel.

pit: verspr. Oost.Zuidlb., Oostlb., Horns, Zuidgeld.Lb. en Kleverlds.; ook in Sijpeveld, Bree, Urmond, Geulle, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Itteren, Overpelt, Zonhoven, Sint-Truiden, Leopoldsburg en Tessenderlo.

koren (ook *koon, kwoon*): verspr. Tongerlds.; ook in Epen, Rothem, Valkenburg, Berg-en-Terblijt, Geulle, Limmel, Bilzen, Martenslinde, Well en Wellerlooi.

koren (mv.) (*keun*): Remersdaal, Valkenburg, Amby en Houthalen.

korentje (*koontje*): Rekem.

knoop: verspr. Oost.Zuidlb., Zuid. Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Ophoven, Thorn en Itteren.

knoes: Tessenderlo.

koos: Sint-Truiden.

kroos: Koersel.

graaf: Alt-Hoeselt.

graaf van de appel: Sint-Lambrechts-Herk.

baak: Bree Wb. en in Zonhoven en

Hasselt.

kraal: Venray Wb.

kelk: Remersdaal.

klokhuis: Overpelt en Kaulille.

midden: Epen.

KERN VAN EEN PIT

Kaart 105, blz. 203

N 82 (1981) (081).

Het binnenste van het zaad of de pit van fruit.

hart: Ospel.

keets (*kits*): Heerlen, Vlodrop, Schimmert, Maastricht, Itteren.

kening: Bree.

keninkje (*keningske*): Bree.

kern (ook *keen, keer, kjaan, kjeen*): freq. in Nl. Lb.; ook in Ophoven, Wolder/Oud-Vroenhoven, Eigenbilzen, Hoeselt, Eksel, Houthalen, Jeuk en Kwaadmechelen.

kerntje (*keerke*): Schaesberg.

pit: verspr. Oost.Zuidlb.; ook in Maastricht, Itteren, Horst en Meijel.

pitje: Maastricht.

zaadje: Velden.

SAP VAN EEN VRUCHT

Kaart 106, blz. 204

N 82 (1981) (007, 083).

Het vocht dat zich in fruit bevindt en dat wordt geperst en bewaard.

sap (ook *saap*): freq. in Nl. Lb., verspr. in Belg. Lb.

plantensap: Maastricht.

wortelensap: Boekend en Itteren.

saft: Heerlen, Kerkrade en Vaals.

vruchtensaft: Heerlen en Vaals.

nat: Schaesberg, Ospel, Itteren, Venray,

Sevenum en Maasbree.
broei: Eys, Ingber, Vijlen en Eijsden.
jus: Noorbeek en Eijsden.
looi: Meijel.
melk (ook *milsj*): Kapel-in-'t-Zand en
 Vaals.
raap: Stein.
vocht: Venlo en Geulle.

DIK SAP VAN STEEN- VRUCHTEN

Kaart 107, blz. 204

N 82 (1981) (090).

Het stijf geworden sap van steenvruchten.

gom: Gulpen, Montfort, Susteren,
 Merkelbeek, Ell, Born, Maastricht,
 Vlijtingen, Hoeselt, Eksel,
 Kwaadmechelen, Venray, Meijel en
 Sevenum.
slijm (ook *slij*): Swalmen, Maastricht
 en Vaals.
koekoeksslijm: Grevenbicht/
 Papenhoven en Sittard.
koekoeksspuw: Meijel.

koekoekstuf: Ospel.
koekoekszeiver: Neer, Velden, Blerick,
 Boekend, Horst en Maasbree.
koekoeksspij: Vijlen, Ittervoort, Thorn,
 Stevensweert en Venlo.
koekoeksspijs: Geverik/Kelmond en
 Schinnen.
vogelspijs: Amby.
koekoeksbrood: Schimmert en
 Waubach.
koekoeksstront (ook *koekoekstronk*):
 Nieuwenhagen, Wijlre, Epen,
 Schinnen, Klimmen en Gronsveld.
stront: Schinnen.
koekoek: Swalmen.
duiveldrek: Maastricht.
snot (ook *snots*): Gulpen, Hoensbroek,
 Stein en Maastricht.
most (*mos*): Venlo.
vruchtenmost: Herten (bij Roermond).
verdroogd sap: Ingber.
gesteken: Eigenbilzen.
gelei: Weert.
hars: Voerendaal.
jam: Oirsbeek.
klit: Tungalroy.
krut: Meijel.
spek: Venray, Bree en Waubach.
zeem: Kerkrade.
vuil: Vlodrop.

3.3 Fruitsoorten

In deze paragraaf komen achtereenvolgens aan de orde: appels (paragraaf 3.3.1), peren (paragraaf 3.3.2), de steenvruchten: pruimen, perziken en kersen (paragraaf 3.3.3.) en de noten (paragraaf 3.3.4).

3.3.1, Appels

Malus

Sinds mensenheugenis worden appels geteeld; *appel* is dan ook een van de oudst bekende vruchtbenamingen in het Nederlandse taalgebied met verwanten in zo goed als alle Indo-Europese talen.

De appel is zonder twijfel de nuttigste fruitsoort die in ons klimaat geteeld kan worden: rijk aan vitaminen en mineralen en door de spreiding in oogsttijd – er zijn vroege, late en bewaarsoorten – zijn er het hele jaar door uitstekende appels van eigen bodem te verkrijgen, behalve misschien in één of twee zomermaanden, wanneer er evenwel zacht fruit van de struiken voorhanden is.

In onze streken zijn wel honderd appelrassen bekend, de keus wordt door de bodem en door de eigen smaak van de teler bepaald. Hieronder worden enkele algemeen verspreide oudere rassen opgenomen: oogstappel, bellefleur, goudrenet, grauwe renet en rode renet of sterappel. Daarna volgt een samenvattend lemma waarin de overige soorten bijeen staan.

Een goede snoei is van groot belang voor de opbrengst en de kwaliteit van het fruit. Het snoeien van de appelbomen gebeurt in de winter, bij vorstvrij weer. Bij een jonge stam wordt zorgvuldig afgewogen welke zijtakken de toekomstige draagtakken worden voor de vruchten; draagtakken moeten op flinke afstand boven elkaar staan en de hoogste moeten niet te groot worden, omdat anders de onderste takken overschaduw worden.

Als de boom vruchtbaar is en opbrengst geeft, moet vervangings snoei worden toegepast, waardoor de zwak geworden oude takken door jongere worden vervangen, met behoud van de vorm van de boom. Daarnaast is er de jaarlijkse onderhouds snoei: elk jaar worden de twijgen waaruit de nieuwe vruchttakken groeien, tot een derde van hun lengte vanuit de draagtakken, teruggesnoeid. Er wordt gesneden tot op 1 cm boven een “buitenoog”, waaruit een nieuwe twijg zal ontstaan die de boom open maakt en de belichting bevordert.

In de loop van de zomer worden de elkaar beconcurrerende scheuten verwijderd.

In het algemeen geldt: weinig snoeien (langsnoei) bevordert de vruchtbaarheid van de fruitgewassen; veel snoeien (kortsnoei) bevordert de groei van de boom; het gaat om het juiste evenwicht tussen het bevorderen van de groei en van de vruchtbaarheid van de fruitboom.

OOGSTAPPEL

Kaart 108, blz. 205

ZND 10 (1925) (003), ZND 40 (1942) (010), ZND m (Willems); Beverlo Wb. (188), Genk Wb. (232), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (338, 507), Haspengouws Id. (205), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (049), Kortesse Wb. (336), Maastricht Wb. (296), Nielbij-St.Truiden Wl. (II.112), Roermond Wb. (210), Sittard Wb. (296, 297), Tongeren Wb. (424), Tungelroy Wb. (189), Uikhoven Wl. (120, 193), Valkenburg Wb. (185), Venray Wb. (128, 230), Zonhoven Wb. (327); Beenen, P. (1973), Kats, J. (1939), Lemmerling, H. (1979) (029), Maar, H. van der (zj.hs), Reumers, P. (1987) (090), Veldeke 32 (1957) (073), Vossen, A.F. (1966-68).

De oogstappel dankt zijn naam aan de tijd van het jaar waarin hij wordt geplukt: onder de oogsttijd, dwz. in augustus, een vroege appel dus. In feite vindt de oogst van deze appel al vanaf half juli plaats en is het de allervroegste handappel.

Botanisch en naar teelt is de oogstappel een “Transparent Jaune” of “Yellow Transparent” (in de oudere teksten worden de soortnamen van appels en peren in het Frans aangegeven – zie ook de rij met bijzondere soorten appels en peren in de laatste lemma’s van deze paragrafen – in recente teksten evenwel is dit Engels). Vaak wordt de oogstappel dan ook met deze Franse of Engelse naam door de informanten (en de boomkwekers) nader aangeduid.

Vermoedelijk afkomstig uit Rusland, is de oogstappel midden 19de eeuw al in Frankrijk bekend en gekweekt. Het is een middelgrote, ronde, bleekgroene (lichtgeel tot wit als hij geheel rijp is) appel en matig saprijk.

De boom komt voor als hoogstam, maar is ook geschikt voor struikvorm.

Genneps **bout** en Venrays **bouw** betekenen ‘oogst(-tijd)’; ook **kermis** duidt hier op de tijd van het jaar, de zomer.

Afbeelding 55

Oogstappel

oogstappel (ook *oogsappel*, *oosappel*, *oostappel*, *ousappel*, *woostappel*): freq. Maaskemp., Westlb. en Truierlds., verspr. Centr.Maaslds. en Tongerlds.; ook in Haspengouws Id., Kerkrade Wb. en in Welkenraedt, Roermond, Herten (bij Roermond), Posterholt, Sittard, Amby, Nederweert, Tungelroy, Maastricht, Vlijtingen, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Tessengerlo en Lommel.

oogstappeltje (*oogstappelke*, *oosappelke*, *oostappelke*): verspr. Maaskemp.; ook in Maaseik, Kaulille en Peer.

halfoogstappel (*halfoostappel*): Herkede-Stad.

augustappel: Welkenraedt.

oogsteling (*oosteling*): Millen.

oogstmaander: Rekem.

oogstmaandser (*oosmondster*): Bilzen.

oogstmaandsappel (*oogmaandsappel*): Maastricht.

oogstmaandse appel (*oomondse appel*, *oosmaandse appel*, *oosmondse appel*, *oostmaandse appel*): Sittard, Klimmen, Vucht, Opgrimbie, Rekem, Bilzen, Martenslinde, Koninksem en Aalst-bij-St.-Truiden.

oogstmaandse, een - (ook *oogsmondse*, *oosmondse*): Valkenburg, Gronsveld, Zutendaal, Eisdén, Mechelen-aan-de-Maas, Opgrimbie, Lanaken, Neerharen, Vroenhoven, Waltwilder, Eigenbilzen, Zichen-Zussen-Bolder, Hoeselt en Tongeren.

vaanse, een -: Maastricht, Valkenburg en Gronsveld.

witte vaanse, een -: Uikhoven.

vaansen appel: Valkenburg.

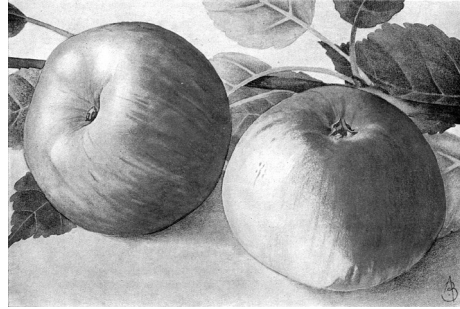
eersteling: Kaulille.

boutappel: Gennep Wb.

bouwappel: Venray Wb.

kermisappel: Venray Wb.

smeetse oogstappel: Zuidelijk Lb.

Afbeelding 56

Bellefleur

BELLEFLEUR

Kaart 109, blz. 205

ZND m (Vanderbeeken);

Bree Wb. (171, 255), Genk Wb. (104, 157, 236), Gronsveld Wb. (044, 214, 337), Hamont Wl. (038), Haspengouws Id. (023), Hasselt Wb. (064, 385), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (056, 160), Maaseik Wb. (042), Maastricht Wb. (027, 200), Meeswijk Wl. (074, 465), Sittard Wb. (039, 296), Stokkem Wb. (096), Tongeren Wb. (053, 280, 565), Zonhoven Wb. (039, 213, 401); Bertrand, J. (1946) (056, 418), Lemmerling, H. (1979) (029), Van de Weert-Roosen 1990 (153), Veldeke 15 (1940) (043), Veldeke 21 (1946) (006), Vossen, A.F. (1966-68), Zits, E. (1989-90) (026).

De bellefleur is een vrij grote appel, ongeveer even hoog als breed, maar onregelmatig van vorm. Opvallend van kleur: groen tot gele ondergrond waarop donkerrode strepen en vlekken aan de zonkant. De bellefleur is sterk onderhevig aan “beurtjaren”: hij kan in de draagjaren grote opbrengst leveren, maar kent ook magere oogstjaren. De oogsttijd valt vanaf december en de vruchten laten zich gemakkelijk bewaren. Het vruchtvlies is zacht en heeft een geurige smaak en wordt graag gebruikt voor het bereiden van appelbollen.

De boom groeit langzaam en maakt een dichte kroon, hij is geschikt voor hoogstam en struikvorm.

bellefleur (ook *belfleer*, *belfleur*):

Kerkrade Wb. en in Wijlre, Beek, Sittard, Gronsveld, Meeswijk, Maastricht, Hoeselt, Tongeren, Hamont, Zonhoven, Hasselt en Borgloon.

bellefleurtje (*bellefleurke*): Wijlre.

bellefleuring: Haspengouws Id.

keulemannetje (ook *keulemenke*, *keulemenneke*, *keulementje*): Kerkrade Wb., Weertlands Wb. en in Wijlre, Sittard, Gronsveld, Maastricht, Genk, Zonhoven en Hoeselt.

schaapsmuiltje (*schaapsmelke*, *schaapsmuiltje*): Genk, Maaseik, Stokkem, Tongeren, Zonhoven en Hasselt.

schaapmuiltje (*schaapmuiltje*): Sittard.

schapenmuiltje: Gronsveld.

schaapsneus: Hoeselt en Wijlre.

schaapskopje (*schaapskopje*): Bree Wb. en in Susteren.

ossenkop: Sittard, Gronsveld, Nederweert, Genk, Meeswijk en Maastricht.

koemuil: Tongeren.

GOUDRENET

Kaart 110, blz. 206

Echt Wb. (099), Gronsveld Wb. (388), Hasselt Wb. (162), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (136, 237), Maastricht Wb. (347), Sittard Wb. (038, 340), Tongeren Wb. (478), Venray Wb. (111,

169), Zonhoven Wb. (384);
 Bertrand, J. (1946) (418), Lemmerling, H. (1979)
 (029), Reumers, P. (1987) (090), Van de Weert-
 Roosen 1990 (155), Veldeke 24 (1949) (138),
 Veldeke 32 (1957) (073), Vossen, A.F. (1966-68);

De goudrenet is vermoedelijk een Nederlandse appelsoort (vergelijk de oude benaming **belle de boskoop**), maar geheel zeker is de herkomst niet. Het is een stevige appel, enigszins onregelmatig van vorm, de kleur varieert van groengeel tot bronsachtig met een rode blos aan de zonzijde. De appel wordt laat in de herfst geoogst en blijft tot april vers. Het stevige vruchtvlees is friszuur en wordt vaak gebruikt in apeltaart; de appel wordt ook geperst en als sap bewaard.

De goudrenet leent zicht voor hoogstam- en struikvorm en heeft de neiging breed uit te groeien. De hoogstammen dragen laat, niet voor hun vijftiende jaar; daarna regelmatig en zonder beurtjaren.

Afbeelding 57
 Goudrenet

goudrenet (ook *goldrenet*, *joodrenet*):
 Kerkrade Wb., Venray Wb. en in
 Schaesberg, Posterholt en Hasselt.
rode renet (*roe renet*, *roeje renet*):
 Gronsveld en Wijlre.

reINETte descardre (fr.) (*renet deskaar*): Zuidelijk Lb.
renet: Kerkrade Wb. en in Sittard, Echt/Gebroek, Maastricht, Hoeselt, Tongeren en Zonhoven.
belle de boskoop: Sittard.
boskoop: Hoeselt.
bellenbos: Venray Wb.
graafschaal (*jraafschaal*): Kerkrade Wb.
rode kookappel: Nederweert.

GRAUWE RENET

Kaart 111, blz. 206

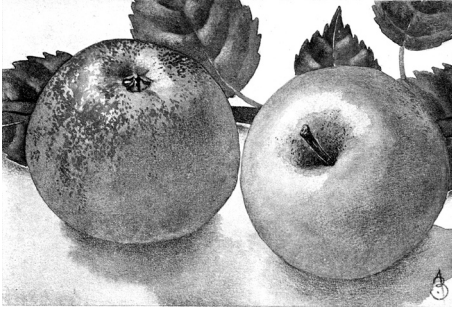
Beverlo Wb. (215), Echt Wb. (097), Eupen Wb. (151), Genk Wb. (116), Gronsveld Wb. (378), Hasselt Wb. (374), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (233, 242), Meerlo-Wanssum Wb. (232), Sittard Wb. (334), Tongeren Wb. (195), Tungelroy Wb. (189), Valkenburg Wb. (143), Venlo Wb. (225), Venray Wb. (371), Weertlands Wb. (B1-09), Zonhoven Wb. (151);
 Anon. Weert L 289 (zj), Goossens, H. (1981) (033), Lemmerling, H. (1979) (029), Oudemans, W. (1918), Veldeke 15 (1940) (043), Vossen, A.F. (1966-68).

De grauwe renet of rabauw is een zeer oude appelsoort, waarvan de oorsprong niet bekend is. Het is een zure grijs-groene winterappel, aan de zonzijde bronsrood, met ruwe schil; het vlees is enigszins taai. De appel wordt geoogst in de late herfst en is gemakkelijk te bewaren.

De boom is een matige groeier en geschikt als stamboom voor nieuwe entingen.

Rabauw betekent eigenlijke 'vagebond, landloper' en de betekenisoverdracht naar de grauwe renet is waarschijnlijk gebaseerd op het onooglijke uiterlijk van de appel (WNT onder *rabauw*).

Afbeelding 58
Grauwe renet

rabauw: Kerkrade Wb., Weertlands Wb., Meerlo-Wanssum Wb. en in Eupen, Heerlen, Waubach, Sittard, Valkenburg, Gronsveld, Tungalroy, Echt/Gebroek en Venlo.

rabauwappel: Venray Wb. en in Beverlo.

rauwschaal: Kerkrade Wb.

grijsje (greske): Genk, Hoeselt, Tongeren, Zonhoven en Hasselt.

margrater renet: Zuidelijk Lb.

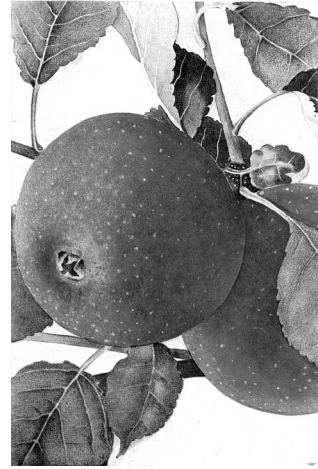
RODE RENET, STERAPPEL

Kaart 112, blz. 207

Bree Wb. (065), Genk Wb. (095, 272), Hasselt Wb. (379, 431), Hoeselt Wb., Maaseik Wb. (013), Meerlo-Wanssum Wb. (072), Meeswijk Wl. (096), Niel-bij-St.-Truiden Wl. (I.159), Sittard Wb. (489), Stokkem Wb. (027), Tongeren Wb. (486, 667), Tungalroy Wb. (189), Uikhoven Wl. (137), Venray Wb. (120), Weertlands Wb. (B1-01, B1-10, B1-11), Zonhoven Wb. (450); Clout, C. (1990) (218), Lemmerling, H. (1979) (029), Reumers, P. (1987) (090), Veldeke 06 (1931) (271), Verheggen, P. (zj.hs).

De sterappel of rode renet is afkomstig uit Zuid-Limburg, de streek tussen Maastricht en Sint-Truiden, is voor het eerst beschreven in 1830 en van oudsher een geliefde boom in de Limburgse boomgaarden. De sterappel ontleent zijn

naam aan aan prachtige rode ster die te voorschijn komt als de rijpe appel dwars wordt doorgesneden. De vrucht is middelgroot, gelijkmatig van vorm en helderrood met kleine geelgrijze stippen. Het vruchtvlees is wit tot roze, zacht en met een geheel eigen aroma. De appels zijn rijp in oktober en laten zich goed drogen. De boom groeit langzaam en is geschikt voor hoogstam, de boomkruin is, vergeleken met andere appelsoorten, betrekkelijk smal.

Afbeelding 59
Rode renet

binnenrode (ook *binnenroeje*, *binnenroje*, *binnenruuj*): verspr. Kleverlds.; ook in Bree Wb. en in Maasniel, Posterholt, Maaseik, Stokkem, Meeswijk en Niel-bij-St.-Truiden.

binnenroodje: Weertlands Wb. en in Heel en Tungalroy.

buitenrode (butteroeje): Meerlo-Wanssum Wb.

sterappel: Posterholt, Hoeselt en Zonhoven.

sterappeltje (stereppelke): Weertlands Wb.

ster: Hasselt.

wijnappel: Weertlands Wb. en in Sittard en Tongeren.

wijnappeltjes: Reuver.

rode wijnappel: Tongeren.
rode, een -: Hasselt.
rood eitje (*rooj eitje*): Hoeselt.
rood jannetje (*rooj janneske*): Genk en Hoeselt.
renet: Uikhoven.

APPEL, OVERIGE SOORTEN

N 82 (1981) (add), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND m (Langohr);
 Bree Wb. (169), Echt Wb. (023, 103, 124), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (025, 138, 200, 240, 299, 365, 375, 408, 409, 430, 521, 562), Hamont Wl. (022, 377), Haspengouws Id. (045, 083, 183, 205), Hasselt Wb. (049, 126), Heerlen Wb. (002, 030), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (049, 097, 110, 221), Lommel Wl. (013), Maastricht Wb. (014), Meerlo-Wanssum Wb. (054, 156), Meeswijk Wl. (037), Meeuwen Wl. (017, 168), Niel-bij-St.-Truiden Wl. (I.073), Roermond Wb. (014), Sint-Truiden Wb. (048), Sittard Wb. (024, 193), Tongeren Wb. (011, 245, 294, 296, 306, 455, 504), Tungalroy Wb. (189), Uikhoven Wl. (006, 026, 143), Valkenburg Wb. (115), Venlo Wb. (091), Venray Wb. (100, 231, 302, 415, 444, 482), Weertlands Wb. (B1-01, B1-04, B1-05, B1-06), Zonhoven Wb. (023);
 Bakkes, P. (zj.hs), Lemmerling, H. (1979) (029), Reumers, P. (1987) (090), Van de Weert-Roosen (1990) (156), Veldeke 15 (1940) (043), Veldeke 22 (1947), Veldeke 27 (1952) (006), Veldeke 32 (1957) (073), Vossen, A.F. (1966-68), Vrijdag, E. (1950-57), Zits, E. (1989-90) (040).

In Limburg kent men wel een honderdtal appelsoorten. En naast de kleine boomgaard op de boerderij zijn er in Limburg en met name in Haspengouw ook vele grote kwekers te vinden met een uitgebreide kennis van hun vaktal. Het was dan ook te verwachten dat op de vraag “Welke appelsoorten kent u?” er een grote oogst aan benamingen binnen kwam. Daarnaast wordt er in de plaatselijke woordenboeken als beteke-

nisomschrijving van een bepaalde appelsoort vaak niet meer dan “soort zoete appel” aangegeven. Het was ondoenlijk om daarin een strikte botanische ordening aan te houden.

In dit lemma staan dan ook eerst de algemene, niet botanisch of door fruitteelt bepaalde benamingen zoals **handappel** of **kookappel**, dan enkele soorten die wel een grote verbreiding hebben zoals **court-pendu**, het **klompje** en de **gravensteiner**, maar die te weinig geografische spreiding in de varianten tonen om er een zelfstandig lemma van te maken. Tenslotte wordt een alfabetische lijst van de overige benamingen gegeven, waarvan niet met zekerheid uit te maken is tot welke botanische soort ze moeten worden gerekend.

Bij **pomme d’api** merkt het Tongeren Wb. op dat het om een verouderde kleine appelsoort gaat, de kersappel. Achter in het lemma staan enkele benamingen voor gedroogd fruit. Vroeger was dat een vaak toegepaste conserveermethode waartoe met name de sterappel zicht goed leent. Die werd in partjes gesneden, van het klokhuis ontdaan en boven de kachel of in de zomer op het zinken dak gedroogd. Ook pruimen kunnen zo gedroogd en bewaard worden (pruimedanten).

appel: Kerkrade Wb., Weertlands Wb., Gennep Wb., Meerlo-Wanssum Wb., Venray Wb. en in Heerlen, Montzen, Roermond, Posterholt, Sittard, Gronsveld, Tungalroy, Meeuwen, Echt/Gebroek, Meeswijk, Uikhoven, Maastricht, Tongeren, Hamont, Zonhoven, Hasselt, Niel-bij-St.-Truiden, Lommel en Venlo.

appeltje (*eppelke*): Maastricht.

handappel: Kerkrade Wb.

huisappel: Kerkrade Wb.

kookappel: Weertlands Wb. en in Tungalroy.

panappel: Meeuwen.

raappel: Hamont.

moesappel: Venray Wb.
slupappel: Venray Wb.
snijappel: Gronsveld.
smoutappel: Tungalroy.
pondappel: Diepenbeek.
snelappel: Diepenbeek.
zure appel: Maastricht.
val: Gronsveld.
valappel: Venray Wb.

court-pendu (fr.) (ook *karpaandese, karpeduu*): Haspengouws Id., Weertlands Wb. en in Heerlen, Montzen, Sittard, Gronsveld, Uikhoven, Hoeselt en Tongeren.
court-pendu-tje (*korpenduske*): Zuidelijk Lb.

eysdener klompje (*eysdener klumpke*): Weertlands Wb. en in Posterholt.
eysdens klompje (*eysdes klumpke*): Hasselt.
gronsvelder klompje (*groeselder klumpke, gronsvelder klumpke*): Posterholt en Gronsveld.
klompje (*klumke, klumpke*): Susteren, Eijsden en Hoeselt.

gravestein: Zuidelijk Lb.
graving: Haspengouws Id.
streepappel: Tungalroy.
streepjesappel (*striepkesappel*): Venray Wb.

charlamowski (*sjarlemoeske*): Gronsveld.
citroenappel: Tongeren.
cox: Hoeselt.
franse zure: Wijlre, Posterholt, Sittard en Gronsveld.
greffanool: Haspengouws Id.
groen eitje: Hoeselt.
hegenappeltje (*hekke-eppelke*):

Weertlands Wb.
ijzerappel: Hoeselt.
jacques lebel (fr.): Zuidelijk Lb. en Hoeselt.
james grief (eng.): Hoeselt.
josef mösch (du.): Gronsveld.
kalebasappel: Nederweert.
kalviender: Heerlen.
kannenklits: Gronsveld.
kersappeltje (*kerseppelke*): Meerlo-Wanssum Wb. en Venray Wb.
krokket: Tongeren.
kromstaartje (*krompstertsje*): Bree Wb.
kwade appeltjes (*kwaaj eppelkes*): Nederweert.
kweeappel: Lanklaar.
lint: Valkenburg.
marie-jozefje (*mariejozefke*): Hoeselt.
oudewijven: Zuidelijk Lb.
paradijsappel: Kerkrade Wb.
pomme d'api (fr.): Tongeren.
pomme de rose (fr.) Tongeren.
pommerik: Tongeren.
posson (wa.) (*possoung*): Gronsveld.
pronkappel: Montfort.
raboezing: Haspengouws Id.
ramboers: Gronsveld.
rammelaar: Haspengouws Id.
ratelappel: Posterholt.
sint-jansappel: Echt/Gebroek.
sint-laurensappel: Haspengouws Id.
velder: Echt/Gebroek.
witte bom: Maastricht.
witte kookappel: Nederweert.
wolfrivver: Gronsveld.
wollensokje (*wullezukse*): Maastricht.

De volgende opgaven betreffen gedroogde appels:
katsje: Tongeren.
ooft: Mheer.

3.3.2, *Peren*

Pyrus

Peer en appel zijn verwanten; de verzorging van de peer lijkt dan ook in grote lijnen op die van de appel, maar de peer is wat gevoeliger, draagt eerder vrucht dan de appel en heeft behoefte aan een warmere plek (beschut en aan de zonkant van de boomgaard) en aan ruimer water. De peer laat zich gemakkelijk enten en is afhankelijk van kruisbestuiving door soortgenoten. Zie ook de toelichting bij paragraaf 3.3.1.

Gewoonlijk hoeft een peer minder te worden uitgedund dan een appel, maar de zomersnoei (wegsnijden van te zwaar geworden twijgen in de loop van juni) en het uitdunnen van de vruchttrossen zodat er één of twee vruchten overblijven, zal de opbrengst ten goede komen.

Peren kunnen zoveel vrucht dragen dat de takken dreigen af te scheuren; daar moeten ze worden ondersteund door een gaffelhout.

In tegenstelling tot de voorgaande paragraaf over de appels, zijn hier geen aparte peersoorten tot een afzonderlijk lemma bewerkt; alle peerbenamingen staan in het lemma PEER, SOORTEN bijeen. Wel gaven de benamingen voor de perenboom aanleiding tot een apart lemma en is ook de kweeper hier ondergebracht.

PEER, SOORTEN

N 82 (1981) (117 add), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (020), ZND 10 (1925) (add), ZND 21 (1936) (017), ZND 31 (1939) (042), ZND m (Coomans, GrGr, Houben, Langohr, Marchal, Mathys, Raymaekers, Vanderbeeken, Vos); Bree Wb. (075, 217), Diepenbeek Wb. (174), Echt Wb. (071, 091), Eupen Wb. (139), Genk Wb. (102, 121, 134, 140, 170, 288, 300, 335, 370, 383), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (072, 136, 160, 252, 271, 341, 346, 364, 368, 476, 559), Hamont Wl. (347), Haspengouws Id. (067, 279), Hasselt Wb. (136, 215, 344), Heerlen Wb. (076), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (059, 069, 097, 262), Kortesse Wb. (225, 386), Limburgs Id. (035, 134), Lommel Wl. (228), Maastricht Wb. (247, 253, 313, 419), Meerlo-Wanssum Wb. (156, 218, 279), Meeswijk Wl. (350, 477), Meeuwen Wl. (170, 209), Niel-bij-St. Truiden Wl. (I.351), Roermond Wb. (117), Sint-Truiden Wb. (053, 190), Sittard Wb. (037, 054, 122, 301, 356, 359, 379, 407, 481, 493), Stokkem Wb. (084), Tongeren Wb. (154, 241, 267, 325, 510, 584, 673), Tungenroy Wb. (190), Valkenburg Wb. (033, 054, 096), Venlo Wb. (208), Venray Wb. (102, 126, 222, 282, 340, 423, 510, 541, 543), Weertlands Wb.

(B1-01, B1-05, B1-07, B1-08, B1-09, B1-10), Zonhoven Wb. (122, 214, 234, 348, 456, 466); Bakkes, P. (zj.hs), Daelen, J.v. (1933-41), De Band 2.5 (113), Goossens, H. (1981) (019, 021), Heem 05.5-6 (1961) (016), Heem 13.1 (1969) (028), Heyden, L.v.d. (1927), Kats, J. (1939) (127), Lemmerling, H. (1979) (029), Maar, H. van der (zj.hs), Meertens, A.H. (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Rademaekers, H. (1958) (023), Reumers, P. (1987) (090), Roebroek, J. (1886), Rutten, F. (1959) (108), Theunissen, J. (1979) (004, 032), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 01 (1926) (005, 007), Veldeke 02 (1927) (060), Veldeke 06 (1931) (248), Veldeke 08 (1933) (038), Veldeke 10 (1935) (519, 591), Veldeke 15 (1940) (043), Veldeke 16 (1941) (005, 006, 056), Veldeke 17 (1942) (022, 037), Veldeke 18 (1943) (027), Veldeke 20 (1945) (016), Veldeke 23 (1948) (008), Veldeke 24 (1949) (115), Veldeke 28 (1953) (093), Veldeke 30 (1955) (025), Veldeke 31 (1956) (091, 115), Veldeke 32 (1957) (073), Veldeke 33 (1958) (004), Vossen, A.F. (1966-68).

Dit materiaal, dat vooral uit monografieën stamt, is nog lastiger te ordenen dan dat van de appelsoorten. Achtereenvolgens staan hier de meer

algemene benamingen, los van variëteit en teelt; daarna de benamingen naar de kwaliteit van de vrucht, vervolgens de benamingen op grond van de oogsttijd en tenslotte de alfabetisch lijst van de overige soorten. Vergelijk ook het lemma APPEL, OVERIGE SOORTEN. Er zijn dan misschien niet zoveel variëteiten in peren te onderscheiden als in appels, maar toch zeker vele tientallen, waaronder enkele zeer bekende. In de vragenlijsten van het WLD is niet naar bepaalde peersoorten gevraagd, de oogst hier is eerder toeval (“valoogst” uit de plaatselijke woordenboeken) en daarom staan enkele populaire peren zoals de *gieser wildeman*, de *conférence* en de *comice* zonder of maar met een enkele vermelding in dit lemma. Ook hier sluit het lemma af met enkele opgaven voor de gedroogde vrucht.

Algemene benamingen, naar gebruik:
peer: alg. in heel Lb.

handpeer (ook *hankpeer*): Kerkrade Wb. en in Roermond en Montfort.

spijspeer: Eijsden.

presentpeer: Zuidelijk Lb. en in Vijlen, Gronsveld en Eijsden.

boterpeer: Sittard en Montzen.

tafelpeer: Genk, Eijsden, Tongeren en Zonhoven.

stoofpeer: Kerkrade Wb., Gennep Wb., Venray Wb. en in Sittard en Zonhoven.

bakpeer: Hasselt.

bakkemuis: Limburgs Id.

smoutpeer: Weertlands Wb. en in Sittard, Geleen, Genk, Echt/Gebroek en Tongeren.

grijspeer: Sittard.

grijs: Gronsveld.

wringpeer: Venray Wb. en in Genk.

worgpeer: Sittard.

biespeer: Sittard.

Naar grootte en kwaliteit:

keutelppeer: Gennep Wb., Meerlo-Wanssum Wb. en in Zonhoven.

keutelppeer (*keutelppeerke*):

Nederweert.

bungeltjespeer (*bungelkespeer*):

Valkenburg.

bungeltje (ook *bungelke*): Kerkrade Wb. en in Heerlen.

rood bungeltje (*roo bungelke*):

Zuidelijk Lb.

varkenspeer: Tungalroy.

schijvel: Genk.

bommelpeer: Venray Wb.

klompeer: Heerlen en Waubach.

klotspeer: Tungalroy.

koetet: Zonhoven.

langstaart: Tungalroy.

langpeer: Nederweert.

zeverpeer: Maastricht.

zever: Brunssum.

waterpeer: Sittard.

meelpeer: Maastricht.

suikerpeer: Venray Wb. en in Maastricht.

sokkerpeer: Weertlands Wb. en in Sittard, Gronsveld en Meeuwen.

sokkerpeer (*sokkerpeerke*): Maastricht.

wijnpeer: Venray Wb. en in Vijlen, Gronsveld, Genk, Diepenbeek en Hoeselt.

Naar oogsttijd:

oogstpeer: Heusden, Nederweert en Welkenraedt.

herfstpeer van Geulle: Zuidelijk Lb.

sint-jacobspeer: Sittard.

jacobspeer: Eijsden.

jacobspeer: Klimmen.

onzelievrouweppeer: Oirlo.

sint-janspeer: Sittard.

koolstokje: Genk.

koolstokpeer: Hoeselt.

paaspeer (*paasperke*, houdbaar tot pasen): Gronsveld.

winterklots: Venray Wb.

winterpeer: Haspengouws Id., en in Tungalroy, Diepenbeek en Tongeren.

Enkele soorten met meer dan één verwante naam:

bergamot: Nederweert en Maastricht.
bergamotpeer: Venray Wb.
appelpeer: Weertlands Wb. en in Tungelroy.
juttepeer: Weertlands Wb., Gennep Wb., Venray Wb. en in Roermond, Posterholt en Eijsden.
jutte: Zuidelijk Lb.
herenpeer: Tungelroy.
ijzelpeer (ook *hijzelpeer*): Weertlands Wb. en in Tungelroy.
beurré hardy (fr.) (ook *beurhardi*): Hoeselt en Vijlen.
hardy: Zuidelijk Lb.
bonne louise (fr.) (ook *bonlowies*): Gronsveld en Vijlen.
moeder-louisepeer: Nederweert.
philippe (fr.) (ook *flup*): Haspengouws Id. en in Gronsveld, Hoeselt, Tongeren, Zonhoven, Hasselt en Nielbij-St.-Truiden.
dubbele philippe (ook *dubbelflup*): Zuidelijk Lb.; ook in Diepenbeek, Zonhoven, Hoeselt en Vijlen.

Overige soorten, alfabetisch geordend:

boomvlees: Bree Wb.
calebas de la reine (fr.): Vijlen.
calebas (fr.): Tongeren.
clapps: Diepenbeek, Kortessem, Hoeselt en Tongeren
comtesse (fr.): Hoeselt.
conférence (fr.) (*kofferoos*): Hoeselt.
doyenné (fr.): Hoeselt.
du rondeau (fr.) (*durodoe*): Hoeselt.
franse peer: Eijsden.
glassioen: Diepenbeek.
handmet: Genk.
hummertje (*hummerke*): Vijlen.
keizerin: Diepenbeek.
kelmonder gize: Zuidelijk Lb.
kerpinpeertje (*kerpinperke*): Hasselt.
kreegs: Echt/Gebroek.
kreegspeer (ook *kreespeer*): Waubach, Posterholt, Tungelroy en Meeswijk.
kreets: Vijlen.
kluiter: Limburgs Id.
kreetspeer: Heerlen.
kruidenmeers: Zuidelijk Lb.

kwiet: Rimborg en Schaesberg.
leermeie: Vijlen.
légipont (fr.): Zuidelijk Lb. en in Vijlen, Gronsveld, Diepenbeek, Hoeselt en Tongeren.
maagdenpeer: Venray Wb
marie-louise (*marielowieske*): Diepenbeek.
perpinpeer: Diepenbeek.
porte-sooy: Zuidelijk Lb. en in Gronsveld.
putpeer: Weertlands Wb. en in Hoeselt.
queue-peer (*kuipeer*): Gronsveld.
stieling: Heerlen.
waterkats: Geleen.

De volgende opgaven betreffen

gedroogde peren:
oof (*oof*): Valkenburg.
kets: Valkenburg.

PERENBOOM

Kaart 113, blz. 207

ZND m (Dupont, Langohr);
 Beverlo Wb. (202), Heerlen Wb. (006), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (059), Maastricht Wb., Sint-Truiden Wb. (190), Sittard Wb. (302), Venray Wb. (342);
 Beenen, P. (1973) (201), Bertrand, J. (1946) (038), Daelen, J.v. (1933-41), Maar, H. van der (zj.hs), Reumers, P. (1987) (090), Veldeke 01 (1926) (004, 007), Veldeke 02 (1927) (321), Veldeke 05 (1930) (207), Veldeke 06 (1931) (248), Veldeke 07 (1932) (349), Veldeke 09 (1934) (465, 487), Veldeke 16 (1941) (046), Veldeke 17 (1942) (037), Veldeke 21 (1946) (063), Veldeke 23 (1948) (061), Veldeke 25 (1950) (074), Veldeke 27 (1952) (029, 074), Vossen, A.F. (1966-68).

De perenboom in het algemeen, afgezien van de soorten en rassen. In tegenstelling tot de benamingen van de appelboom is hier wel enige variatie te vinden.

perenboom: verspr. Zuid.Oostlb.; ook

in Kerkrade Wb., Venray Wb. en in Ransdaal, Eijsden, Heerlen, Wijlre, Roermond, Herten (bij Roermond), Posterholt, Nederweert, Stramproy, Echt/Gebroek, Maastricht, Hoeselt, Hasselt, Beverlo en Venlo.

perel: Bree en Montzen.

kuttelperenboom: Weert.

smoutmaleboom: Stramproy.

KWEEPEER

Kaart 114, blz. 208

SGV (1914) (020), ZND 29 (1938) (021); Echt Wb. (073), Gennep Wb., Hasselt Wb. (261), Heerlen Wb. (039), Hoeselt Wb., Kortessem Wb. (262), Maaseik Wb. (028), Maastricht Wb. (219), Meerlo-Wanssum Wb. (181), Meeswijk Wl. (363), Sittard Wb. (205), Tongeren Wb. (315), Tungalroy Wb. (190), Venray Wb. (263), Weertlands Wb. (B1-07), Zonhoven Wb. (258); Janssen, L. (1983) (057).

In oude boomgaarden stond altijd wel een kweeper, het is een oude vruchtboom (en *kwee* is ook een oude naam) die al rond 3000 voor Chr. in Mesopotamië werd veredeld.

Kweeper is geen peer in botanische zin; het is de vrucht van de kwee, een appelachtige boom (**kweeappel** komt ook voor, maar is zeldzaam), waarvan de vruchten alleen geconfijt worden gegeten. De smaak is bitter, rauw zijn kweeperen niet te eten, maar de bittere stoffen verdwijnen bij het koken en dan is kweeperenconfiture een lekkernij. Het woord *marmelade* betekent oorspronkelijk 'kweeperenjam' en is afgeleid van het Portugese woord voor de kweeper: *marmelo*.

Kweeperen zijn vanaf oktober rijp, ze zijn effen donkergeel, hard en stevig, en hebben een aangename geur die zich in de hele kamer verspreid.

Afbeelding 60

Kweeper

kwee (ook *kee*): freq. Oostlb., Zuidgeld. Lb. en Kleverlds., verspr. Centr. Maaslds.; ook in Gulpen, Mechelen, Vijlen, Nederweert, Weert, Hunsel, Maastricht, Sint-Pieter, Sint-Truiden en Leopoldsburg.

kweetje: verspr. Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Herten (bij Roermond), Swalmen, Sint-Odiliënberg, Maasbracht, Borgharen, Limmel en Sint-Pieter.

kweet: Rimbürg.

kweeper (ook *keeper*, *keuper*): freq. Zuid.Oostlb. en Kleverlds., verspr. Noord.Oostlb., Horns, Maaskemp., Centr.Maaslds., Trichterlds., Bilzerlds., Tongerlds. en Lonerlds.; ook in Weertlands Wb. en in Simpelveld, Heerlen, Eys, Sint-Martens-Voeren, Neerpelt, Kaulille, Peer, Stokrooie, Zonhoven, Beverlo, Buvingen, Borlo, Jeuk, Oostham, Halen en Venlo.

kweekpeer: freq. Tongerlds., Westlb. en Truierlds., verspr. Centr.Maaslds.; ook in Buggenum, Beegden, Heel, Dieteren, Schimmert, Valkenburg, Kessenich, Thorn, Bree, Genk, Lanaken, Borgharen, Val-Meer, Leopoldsburg, Kerkhoven, Kwaadmechelen, Oostham, Tessengerlo en Lommel.

kweek: Beesel en Buggenum.

kweenkpeer: Remersdaal.
kweekappel: Peer.
keulpeer: Riemst en Zichen-Zussen-
 Bolder.
tweeper: Opitter en Neerglabbeek.

wringer: Lommel, Kwaadmechelen en
 Kerkhoven.
wringpeer: Wellen.
winterpeer: Koersel.
pruimpje: Eupen.

3.3.3, *Steenvruchten: pruimen, perziken en kersen*

Prunus

In deze paragraaf staat de prunus-familie bijeen: het zijn steenvruchten die in het voorjaar uitbundig bloesem dragen: de pruim, de perzik en de abrikoos en de kers; de amandel (*prunus dulcis*) ontbreekt in onze streken. Zie ook paragraaf 3.3.4, Okkernoot.

Naast de steenvruchtsoorten geven ook benamingen van de perzik- en de kersenboom en van de kersenpit aanleiding tot de behandeling als lemma.

PRUIM, SOORTEN

Kaart 115, pruim (behalve concentraties in de gebiedswoordenboeken), *blz. 208*
 Kaart 116, lexicale varianten van reine-claude, *blz. 209*

N 92 (1982) (add), ZND 10 (1925), ZND 34 (1940) (045), ZND m (Houben);
 Beverlo Wb. (212), Bree Wb. (231, 239), Diepenbeek Wb. (188, 193), Echt Wb. (096, 100), Eupen Wb. (149, 152), Genk Wb. (090, 094, 25, 258, 260, 269), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (120, 367, 370, 386, 455, 517), Hamont Wl. (373, 384), Hamont-Achel Wb. (095), Haspengouws Id. (181, 253), Hasselt Wb. (186, 363, 365, 373), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (046, 052, 231, 240), Kortessem Wb. (415, 419), Lommel Wl. (250), Maaseik Wb. (039, 040), Maastricht Wb. (180, 219, 337, 352), Meerlo-Wanssum Wb. (229, 239, 284), Meeswijk Wl. (050, 351, 419, 503, 506, 518), Meeuwen Wl. (178), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.215), Roermond Wb. (234), Sint-Truiden Wb. (053, 197), Sittard Wb. (031, 086, 328, 343), Stokkem Wb. (090, 093), Tegelen Wb. (111), Tongeren Wb. (039, 304, 343, 462, 465, 475), Tungalroy Wb. (190), Uikhoven Wl. (009, 109, 137, 149), Valkenburg Wb. (017, 142, 145, 204), Venlo Wb. (012, 119, 221, 227), Venray Wb. (157, 257, 368, 369, 379, 430), Weertlands Wb.

(B1-07, B1-09), Zonhoven Wb. (370, 372, 387);
 Anon. Venlo L 271 (zj), Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973) (211), Bertrand, J. (1946), Boer, F. de & Z. Soons (1988) (039), Coumans, J. e.a. (1992) (063), Daelen, J.v. (1933-41), Delahaye, H. (zj.hs), Dols, W. (1953), Franquinet, G. (1852), Heem 05.5-6 (1961) (016), Heyden, L.v.d. (1927), Kats, J. (1939), Loontjens, H. (1946) (103), Maar, H. van der (zj.hs), Oudemans, W. (1918), Rademaekers, H. (1958), Reumers, P. (1987) (090, 091), Roebroek, J. (1886), Terpstra, T. (1960), Theunissen, J. (1979) (018), Veldeke 02 (1927) (112), Veldeke 06 (1931) (240, 261), Veldeke 10 (1935) (514, 519), Veldeke 14 (1939) (070), Veldeke 15 (1940) (022), Veldeke 16 (1941) (056), Veldeke 18 (1943) (028), Veldeke 20 (1945) (074), Veldeke 24 (1949) (138), Veldeke 25 (1950) (067), Veldeke 26 (1951) (002), Veldeke 31 (1956) (115), Veldeke 32 (1957) (073), Veldeke 33 (1958) (030), Veldeke 37 (1962) (039), Vossen, A.F. (1966-68), Vossen, H. (zj.hs), Zits E. (1989-90) (037).

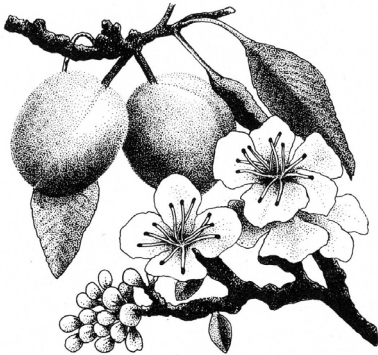
Prunus domestica

De pruim kent vele variëteiten: zoete dessertpruimen, reine claude, kwetsen en pruimedanten, speciaal geteeld om te drogen. De schil van de pruim is glad, het vlees zeer sappig en de stevige pit is ook glad.

De pruim is een geliefde boom, niet alleen om z'n vruchten, maar ook om z'n prachtige bloesem in het voorjaar. Een jonge pruim heeft vier tot zes jaar nodig om vrucht te dragen en heeft enige beschutting tegen de koude wind nodig. Hij bloeit vroeg, in april al. Volwassen pruimen worden in de zomer gesnoeid, voordat de vruchten gaan bollen.

In dit lemma is niet naar soort, maar naar benaming onderscheiden, vergelijk de lemma's APPEL, OVERIGE SOORTEN en PEER, SOORTEN. In het tweede deel van het lemma staan soortbenamingen alfabetisch bijeen.

Reine claude is een bekende zoete pruimsoort, van de naamsvarianten in Limburg is een aparte kaart getekend.

Afbeelding 61
Pruim

pruim: freq. Maaskemp., Centr. Maaslds., Westlb., Truierlds. en Kleverlds., verspr. Oostlb., Trichterlds., Bilzerlds. en Tongerlds.; ook in Kerkrade Wb., Weertlands Wb. en in Schaesberg, Wijlre, Moresnet, Montzen, Eupen, Stramproy, Tungalroy, Ophoven, Leopoldsburg, Kwaadmechelen, Oostham, Tessenderlo, Meldert, Linkhout, Loksbergen, Lommel en Venlo.
pruimpje (*pruumke*): Venray Wb. en in Hasselt en Loksbergen.
pruimedant: Echt/Gebroek.

blauwe pruim: Reuver.
zwarte pruim: Sittard en Klimmen.
oogstpruim (ook *oospruim*, *oostpruim*): verspr. Lonerlds.; ook in Vlijtingen, Diepenbeek en Vliermaal.
tafelpruim: Meerlo-Wanssum Wb.
eierpruim: Kerkrade Wb., Venray Wb. en in Posterholt, Sittard, Gronsveld, Genk, Diepenbeek en Venlo.
priesterpruim: Haspengouws Id.
priesterpruimpje (*priesterpruumke*): Maastricht.
priester (ook *preesten*, *priesel*, *prissel*): Valkenburg, Gronsveld, Meeswijk, Maastricht, Tongeren en Hasselt.
priestertje (ook *presterke*): Genk, Echt/Gebroek, Diepenbeek, Zonhoven en Hasselt.
bakpruim: Kerkrade Wb. en in Schaesberg, Posterholt, Sittard, Valkenburg, Tungalroy, Meeswijk, Uikhoven, Diepenbeek, Hoeselt, Tongeren en Hasselt.
reine claude (**fr.**) (*gringeloot*, *regeloot*, *regenoot*, *rengeloot*, *rengenoot*, *riggeloot*, *ringeloot*, *ringelot*, *ringeluut*; zie kaart 116): freq. Maaskemp., verspr. Zuid.Oostlb. en Centr.Maaslds.; ook in Kerkrade Wb., Venray Wb., Weertlands Wb., Meerlo-Wanssum Wb. en in Eupen, Tegelen, Posterholt, Tungalroy, Maastricht, Diepenbeek, Hoeselt, Tongeren, Achel, Hamont, Zonhoven, Hasselt, Kortessem en Venlo.
kriek: Venray Wb., Weertlands Wb. en in Roermond, Meeswijk en Tongeren.
kierk: Heythuysen en Tungalroy.
kriekepruimpje (*kriekepruumke*): Maastricht.
belle de louvain (*beldeloevee*): Hoeselt.
boksoor: Heerlen.
chick: Montzen, Opgrimbie, Mal en Leopoldsburg.
doulence (**fr.**): Diepenbeek en Hoeselt.
hondskloten: Hasselt, Diepenbeek en Hoeselt.
kiezelprium: Diepenbeek.

langenakkerse, de –: Diepenbeek.
maspruim: Tongeren.
mirabel (fr.): Meeswijk en Uikhoven.
proveniksje (provenikske): Diepenbeek.
quetsche (du.) (kwets): Gennep Wb. en in Maastricht.
schietpruim: Posterholt.
sint-katrienpruim: Uikhoven.
sleen: Eupen en Sint-Truiden.
spiral: Venray Wb.
steen-op-steen: Maastricht en Gronsveld.
varkenspruim: Haspengouws Id. en Gronsveld.
zeikerd: Valkenburg.

PERZIK

Kaart 117, blz. 209

N 82 (1981) (117 add), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (028), ZND 05 (1924) (044); Beverlo Wb. (202), Bree Wb. (215), Diepenbeek Wb. (181), Echt Wb. (080, 092), Genk Wb. (202, 242), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (350), Hamont Wl. (288), Hamont-Achel Wb. (075, 085, 086), Haspengouws Id. (040), Hasselt Wb. (077, 296, 346), Heerlen Wb. (049), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (223, 227), Kortessem Wb. (399), Lommel Wl. (228), Maastricht Wb. (257, 317), Meerlo-Wanssum Wb. (221), Meeswijk Wl. (411, 477), Niel-bij-St.Truiden Wl. (II.162), Roermond Wb. (180, 220), Sint-Truiden Wb. (192), Sittard Wb. (239), Stokkem Wb. (085), Tegelen Wb. (108), Tungalroy Wb. (190), Uikhoven Wl. (126), Valkenburg Wb. (121, 136), Venlo Wb. (214, 344), Venray Wb. (293, 353, 426), Weertlands Wb. (B1-07, B1-08), Zonhoven Wb. (351); Bakkes, P. (zj.hs), Boer, F. de & Z. Soons (1988) (039), Clout, C. (1990) (220), Cuypers, J. (1890), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Dols, W. (1953), Heyden, L.v.d. (1927), Simons-Stienen, L. (1982) (28), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 09 (1934) (475), Veldeke 10 (1935) (591), Veldeke 15 (1940) (004), Veldeke 21 (1946) (013), Veldeke 33 (1958) (004), Veldeke 37 (1962) (039), Vossen, A.F. (1966-68).

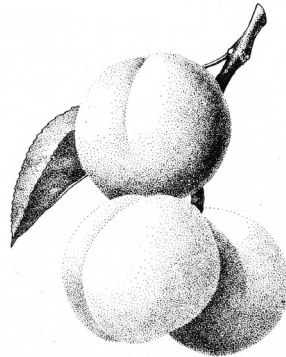
Prunus persica

De perzik en de abrikoos komen uit Midden-Azië en zijn warmte-minnaars gebleven; ze gedijen in onze streken het best op zeer beschutte plaatsen, bijvoorbeeld als leiboom tegen een muur op het zuiden.

De rijpe perzik heeft een geel-oranje, fluweelachtige schil en een grote ruwe pit; het zoete vruchtvlees is stevig en sappig. Perziken rijpen van juni tot oktober.

De perzik wordt aan het eind van de winter gesnoeid: doorgaans snoeit men de dubbele twijgen, die als vork groeien, tot een enkele terug en die weer op twee of drie ogen vanaf de draagtak. Perziken kunnen niet lang worden bewaard, maar gemakkelijk worden ingemaakt.

Merketon (eigenlijk *Marc-Antoine*) is een veredelde perziksoort.

Afbeelding 62

Perzik

pêche (fr.) (ook *pees, pies, pjees, pjoos*): freq. Zuid.Oostlb., Centr. Maaslds. en Getelds., verspr. Noord.Oostlb., Horns en Trichterlds.; ook in Gulpen, Mechelen, Epen, Montzen, Eupen, Nederweert, Bree, Neuroeteren, Zutendaal, Rosmeer, Val-Meer, Eksel, Kermt, Zonhoven, Hasselt, Beverlo, Paal, Oostham, Tessengerlo en Lommel.
pêche-je (peeske, peiske, pièske):

Bree Wb. en in Gronsveld, Mheer, 's-Gravenvoeren en Eijsden.

peers (ook *piers*): freq. Noord.Oostlb. en Zuidgeld.Lb., verspr. Dommellds. en Kleverlds.; ook in Weertlands Wb. en in Valkenburg.

peersel (ook *pasel*, *piersel*, *piesel*): verspr. Demerkemp.; ook in Genk, Peer en Sint-Truiden.

pjersel (*pjaarsel*, *pjaassel*, *pjassel*, *pjossel*): verspr. Lonerlds.; ook in Diepenbeek, Riksingen, Zonhoven, Hasselt, Herk-de-Stad, Sint-Truiden en Buvingen.

peerts: Molenbeersel.

peets (ook *pieets*, *piets*, *pjeets*): freq. Ripuar., Oost.Zuidlb. en Zuid.Oostlb.; ook in Molenbeersel.

peetsel (ook *pjaatsel*, *pjatsel*): verspr. Truierlds.; ook in Koninksem, Kuringen, Hasselt, Gelinden, Heers en Borgloon.

pieerk: freq. Kleverlds.

pieerks: Venlo.

priesel: Hoeselt, Bilzen en Martenslinde.

spiers: Venray Wb.

perzik (ook *pezik*): Thorn, As, Maastricht, Vliermaal, Zonhoven en Griendtsveen.

pluche-pruim: Kerkrade Wb.

merketon (ook *merketong*): Weertlands Wb., Gennep Wb., Venray Wb. en in Roermond, Sittard, Geleen, Valkenburg, Neeritter, Genk, Echt/Gebroek, Meeswijk, Maastricht, Diepenbeek, Achel, Hamont, Hasselt en Venlo.

merketonse (*marikatonse*): Zolder.

brugnon (**fr.**) (*bricol*): Haspengouws Id. en Hasselt.

kapjeus: Zichen-Zussen-Bolder.

appelkouw: Amby.

musje: Diepenbeek.

PERZIKBOOM

Beverlo Wb. (202), Hoeselt Wb., Maastricht

Wb., Meerlo-Wanssum Wb. (221), Stokkem Wb. (085), Tongeren Wb. (090, 441); Jaspar, E. (1921-28), Veldeke 21 (1946) (024).

perzenboom: Meerlo-Wanssum Wb. en in Beverlo.

perzelenboom (*pièseleboom*, *presselenboom*): Hoeselt en Tongeren.

pêche-boom: Stokkem en Maastricht.

pêche (**fr.**): Maastricht.

brugnon (**fr.**) (*brinjol*): Tongeren.

ABRIKOOS

Heerlen Wb., Maastricht Wb., Valkenburg Wb., Zonhoven Wb.;

Daelen, J.v. (1933-41), Dols, W. (1953), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, L. (1983) (011), Maar, H. van der (zj.hs), Urlings, R. (zj.hs), Veldeke 25 (1950) (080).

Prunus armeniaca

De abrikoos is nauw verwant aan de perzik en is mogelijk nog gevoeliger voor koud weer in het voorjaar en de zomer om tot volle rijpheid te komen. De vruchten zijn effen lichtoranje en donzig van schil, de pit is kleiner dan die van de perzik.

De bomen worden in het vroege voorjaar, na de perzik maar op dezelfde wijze, uitgedund en gesnoeid. Abrikozen kunnen niet lang worden bewaard en worden dan ook het vaakst verwerkt tot jam of confiture en tot vlaaivulling.

abrikoos: Heerlen, Achel, Stal, Zonhoven, Heks, Buvingen, Kerkhoven en Halen.

appelkoos (ook *appelenkoos*): Venlo, Sittard en Heerlen.

appelkouw (ook *appelenkouw*): Sint-Pieters-Voeren, Sittard, Geleen, Valkenburg, Klimmen, Maastricht, Val-Meer en Tongeren.

KERS, ZOETE SOORTEN —Kaart 118, *blz. 210*

N 82 (1981) (add), N 92 (1982) (add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND m (Dupont, GrGr, Houben, Vanderbeeken); Beverlo Wb. (123), Bree Wb. (151), Diepenbeek Wb. (119), Echt Wb. (063), Genk Wb. (052), Gennep Wb., Gronsveld Wb. (060, 113, 213, 216), Haspengouws Id. (139), Heerlen Wb. (032), Hoeseelt Wb., Kerkrade Wb. (149), Kortessem Wb. (220, 296), Lommel Wl. (144), Maastricht Wb. (037, 182, 194, 473), Meerlo-Wanssum Wb. (156, 201), Meeswijk Wl. (307), Meeuwen Wl. (119, 229), Niel-bij-St.Truiden Wl. (1.555), Roermond Wb. (129), Sint-Truiden Wb. (133, 173), Sittard Wb. (171, 186), Tegelen Wb. (104), Tongeren Wb. (263, 455, 649), Tungalroy Wb. (190), Valkenburg Wb. (106), Venray Wb. (541), Weertlands Wb. (B1-06, B1-11), Zonhoven Wb. (212); Anon. Weert L 289 (zj), Bakkes, P. (zj.hs), Beenen, P. (1973) (150), Cuypers, J. (1890), Dols, W. (1953) (024), Goossens, H. (1981) (017), Heyden, L.v.d. (1927), Jaspas, E. (1921-28), Loontjens, H. (1946) (101), Maar, H. van der (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Rademaekers, H. (1958) (055), Reumers, P. (1987) (091), Roebroek, J. (1886), Simons-Stienen, L. (1982) (028), Veldeke 01 (1926) (038), Veldeke 06 (1931) (240, 248), Veldeke 10 (1935) (591), Veldeke 15 (1940) (005, 043), Veldeke 20 (1945) (062), Veldeke 23 (1948) (008, 057), Veldeke 24 (1949) (095), Veldeke 37 (1962) (039), Vossen, A.F. (1966-68), Vreuls, E. (zj.hs), Vromen, W. (1948-51), Welter, W. (1933) (040).

Prunus avium

In de vele variëteiten van de kers worden gewoonlijk twee hoofdsorten onderscheiden: de zoete kers (*prunus avium*) en de zure kers of morel (*prunus cerasus*), die in het volgende lemma wordt behandeld.

Kersen zijn er in vele kleuren, van witgeel tot bijna zwart; de bekendste rassen zijn dieprood.

Jonge kersenboompjes worden in de herfst geplant, in de buurt van andere

bestuivende soorten, en in de eerste twee groeijaren in vorm gesnoeid, doorgaans in piramidevorm. Vanaf het vierde jaar kunnen vruchten worden verwacht. Dan is alleen nog regelmatig uitdunnen van belang voor een goede oogst. Kersenbomen kunnen echter zeer groot worden.

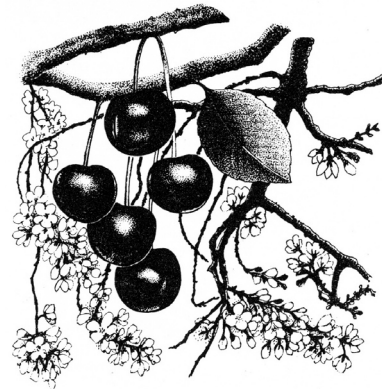
Kersen dragen vroeg in de zomer, ook de bloesem is vroeg, maar wel gevoelig voor nachtvorst. Een late vorst kan de hele kersenoogst doen mislukken. Omwille van de houdbaarheid worden de kersen met de steel geplukt.

Een **drieknobbel** is een tros van drie kersen.

De **vleeskers** staat voor de dikke witte soort.

Meitse kers duidt aan dat de kers rijp is in mei.

Van **krapuit** zegt de bron (het Valkenburg Wb.) dat het woord een verbastering is van Latijns *coronopus* 'weegbree'. **Morel** duidt doorgaans de zure kers aan; in het Haspengouws Id. wordt bij *morel* uitdrukkelijk aangegeven dat het om de zoete kers gaat.

Afbeelding 63

Kers

kers (ook *kees*, *kies*, *kjas*, *kjos*): alg. Ripuar., freq. Maaskemp., verspr. Oost.Zuidlb., Oostlb., Horns, Centr. Maaslds., Bilzerlds. en Lonerlds.; ook in Weertlands Wb., Gennep

Wb., Meerlo-Wanssum Wb. en in Montzen, Membach, Eupen, Maastricht, Diepenbeek, Tongeren, 's-Herenelderen, Sint-Huibrechts-Lille, Kermt, Zonhoven, Hasselt, Beverlo, Beringen, Sint-Truiden, Aalst-bij-St.-Truiden, Niel-bij-St.-Truiden, Tessenderlo en Lommel.

kersje (*keesje, keske*): Tessenderlo en Sittard.

driekobbel: Gronsveld.

vleeskers: Weertlands Wb. en in Posterholt, Meeuwen, Maastricht, Diepenbeek Hoeselt en Tongeren.

spekkers (ook *spekkies*): Stramproy, Tungalroy en Eijsden.

waal: Weertlands Wb.

waalse: Maastricht.

knappers (ook *knapkees*): Sittard en Maastricht.

knappersje: Posterholt.

wijkers: Venray Wb.

zwarte kers (*zwatte kies*): Tongeren.

zwarte kraker (*zwatte kraker*): Diepenbeek.

rode waalse: Nederweert.

witte waalse: Nederweert.

franse kers: Diepenbeek.

gascogne (ook *kieskoon* (*volksetym.*)): Gronsveld en Eijsden.

kernielse kers (ook *kernielse kjas*): Diepenbeek en Hoeselt.

jommertingse, een -: Diepenbeek.

mussenkers: Meerlo-Wanssum Wb.

mussenbek: Hasselt.

mussenbeetje: Tegelen.

ganzenbekje: Diepenbeek.

meitse kers: Diepenbeek.

beekkers: Bree, Diepenbeek, Hasselt en Borgloon.

blanket: Maastricht en Gronsveld.

edelvingers: Hoeselt.

krapuit: Valkenburg.

meegoed: Kortesseem.

morel: Haspengouws Id.

wilde kers: Nederweert en Merkelbeek.

dunne wilde kers: Posterholt.

MOREL, ZURE KERS

Kaart 119, blz. 210

N 92 (1982) (add), ZND 01 (1922) (a-m), ZND m (Dupont, Houben, Raymaekers, Welter); Echt Wb. (125), Gronsveld Wb. (244, 555), Hamont Wl. (244), Haspengouws Id. (253), Hasselt Wb. (252), Heerlen Wb. (028, 044, 076), Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (185), Kortesseem Wb. (331), Lommel Wl. (163), Maastricht Wb., Maastricht Wb. (211), Maastricht Wb. (449), Meeswijk Wl. (430), Roermond Wb. (148, 177), Sittard Wb. (082, 252, 453), Tegelen Wb. (082), Tongeren Wb. (263, 351, 367, 381), Valkenburg Wb. (088), Venlo Wb. (118), Weertlands Wb. (B1-11), Zonhoven Wb. (249); Anon. Weert L 289 (zj), Reumers, P. (1987) (091), Veldeke 26 (1951) (002).

Prunus cerasus

De morel is een minder uitbundige bloeier dan de zoete kerssoorten en wordt vooral als leiboom of als (flinke) struik gekweekt.

Morellen zijn zuur en worden meestal gekookt en tot jam verwerkt. Ze zijn door hun zure smaak ook minder geliefd bij vogels dan de zoete kers en hoeven niet tegen hen te worden beschermd. Morellen zijn van oudsher als geneeskrachtige vruchten bekend waaraan dan ook magische krachten werden toegedacht, vandaar de benaming **duivelskers** en ook **varkenskers**, wat zoveel wil zeggen dat ze niet gegeten werden. Desondanks is morellenjam een leukernij.

Ispel betekent 'zuur'.

morel: Weertlands Wb. en in Sittard, Bree, Meeswijk, Maastricht, Tongeren en Loksbergen.

morellenkers (ook *morellenkies*): Heerlen en Tongeren.

morille (fr.): Klimmen en Heerlen.

kriek: Heerlen, Eupen, Roermond, Gronsveld, Weert, Bree, Maastricht, Hoeselt, Hamont, Zonhoven,

Loksbergen en Lommel.
noordkriek: Hoeselt.
noordkers (*noordkjas, noordkjes*):
 Hasselt, Kortessem en Tongeren.
meibottel: Valkenburg.
meikers: Kerkrade Wb. en in
 Roermond.
meikersje: Posterholt.
tateskop: Klimmen.
duivelskers: Tegelen, Sittard en
 Heerlen.
duivelskraal: Venlo.
varkenskers (ook *varkenskees*):
 Haspengouwsch Id., Echt/Gebroek en
 Sittard.
varkenskersje (*verkeskeerske*):
 Maastricht.
waalse kers: Gronsveld.
zure kers (*zure kies, zure kjas*): Hasselt
 en Tongeren.
ispel: Valkenburg en Heerlen.

KERSENBOOM

ZND m (Langohr);
 Beverlo Wb. (123), Hasselt Wb. (217), Hoeselt
 Wb., Kortessem Wb. (220), Maastricht Wb.,
 Meerlo-Wanssum Wb. (156), Roermond Wb.
 (129), Sint-Truiden Wb. (133), Sittard Wb. (171),
 Stokkem Wb. (055), Tongeren Wb. (264), Venray
 Wb. (231), Zonhoven Wb. (212);
 Beenen, P. (1973) (150), Heyden, L.v.d. (1927),
 Mertens, A.M. (1885b), Reumers, P. (1987)
 (090), Veldeke 06 (1931) (248), Veldeke 12

3.3.4, Noten

In deze paragraaf wordt de okkernoot (ook walnoot genoemd) behandeld. Botanisch is het een steenvrucht, waarvan de inhoud van de pit wordt gegeten en benut. Andere eetbare noten zijn de hazelnoot en de tamme kastanje, die zijn behandeld in de *Wilde Flora* (WLD afl. III, 4.3, respectievelijk blz. 164 en 88; de tamme kastanje wordt er alleen vermeld; er is, in tegenstelling tot de paardenkastanje op blz. 124, geen variatie in de naam gevonden).

De benamingen voor de notenboom, het afslaan van de noten en de dop en de bolster en de lege noot leveren ook voldoende materiaal voor een lemma. Zie ook WLD afl. III, 2.3, hfst. 12.

(1937) (070), Veldeke 15 (1940) (017), Veldeke
 18 (1943) (019), Veldeke 32 (1957) (028), Vos-
 sen, A.F. (1966-68).

kersenboom (ook *kieseboom, kjazzeboom*): Meerlo-Wanssum
 Wb., Venray Wb. en in Wijlre,
 Eijsden, Roermond, Herten (bij
 Roermond), Posterholt, Susteren,
 Sittard, Hoensbroek, Nederweert,
 Stramproy, Grathem, Stokkem,
 Hoeselt, Tongeren, Zonhoven, Hasselt
 en Beverlo.

kersboom: Kortessem en Montzen.

kersenhout: Reuver.

morellenboom: Maastricht.

KERSENPIT

Beverlo Wb. (123), Kerkrade Wb. (149), Maas-
 tricht Wb., Sittard Wb. (171), Zonhoven Wb.
 (212);

Daelen, J.v. (1933-41), Rademaekers, H. (1958),
 Vossen, A.F. (1966-68).

De gladde kleine pit van de kers.

kersenkern (ook *kersenkaan, kiesekeer, kiezekeer*): Kerkrade Wb. en in
 Valkenburg, Roermond en Sittard.

kersenstein (ook *kiesesteen, kiezesteen, kjazzesteen*): Sittard, Nederweert,
 Maastricht, Zonhoven, Beverlo en
 Venlo.

OKKERNOOT

Kaart 120, blz. 211

DC 17 (1949) (013a, 013b, 014b), N 92 (1982) (add), SGV (1914) (026);
 Beverlo Wb. (177), Bree Wb. (206), Genk Wb. (217), Gronsveld Wb. (074, 313, 347), Hamont Wl. (315), Haspengouws Id. (171), Hasselt Wb. (320), Heerlen Wb. (033, 045), Kerkrade Wb. (065, 205), Kortessem Wb. (327, 339), Maaseik Wb. (034), Maastricht Wb. (283, 285, 307, 492), Meerlo-Wanssum Wb. (206, 321), Meeswijk Wl. (348, 446), Meeuwen Wl. (158), Roermond Wb. (197), Sittard Wb. (195, 264), Stokkem Wb. (077), Tungalroy Wb. (196), Valkenburg Wb. (105), Venlo Wb. (200), Venray Wb. (315), Weertlands Wb. (B1-01, B1-08), Zonhoven Wb. (319);
 Bakkes, P. (zj.hs), Cuypers, J. (1890), Daelen, J.v. (1933-41), Dolmans, H. (zj.hs), Dols, W. (1953), Goossens, H. (1981), Heyden, L.v.d. (1927), Janssen, L. (1983) (071), Kats, J. (1939), Meertens, A.H. (zj.hs), Mertens, A.M. (1885b), Roebroek, J. (1886), Veldeke 08 (1933) (369), Veldeke 14 (1939) (027), Veldeke 18 (1943) (028), Veldeke 20 (1945) (062), Veldeke 28 (1953) (093), Veldeke 31 (1956) (046), Veldeke 32 (1957) (073), Veldeke 33 (1958) (004), Vossen, A. (zj.hs), Welter, W. (1933) (131).

Juglans regia

De okkernoot of walnoot is ongetwijfeld de meest bekende van de eetbare noten.

Vanouds staat op het boerenerf een okkernoot die tot een majestueuze en beeldbepalende boom kan uitgroeien, die wel 20 m hoog kan worden met een kruindoorsnee van 10 m. De okkernoot houdt ook insecten zoals muggen uit de buurt van het huis en de stallen en is ook daarom een nuttige boom op het erf.

Okkernoten zijn rijp in september, ze worden bij voorkeur niet geplukt, maar worden geraapt als ze vanzelf uit de boom vallen, nog in hun bolster (zie echter ook het lemma AFSLAAN VAN NO-

TEN), zo worden ze het beste een paar weken bewaard, dan valt de bolster er vanzelf af. De noten zijn op een droge zolder de hele winter door te bewaren. Bij grootschalige teelt worden noten geperst vanwege de aromatische olie. De okkernoot wordt zo min mogelijk gesnoeid; direct na de bloei kunnen hinderlijke takken worden weggesneden. De boom bloedt gemakkelijk na het snoeien en dat komt de kwaliteit van de boom niet ten goede; overdadig bloeden kost de boom het leven.

Baak is eigenlijk de inhoud van de noot: het okkernootkwartier, maar de benaming wordt ook overdrachtelijk voor de hele boom gebruikt.

Onder **paardsnoot** wordt een grote soort okkernoot verstaan.

Afbeelding 64

Okkernoot

okkernoot (ook *hokkenoot*, *hokkernoot*): freq. Demerkemp.; ook in Weert, Maastricht, Rijkhoven, Beverlo, Paal, Kortessem, Wellen, Kerkhoven, Oostham, Tessenderlo, Linkhout en Halen.

walnoot (ook *walnoos*): verspr. Zuidgeld.Lb.; ook in Venray Wb. en in Vaals, Heerlen en Dieteren.

noot (ook *noos*): alg. in Nl. Lb., in Belg. Lb.: verspr. Centr.Maaslds. en Dommelds.; ook in Bree Wb. en in Rosmeer, Kortessem, Buvingen,

Tessengerlo en Lommel.

boomnoot (ook *boomnoos*): freq.
Ripuar., verspr. Oost.Zuidlb. en Zuid.
Oostlb.

dikke noot (ook *dikke noos*): freq.
Ripuar., verspr. Zuid.Oostlb.; ook
in Vijlen, Sint-Pieters-Voeren,
Maastricht, Munsterbilzen, Neerrepn,
Tongeren, Membruggen, Gors-
Opleeuw en Heks.

paardsnoot (ook *peersnoot*): Horn,
Amby, Berg-en-Terblijt, Gronsveld en
Maastricht.

paardenoot: Haspengouws Id.

klabbertoet: Heerlen.

kraannoot: Sittard en Valkenburg.

krakeling: Heerlen en Waubach.

kranenoot: Meeswijk.

hazennoot: Wellerlooi.

baak: Weertlands Wb.

NOTENBOOM

DC 17 (1949) (013a, 014a), N 74 (1975) (045
add), ZND m (Vos);
Hoeselt Wb., Kerkrade Wb. (205), Kortessem
Wb. (327), Maastricht Wb. (283), Meeswijk Wl.
(447), Sittard Wb. (264), Tongeren Wb. (377),
Tungelroy Wb. (196), Venray Wb. (314);
Kats, J. (1939), Maar, H. van der (zj.hs), Veldeke
08 (1933) (409), Veldeke 09 (1934) (465), Vel-
deke 15 (1940) (063), Veldeke 24 (1949) (084),
Veldeke 26 (1951) (045), Veldeke 33 (1958)
(029).

notenboom (ook *nosenboom*): alg. in
Nl. Lb.; ook in Meeswijk, Hoeselt,
Tongeren en Kortessem

dikke notenboom: Valkenburg en
Tongeren.

walnotenboom: Venlo en Heerlen.

nootboom (ook *noosboom*): Sint-
Geertruid en Vaals.

walnootboom: Dieteren.

notelaar: Maastricht en Zichen-Zussen-
Bolder.

noten: Maasniel.

AFSLAAN, VAN NOTEN

Kaart 121, blz. 211

N 82 (1981) (095).

Als de noten niet vanzelf vallen, worden
ze met een stok van de takken geslagen.
Zie de toelichting bij het lemma OK-
KERNoot.

afslaan: verspr. Kleverlds.; ook in
Heerlen, Waubach, Reuver, Brunssum,
Maastricht, Eksel en Velden.

slaan: freq. Oostlb., verspr. Oost.
Zuidlb., Horns, Centr.Maaslds. en
Trichterlds.; ook in Ospel, Vlijtingen,
Kwaadmechelen, Venlo, Meijel en
Sevenum.

onder de noten slaan (*onger de neut
slaan*): Neer.

afslagen: Venlo.

afhouwen: Ubachsberg, Hoensbroek,
Weert, Eijsden, Meijel en Maasbree.

houwen: verspr. Oost.Zuidlb. en
Zuid.Oostlb.; ook in Posterholt,
Stein, Geulle, Maastricht, Caberg,
Eigenbilzen, Venlo en Maasbree.

rammelen: Kerkrade, Nieuwenhagen,
Heerlerbaan/Kaumer, Haelen,
Susteren, Lutterade, Stein, Geulle,
Maastricht en Kwaadmechelen.

schokkelen: Simpelveld.

raschelen (du.): Vaals.

schudden: Merkelbeek en Maastricht.

temen: Herten (bij Roermond).

beuken: Ospel, Wolder/Oud-
Vroenhoven, Maastricht, Hoeselt,
Jeuk en Loksbergen.

beugelen: Houthalen.

knuppelen: Oirlo.

afkleppelen: As.

afgooien: Maastricht, Blerick, Boekend
en Venlo.

plukken: Zonhoven.

NOTENDOP

Kaart 122, blz. 212

N 82 (1981) (078);
Kerkrade Wb. (205), Maastricht Wb. (283), Roermond Wb. (198), Zonhoven Wb. (401).

De harde bast van de okkernoot, eigenlijk de kern of de pit van de vrucht, die is opgesloten in de bolster, zie het lemma **BOLSTER VAN DE OKKERROOT**.
Benamingen van notendop en bolster lopen in de dialecten gemakkelijk door-een.

bast (ook *bas*): verspr. Kleverlds.; ook in Waubach, Heythuysen, Kesseleik, Beesel, Oirsbeek, Hoensbroek, Tungelroy, Stein, Maastricht, Blerick en Venlo.

boest (ook *boes, boos*): Oirsbeek, Tungelroy, Gennep en Maasbree.

boester: Tungelroy.

bolster (ook *bouster*): Roermond, Kapel-in-'t-Zand, Schinnen, Geulle, Wolder/Oud-Vroenhoven, Maastricht, Neerharen, Zonhoven, Venlo en Meijel.

dop: Kelpen en Grathem.

harde schaal: Ospel.

helle schaal: Swalmen.

helle schil: Brunssum, Noorbeek en Eijsden.

holster: Maastricht.

leut: Neerharen.

nootschaal: Kerkrade Wb.

notenbast: Boekend.

notendop: Herten (bij Roermond) en Sittard.

notenschaal: Heerlerbaan/Kaumer, Roermond, Montfort, Maastricht en Meijel.

schaal: freq. Oost.Zuidlb., Zuid. Oostlb., verspr. Noord.Oostlb., Horns en Centr.Maaslds.; ook in Simpelveld, Kerkrade, Vaals, Weert, Bree, Opglabbeek, As, Maastricht, Caberg, Itteren, Eigenbilzen, Vlijtingen,

Hoeselt, Zonhoven, Velden, Venlo, Horst, Meijel en Sevenum.

schelp: Itteren en Nieuwenhagen.

schulp: Ophoven, Itteren, Eksel, Kwaadmechelen en Loksbergen.

sloester: Houthalen en Jeuk.

BOLSTER VAN DE OKKERNOOT

Kaart 123, blz. 212

ZND 33 (1940) (016);
Echt Wb. (078), Gennep Wb., Hasselt Wb. (081), Heerlen Wb. (008, 023), Limburgs Id. (118), Maastricht Wb., Meeuwen Wl. (033), Sint-Truiden Wb. (212), Sittard Wb. (225, 264), Tegelen Wb. (079), Tungelroy Wb. (195), Venlo Wb. (104), Zonhoven Wb. (428);
Goossens, H. (1981) (013), Veldeke 25 (1950) (063), Verheggen, P. (zj.hs).

De groene vrucht van de okkernoot, die bijna geheel bestaat uit de pit of de steen, de eigenlijke noot.

Zie de toelichting bij het lemma **OKKERNOOT**.

bast: Lommel, Hamont en Weert.

boest (ook *boes, boos*): Gennep Wb. en in Tegelen, Tungelroy, Sint-Huibrechts-Lille, Hechtel en Venlo.

boester: Helchteren.

bokel: Martenslinde.

bolster (ook *bouster*): verspr. Maaskemp. en Dommelds.; ook in Heerlen, Vucht, Mechelen-aan-de-Maas, Rekem, Bilzen, Mopertingen, Rosmeer, Houthalen, Stokrooie, Hasselt, Paal, Beringen, Gutshoven, Wellen, Gingelom, Sint-Truiden, Leopoldsburg, Kwaadmechelen, Oostham en Tessenderlo.

dols: Beverlo en Hasselt.

dolster (ook *douster*): Ulbeek, Genk en Diepenbeek.

dostel: Mheer en Banholt.

groen: Kuringen en Genk.

groene notenschaal: Rekem.
groene schelp: Sint-Truiden.
groenschaal: Heerlen en Waubach.
holster (ook *houster*): Maastricht, Paal, Houthalen en Wellen.
huls: Zichen-Zussen-Bolder.
kakel (ook *kaken*): Limburgs Id., Riksingen en Grote-Spouwen.
kirst: Montfort.
leut: verspr. Centr.Maaslds.; ook in Sittard en Ophoven.
looi: Dilsen.
luister: Opoeteren.
nootleut: Maasniel.
notenleut: Maaseik.
notenschaal: Genk, Sittard en Maastricht.
notenschil: Maastricht.
pel: Montfort, Neerpelt, Heppen en Lommel.
schaal: Mechelen-aan-de-Maas, Rekem, Vroenhoven, Hasselt, Alken, Sint-Truiden en Kwaadmechelen.
schil: verspr. Bilzerlds.; ook in Maaseik, Vucht, Opgrimbie, Lanaken, Neerpelt, Stevoort, Hasselt, Heers, Sint-Truiden en Lommel.
schulp: Tessenderlo.
slouster (ook *slolster*): freq. Lonerlds. en Truierlds., verspr. Demerkemp.; ook in Rijkhoven, Paal en Linkhout.
sluet: Bunde.
slols: Zonhoven.

LEEG, GEZEGD VAN EEN NOOT

Kaart 124, blz. 213

N 82 (1981) (082);
 Lommel Wl. (183).

Slechte kwaliteit okkernoten hebben geen vrucht vlees en zijn leeg; die eigenschap wordt hier benoemd.

leeg: verspr. Zuid.Oostlb., Trichterlds. en Kleverlds.; ook in Vaals, Nieuwenhagen, Heerlerbaan/Kaumer, Eys, Reuver, Roermond, Thorn, Bree, Stein, Geulle, Hoeselt, Zonhoven, Jeuk, Velden, Boekend en Venlo.

doof: freq. Oost.Zuidlb. en Oostlb., verspr. Horns, Centr.Maaslds. en Trichterlds.; ook in Kerkrade, Weert, As, Houthalen, Blerick, Venlo en Oirlo en Maasbree.

doos: Maastricht.

voos (ook *voots*): Simpelveld, Gulpen, Sittard en Ospel.

loos: Doenrade, Oirsbeek, Valkenburg, Maastricht, Lommel en Tienray.

boos: Kwaadmechelen.

hol: Meijel, Eksel en Maastricht.

gust: Sevenum.

dop: Venlo.

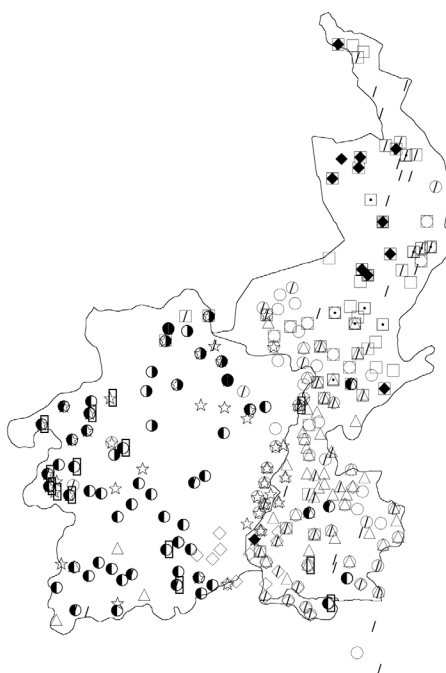

Kaarten

Aflevering 7, Boerderij: erf en moestuin

Erf Kaart 1

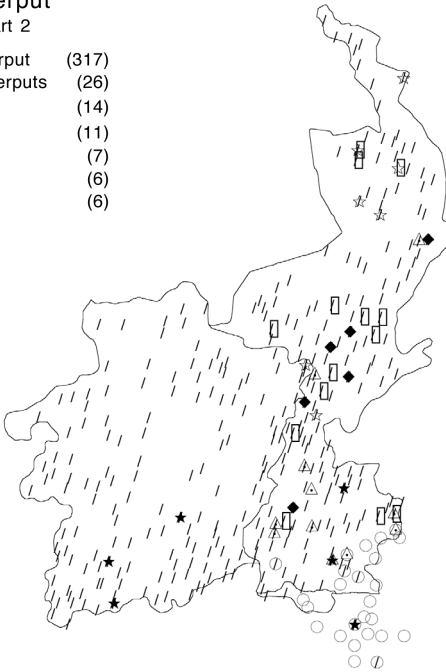
/ erf	(83)
○ hof	(81)
△ goed	(66)
□ plaats	(57)
● mesthof	(49)
☆ geleg	(47)
◇ mestem	(23)
▭ koer	(14)
▩ toeplaats	(14)
◆ mesten	(12)
● mesterhof	(12)

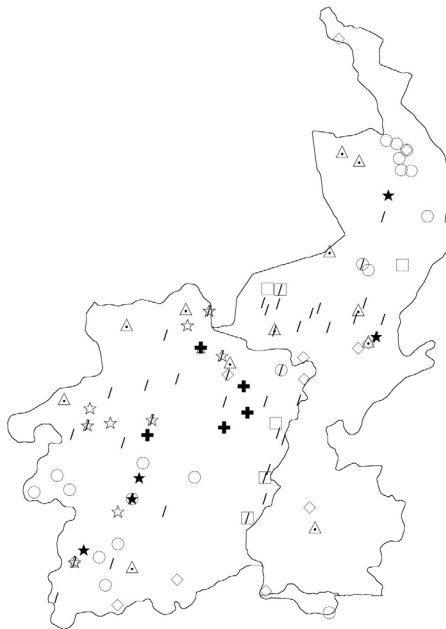
Waterput
Kaart 2

- / put, waterput (317)
- puts, waterputs (26)
- welput (14)
- △ pomp (11)
- ☆ boorput (7)
- ★ bron(put) (6)
- ◆ sprong (6)

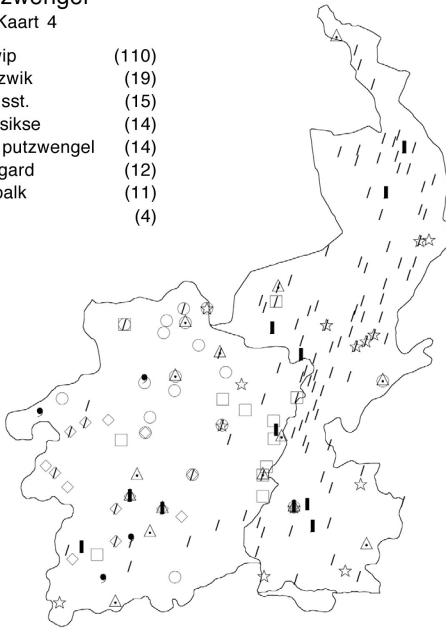
Putgalg
Kaart 3

- / gaffel, putgaffel (45)
- vork, putvork (20)
- △ mik, putmik (12)
- ◇ staak, putstaak (12)
- ☆ boom en sst. (10)
- wip, putwip (6)
- ✚ putstiep (5)
- ★ putstijl (5)

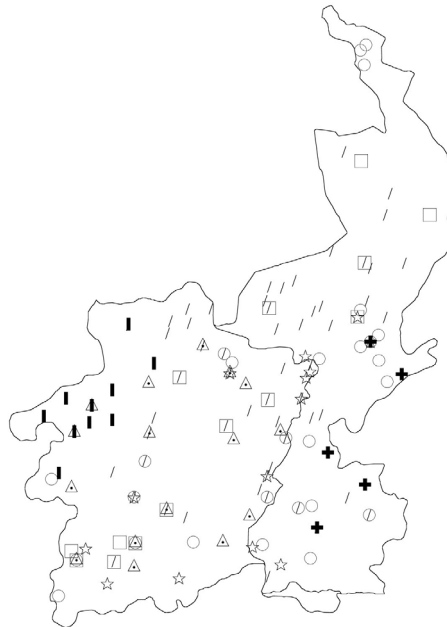
Putzwengel
Kaart 4

- / wip, putwip (110)
- zwik, putzwik (19)
- △ boom en sst. (15)
- ◇ sikse, putsikse (14)
- ☆ zwengel, putzwengel (14)
- gard, putgard (12)
- ▬ balk, putbalk (11)
- staak (4)

Puthaak
Kaart 5

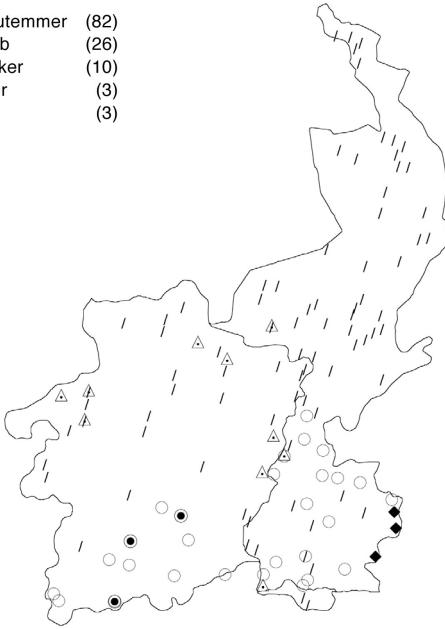
- / gard, putgard (56)
- haak, puthaak (27)
- △ stok en sst. (16)
- staak, putstaak (14)
- ☆ stek en sst. (14)
- ▬ gaar, putgaar (10)
- ✚ zwengel (5)

Putemmer

Kaart 6

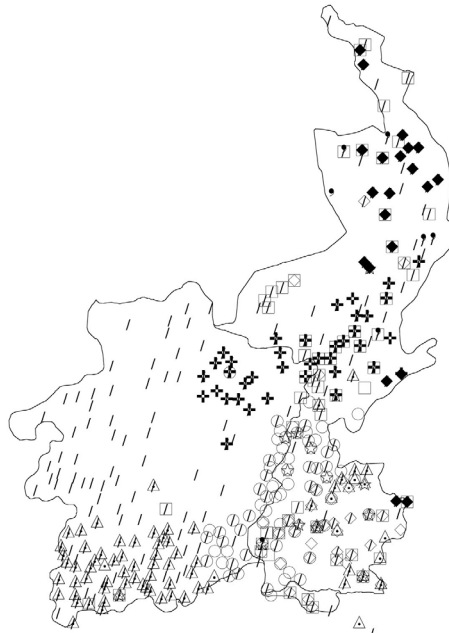
- / emmer, putemmer (82)
- tob, puttob (26)
- △ aker, putaker (10)
- ◆ putsemmer (3)
- watertob (3)

Mestvaalt

Kaart 7

- / mesthoop (287)
- △ methof (77)
- mestem (75)
- mestkuil (59)
- ✚ mestmijt (38)
- ◇ mest (35)
- ◆ meste, miste (21)
- ☆ mestpoel (14)
- * vaalt, mestvaalt (7)

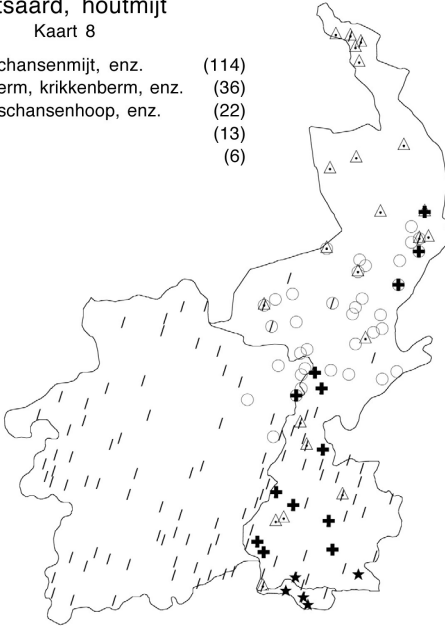

Mutsaard, houtmijt

Kaart 8

/ houtmijt, schansenmijt, enz.	(114)
○ schansenberm, krikkenberm, enz.	(36)
△ houthoop, schansenhoop, enz.	(22)
✚ schans(en)	(13)
★ fak	(6)

★

Takkenbos, bussel hout

Kaart 9

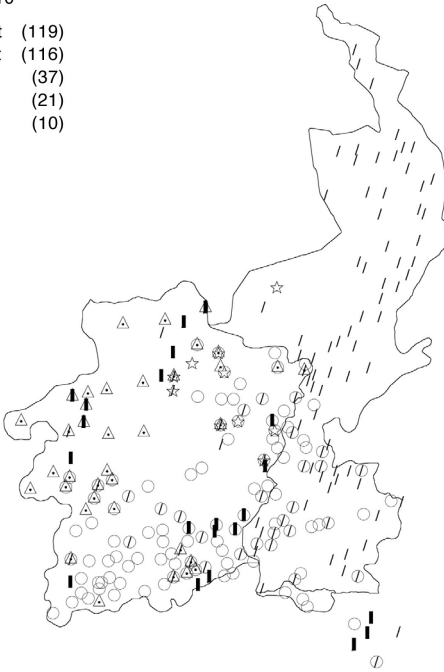
/ schans (en sst)	(62)
○ motsem	(16)
△ fascine (fr.)	(14)
● mutterd	(14)
☆ bussel, bussel hout, enz.	(13)
□ krik (en sst)	(11)
◇ fak	(10)
● mutser	(7)

Brandhout

Kaart 10

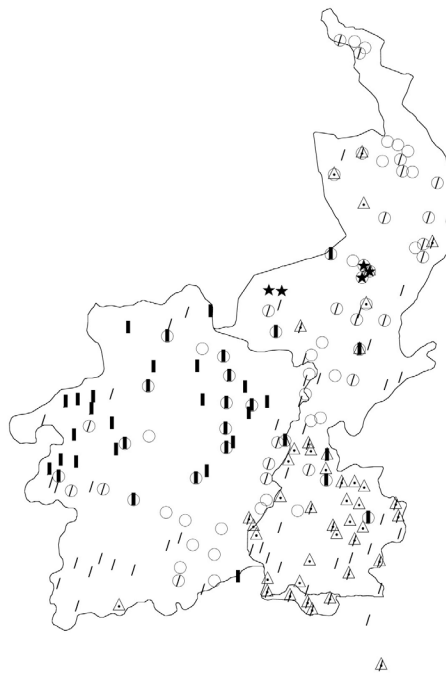
- / brandhout (119)
- vinkelhout (116)
- △ stoofhout (37)
- ▬ kleinhout (21)
- ☆ knabben (10)

Huisweide

Kaart 11

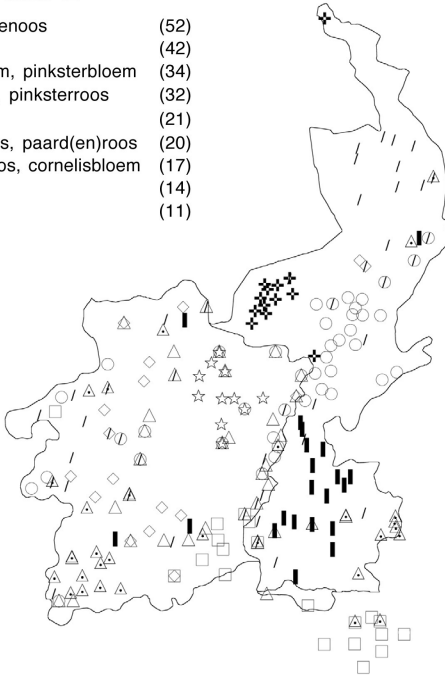
- / bleek en sst. (100)
- groes(je) (74)
- △ huiswei(tje) (43)
- ▬ dries (40)
- ★ bamd (5)

Pioen

Kaart 12

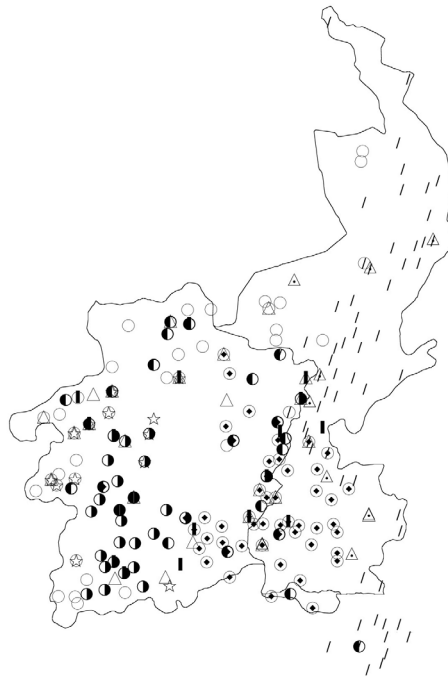
/ pioen, pioenoos	(52)
○ balroos	(42)
△ pinksbloem, pinksterbloem	(34)
△ pinksroos, pinksterroos	(32)
▬ stokroos	(21)
□ paardsroos, paard(en)roos	(20)
◇ cornelisroos, cornelisbloem	(17)
✚ kerkroos	(14)
☆ stinkroos	(11)

Anjelier

Kaart 13

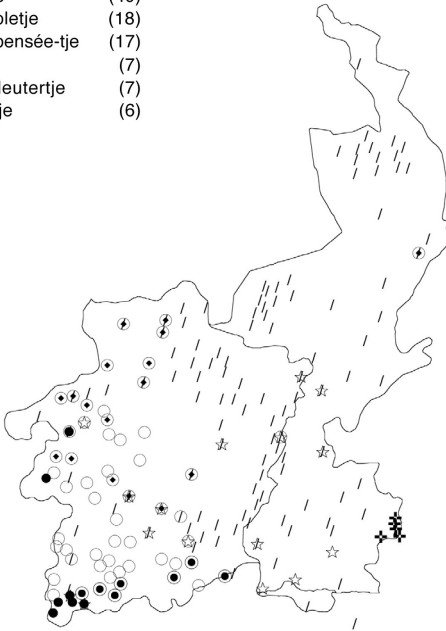
/ flet	(61)
⊙ groffiaat	(51)
○ genoffel, genoffeltje	(49)
● kernoffel	(26)
△ anjelier	(24)
● giroffel	(23)
▬ flier	(16)
☆ pluimpje	(13)
△ anjer	(9)

Viooltje
Kaart 14

- / viool, viooltje (116)
- flet, fletje (40)
- ◉ violet, violetje (18)
- ☆ pensée, pensée-tje (17)
- fleut (7)
- fleuter, fleutertje (7)
- ✚ chris-oogje (6)

Reseda
Kaart 15

- / rose d'égypte (fr.) (58)
- reseda (44)
- ★ roos(je)-van-Egypte (5)

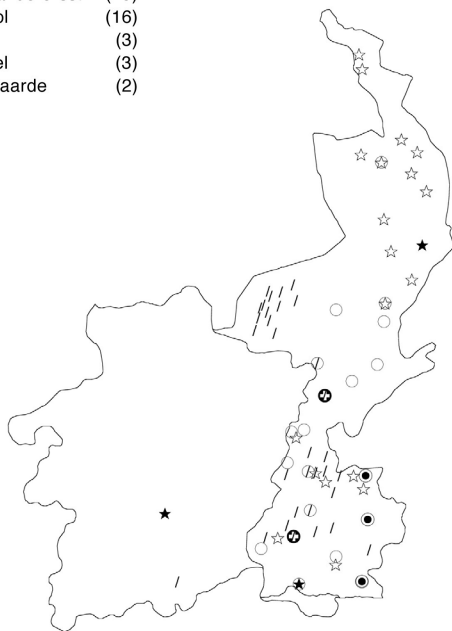

Kaardenbol

Kaart 16

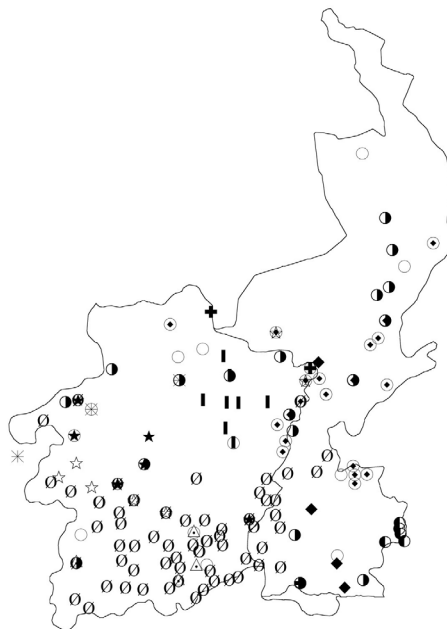
/ kam	(33)
☆ distel en andere sst.	(19)
○ kaardenbol	(16)
● kaart	(3)
★ kaarddistel	(3)
⊕ wever(s)kaarde	(2)

Melkdistel

Kaart 17

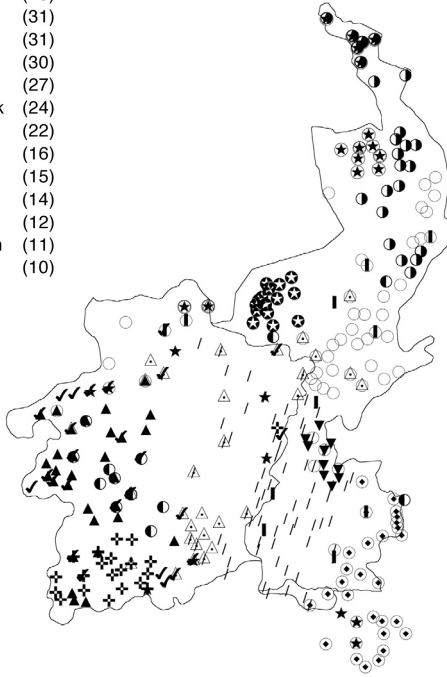
∅ dauwdistel	(59)
○ distel en andere sst.	(24)
◐ tuindistel	(21)
● melkdistel	(18)
☆ hazen-salade en andere sst.	(8)
▮ scheve	(8)
★ konijn-salade en andere sst.	(6)
◐ zuigdistel	(6)
△ suikerij	(4)
◆ zoermelk	(4)
⊕ ganzentong	(3)
* kruidkoek	(3)

Sering

Kaart 18

/ meibloem	(79)
○ kruidnagel(—)	(76)
⊙ groffelsnagel	(31)
△ pinks(ter)bloem	(31)
▲ sint-jorisbloem	(30)
✓ jasmijn, jozemijn	(27)
⊖ nagelbloem, nagelstruik	(24)
✚ lammerstaart	(22)
★ kruinagel	(16)
⊗ kerneeltje	(15)
● nageltjes	(14)
! sering	(12)
▼ levesbloem, leverbloem	(11)
★ lilas (fr.)	(10)

Moestuin

Kaart 19

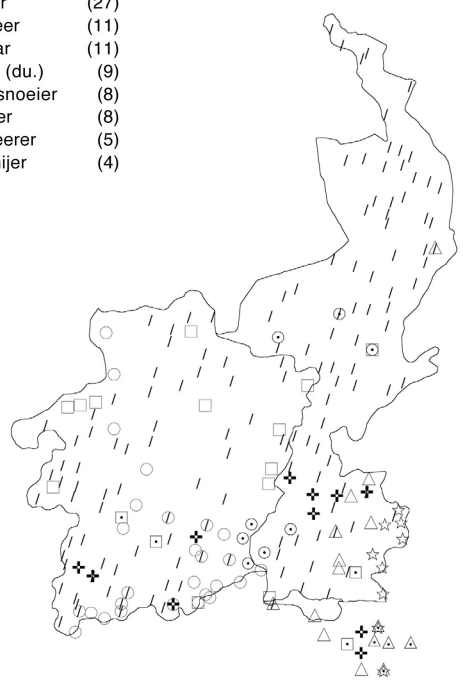
/ hof	(269)
○ moostem	(82)
△ warmoeshof	(69)
! koolhof	(58)
☆ gaarde	(46)
⊙ moeshof	(38)
△ warmoes	(21)
◆ tuin	(16)
✚ legumenhof	(8)
□ groentenhof	(0)

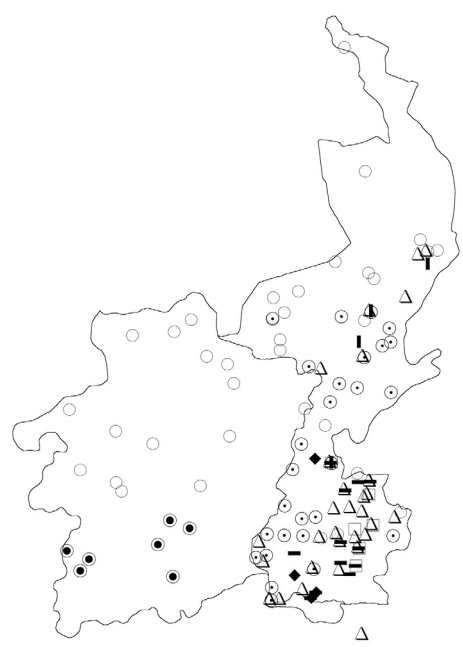
Tuinman, Boomkweker Kaart 20

- / boomkweker (143)
- hovenier (27)
- △ gardeneer (11)
- ✦ griffelaar (11)
- ☆ Gärtner (du.) (9)
- (boom)snoeier (8)
- ⊙ hoveneer (8)
- △ gardeneerer (5)
- ▣ boomsnijer (4)

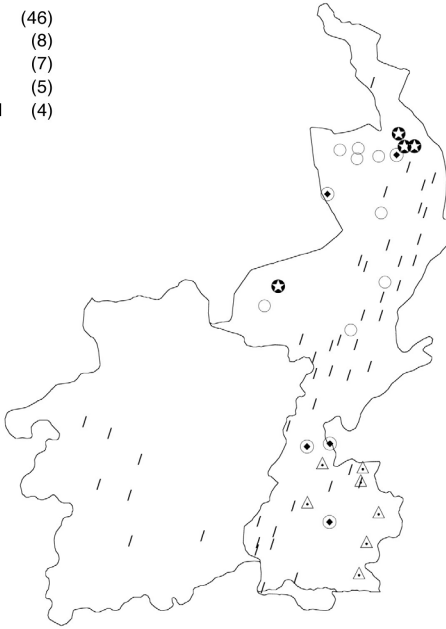
In de moestuin werken Kaart 21

- hoven (35)
- △ gardenieren (30)
- ⊙ hovenieren (27)
- in de koolhof werken (12)
- hovenieren (7)
- in de gaarde werken (6)
- ┆ in de hof werken (4)
- ◆ in de moestem werken (4)

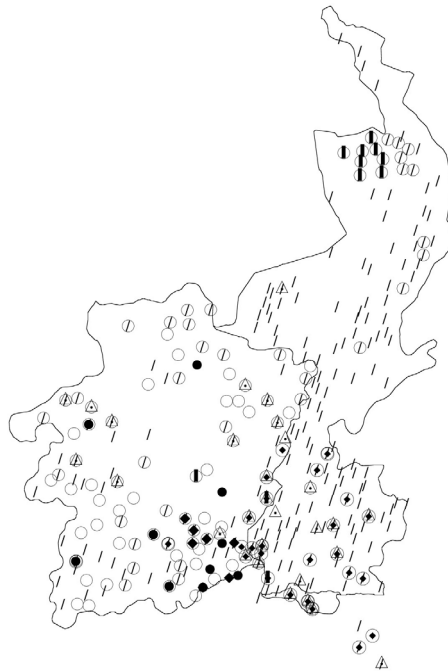
Turfmolm
Kaart 22

- / molm (46)
- gemul (8)
- △ snoef (7)
- ⊙ mul (5)
- ⊗ turfgemul (4)

Rijshout, Bonenstaak
Kaart 23

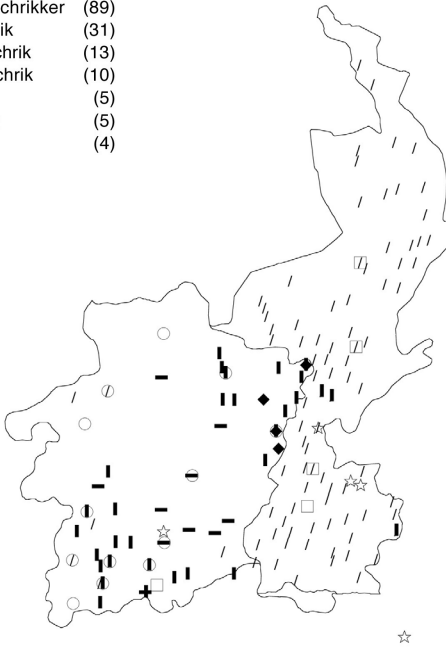
- / rijs (235)
- staak (99)
- △ gard (29)
- ⊙ stek (26)
- ▬ rijshout (11)
- stok (10)
- ◆ roede (7)

Vogelverschrikker

Kaart 24

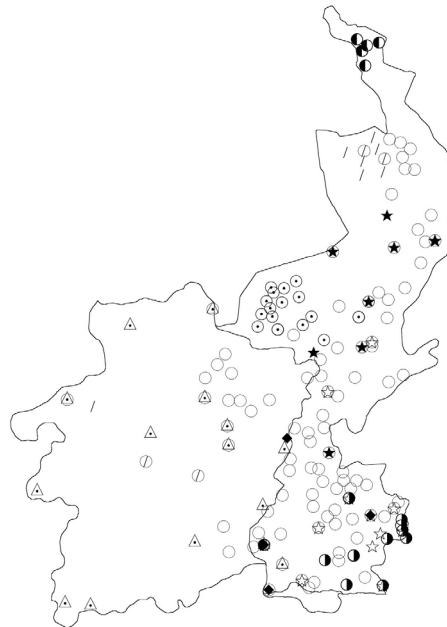
- / vogelverschrikker (89)
- ▬ vogelschrik (31)
- mussenschrik (13)
- vogelenschrik (10)
- ☆ man (5)
- stroomman (5)
- ◆ malbroek (4)

Groente, algemeen

Kaart 25

- groente (99)
- ⊙ groentjes (18)
- △ legume (15)
- ☆ gemeus (13)
- groens (11)
- / kool, kooltje (11)
- ★ potazie (8)
- groen (6)
- ◆ moes (4)

Bos groente

Kaart 26

- / bussel, busseltje (112)
- bos (22)
- △ bot, botje (7)
- ★ wis (5)

Andijvie

Kaart 27

- / andijve (117)
- andijvie (113)
- △ andijvel (24)
- ★ scharol (8)
- △ andijvet (6)
- andijviesalade (6)
- dijviesalade (4)

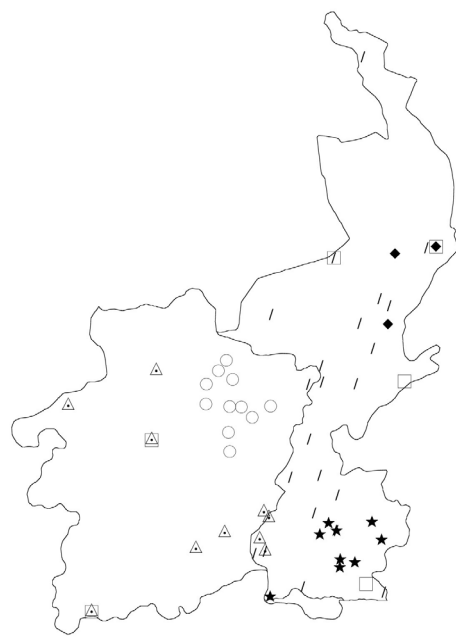
Sla, algemeen Kaart 28

- / salade (slaai, slaat) (262)
- sla (36)
- krop (10)
- ★ kop-, snijsalade en meikrop (Kerkrade Wb.) (6)
- ⊙ kropsalade (5)
- ◆ slaats (4)

Molsla Kaart 29

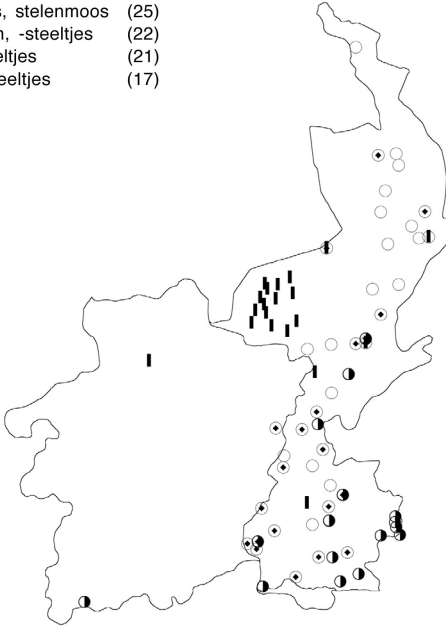
- / molsla, molsalade (22)
- schevesalade (11)
- △ suikerij (10)
- ★ zoermelk (9)
- paardenbloem(blad, enz.) (6)
- ◆ stoeb (3)

Raapstelen

Kaart 30

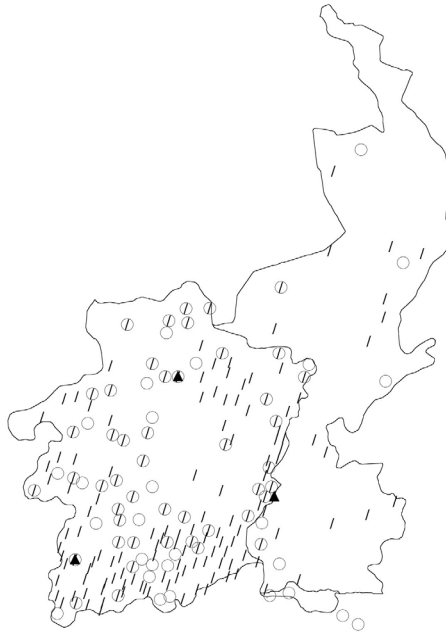
- steelmoos, stelenmoos (25)
- ◐ raapstelen, -steeltjes (22)
- ▮ kelen, keeltjes (21)
- stelen, steeltjes (17)

Postelein

Kaart 31

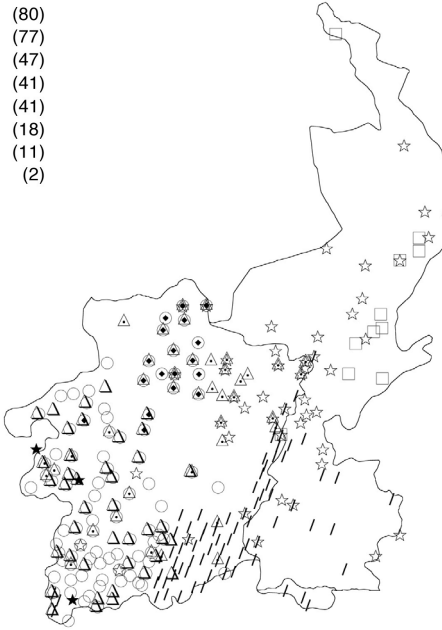
- / postelein (171)
- porselein (75)
- ▲ postel (3)

Zuring

Kaart 32

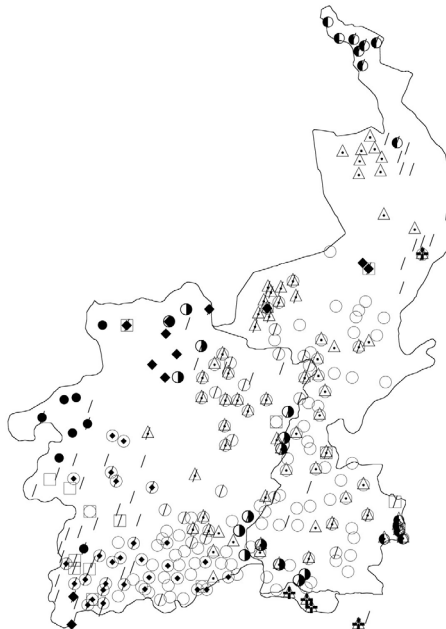
- sulker (80)
- / surelle (77)
- ☆ zuurmoes (47)
- △ surkel (41)
- △ zurkel (41)
- ◉ zulker (18)
- zuring (11)
- ★ zuurkruid (2)

Kool, alg.: een krop kool

Kaart 33

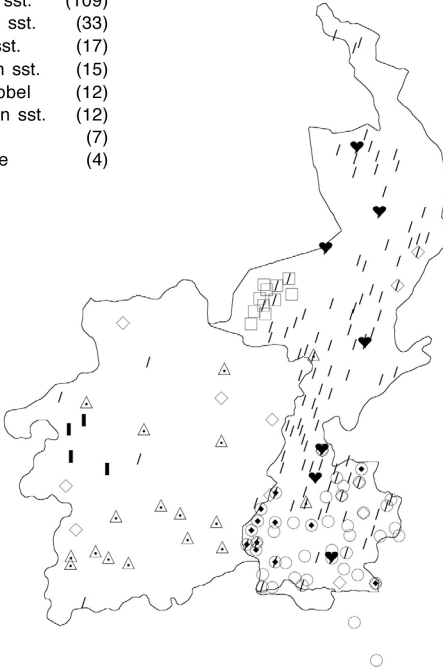
- hoofd en sst. (142)
- / kool (134)
- △ moos en sst. (78)
- ◉ kabuis en sst. (29)
- kabots (14)
- kappes (14)
- krop (14)
- ◆ kop en sst. (12)
- bol en sst. (8)
- ✦ gemeus (coll.) (5)

Stronk

Kaart 34

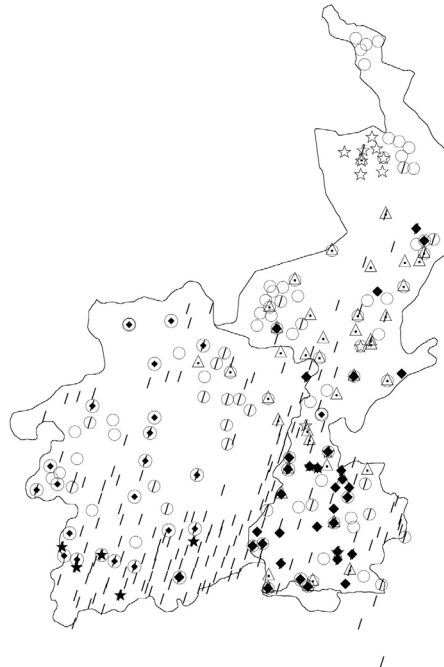
- / stronk en sst. (109)
- storkel en sst. (33)
- △ stam en sst. (17)
- ◇ stengel en sst. (15)
- moosstrobbel (12)
- stronkel en sst. (12)
- ♥ hart (7)
- ▬ koolstabbe (4)

Savooiekool

Kaart 35

- / savooi (211)
- savooiekool (90)
- △ savooiemoos (41)
- ◆ schelk (34)
- savooiekool (25)
- ☆ groenmoos (12)
- ★ groenkool, groene kool (7)

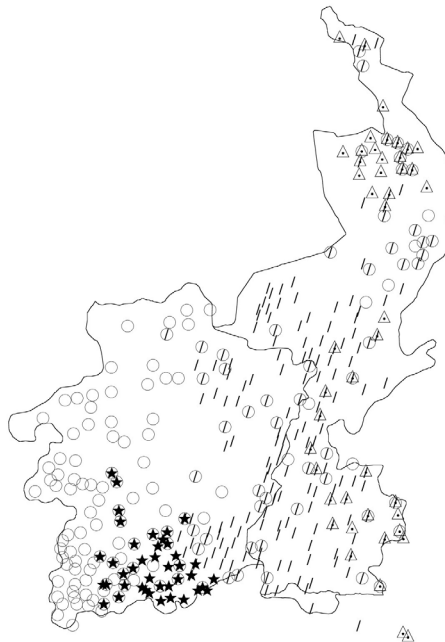
Spitskool Kaart 36

- / spitskool (92)
- chou-pain (25)
- △ spitsmoos (10)
- ★ suikermoos (4)

Rode kool Kaart 37

- / rood moos (200)
- rode kool (158)
- △ rode kappes (45)
- ★ kabuis, rode/rood kabuis (41)

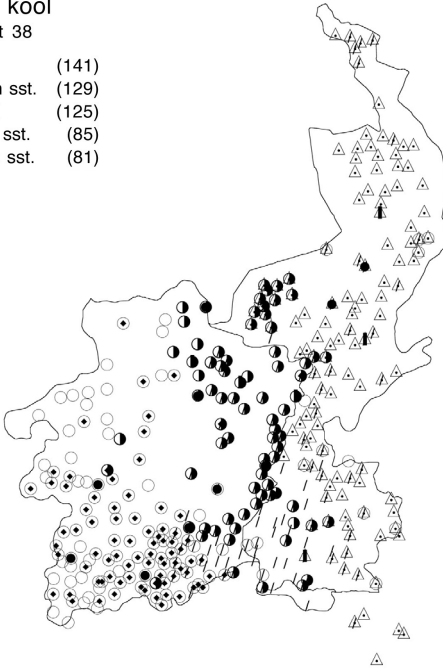

Witte kool

Kaart 38

- / wit moos (141)
- △ kappes en sst. (129)
- witte kool (125)
- kabuis en sst. (85)
- ⦿ kabots en sst. (81)

Splijtkool

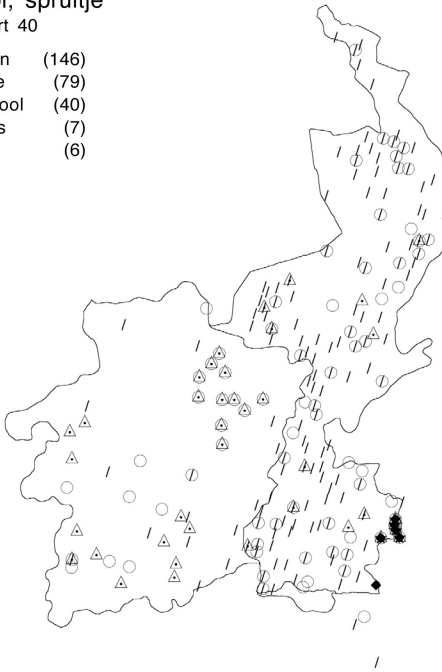
Kaart 39

- / eeuwig moes (43)
- splijtkool (36)
- △ splijtmoes (11)

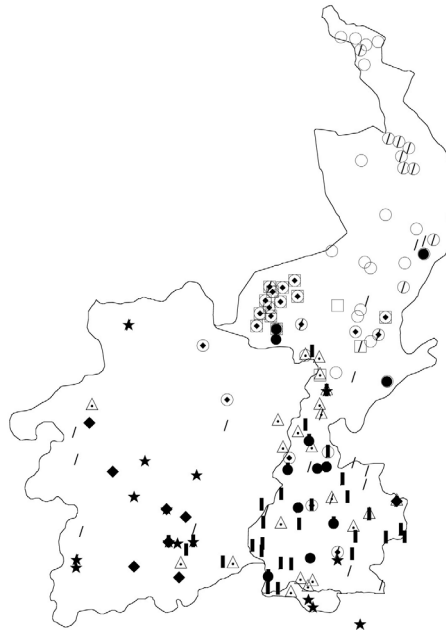
Spruitkool, spruitje
Kaart 40

- / spruiten (146)
- spruitje (79)
- △ spruitkool (40)
- ◆ knopjes (7)
- ★ spruis (6)

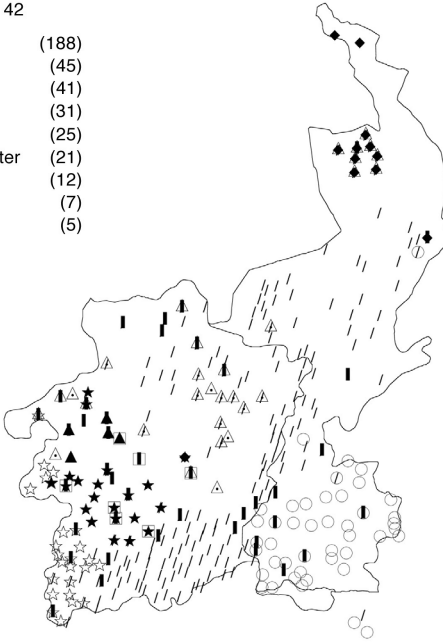
Boerenkool
Kaart 41

- / boerenkool (46)
- boerenmoos (42)
- ▬ kool (32)
- ⊙ krulmoos (23)
- △ krulkool (22)
- slecht moos, slechte kool (17)
- ★ kroeskool, kroezelkool (15)
- groenmoos (12)
- ◆ winterkool (8)

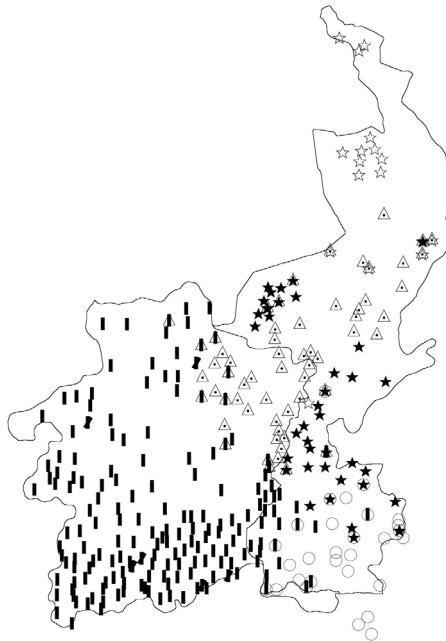
Peul, dop
Kaart 42

- / schaal (188)
- leut (45)
- ▬ peul (41)
- △ hauw (31)
- ☆ schulp (25)
- ★ dols, dolster (21)
- ◆ bast (12)
- slooster (7)
- ▲ haal (5)

Peulen, doppen (ww.)
Kaart 43

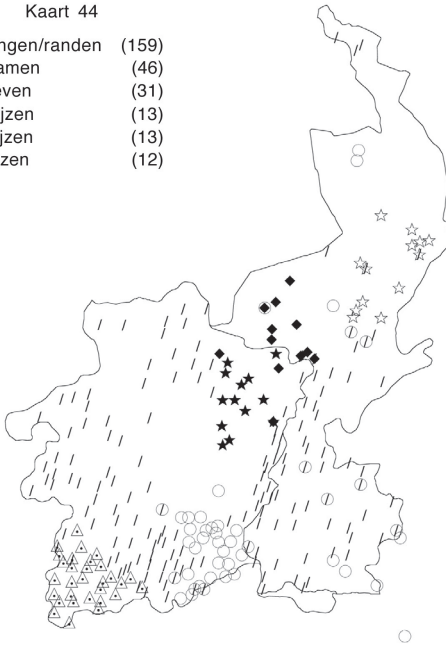
- ▬ peulen (178)
- △ uitdoen (60)
- ★ keveren (39)
- leuten (30)
- ☆ doppen (19)
- ♣ schalen (6)

Draden of randen van peulvruchten

Kaart 44

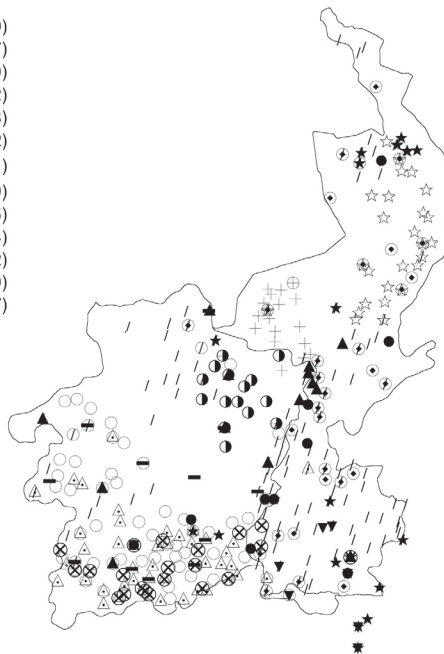
- / ringen/randen (159)
- vamen (46)
- △ reven (31)
- ☆ pijzen (13)
- ★ vijzen (13)
- ◆ lezen (12)

Ringen, draden verwijderen van peulvruchten

Kaart 45

- / (bonen) ringen (120)
- ringen enz. afdoen (57)
- △ schoonmaken (40)
- ⊙ afhalen (32)
- ☆ pijzen (28)
- + lezen (22)
- ⊗ ringen enz. aftrekken (21)
- ★ vimmen (20)
- ⊖ vijzen (15)
- ▲ stropen (14)
- peulsen (12)
- plukken (10)
- ▼ leuten (7)

Kapucijner
Kaart 46

- / kapucijners (72)
- grauwe erwten (6)
- △ oudewijven (6)
- ★ keker (2)

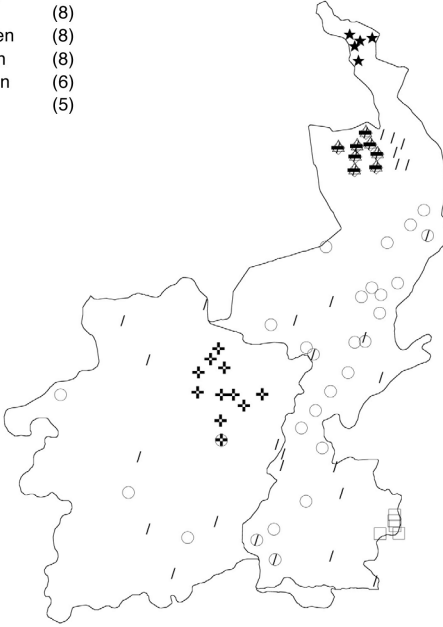
Kievitsboon
Kaart 47

- / kievitsbonen (13)
- boterbonen (7)
- + (kievits- mussen)eitje (3)
- △ gespikkelde bonen (3)

Snijboon
Kaart 48

- / snijbonen (36)
- krombekken (28)
- + wollewantjes (11)
- bloeiers (8)
- ◇ pronkbonen (8)
- △ spekbonen (8)
- fietsbonen (6)
- ★ snijers (5)

Sperzieboon
Kaart 49

- / prinses(sen)bonen (66)
- breekbonen (37)
- △ sperziebonen (19)
- ◇ sokkerbonen (15)
- slabonen (14)
- ★ struik(jes)bonen (13)
- boon, boontje (12)
- ☆ boterbonen (10)

Staaiboon

Kaart 50

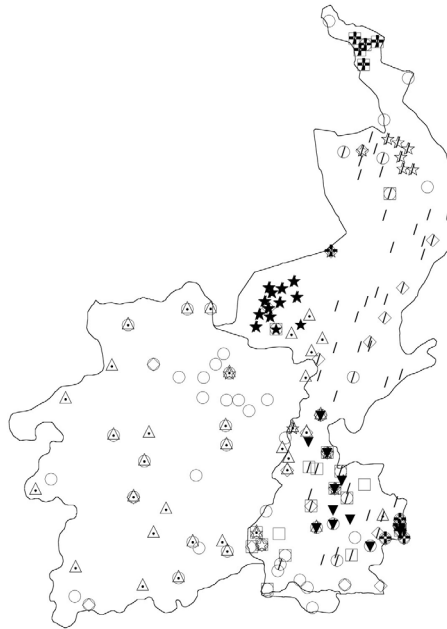
- / staakbonen (28)
- stek(ken)bonen (27)
- ▲ stokbonen (5)

Tuinboon

Kaart 51

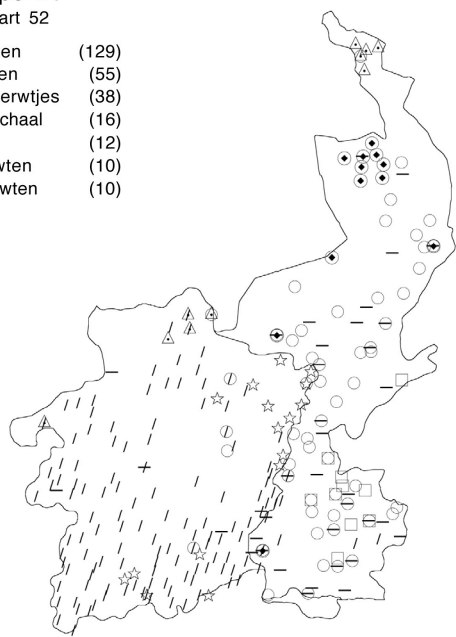
- / wollebonen (80)
- paardsbonen (63)
- △ labbonen (35)
- ◇ spekbonen (28)
- ☆ wollewantjes, -woepen (26)
- dikke bonen (23)
- ★ kniebonen (14)
- ✦ wasbonen (12)
- ▼ morenbonen (11)

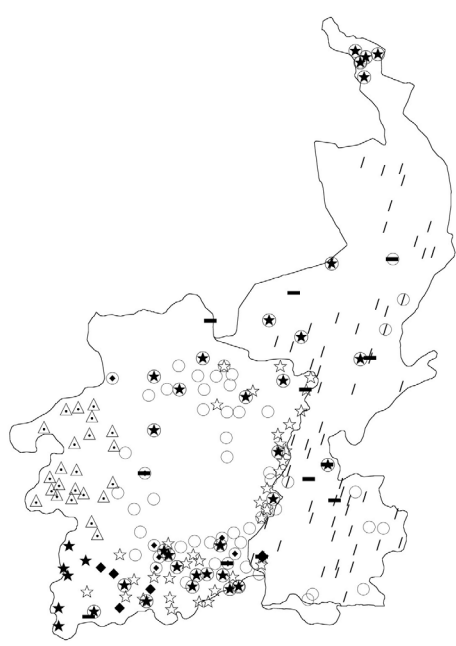
Doperwt Kaart 52

- / peulerwten (129)
- doperwten (55)
- erwten, erwties (38)
- ☆ zonder schaal (16)
- ⊙ dopper (12)
- kevererwten (10)
- △ schaal(er)wten (10)

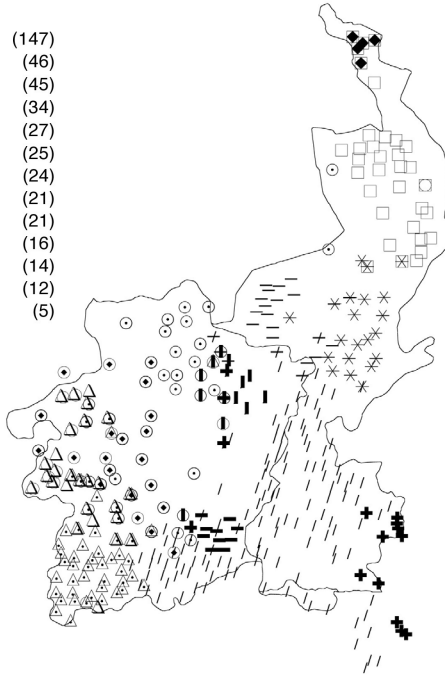
Peulerwt Kaart 53

- / peulen, peultjes (59)
- sokkererwten (47)
- ☆ (erwten) bet/met de schaal (39)
- ⊙ schaal(er)wten (31)
- △ sluim(er)erwten (23)
- peulerwten (12)
- ⊙ suikererwten (10)
- ★ schulperwten (6)
- ◆ kikkererwt (5)

Ui, ajuin
Kaart 54

- / un, unne (147)
- juin, joun, juun (46)
- △ djaan (45)
- look en sst. (34)
- △ djuin (27)
- unj(e), undj(e) (25)
- ajuin (24)
- jaan (21)
- * ooj (21)
- ┆ inj(e), indj(e) (16)
- en (14)
- + unlauch (12)
- ◆ zwiebel (5)

Sjalot
Kaart 55

- / sjarlot (191)
- sjalot (107)

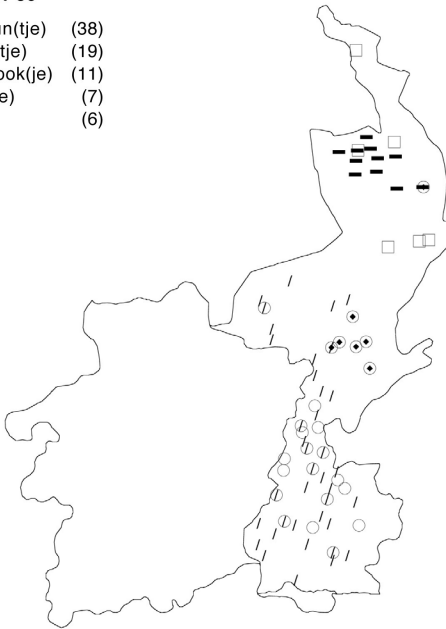

Zilveruitje

Kaart 56

- / sint-jansun(tje) (38)
- zilver-un(tje) (19)
- sint-janslook(je) (11)
- zilverui(tje) (7)
- look(je) (6)

Knoflook

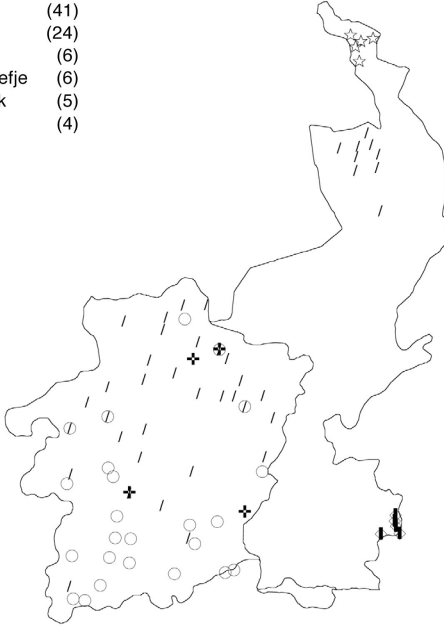
Kaart 57

- / knoflook (53)
- look (42)
- bol look (36)
- ▬ knofloof (4)
- knoplook (3)

Bieslook
Kaart 58

- / bieslook (41)
- look (24)
- ▬ biesloof (6)
- ◇ unlauchpiefje (6)
- ☆ pijpjeslook (5)
- ✦ biessen (4)

Prei
Kaart 59

- / poor (239)
- prei (54)
- ▬ poier (33)
- ☆ look (29)
- ⊙ porrei (26)
- spoor (24)
- △ breedloof (10)

Peen, wortel

Kaart 60

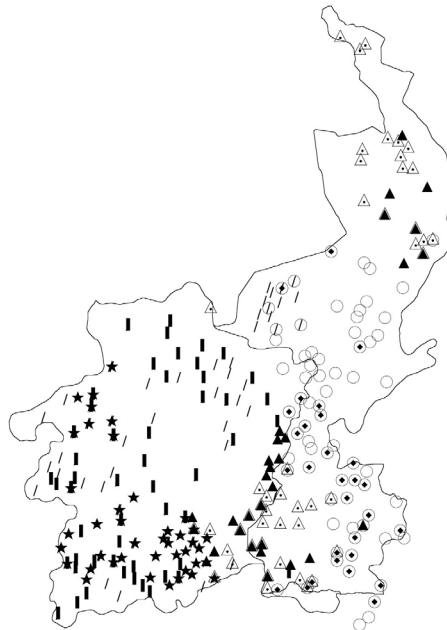
- / poten en sst. (50)
- moren en sst. (22)
- △ wortelen (13)
- ◆ wortelenpenen (5)

Worteltje(1)

Kaart 61

- / pootjes en sst. (62)
- ▬ poten en sst. (52)
- moortjes en sst. (51)
- △ worteltjes en sst. (47)
- ★ mollenstaarten en var. van mol (42)
- moren en sst. (30)
- ▲ wortelen en sst. (30)

Worteltje (2)

Kaart 62

- / hete (-) (59)
- hof, gaard enz. (-) (38)

Schorseneer

Kaart 63

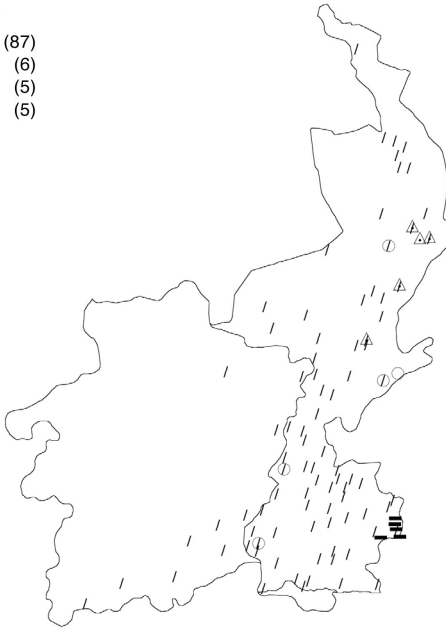
- / schorseneer (38)
- schorseneel (10)
- △ galgenpeen (5)

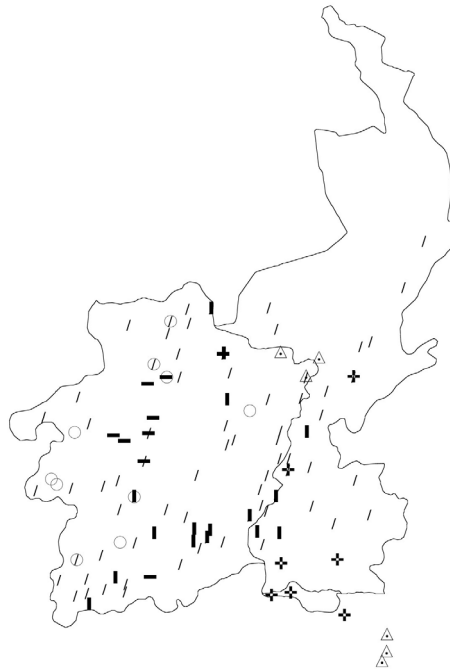
Venkel Kaart 64

- / venkel (87)
- ▬ vensjel (6)
- foelie (5)
- △ venneke (5)

Pastinaak Kaart 65

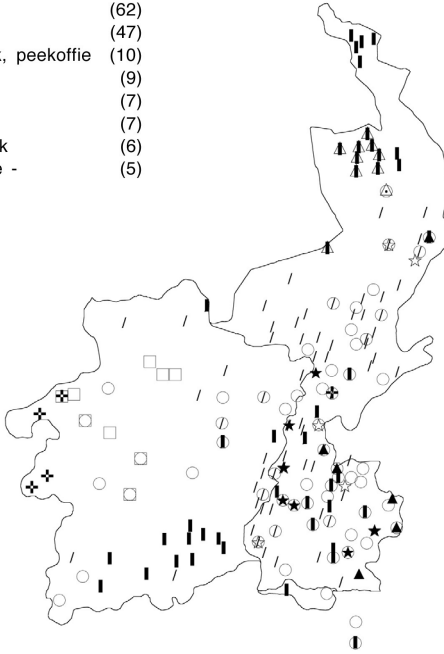
- / pastenaken en sst. (70)
- ▬ pastinaken en sst. (16)
- poten en sst. (10)
- ▬ pasnaken en sst. (9)
- + pasternakel en sst. (7)
- △ moren en sst. (6)

Cichorei

Kaart 66

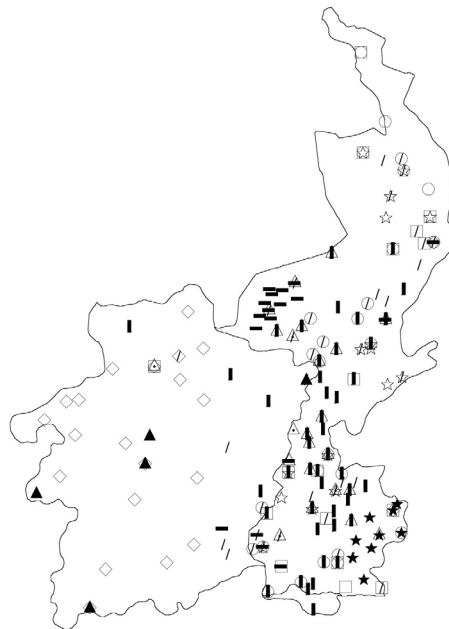
/	sokkerij	(73)
○	cichorei	(62)
▬	suikerij	(47)
△	koffiepeek, peekkoffie	(10)
□	prot	(9)
☆	buisman	(7)
★	surrogaat	(7)
▲	moekefoek	(6)
✚	bittere, de -	(5)

Koolraap

Kaart 67

/	koolraap en sst.	(57)
▬	kolraap en sst.	(45)
○	(stek)reube	(27)
△ (-)	boven de grond/aarde	(23)
◇	raapkool	(22)
▬	kolleraap, ko(o)lderaap	(19)
□	koolrabie, koolrabel	(17)
☆	knol(raap)	(16)
★	konrabel en sst.	(9)
▲	raap	(5)

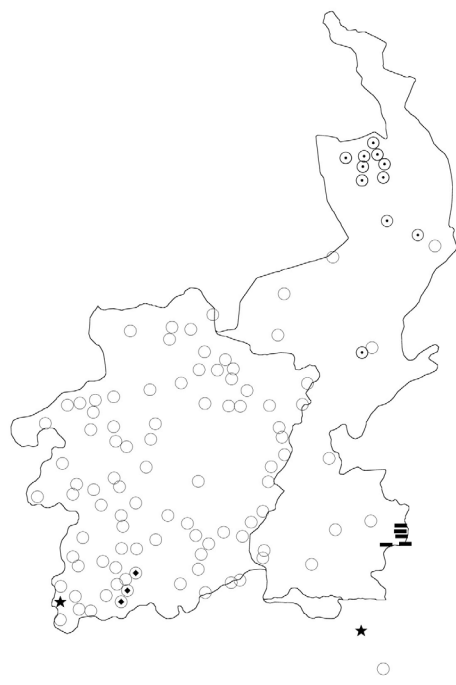
Augurk Kaart 68

- / augurk(je) (64)
- komkommer(tje) (50)
- ▬ gurk (8)
- ★ cornichon (6)

Komkommer Kaart 69

- komkommer(tje) (101)
- slangkommer (11)
- ▬ gurk (6)
- ⊙ komkommel (4)
- ★ cornichon (2)

Toekruid, algemeen
Kaart 70

- / kruid (51)
- gekruid (44)
- △ specerij (10)

Bonenkruid
Kaart 71

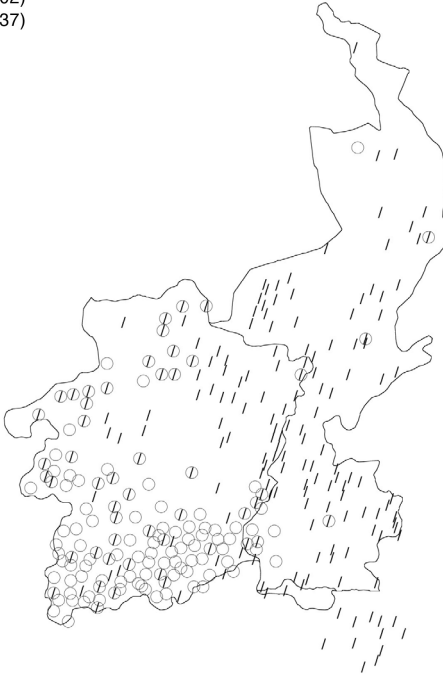
- / bonenkruid (86)
- bonenkruidje (44)
- ▲ kondsel (4)

Tuinkervel Kaart 72

- / kervel (202)
- kelver (137)

Peterselie Kaart 73

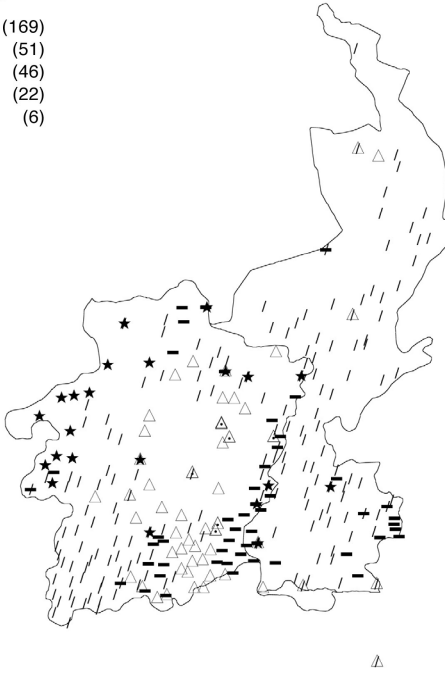
- / peterselie (167)
- petersel (90)
- ▬ peterselje (23)
- selder(ie) en sst. (9)
- ▲ persil (fr.) (4)

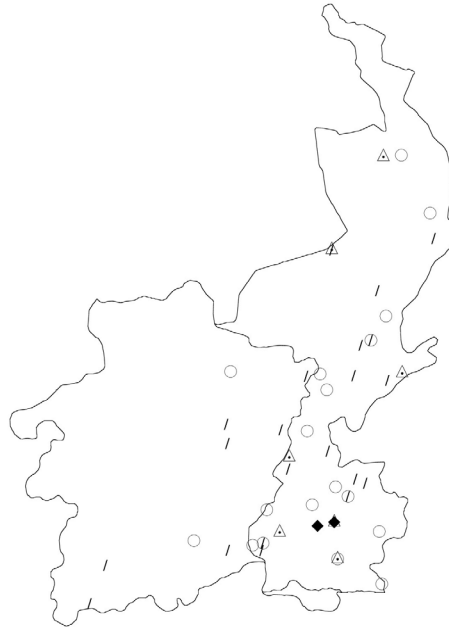
Selderij
Kaart 74

- / selderie (169)
- selderij (51)
- △ sellerie (46)
- ★ selder (22)
- △ sellerij (6)

Citroenmelisse
Kaart 75

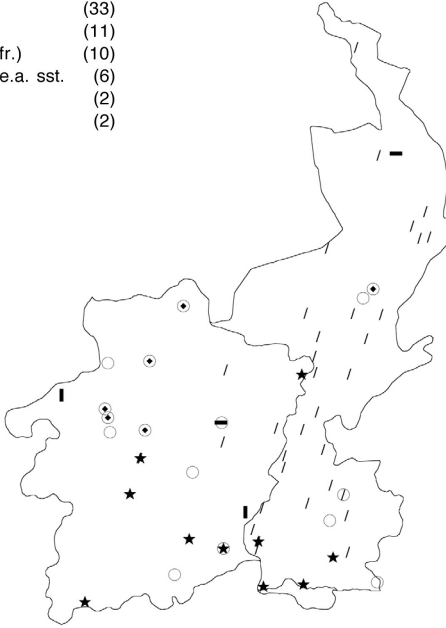
- / citroenkruid (21)
- (citroen)melisse (18)
- △ citroen-, andere sst. (7)
- ◆ averone (2)

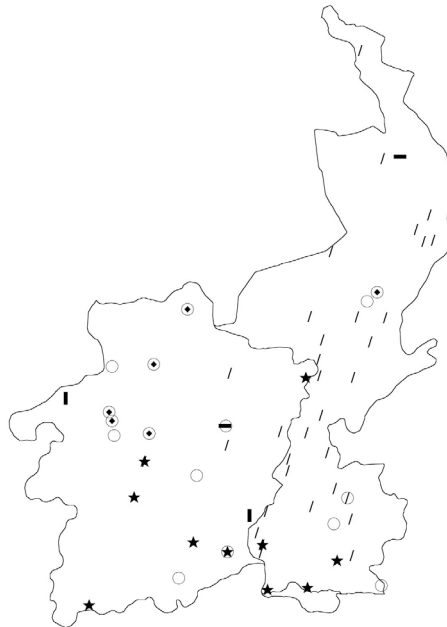
Tuinkers Kaart 76

/ tuinkers	(33)
○ kers	(11)
★ cresson (fr.)	(10)
⊙ kerskruid e.a. sst.	(6)
▬ hofkers	(2)
┆ waterkers	(2)

Besvrucht, algemeen Kaart 77

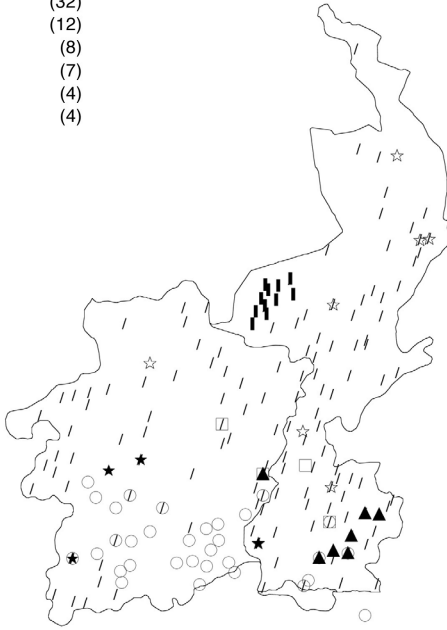
/ beer	(86)
○ bes	(53)
☆ miemer(t)	(24)
△ kral	(18)
▬ stek(s)beer	(7)
★ wiemer(t)	(7)
▲ kralletjesbeer	(5)
▬ moesbeer	(5)

Tros vruchten

Kaart 78

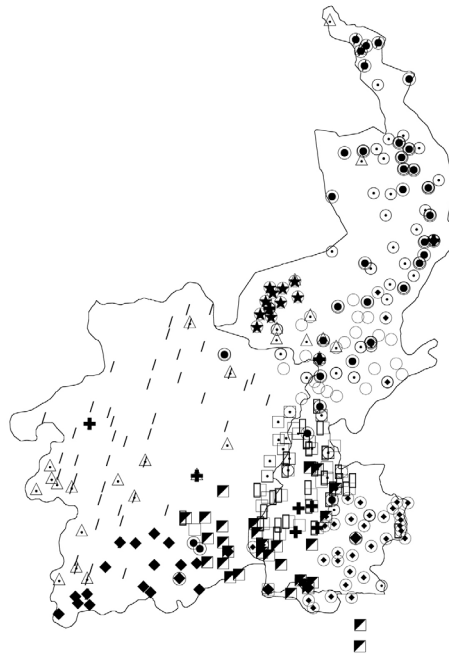
- / tros, trosje (131)
- koppel (32)
- ▬ trodzjel (12)
- ☆ riits (8)
- ▲ troemel (7)
- trommel (4)
- ★ tweeling (4)

Rode aalbes

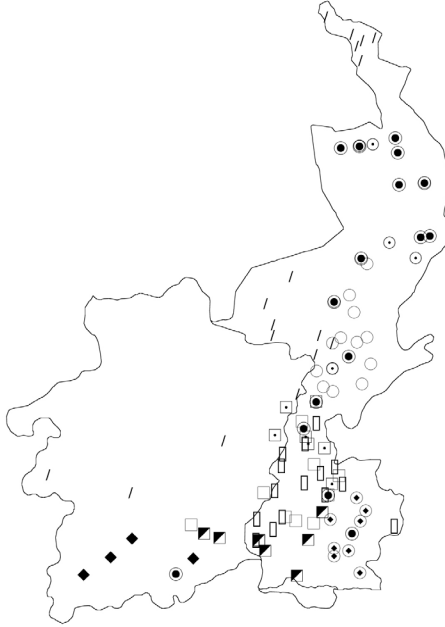
Kaart 79

- / (rode) sint-jansberen (55)
- (rode) miemerten (52)
- ◊ (rode) miemer (48)
- ◐ (rode) miemelen (42)
- (rode) miemeren (38)
- (rode) wiemer (33)
- ▭ (rode) wiemeren (30)
- ▨ (rode) wiemelen (29)
- △ (rode) beren (27)
- ◆ (rode) krnezelen (22)

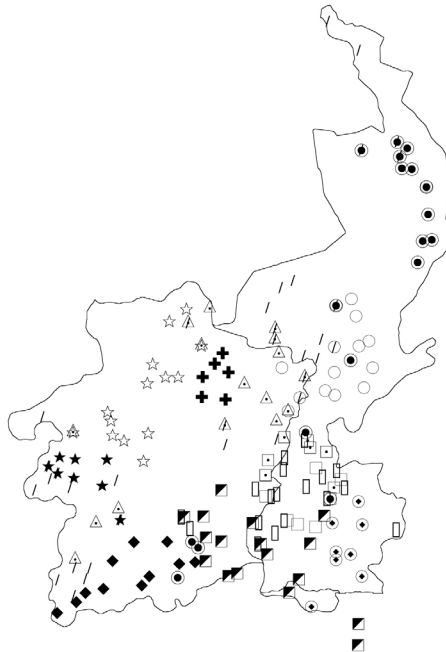
Witte aalbes
Kaart 80

- / witte beren (17)
- (witte) miemereren (16)
- (witte) miemerten (15)
- (witte) wiemereren (15)
- (witte) wiemer (11)
- ◐ (witte) miemelen (9)
- ◑ (witte) wiemerten (7)
- ◒ (witte) wiemelen (7)
- ◓ (witte) miemer (5)
- ◆ (witte) kroezelen (4)

Zwarte bes
Kaart 81

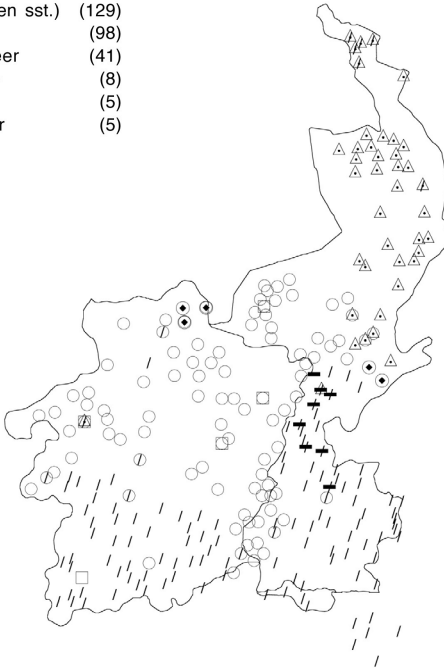
- / zwarte beren (35)
- (zwarte) miemereren (18)
- (zwarte) wiemereren (18)
- ◒ (zwarte) wiemelen (17)
- △ (zwarte) sint-jansberen (16)
- (zwarte) miemerten (14)
- ☆ moerberen (14)
- ◆ zwarte kroezelen (12)
- (zwarte) wiemer (9)
- ◐ (zwarte) miemelen (9)
- ★ hinnenberen (8)
- ◑ (zwarte) wiemerten (7)
- ✚ paardsberen (6)

Kruisbes

Kaart 82

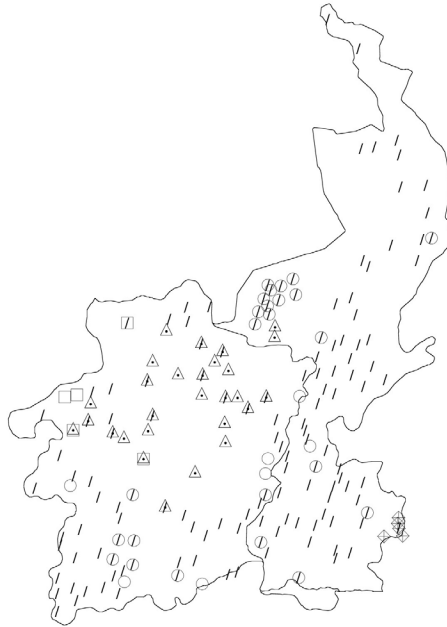
- / kroezel (en sst.) (129)
- kroenzel (98)
- △ stek(s)beer (41)
- ▬ kroezelte (8)
- knoersel (5)
- kroesbeer (5)

Framboos

Kaart 83

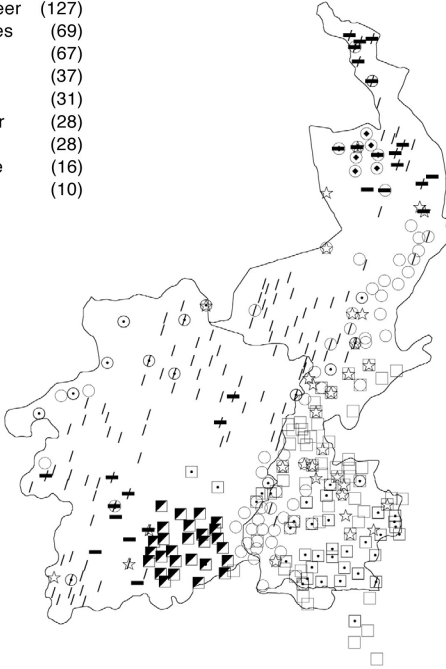
- / framboos (143)
- framboos (32)
- △ hennenbeer (28)
- ◆ brochmiemel (6)
- + hiembeer (6)
- hennenbes (5)

Aardbei, vrucht

Kaart 84

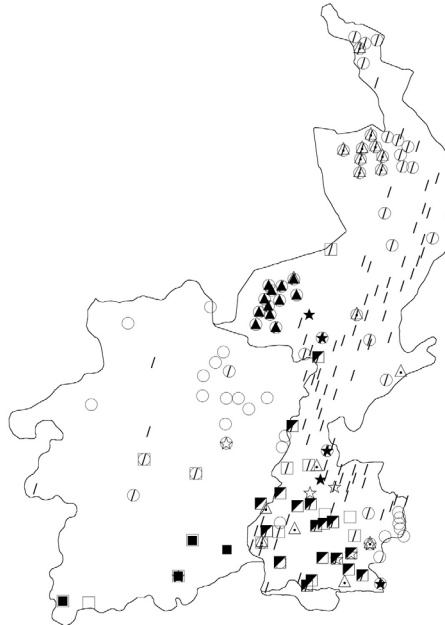
/	aard(e)beer	(127)
○	aard(e)bes	(69)
□	erbel	(67)
▣	elber	(37)
☆	aardbei	(31)
—	aardsbeer	(28)
▣	ebber	(28)
○	aardbezie	(16)
●	aardsbes	(10)

Wingerd, wijnstok

Kaart 85

/	(druiven)wingerd	(125)
○	druif	(74)
△	druivenstruik	(18)
▣	wijndruivenstruik	(18)
□	wijndruif	(16)
▲	druivenhengel	(13)
☆	wijnstok	(8)
★	wijnrank	(5)
■	wijndruivenboom	(4)

Druiventros

Kaart 86

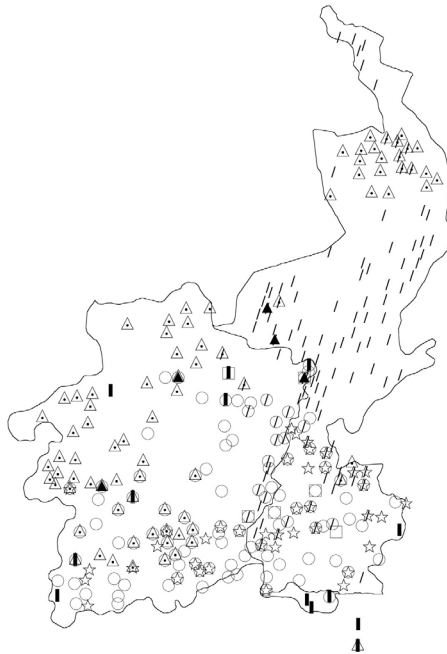
- / (wijn)druiventros (144)
- tros (wijn)druiven (24)
- △ troemel (en sst.) (9)
- ★ tros (5)
- ▲ troek (en sst.) (4)

Boomgaard

Kaart 87

- / bongerd (119)
- fruitwei (106)
- △ bogaard (82)
- ☆ wei (40)
- boomgaard (13)
- gaard (6)
- ▲ (fruit)bogaard (5)

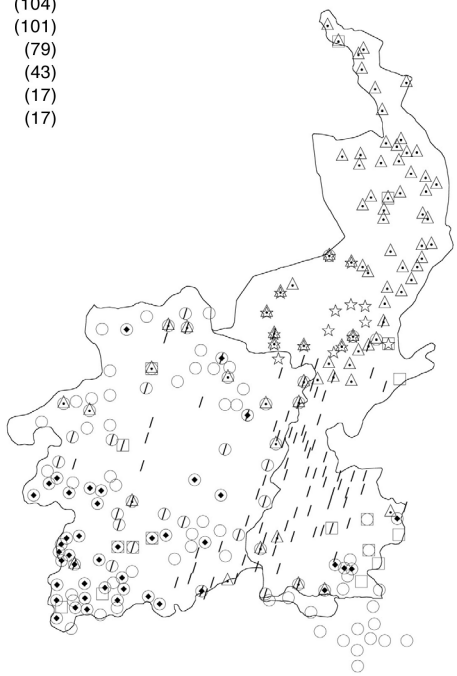

Enten

Kaart 88

- / gruffelen (104)
- griffelen (101)
- △ enten (79)
- greffelen (43)
- ☆ loten (17)
- oculeren (17)

Plukken, van fruit

Kaart 89

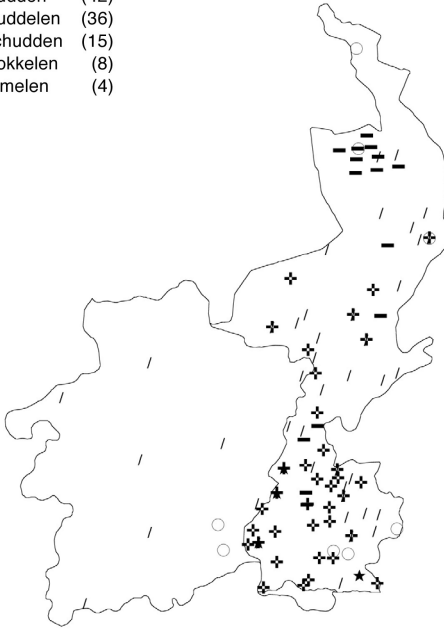
- / plukken (99)
- afdoen (12)
- ▮ afplukken (12)
- ★ zomeren (3)

Schudden van vruchten

Kaart 90

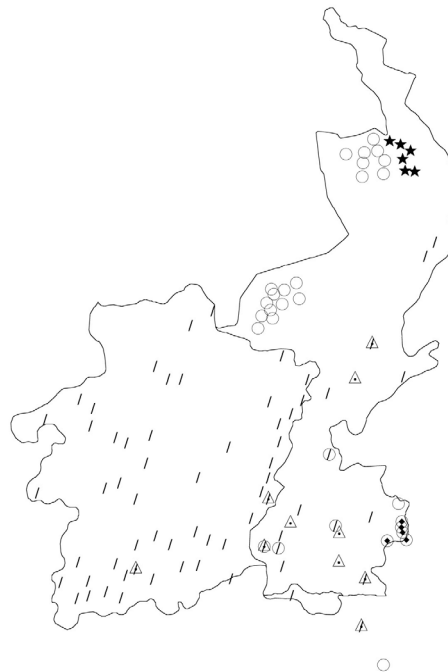
- / schudden (42)
- + schuddelen (36)
- afschudden (15)
- schokkelen (8)
- ★ rammelen (4)

Fruit, ooft, vruchten

Kaart 91

- / fruit (67)
- ooft (26)
- △ vruchten (10)
- ★ groenigheid (6)
- ◉ obst (du.) (6)

Dauw op vruchten

Kaart 92

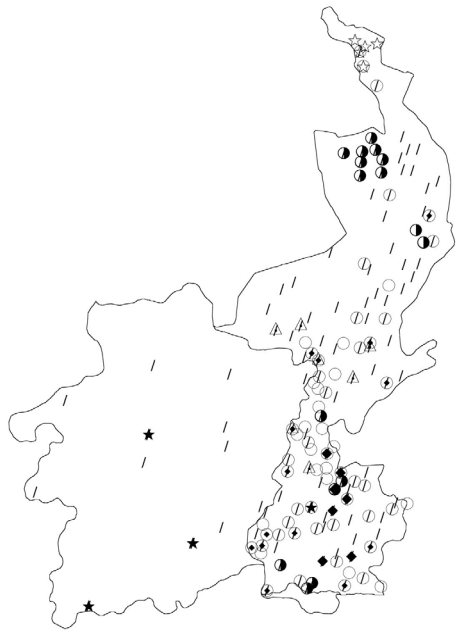
- / dauw (48)
- waas (19)
- △ dons (5)

Onrijp, onvolgroeid

Kaart 93

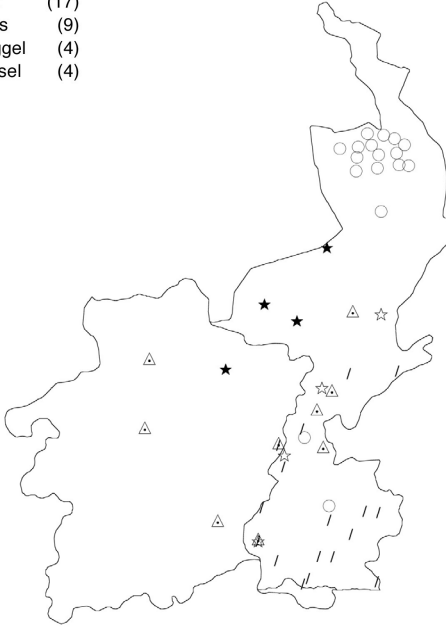
- / groen (126)
- onrijp (60)
- noodrijp (16)
- ⊙ niet rijp (14)
- △ vergaarijp(t) (7)
- ◆ verkruppeld (7)
- ☆ kreuzel (5)
- ★ vernepen (4)

Onvolgroeide vrucht

Kaart 94

- / krauwel (17)
- krot (17)
- △ kruts (9)
- ☆ kraggel (4)
- ★ kratsetl (4)

Blutsen, van een appel

Kaart 95

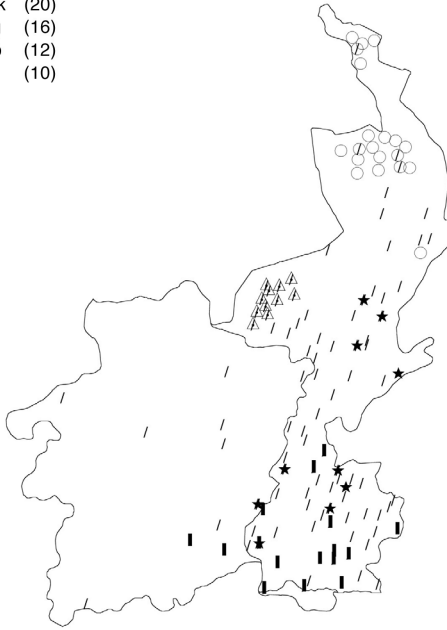
- / blutsen, bluts, enz. (89)
- butsen, gebutst (6)
- △ bletsen (4)
- kneuzen, gekneusd (4)
- ☆ kwetsen (4)

Overrijp, beurs Kaart 96

- / melig (93)
- buikziek (20)
- ▬ meletig (16)
- △ gaarrijp (12)
- ★ murg (10)

Rot, van fruit Kaart 97

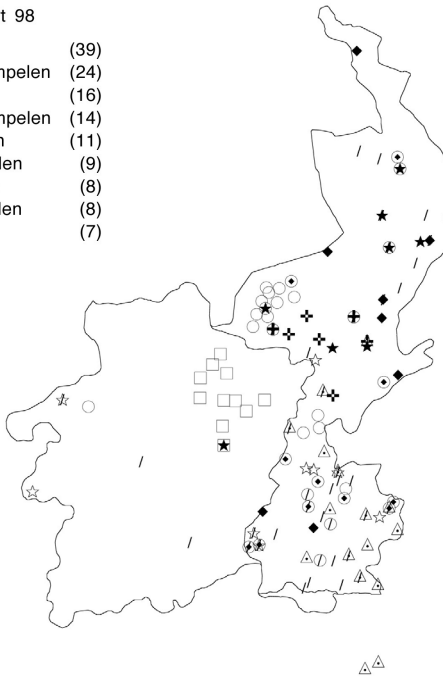
- / rot (91)
- vuil (25)
- △ gemaaiesteekt (11)
- ▬ kaafrot (8)
- ★ verschroepeld (7)
- verrot (4)

Rotten, van fruit

Kaart 98

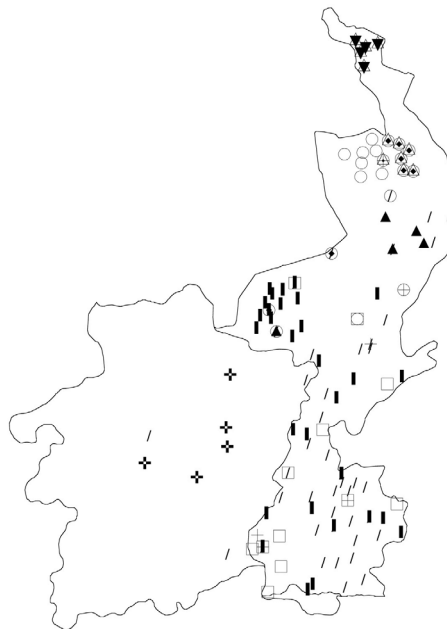
/	rotten	(39)
○	verschrumpelen	(24)
△	vuilen	(16)
⊙	verschrumpelen	(14)
□	schrimpen	(11)
☆	verrumpelen	(9)
◆	uitdrogen	(8)
★	verfrunselen	(8)
✦	frunselen	(7)

Wormstekig fruit

Kaart 99

/	wormstekig	(42)
▬	wormsteek	(31)
○	gewormd	(13)
△	verpierd	(12)
□	ww. uitdrukkingen met worm	(12)
⊙	verwormd	(8)
+	aan-, ingestoken	(6)
✦	gemaai(e)steekt	(5)
▲	gepeerd	(5)
▼	pierig	(5)

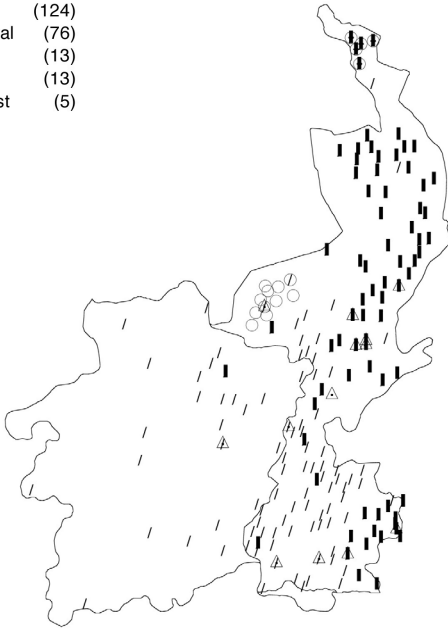

Schil van een vrucht

Kaart 100

- / schil (124)
- ▬ schaal (76)
- bast (13)
- △ vel (13)
- boest (5)

Klokhuis

Kaart 101

- / keets (48)
- kroos (15)

Vlies in een vrucht

Kaart 102

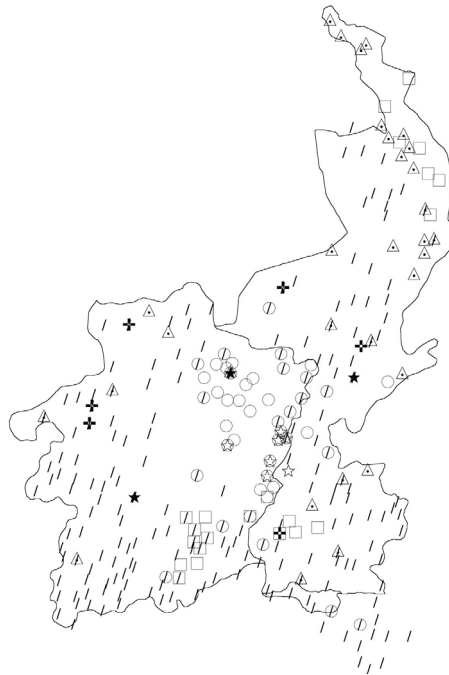
/ vlim	(26)
○ keets	(14)
△ vlies(je)	(10)
◆ vel(letje)	(6)
★ klok(ken)huis	(4)

Pit, kern (van fruit)

Kaart 103

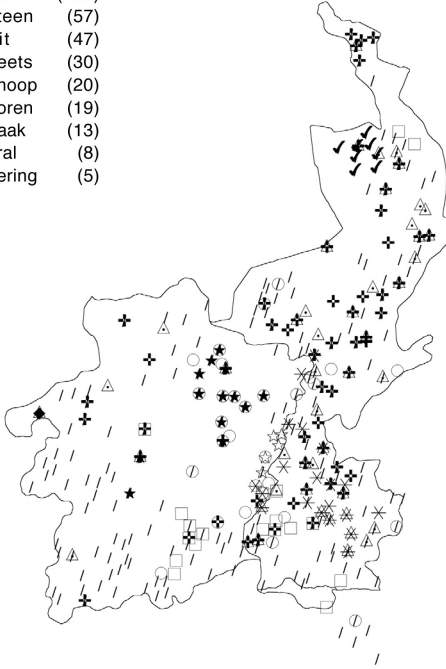
/ kern(tje)	(201)
○ keets	(45)
△ pit	(31)
□ koren	(22)
☆ kering	(7)
+ steen	(6)
★ baak	(3)

Pit van een steenvrucht

Kaart 104

- / kern (205)
- + steen (57)
- △ pit (47)
- keets (30)
- × knoop (20)
- koren (19)
- ★ baak (13)
- ✓ kral (8)
- ☆ kering (5)

Kern van een pit

Kaart 105

- / kern (73)
- △ pit (8)
- keets (5)

Sap van een vrucht

Kaart 106

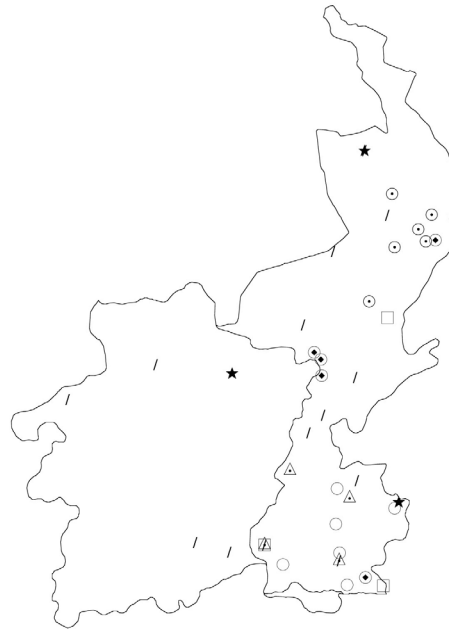
- / sap (101)
- nat (6)
- △ broei (4)
- saft (3)

Dik sap van steenvruchten

Kaart 107

- / gom (14)
- koekoeksstront (6)
- ⊙ koekoekszeiver (6)
- ⊙ koekoeksspij (5)
- △ snot (4)
- slijm (3)
- ★ spek (3)

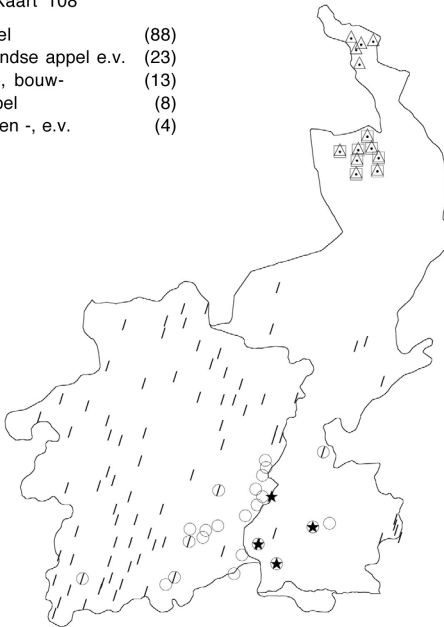

Oogstappel

Kaart 108

- / oogstappel (88)
- oogstmaandse appel e.v. (23)
- △ boutappel, bouw- (13)
- kermisappel (8)
- ★ vaanse, een -, e.v. (4)

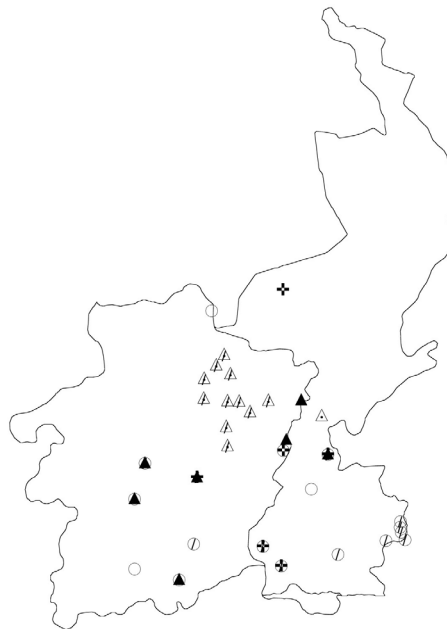

/

Bellefleur

Kaart 109

- / keulemannetje (25)
- bellefleur (18)
- △ schaapkopje (12)
- ⊕ ossenkop (7)
- ▲ schaapsmultje (7)

Goudrenet

Kaart 110

- / goudrenet (17)
- renet (12)
- △ bellenbos (8)
- graafschaal (6)
- rode renet (2)

Grauwe renet

Kaart 111

- / rabauw (34)
- rabauwappel (9)
- rauwschaal (6)
- △ grijsje (5)

Rode renet, sterappel Kaart 112

- / binnenrode, -roodje (41)
- ☆ sterappel(tje) (16)
- wijnapfel (15)
- buitenrode (6)

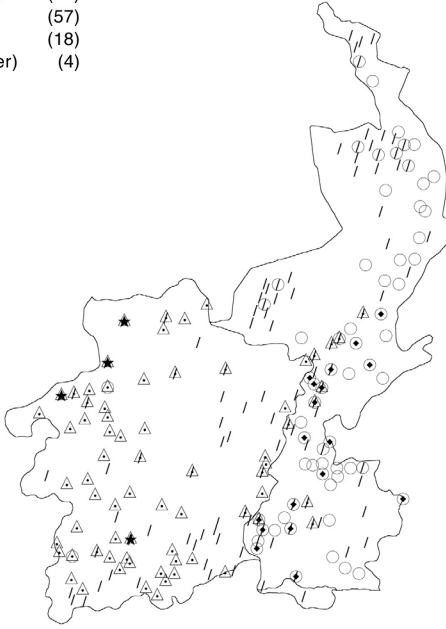
Perenboom Kaart 113

- / perenboom (33)
- perel (2)

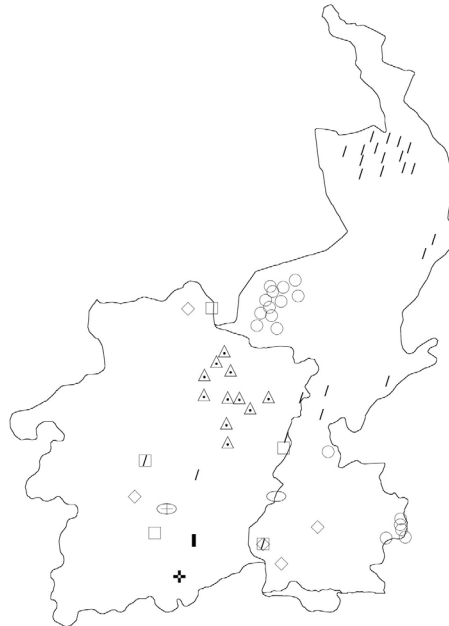
Kweeper
Kaart 114

- / kweeper (109)
- △ kweekpeer (71)
- kwee (57)
- ◉ kweetje (18)
- ★ vring(peer) (4)

Pruim, soorten
Kaart 115

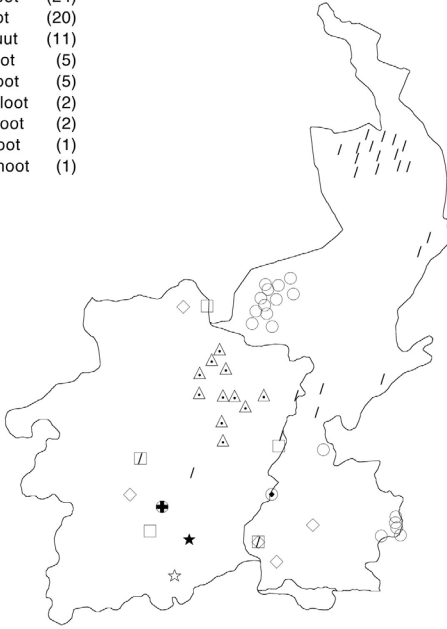
- / pruim (24)
- reine claudie (fr.) (20)
- △ bakpruim (11)
- priester(pruim) (5)
- ◇ oogstpruim (5)
- ⊖ eierpruim (2)
- + quetsche (2)
- ✚ chick (1)
- ┃ kriek (1)
- kierk (0)

Reine claude lex.var.
Kaart 116

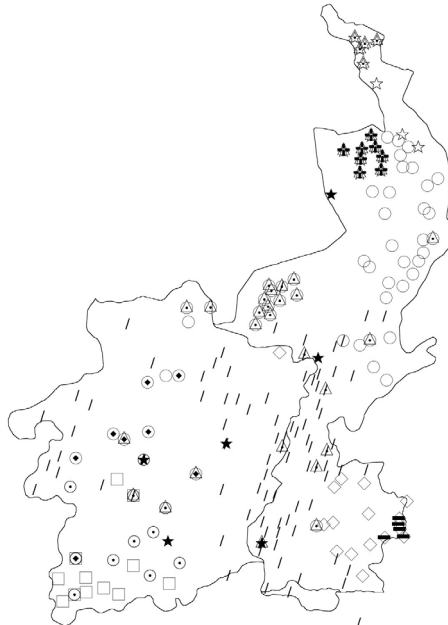
- / ringeloot (24)
- ringelot (20)
- △ ringeloot (11)
- regeloot (5)
- ◇ riggeloot (5)
- ⊙ gringeloot (2)
- ✚ rengeloot (2)
- ☆ regenoot (1)
- ★ rengenoot (1)

+

Perzik
Kaart 117

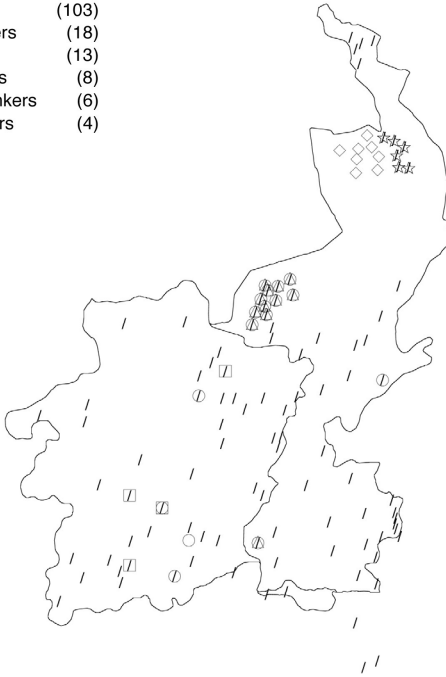
- / pêche (88)
- peers (48)
- △ merketon (40)
- ◇ peets (18)
- ☆ pierk (16)
- peetsel (12)
- ⊙ pjersel (11)
- ⊙ peersel (8)
- ✚ spiers (8)
- ★ perzik (6)
- ▬ pluche-pruim (6)

Kers, zoete soorten

Kaart 118

/ kers	(103)
○ vleeskers	(18)
△ waal	(13)
◇ wijnkers	(8)
☆ mussenkers	(6)
□ beekkers	(4)

Morel, zure kers

Kaart 119

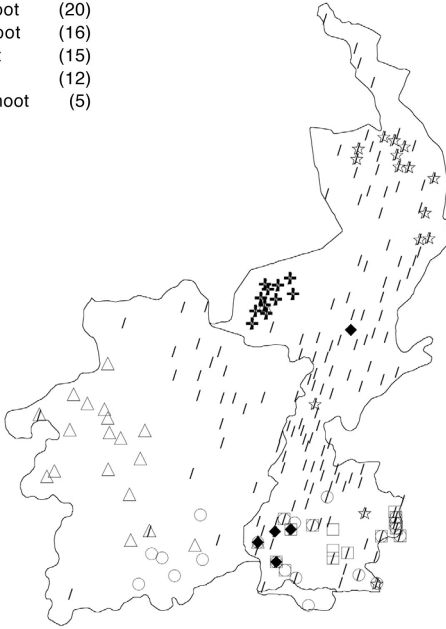
/ morel	(19)
○ kriek	(12)
△ meikers	(8)
☆ duivelskers, duivelskral	(4)
◆ noordkers, noordkriek	(4)
★ varkenskers	(4)

Okkernoot

Kaart 120

- / noot (171)
- dikke noot (23)
- △ okkernoot (20)
- boomnoot (16)
- ☆ walnoot (15)
- ✦ baak (12)
- ◆ paardsnoot (5)

Afslaan, van noten

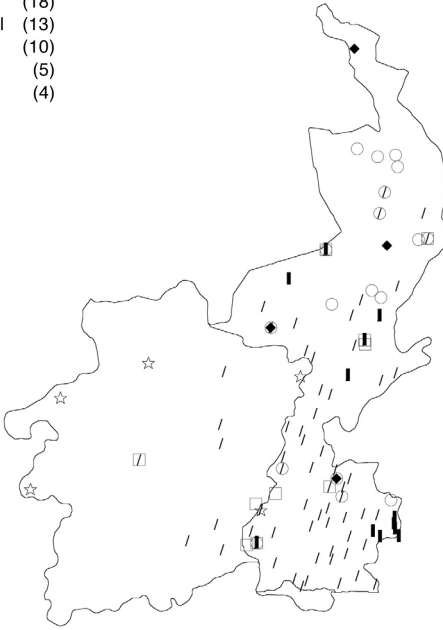
Kaart 121

- / slaan (50)
- houwen (21)
- ▬ afslaan (11)
- △ rammelen (10)
- ⊙ afhouwen (6)
- ☆ beuken (6)
- ★ afgooien (4)

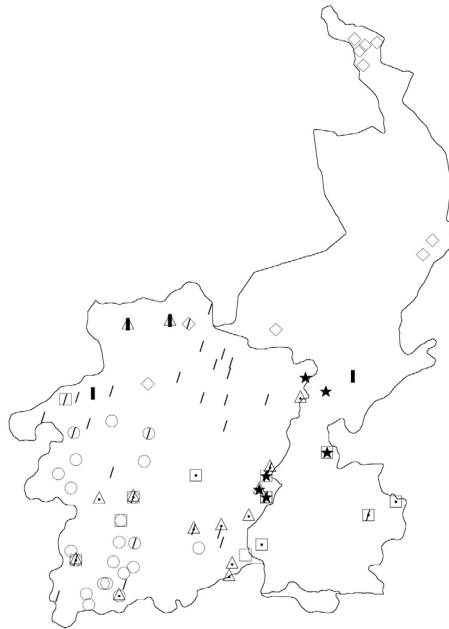
Notendop
Kaart 122

- / schaal (67)
- bast (18)
- ▬ nootschaal (13)
- bolster (10)
- ☆ schulp (5)
- ◆ boest (4)

Bolster van de okkernoot
Kaart 123

- / bolster (32)
- sloester (22)
- △ schil (14)
- ◇ boest (10)
- schaal (7)
- ★ leut (6)
- ▣ notenschaal en andere sst met schaal (6)
- ▬ pel (4)

Leeg, gezegd van een noot

Kaart 124

- / doof (70)
- leeg (30)
- △ loos (6)
- ☆ voos (4)
- hol (3)

WLD I, 7

Alfabetisch register

van trefwoorden, lexicale varianten (cursief) en lemmatitels (kleine hoofdletters)

A

- aaberen* 101
aadbeer 108
aadbees 108
aadbei 108
aadbes 108
aadbezie 108
aadsbeer 108
aadsbees 108
 aal 101
aalbeer 107
aalbeer, rooj ~ 101
aalbeer, witte ~ 102
aalbeer, zwarte ~ 103
 aalber 101
 aalber 97, 101
 aalberen 101
 aalberen, rode ~ 101
aalberen, rooj ~ 101
 aalberen, witte ~ 102
 aalberen, zwarte ~ 103
aalbes 101
 AALBES, RODE ~ 99
aalbes, rooj ~ 101
 AALBES, STRUIK 99
 AALBES, WITTE ~ 102
aalbes, zwatte ~ 103
 aalbessen 101
 aalbessen, rode ~ 101
 aalbessen, zwarte ~ 103
 aalpoel 9
 aane, bonen ~ staken 64
 aangeleg 2
 aangestoken 121, 124
 aangevreten door worm 124
 aanslag 119
aapoel 9
aarbeer 101, 108
aarbees 108
aarbei 108
aarbeis 108
aarbes 108
aarbezie 108
 aard, konrabel onger de ~ 83
 aardbeer 107, 108
aardbees 108
 AARDBEI 107
 aardbei 108
aardbeis 108
 aardberen 101
 aardberen, witte ~ 102
aardberzie 108
 aardbes 108
 aardbezie 108
 aardbezing 108
 aardbonen 63
 aarde, kolderaap boven de ~ 83
 aarde, konrabel boven de ~ 83
 aarde, koolraap boven ~ 83
 aarde, koolraap boven de ~ 83
 aarde, koolraap boven het ~ 83
 aarde, koolraapie boven gen
 ~ 83
 aardebber 108
 aardebeer 108
 aardebes 97, 108
 aardgallen 38
 aardmiemert 108
 aardsbeer 108
aardsbees 108
 aardsbes 108
 aardsbezie 108
aarebeer 108
aarebees 108
aarsbeer 108
aarsbees 108
 ABRIKOOS 143
 abrikoos 107, 143
 ader 4
 af, stro om ~ te dekken 59
 afdekstro 59
 afdoen 58, 117
 afdoen, de reven ~ 58
 afdoen, de ringen/randen ~ 58
 afdoen, de ringen/randen er ~ 58
 afdoen, draden ~ 58
 afdoen, er ~ 58
 afdoen, liezen ~ 58
 afdoen, raven ~ 58
 afdoen, reven ~ 58
 afdoen, ringen/randen ~ 58
 afdoen, vamen ~ 58
afdoen, veem ~ 58
afdoen, veum ~ 58
 afdoen, vliezen ~ 58
 afdraaien 58
 afenten 115
 AFGEVALLEN, FRUIT, ~ 117
 afgooien 148
 afgreffelen 115
 afgreffelingen 115
 afgreffingen 115
 afgriffelen 115
 afgruffelen 115
 afhalen 58
 afhouden 148
 afkleppelen 148
 aflietzen 58
 afpeulen 58
 afplukken 117
 afranden 58
 afrapen 58
 afringen 58
 afschokkelen 117
 afschuddelen 117
 afschudden 117
 afslaan 148
 AFSLAAN, VAN NOTEN 148
 afslagen 148
 afsnijden, scheuten ~ 116
 afstropen 58
 aftrekken 58
 aftrekken, de reven ~ 58
 aftrekken, de ringen/randens van
 ~ 58
 aftrekken, draden ~ 58
 aftrekken, reven ~ 58
 aftrekken, ringen ~ 58
 aftrekken, vamen ~ 58
 ajuin 70
 aker 7
 akkerviooltje 19
aksbeer 101

andief 36
andijve 36
andijvel 36
andijver 36
andijvert 36
andijvet 36
 ANDIJVIE 35
andijvie 36, 46
andijviesalade 36
andijviesla 36
andijvieslaai 36
anduiwel 36
anelier 17
angelier 17
angsbartelen 104
angsbeer 101
angsberen 101, 104
angsberten 104
angsbostelen 104
anijvie 36
anjel 17
anjeleit 17
 ANJELIER 17
anjelier 17
anjer 17
ansbartel 104
antwerps kruid 95
api, pomme d'~ (fr.) 135
appel schuddelen 117
appel 134
appel, graaf van de ~ 127
appel, oogstmaandse ~ 130
appel, oomondse ~ 130
appel, oosmaandse ~ 130
appel, oosmondse ~ 130
appel, oostmaandse ~ 130
 APPEL, OVERIGE SOORTEN 134
appel, vaansen ~ 131
appel, zure ~ 135
appelbloei 116
appelen schuddelen 117
appelen van de boom
   schuddelen 117
appelenbleui 116
appelenbloei 116
appelenkeets 125
appelenkits 125
appelenkoos 143
appelenkouw 143
appelenkroos 125, 126
appelschil 124
appelenwei 114
appelhuis 126
appelkeer 126
appelkeets 125
appelkern 126
appelkits 125
appelkoos 143
appelkouw 143
appelkruimke 125
appelkruimpje 125

appelpeer 138
appels schudden 117
appeltje 134
appeltjes, kwade ~ 135
appelwei 114
arenkroezel 106
arm 5
arm schaaap 120
arm wicht 120
 ASPERGE 84
asperge 85
aspergebonen 62
aspergel 85
asperre 85
audijvie 36
 AUGURK 86
augurk 86
augurkje 86
augurkske 86
augustappel 130
auwdissel 23
averone 93
azebeer 108

B

baak 126, 127, 148
backen-ooft 118
bag 122
bagache 84
bak 11
bakkemuis 137
bakpeer 137
bakpruim 141
balk 4, 5
balroos 16
balsamine 26
balsemladeren 21
bamd 13
bamd, beemd 114
bas 120
bas 149
bast 56, 125, 149
bastaard 50
bastenaai 81
bastenaken 80
bastenakenpoten 80
bastenakes 80
bastenei 81
bastinaken 81
bed 15
beddeke 15
beddekes maken 30
bederven 123
bedje 15
bedjes maken 30
bedorven 122
beekkers 145
beemd, bamd, ~ 114
beer 101
beer 97, 106, 107, 108

beer, rooj ~ 101
beer, rooje ~ 101
beer, witte ~ 102
beer, zwarte ~ 103
beer, zwatte ~ 103
beerke 101
beerkes, rooj ~ 101
beerkes, zwarte ~ 103
beert, rode ~ 101
beertjes 101
beertjes, rode ~ 101
beertjes, witte ~ 102
beertjes, zwarte ~ 103
bees 97, 99, 109
befrunseld 122
befrunselen 123
bel 98, 99
beldeloevee 141
belfleer 131
belge-mine 26
belle de boskoop 132
belle de louvain 141
 BELLEFLEUR 131
bellefleer 131
bellefleuring 131
bellefleurke 131
bellefleurtje 131
bellenbos 132
beren 101, 103
beren, rode ~ 101
beren, roe ~ 101
beren, rooj ~ 101
beren, witte ~ 102
beren, zwarte ~ 103
beren, zwatte ~ 103
bergamot 138
bergamotpeer 138
bergsuikerij 42
berholtjes 11
berhout 11
bermhout 10
berumpeld 122
berumpelen 123
berumpseld 122
berumseld 122
berunselen 123
bes 97, 99, 109
bes 101
BES, ZWARTE ~ 103
beschuitenbloem 26
besje 97
besnaken 81
besnakenpoten 81
bessen 101
bessen, rode ~ 101
bessen, rooj ~ 101
bessen, rooje ~ 101
bessen, witte ~ 103
bessen, zwarte ~ 103
BESVRUCHT, ALGEMEEN 97
bet, erwten ~ de schaal 68

bet, erwten ~ de schulp 68
 bet, erwten ~ dolzen 68
 bet, erwten schalen 68
 bet, erwten voor ~ de schaal te eten 68
betterwottels 81
 beugelen 148
 beuken 148
beurhardi 138
 beurré hardy (fr.) 138
 BEURS, OVERRIJP, ~ 121
 beurze plekken 121
bezen, witte ~ 103
bezen, zwarte ~ 103
bezen, zwatte ~ 103
 bezie 97
 beziën 101
 beziën, rode ~ 101
beziën, rooj ~ 101
 beziën, zwarte ~ 103
beziën, zwatte ~ 103
bezie, rooj ~ 101
bezigen 101
 bezing 97
biemel 101
 biemelen 101
 biemelen, rode ~ 101
biemelen, roe ~ 101
bierkes, rooj ~ 101
bierkes, witte ~ 102
 biesloof 73
 BIESLOOK 73
 bieslook 72, 73
 biespeer 137
 biessemlook 73
 biessems 73
 biessen 73
 bijtkool 84
 binnenhof 2
 binnenkoer 2
 binnenplaats 2
 binnenrode 133
binnenroeje 133
binnenroje 133
 binnenroodje 133
binnenruij 133
 bitter wortelen 81
 bittere, de - 82
bitterpeeël 81
 bitterpeeën 81
 bitterpoten 81
 bitterwortel 82
bitterwottel 82
bjanhout 11
blaar van persbloem 38
 blad 38
 bladeren van de paardenbloem 38
 bladeren 38
 bladerkool 50
 bladkool 50

BLADKOOL, SNIJKOOL 49
 bladmoes 50
 bladselderie 92
 blanke miemeren 102
 blanket 145
 blauwe pruim 141
 blauwmei 25
 blazers 65
 bleek 13
 bleekdries 13
 bleekje 13
 bleekplaats 13
 bleekplak 13
 bleekplei 13
 bleekselderie 92
 bleekwei 13
 bleekweitje 13
 blees 125
 bletsen 120
bleui 116
 blezen 57
 bloei 116
 bloeien (mv.) 116
 bloeiend hout 20
 bloeiers 61
 bloem 116
bloememkulefke 15
 bloemenbed 15
 bloemengarde 15
bloemengade 15
 bloemenhof 15
 bloemenhofje 15
bloemenhofke 15
 bloemenkool 53
 bloemenkoolhofje 15
 bloemenmoossem 15
bloemenof 15
 bloemenperk 15
 BLOEMENTUIN 15
 bloementuin 15
 bloemenwarmoes 15
bloemerhof 15
 bloemhof 15
bloemke — 21
 BLOEMKOOL 52
 bloemkool 53
 BLOEMPERK 15
 bloemperk 15
 bloempje van egypte 21
 bloemtuint 15
 BLOESEM 116
 bloesem 116
 bloesems (mv.) 116
 blook 13
blus 121
 bluts 121
 blutsen 120
 BLUTSEN, VAN EEN APPEL OF PEER 120
boed 11
 boerenerf 2

boerengeleg 2
 boerengoed 2
 boerenhof 2
 BOERENKOOL 53
 boerenkool 54
 boerenmoes 54
 boerenroos 17
 boerentenen 65
 boermesten 2
boes 149
 boest 125, 149
 boester 149
 bogaard 114
 bogaardje 114
boged 114
bogerke 114
 bok 99
 bokel 149
 boken 117
 boksbonen 65
 boksenspolver 65
 boksoor 141
 bol 43
 bol hoflook 72
 bol hoofd 50
 bol knoplook 72
 bol loof 72
 bol look 72
 bol, dikke ~ 43
 bol, goeie ~ 43
 bolkool 43
 bolle kool 50
 bolle, een - 50
 bolletje 98
 bolmoes 50
 BOLSTER VAN DE OKKERNOOT 149
 bolster 56, 149
 bolsteren 57
 bom 86
 bom, witte ~ 135
 bom, zure ~ 86
 bomerd 31
 bommelpeer 137
 bommelroos 17
bommerd 114
 bonen aane staken 64
 bonen halen 58
 BONEN- OF ERWTENSTRO 59
 bonen pijzen 58
 bonen ringen 58
 bonen van geneugte 65
 bonen 63, 65
 bonen, bonte ~ 61
 bonen, bruine ~ 60
 bonen, de ringen/randen van de ~ doen 58
 bonen, de vamen vanne ~ trekken 58
 bonen, dikke ~ 65
 bonen, gekke ~ 64
 bonen, gespikkelde ~ 61

bonen, grote ~ 65
 bonen, hele ~ 65
 BONEN, OVERIGE ERWTEN EN ~ 68
 bonen, vamen van de ~ doen 58
 bonen, witte ~ 65
 bonenbast 56
 bonengard 32
bonengeed 32
bonengeerd 32
 BONENKRUID 89
 bonenkruid 90
 bonenkruidje 81, 90
 bonenpoter 59
 bonenranden 90
 bonenranken 59
 BONENRANKEN, ERWTENRANKEN
 OF ~ 59
bonenreng 59
 bonenschaal 56
 bonenstaak 31
 BONENSTAAK, RIJSHOUT, ~ 31
 bonenstek 31
 bonenstok 32
 bonestro 59
 bonenwinden 59
bong 114
 bongerd 114
bonlowies 138
 bonne louise (fr.) 138
bonnerd 114
 bonte bonen 61
bood 114
 boom 4, 5
 boom, appelen van de ~
 schuddelen 117
 BOOMGAARD 113
 boomgaard 114
 boom-gärtner 29
 boomgriffelaar 29
boomjaad 114
boomkesweker 29
 boomkweker 29
 BOOMKWEKER, TUINMAN, ~ 29
boomnoos 148
 boomnoot 148
 boompjesweker 29
 boomslinder 29
 boomsnijer 29
 boomsnoeier 29
 boomvlees 138
 boomzetter 29
 boom-züchter 29
 boomzwik 4
boongaad 32
 boongard 32
boongeed 32
boongeer 32
boongeerd 32
 boonkruid 90
 boonroede 32
 boonspier 32

boonstaak 5, 31
 boonstek 31
 boonstok 32
 boontjes 61, 63
 boontjesthee 65
 boorder 50
 boorput 3
 boos 150
boos 149
 bord 10, 11
 borrens 11
 borrenshoop 10
 bos 10, 35
 BOS GROENTE 35
 bos hout 10
 bosje 98
boske 98
 boskoop 132
 boskoop, belle de ~ 132
 bosviooltje 19
 bot 35
 boterblader 54
 boterbonen 61, 63
 boterboontjes 61, 63
 boterkool 46, 47
boterkoolke 46
 boterkooltje 46
 boterpeer 137
 botje 35
bouster 149
 boutappel 131
 bouwappel 131
 bouwerd 114
 boven knolletje ~ de grond 83
 boven, kolderaap ~ de aarde 83
 boven, kolenraap ~ de grond 83
 boven, konrabel ~ de aarde 83
 boven, koolraap ~ aarde 83
 boven, koolraap ~ de aarde 83
 boven, koolraap ~ de grond 83
 boven, koolraap ~ het aarde 83
 boven, koolraapje ~ de grond 83
 boven, koolraapje ~ gen aarde
 83
 boven, raapkooltjes ~ de grond
 84
 boverd 114
 boverdje 114
boverke 114
braambeer, rooj ~ 101
braambeer, witte ~ 102
 braambere, rode ~ 101
 braambere, witte ~ 102
 brabantse spruiten 52
 brakkenie 84
 bramboos 107
 bramel 98, 109
 bramenstruik 99
 brand 11
brandhaalt 11
brandholt 11

BRANDHOUT 11
 brandhout 11
 brandhoutjes 11
 breedloof 74
 breedlook 74
 breekbonen 61, 63
 breekboontjes 63
 breekerwt 67
 brekers 63, 67
brenhoots 11
brinjol 143
briool 143
 brochmiemel 107
 broedroos 17
 broei 128
 BROEIBAK 30
 broeibak 31
 broeikas 31
 broeikast 31
brombeer 104
 bromberen 104
brommese sproeten 52
 bron 3
brankappel 88
 bronput 3
 bronsbeer 106, 107
 brugnon (fr.) 143
 bruidsroos 17
 bruine bonen 60
 brussels lof 42
 brussels witlof 42
 brusselse spruiten 52
 brusselse suikerij 42
 buikziek 121
 buisman 82
 buitenrode 133
 buitenste, het - 56
bulke 98
bungelke 137
bungelkespeer 137
 bungeltje 137
 bungeltje, rood ~ 137
 bungeltjespeer 137
bungerke, roo ~ 137
 bussel 10, 35, 98
 bussel hout 10
 bussel wissen 10
 BUSSEL, TAKKENBOS, ~ HOUT 10
busselke 10, 35, 98
 busseltje 10, 35, 98
 butsen 120
butteroeje 133

C

calebas (fr.) 138
 calebas de la reine (fr.) 138
 campagneroos 17
 caroussel 8
 charlamowski 135
 chick 141

chicoreistruik 23
 chinees klokje 20
 chou-fleur (fr.) 53
 chou-pain (fr.) 44, 46, 49
 chou-pain kabots 49
 chris-oogje 20
 christendagje 18
christendieske 18
 CICHOREI 81
 cichorei 82
 cichoreisalade 82
 citerne (fr.) 4
 citroen 93
 citroenappel 135
 citroenkruid 93
 citroenkruidje 93
 CITROENMELISSE 93
 citroenmelisse 93
 citroenplant 93
 clapps 138
 claude, reine ~ (fr.) 141
 comtesse (fr.) 138
 conférence (fr.) 138
 consumptiewortelen 77
 cornelisbloem 16
 cornelisroos 16
 cornichon (fr.) 86, 87
 court-pendu (fr.) 135
 court-pendu-tje 135
 cox 135
 cresson (fr.) 95
 cressonnet (fr.) 95

D

da zit de worm in 124
 da zit ene worm in 124
 da zitten wormen inne 124
daamdissel 23
 daamdistel 23
daandissel 23
dauf 118
 dauw 118
 DAUW OP VRUCHTEN 118
 dauwaanslag 119
dauwdissel 23
 dauwdistel 23
 dauwedistel 23
 de worm hebben 124
 de worm in hebben 124
 de worm zit derin 124
 de wormen zitten derin 124
 dekken, stro om af te ~ 59
 den 5
 dendron, rode ~ 24
 der zit de worm in 124
 der zitten wormen inne 124
 derin, de worm zit ~ 124
 derin, de wormen zitten ~ 124
 descartre, reinette ~ (fr.) 132

deskaar, renet ~ 132
 dijvel 36
 dijvelsalade 36
 dijvelsalade 36
 DIK SAP VAN STEENVRUCHTEN 128
 dikke bol 43
 dikke bonen 65
 dikke kool 43
 dikke koolraap 83
 dikke kroezel 106
dikke kroezelen 106
 dikke moes 43
dikke noos 148
 dikke noot 148
 dikke notenboom 148
 DILLE 93
 dille 94
dissel 22, 23
 disselboom 5
 distel 22, 23
distelboom 5
 distelkop 22
 djaan 70
 djaanlook 72
 djirn 70
djoonkroezels 106
 djuin 70
 dobbel genoffel 18
dobbel gernoffel 18
 dobbele flet 17
doedistel 23
 doemelte 107
 doen, de ringen/randen van de
   bonen ~ 58
 doen, uit de leut ~ 57
 doen, vamen van de bonen ~ 58
 dols 56, 149
 dolsen, erwten zonder ~ 67
 dolserwten 67
 dolster 56, 149
 dolzen, erwten bet ~ 68
 donderkruid 17
 dons 119
 doodskop 20
 doof 120, 121, 150
 doof hoofd 50
 doof hoofdje 50
doofdissel 23
 doofdistel 22, 23
 door, aangevreten ~ worm 124
 doornenmutsaard 10
 doornenschans 10
 doornkroezel 106
 doorschieter 50
 doos 56, 150
 dop 56, 149, 150
 DOP, PEUL, ~ 55
 DOPERWTEN 65
 doperwten 66
 doperwtjes 66
dopetse 66

dopje 56
döpke 56
 doppen 56
 DOPPEN, PEULEN, ~ (werkwoord)
   56
döpper 66
 doppers 66
döppers 66
 doppertjes 66
dosser 56
 dostel 149
 doulence (fr.) 141
douster 149
dovedissel 23
 dovedistel 23
 doynné (fr.) 138
 draad 13, 33, 57, 59
 draadjes 57
 draaiput 3
 draden 33, 57, 59
 draden afdoen 58
 draden aftrekken 58
 DRADEN OF RANDEN VAN
   PEULVRUCHTEN 57
 draden trekken 58
 DRAGON 94
 dragon 94
 dragonder 94
dree koebel 98
dreu 57
dreud 57
dreuj 57
dreur 57
 drie koppel 98
 drie tros 98
 drieklets 98
 driekleur 19
 driekleurig viooltje 19
 driekobbel 145
 drieling 98
 dries 13
 driesje 13
 drinkput 3
 droge erwt 56
 droog 121
 drotschel (du.) 106
 druif 109
 druifje 110
druigentros 110
 druivelaar 110
 druiven 111
 druiven, knaas ~ 111
 druiven, troek ~ 110
 druiven, troemel ~ 110
 druiven, tros ~ 110
 druiven, trosje ~ 110
 druiven, trossel ~ 110
 druivenblad 111
 druivenboom 110
 druivenhengel 110
 druivenhuigel 110

druivenkraal 111
 druivenstok 110
 druivenstruik 110
 druiventak 111
 druiventroek 110
 druiventroemel 110
 DRUIVENTROS 110
 druiventros 110
 druiventrossel 110
druivenwieger 109
druivenwiegerd 109
druivenwier 109
druivenwierd 109
druivenwinged 109
druivenwinger 109
druivenwingerd 109
druivenwinger 109
druivieger 109
 dubbele philippe 138
dubbelftup 138
 dubbelhartige kool 50
 duifjesbeer 107
 duimkroezel 23
 duimkroezel 105
duimkroezelen 105
duinkroezel 105
duinkroezelen 105
 duivelsdrek 128
 duivelskers 98, 146
 duivelskraal 146
 duivelsalade 36
 duivenbonen 60, 65
duivendissel 23
 duivendistel 23
 duivenranken 111
duivenreng 111
 duivensittel 23
 dunhout 12
 dunne wilde kers 145
 durchgänger (du.) 50
durodoe 138
 durondeau (fr.) 138
duvelskees 98
 dwarshout 4
dzjoonkroezels 106

E

ebber 108
ebberen 108
 edelvingers 145
 eersteling 131
 eet-knolraap 83
 eet-koolraap 83
 eet-koolzaad 84
 eetmoortjes 76
 eetwortelen 77
 eeuwig moes 47, 50, 51
 eeuwige kool 51
 egypte, bloempje van ~ 21

egypte, roos van ~ 21
 egypte, roosje van ~ 21
 egypte, wilde roos van ~ 21
 égypte, rose d'~ (fr.) 21
 égypte, wilde rose d'~ 21
 égypte-douw 21
 eierpruim 141
 eik 5
 eitje 61
 eitje, groen ~ 135
 eitje, rood ~ 134
eitje, rooj ~ 134
 elber 108
 elberstruik 109
 emer 107
 emfen 115
 emmer 7
 emmerhaak 7
 emmerstok 6
 en 70
 enber 108
 engels hofje 15
engels hofke 15
 engelse hof 15
 enken 115
 ent 116
 ENT, STEK 116
 ENTEN 114
 enten 115
 enthout 116
epelke 134
epelkes, kwaaj ~ 135
 er afdoen 58
 er, de ringen/randen ~ afdoen 58
 erbel 97, 108
 erbeltje 108
erebeees 97
 ERF 1
 erf 2
 erf, gesloten ~ 2
 erfgoed 2
 erfje 2
erfke 2
erterijsder (mv.) 32
erterijsders (mv.) 32
erterijzen (mv.) 32
erterijzer (mv.) 32
erterijzeren (mv.) 32
erterijzers (mv.) 32
ertrijzen (mv.) 32
ertrijzer (mv.) 32
ertrijzers (mv.) 32
 ervel 35
 erwt, droge ~ 56
 erwtbonen 65
 erwten 59, 65, 66, 67
 erwten bet de schaal 68
 erwten bet de schulp 68
 erwten bet dolzen 68
 erwten bet schalen 68
 erwten met de schaal 68

erwten met de schaal te eten 68
 erwten met de schalen 68
 erwten met schaal 68
 ERWTEN- OF BONENRANKEN 59
 erwten schillen 59
 erwten voor bet de schaal te eten 68
 erwten voor groen te eten 68
 erwten voor met de schaal te eten 68
 erwten voor met de schalen te eten 68
 erwten voor soep te koken 67
 erwten voor te peulen 67
 erwten zonder de schaal 67
 erwten zonder dolsen 67
 erwten zonder rand 68
 erwten zonder schaal 67
 erwten, gedroogde ~ 67
 erwten, gepeulde ~ 66
 erwten, grauwe ~ 60
 erwten, groene ~ 66
 erwten, jonge ~ 66
 ERWTEN, OVERIGE ~ EN BONEN 68
 erwten, zoete ~ 66
 erwtenblimmekes 21
 erwtendols 56
 erwtenhool 55
 erwtenkeuter 59
 erwtenkruid 59
 erwtenleut 55
 erwtenpootstek 60
 erwtenpoter 60
 erwtenranken 59
erwtenreng 59
 erwtenrijs 32
 erwtenstok 56
 erwtenstok 60
 erwtenstro 59
 ERWTENSTRO, BONENSTRO OF ~ 59
 erwtenwinden 59
 ERWTENZETTER 59
 erwtenzetter 60
 erwtjes 66
 erwtjes, jonge ~ 66
 erwtrijs 32
 erwtroede 32
 esbeer 97
escrol 36
 eten, erwten met de schaal te ~ 68
 eten, erwten voor bet de schaal te ~ 68
 eten, erwten voor groen te ~ 68
 eten, erwten voor met de schaal te ~ 68
 eten, erwten voor met de schalen te ~ 68
etrijs 32
ertrijzen (mv.) 32
ets 67

etsen 59
 etsenleut 55
 etserijzer (mv.) 32
 ette, zoet ~ 66
 etterijzen (mv.) 32
 etterijzer (mv.) 32
 etterijzers (mv.) 32
 eutje moos 43
 eutje 43
 euts 43
 eysdener klompje 135
 eysdener klumpke 135
 eysdes klompke 135
 ezelsdistel 23

F

fak 9, 11
 fakkenhoop 9
 fakkenmijt 9
 fascine (fr.) 11
 fascine-schans 11
 fesiele 11
 fietsbonen 61
 fijn hout 12
 filet 18
 firmant 29
 flamboos 107
 flambozenstruik 107
 flats 121
 flet 17, 19
 flet, dobbele ~ 17
 flet, spaanse ~ 19
 fletje 17, 19
 fletteke 19
 fletter 20
 fleut 19, 116
 fleuter 19
 fleuter, spaanse ~ 20
 fleuterke 20
 fleutertje 20
 fleutertje, riekend ~ 20
 fleutje 19
 flieder 26
 flier 17
 flierbloemetje 18
 flierbloemke 18
 flierenhout 18
 flierke 18
 fliertje 18
 flodderbonen 65
 floejer 11
 floes 50
 flup 138
 foek 121
 foeka 121, 122
 foekak 122
 foelie 80
 FORSYTHIA 20

forsythia 20
 frakken (coll.) 120
 FRAMBOOS 106
 framboos 98, 107, 109
 framboosbezie 107
 framboos 107
 franse kers 145
 franse peer 138
 franse surelle 41
 franse zure 135
 frisée (fr.) 36
 fruit 118
 FRUIT, AFGEVALLEN 117
 fruit, het ~ heeft worm 124
 FRUIT, OOFT 118
 FRUIT, SLECHTE KWALITEIT 121
 fruitbeum, groof met ~ 114
 fruitbogaard 114
 fruitbomen, graaf met ~ 114
 fruitbongerd 114
 fruitboomgaard 114
 fruithof 28, 114
 fruitwei 114
 fruitweitje 114
 frunselen 123

G

gaad 5
 gaadmoren 76
 gaadwortelen 77
 gaam 119
 gaar 5, 6
 gaar 28
 gaard 114
 gaarde 15, 28
 gaarde, in de ~ werken 30
 gaardemoren 76
 gaardewortelen 77
 gaarhaak 7
 gaarrijp 119, 121
 gaaspel 32
 gade 15, 28
 gade, in der ~ — 30
 gade, inne ~ — 30
 gaffel 4
 gaffelboom 4
 galeng 5
 galgenpeen 79
 gallen 38
 ganstong 23, 38
 ganzenbekje 145
 ganzentong 23
 ganzentongen 38
 gard 5, 6, 32
 gardeneerer 29
 gardenieren 30
 gardenier 29
 gardenierder 29
 gardenieren 30
 gardgesp 7
 gardhaak 7
 garen 33
 gärtner (du.) 29
 gascogne 145
 gat 4
 gaustong 38
 gearsten hoofdje 50
 geblus 120
 gebluts 120
 geblutst 120
 gebutst 120
 gedroogde erwten 67
 geel hoofdje 20
 geel klokje 20
 geel moes 46
 geerd 5, 6
 geerdgesp 7
 geerdhaak 7
 geerput 3
 gefrunseld 122
 gegaarriipt 119
 gehutst 121
 gekapt hout 12
 gekke bonen 64
 gekliefd hout 12
 gekneus 121
 gekneusd 121
 geknutst 121
 gekruid 89, 90
 gekruide 89
 gekruider 89
 gekruidje 89
 gekruids 89
 gekruite 89
 gekruje 89, 90
 gekrujer 89
 gele kolraap 83
 gele koolraap 83
 geleg 2
 gelei 128
 gelf 119
 gemaaid 124
 gemaaiesteekt 124
 gemaaiesteekt 122, 124
 gemeus 34, 44
 gemeus-gaarde 28
 gemeus-je 34
 gemul 31
 gen, koolraapje boven ~ aarde 83
 geneugte, bonen van ~ 65
 genoffel 18
 genoffel, dobbel ~ 18
 genoffelke 18
 genoffeltje 18
 genutst 120
 gepeerd 124
 gepeulde erwten 66
 geplust 120
 gernoffel 18

gernoffel, dobbel ~ 18
gernoffelke 18
 gerot 122
 gerumpeld 122
 geschoten kool 50
 geschoten moes 50
 geschoten plant 50
 geschrompeld 122
 gesloten erf 2
 gesloten, een - 50
 gespikkelde bonen 61
 gesteken 124, 128
 gestoken 124
 geulle, herfstpeer van ~ 137
 gewas 44
 gewone-melkdistel 23
 gewormd 124
gewormp 124
gewormpt 124
 gewürze (du.) 89
 gezicht 20
 gieter 30
 gieze, kelmonder ~ 138
gipzendouw 21
 giroffel 18
 giroffelsnagel 18
 gisje 126
giske 126
gjuin 70
 glas-koolraap 83
 glassioen 138
 goed 2
 goed, open ~ 2
 goedje 2
 goeie bol 43
goffraat 18
 goit 5
goldrenet 132
 gom 128
 göpel (du.) 8
 goudbonen 65
 GOUDRENET 131
 goudrenet 132
 graaf met fruitbomen 114
 graaf van de appel 127
 graaf 114, 125, 126, 127
 graafschaal 132
 graafstam 23
 gras 13
 grasbogaard 114
grasfilet 18
grasgreen 119
grasgreun 119
 grasgroen 119
 grasveld 13
 grasveldje 13
 grasviolet 18
 grauwe erwten 60
 GRAUWE RENET 132
 gravestein 135
 gravin 18

graving 135
gravinnekes 18
 gravinnen 18
 gravinnetjes 18
 grazig 119
green 119
greentsje 34
 greffanool 135
 greffel 116
 greffelen 115
greske 133
greun 119
greun, nog ~ 119
greune vruch 120
 grief, james ~ (eng.) 135
griffejen 115
 griffel 116
 griffelaar 29
 griffelen 115
 griffelier 29
 grijselderie 92
 grijs 137
 grijsje 133
 grijspeer 137
gringeloot 141
 groen 34, 84, 119, 149
 groen eitje 135
groen kroezelen 106
 groen savooi 45
 groen, erwten voor ~ te eten 68
 groen, nog ~ 119
 groene erwten 66
 groene hof 28
 groene kool 46, 54
 groene kratsel 120
 groene kroezel 106
 groene notenschaal 150
 groene schelp 150
 groene selder 93
 groene vrucht 120
 groenerwten 67
 groenigheid 34, 118
 groenkool 46, 54
 groenman 33
 groenmoes 46, 54
 groens 34
 groenschaal 150
 groensel 34
 groenselhof 28
groenselof 28
 groent 84
 GROENTE 34
 groente 34
 GROENTE, BOS ~ 35
 groentenhof 28
groentenof 28
 groententuin 29
 groentes 34
 groentjes 34
 groes 13
groeselder klumpke 135

groeshof 13, 114
 groesje 13
 groesperk 13
groffel 18
 groffelsnagel 25
 groffelsnagelbloem 25
groffelsnarel 25
 groffiaat 18
 groffioel 18
 grofnagel 25
 grond, knolletje boven de ~ 83
 grond, kolenraap boven de ~ 83
 grond, kolraap onger de ~ 83
 grond, koolraap boven de ~ 83
 grond, koolraapje boven de ~ 83
 grond, raapkooltjes boven de ~ 84
 grondhaak 7
 gronsvelder klompje 135
gronsvelder klumpke 135
groof 114
groof met fruitbeum 114
 groosgroffiaat 18
 grote bonen 65
 grote mestem 2
 grote mesthof 2
 grote viool 19
gruffejen 115
 gruffel 116
 gruffelen 115
 gruffelhout 116
gruun 119
guffelen 115
 gurk 86, 87
 gurk, zure ~ 86
 gurkje 86
 gust 150

H

haaf 55
 haagkroezel 105
haagkroezelen 105
 haak 6
 HAAK, IJZEREN ~ AAN DE
   PUTHAAK 6
 haakstok 6
haalbeer 107
 haardvuurhout 12
 haarkroezel 106
haarkroezels 106
haat 43
 hagenkroezel 106
 halen, bonen ~ 58
 halfoogstappel 130
halfoostappel 130
 halfvol 121
 halfwas 119
hamfel 99
hampel 99

- hampsel* 99
handappel 134
handboom 6
handijve 36
handmet 138
handpeer 137
handvol 99
hanenberen 101
hanenkeutel 106
hanenkeutels 106
hankpeer 137
hansbartelen 104
harde schaal 149
hardy 138
hardy, beurré ~ (fr.) 138
harenkroezel 106
harenkroezels 106
hars 128
hart 45, 127
hart, los ~ 50
hart, vals ~ 50
hasberten 104
hauw 55
hauwen 68
hauwerke 55
hauwtje 55
hauwtjes 68
hazenkool 23
hazennoot 148
hazensalade 23
hebben, de worm ~ 124
hebben de worm in 124
hebben, de worm in ~ 124
hebben, het fruit heeft worm 124
hebben, worm ~ 124
heer zit vol worm 124
heers 121
heet moos 43
hefboom 5, 6
heffer 6
heggenappeltje 135
heggenmoes 51
heit 43
heitje moos 43
heitje 43
hekke-eppele 135
hele bonen 65
helle schaal 149
helle schil 149
hennenbeer 107, 108
hennenbees 107
hennenbes 107
hensbeer 107, 108
herenbonen 63
herenpeer 138
herfstpeer van geulle 137
herik 18
hervel 35
het fruit heeft worm 124
hete koten 77
hete meurkes 76
hete moortjes 76
hete piekes 77
hete pietjes 77
hete pitekes 77
hete pootjes 77
hete potekes 77
hete poten 77
hete wortelen 77
hete wortelkes 77
hete worteltjes 77
hetel wortelen 77
heten 37
hetsel 11
heud rood moos 47
heudje 43
heudje moos 43
heudje rood moos 47
heuer (mv.) 43
heuyer 37
hijzelpeer 138
himbeere (du.) 107
hinnenberen 104
hits 125
höd 43
hof 1, 15, 28, 114
hof vaardig maken 30
hof varrig — 30
hof, engelse ~ 15
hof, in de ~ werken 30
hof, inne ~ — 30
hof, open ~ 2
hofdistel 23
hofje 1, 13, 15, 28
hofje, engels ~ 15
hofke 1, 15, 28
hofke, engels ~ 15
hofkers 95
hoflook, bol ~ 72
hofmoes 54
hofmoorkes 76
hofmoortjes 76
hofmoren 76
hofpietjes 76
hofpooikes 76
hofpootjes 76
hofpotekes 76
hofpoten 77
hofsurkel 41
hofwei 13
hokkennoot 147
hokkernoot 147
hol 150
hollandse moortjes 76
hollandse moren 76
hollandse wortelen 77
hollandse wortelkes 77
hollandse worteltjes 77
holle kool 50
hollese moorkes 76
hollese moren 76
holmoes 50
holpem 5
holster 56, 149, 150
holtmiet 9
hondsberen 101
hondsflot 19
hondsflotje 19
hondsflotteke 19
hondskloten 141
hondslouf 72
hondsribbe 41, 73
hondsviool 19, 21
hongsbeer 101
hoofd 43, 46, 48, 49
hoofd kabuis 43
hoofd moes 43, 49
hoofd rood moes 47
hoofd wit moes 49
hoofd, bol ~ 50
hoofd, doof ~ 50
hoofd, los ~ 50
hoofd, rood ~ 48
hoofd, vals ~ 50
hoofd, wit ~ 49
hoofden 37
hoofdje 43
hoofdje kappes 49
hoofdje look 70
hoofdje moes 43
hoofdje rood moes 47
hoofdje, doof ~ 50
hoofdje, gebarsten ~ 50
hoofdje, geel ~ 20
hoofdje, los ~ 50
hool 55
hoop 11
hoopsel 35
hoos 56
hortense 20
HORTENSIA 20
hortensia 20
hötje 43
houster 150
hout 12
hout, bloeiend ~ 20
hout, bos ~ 10
hout, busseel ~ 10
hout, fijn ~ 12
hout, gekapt ~ 12
hout, gekliefd ~ 12
hout, kort ~ 12
hout, schans ~ 10
HOUT, TAKKENBOS, BUSSEEL ~ 10
houthoop 9
houtmijt 9
HOUTMIJT, MUTSAARD, ~ 9
houtstub 31
houtworm 31
houwen 148
hoven 29
hoveneer 29
hoveneren 30

hovenier 29
 hovenieren 30
 hozen 57
huier (mv.) 46
huier moos 49
 huisappel 134
 huisbamd 13
 huisbonen 65
 huisplaats 2
 huisveld 13
 huiswei 13, 114
 HUISWEIDE 13
 huisweitje 13
huit 43, 48
huit kabuis 43
huit moos 43
huitje 43
 huls 150
huls 23
 HULST 23
 hulst 23
hummerke 138
 hummertje 138

I

ibbelke 108
 ielje 18
iemeren 100
 ijssalade 38
ijsslaai 38
 ijzelpaar 138
 ijerappel 135
 IJZEREN HAAK AAN DE PUTHAAK 6
ikkeleren 115
 ilex 24
 in de gaarde werken 30
 in de hof werken 30
in de kolf — 30
 in de koolhof werken 30
 in de moestem werken 30
 IN DE MOESTUIN WERKEN 29
in de moosem — 30
in der gade — 30
 in, da zit de worm ~ 124
 in, da zit ene worm ~ 124
 in, de worm ~ hebben 124
 in, der zit de worm ~ 124
 in, hebben de worm ~ 124
 in, look voor ~ te maken 72
 in, worm ~ 124
 in, zit de worm ~ 124
 indj 70
 indje 70
 ingestoken 124
 inhotten 115
 inj 70
 inje 70
 inmaak-beren 104
 inmaakkomkommer 86

inmaak-uitje 71
 inmaak-un 72
 inmaak-untje 72
inne gade — 30
inne hof — 30
 inne, da zitten wormen ~ 124
 inne, der zitten wormen ~ 124
 insteken, rijsjes ~ 116
 inzetten 115
irbelke 108
 ispel 146

J

jaadbeer 108
jaadbees 108
jaadbezie 108
jaadebber 108
jaadsbeer 108
 jaan 70, 71
 jaantjes 70
jaarbeer 108
jaarbees 108
jaarbezing 108
jaardbeer 108
jaarebber 108
jaasbeer 108
 jacobse peer 137
 jacobspeer 137
 jacques lebel (fr.) 135
jade 28
 jam 128
 james grief (eng.) 135
jandijvel 36
janneske, rooj ~ 134
 jannetje, rood ~ 134
 jansbeer 107
 jansberen 101
 jansberen, rode ~ 101
jansebeer, rooje ~ 101
jardeneerer 29
jarebeer 108
 jasmijn 25
 jasmijn (fr.) 25
jazebeer 108
jazemijn 25
jemeusjade 28
 jeneverberen 104
 jeneverbeziën 104
jertner 29
jöbel 8
 johannisberen 101
 jommertingse, een - 145
 jonge erwten 66
 jonge erwtes 66
jonge pooikes 77
 jonge pootjes 77
 jonge un 71
 jonge wollebonen 64
 jonge wortelboontjes 65

jonker 18
 jonkertje 18
joodrenet 132
jork 87
 josef mösch (du.) 135
jotsemhout 11
 joun 70
 jozemen 17
 jozemijn 25
jaafschaal 132
jriffelen 115
jrungs 34
judel 8
 juin 70, 73
 juinen, wilde ~ 73
 juin-jaan 70
 jung 71
junkerke 18
jurkske 86
 jus 128
 jutte 138
 juttepeer 138
 juun 70
 juung 70

K

kaad 22
 kaafrot 122
 kaan 126
kaarbol 22
 kaard 22
kaarddissel 22
kaarddistel 22
kaardedistel 22
 KAARDENBOL 21
 kaardenbol 22
 kabots 43, 46, 47, 48, 49
 kabots, chou-pain ~ 49
 kabots, rode ~ 48
kabots, roej ~ 48
 kabots, witte ~ 49
 kabotsenkool 49
 kabotsenmoes 48
 kabotskool 43, 49
 kabotskool, witte ~ 49
 kabotsmoes 48
 kabuis 43, 48, 49
 kabuis, hoofd ~ 43
kabuis, huid ~ 43
 kabuis, rode ~ 48
 kabuis, rood ~ 48
kabuis, rooj ~ 48
 kabuis, witte ~ 49
 kabuishoofd 43
 kabuiskool 43, 46, 48, 49
 kabuiskool, rode ~ 48
kabuiskool, rooj ~ 48
 kabuiskool, witte ~ 49
 kabuiskop 43

kabuiskrop 43
 kabuismoes, witte ~ 49
 kabuisplant 43, 49
 kakel 150
kaken 150
 kalebasappel 135
 kallebas 88
 kalverweitje 13
 kalviender 135
 kam 22
 kam, wilde ~ 22
 kamdistel 22
kamp 22
kampes 49
kampstroech 22
 kamstruik 22
 kaneeltje 26
 kannenklits 135
 kapjeus 143
 kappenstronk 44
 kappes 43, 46, 47, 49, 54
 kappes, hoofdje ~ 49
 kappes, losse ~ 50
 kappes, rode ~ 47
kappes, roej ~ 47
kappes, rooj ~ 47
 kappes, slechte ~ 50
 kappes, vaste ~ 43
kappes, wies ~ 49
 kappes, witgele ~ 26
 kappes, witte ~ 49
 kappeshoofdje 43
 kappeskool 46, 49
 kappeskop 46
 kappesmoes 48
 kapsel 12
 KAPUCIJNERS 60
 kapucijners 60
karpaandese 135
karpeduu 135
 katsj 119
 katsje 135
 kattenkruid 38, 82
kee 126, 127, 139
keel 33
 keeltjes 39
 keen 71
keen 126, 127
keeng 126
keenke 126, 127
keenske 126
keeeper 139
keer 56, 126, 127
keerke 127
kees 144
keesje 98, 145
keeske 98
keetje 127
 keets 125, 126, 127
 keets, velletje van de ~ 125
 keetsenvelletje 125

keizerin 138
 keker 60
 kelen 39
 kelenmoes 39
 kelk 22, 127
 kelkbloemetje 25
 kelmonder gieze 138
 kelder 91
keneke 126
 kening 127
keningske 127
 keninkje 127
 kerel 33
 kering 126, 127
 kerkbloem 25
 kerkhandjes 20
kerkenkes 20
 kerkroos 16
 kerkwas 17
kermiefel 18
 kermisappel 131
 kermisbloem 16, 25
 KERN VAN EEN PIT 127
 kern 126, 127
 KERN, PIT, ~ VAN FRUIT 126
 kerneeltje 25
 kerneeltjesboom 25
 kernielse kers 145
kernielse kjas 145
 kernoffel 18, 21
kernoffelke 18
 kernoffeltje 18
 kerntje 126, 127
 kerpinpeertje 138
kerpinpierke 138
 kers 95, 98, 144
 kers, dunne wilde ~ 145
 kers, franse ~ 145
 kers, kernielse ~ 145
 kers, meitse ~ 145
 KERS, MOREL, ZURE ~ 145
 kers, waalse ~ 146
 kers, wilde ~ 145
 KERS, ZOETE SOORTEN 144
 kers, zure ~ 146
 kers, zwarte ~ 145
 kersappeltje 135
 kersboom 146
 KERSENBOOM 146
 kersenboom 146
 kersenhout 146
kersenkaan 146
 kersenkern 146
 kersenman 33
 KERSENPIT 146
 kersenpit 126
 kersensteen 146
kerseppelke 135
 kersje 98, 145
 kerskruid 95
 kerssalade 95

kersslaaj 95
 kerstengelbloei 116
 kervel 91
kes 95
keske 145
 ket 126
 ketel 8
 kets 138
kets, velke van de ~ 125
 keukenhof 28
 keulemannetje 131
keulemenke 131
keulemenneke 131
keulementje 131
 keulpeer 140
keun 126, 127
keupeer 139
 keutelpeer 137
keutelpeerke 137
 keutelpeertje 137
 kevelernte (du.) 68
 kever 56
 keveren 56, 58
 kevererwten 66
kibbelke 98
kiel 43
 kiepboom 5
 kierk 141
kies 144
kies, zure ~ 146
kies, zwatte ~ 145
kieseboom 146
kiesekeer 146
kiesesteen 146
kieskoon 145
 kievitene 61
 KIEVITSBONEN 60
 kievitibonen 61
 kievitseitjes 61
kiezekeer 146
kiezelprium 141
kiezesteen 146
 kikkelerwten 67
 kikkererwten 66, 67
 kinvel 91
 kirst 150
kits 125, 126, 127
kitsevelleke 125
kjaal 127
kjaan 126, 127
kjaan 127
kjaang 126
kjaln 126
kjan 126
kjang 127
kjas 144
kjas, kernielse ~ 145
kjas, zure ~ 146
kjazzebloom 146
kjazzesteen 146
kjeen 126, 127

kjeenke 126, 127
kjeer 127
kjeun (mv.) 126
kjoon 126
kjos 144
kjuunke 126
 klaar maken 57
 klabbertoet 148
 klapper 33
klapperke 33
 klappertje 33
 klaterdraad 33
 klaterpapier 33
 kledderbonen 68
 kleddermannetjes 59
kledderminenkes 59
kleee komkommerke 86
klein komkommerke 86
 klein komkommertje 86
 klein lookje 71
klein muskes 52
klein stekskes 12
 klein un 71
 klein vinkelhout 11
 kleine komkommer 86
 kleine muisjes 52
 kleine pootjes 77
 kleine stekjes 12
 kleine zwiebel 71
 kleinhout 11
 kleis 111
kleng - 71
 klets 125
 kleuteren 117
 klimmerwten 68
 klimmerd 21
klimpke, eysdes ~ 135
 kliš 99
 klit 22, 128
 klok 126
 KLOKHUIS 125
 klokhuis 125, 126, 127
 klokje, chinees~ 20
 klokje, geel ~ 20
 klokkenhuis 126
klompkes 12
 klomp 12
 klompen 12
 klompje 135
 klompje, eysdener ~ 135
 klompje, eysdes ~ 135
 klompje, gronsvelder ~ 135
 klompjes 12
klompkes 12
 klompeer 137
 klonger 7
 kloosterbeer 106
kloosterberen 106
 klopkruid 94
 klotspoor 137
 kluiters 138

kluitjes 84
klumke 135
klumpke 135
klumpke, eysdener ~ 135
klumpke, groeselder ~ 135
klumpke, gronsvelder ~ 135
kluppelkes 12
 kluppeltjes 12
kluuetsjes 84
 knaas druiven 111
 knab 12
 knabben 12
 knabhout 12
knapekes 145
 knappers 145
 knappersje 145
 knatsj 119
knep 12
 kneuzel 122
 kneuzen 120
 knevel 7
 kniebonen 65
knieneslaast 23
 kno 56
 knoersel 106
knoerselen 106
 knoerselenbos 106
 knoes 126, 127
 knoffel 72
 knoofloof 72
 KNOFLOOK 72
 knooflook 71, 72, 73
 knol look 72
 knol 83
knolke 83
 knollenraap 83
 knolletje boven de grond 83
 knolletje 83
 knolraap 83
 knolselder 79
 knolselderie 79
 KNOLSELDERIJ 79
 knolselderij 79
 knolsellerie 79
 knoop 126, 127
 knop 45, 116
 knop, losse ~ 50
knopfloof 72
 knopjes 52
 knoplook 72
 knoplook, bol ~ 72
 knopselderie 79
 knopselderij 79
 knots 118
 knuppelen 148
knupsjere 52
 knutsen 120
 ko 56
kobbel 98
 koebel 110
koebel 98

koebel, drie ~ 98
koebel, twee ~ 98
koeljloch 120
 koekoek 128
 koekoeksbrood 128
 koekoeksslijm 128
 koekoeksspij 128
 koekoeksspijs 128
 koekoeksspuw 128
 koekoeksstront 128
 koekoeksstuf 128
koekoeksstronk 128
 koekoekszeiver 128
koel 43
 koemel 99
 koemuil 131
 koer 2
 koeroos 17
 koetet 137
 koezelen 101
kofferoos 138
 koffiepeek 82
 koken, erwten voor soep te ~ 67
 kolbloem 17
 kolderaap boven de aarde 83
 kolderaap 54, 83
 kolderaapje 83
kolderepke 83
 kolenraap boven de grond 83
 kolenraap 83
 kolenrabie 83
kolf 28
kolf, in de ~ 30
 kolfmoren 76
 kolhaak 7
kölke 34
 kolle 90
kolle 28
 kolleraap 83
 kolraap onger de grond 83
 kolraap 83
 kolraap, gele ~ 83
 kolrabel 83
kolreepke 83
kolverwortelkes 77
 kolverworteltjes 77
 komkomber 87
 komkommel 87
 KOMKOMMER 87
 komkommer 86, 87
 komkommer, kleine ~ 86
komkommerke 86, 87
komkommerke, klee ~ 86
komkommerke, klein ~ 86
 komkommerkruid 80
 komkommertje 86, 87
 komkommertje, klein ~ 86
 kond, lieske mette ~ 124
 kondsel 89, 90
kongkommer 87
 konijndistel 23

- konijnenkool 23
 konijnenkruid 23
 konijnensalade 23
 konijnssalade 23
 konijnsmelk 23
konkommer 87
konkommerke 87
 konrabel 83
 konrabel boven de aarde 83
 konrabel onder de aard 83
 konrabel, overaardische ~ 83
konrabel, overedische ~ 83
 kookappel 134
 kookappel, rode ~ 132
 kookappel, witte ~ 135
 kool 34, 43, 46, 47, 49, 50, 51, 54, 83
 KOOL, ALGEMEEN 42
 kool, bolle ~ 50
 kool, dikke ~ 43
 kool, dubbelhartige ~ 50
 kool, eeuwige ~ 51
 kool, geschoten ~ 50
 kool, groene ~ 46, 54
 kool, holle ~ 50
 kool, losse ~ 50
 kool, opgeschoten ~ 50
 KOOL, OVERIGE SOORTEN 54
 KOOL, RODE ~ 47
 kool, rode ~ 43, 47
kool, roej ~ 47
kool, rooj ~ 47
 kool, slechte ~ 54
 kool, valse ~ 50
 kool, vaste ~ 43
kool, wiese ~ 49
 KOOL, WITTE ~ 48
 kool, witte ~ 44, 49
 koolblad 44
 koolbol 43
 koolderaap 83
 koolhof 28
 koolhof, in de ~ werken 30
 koolhofje 28
koolke 43
 koolkop 43
 koolmoes 43
koolof 28
 koolplant 43, 50, 54
 KOOLPLANTEN, STRONK, STENGEL
 VAN ~ 44
 KOOLRAAP 82
 koolraap 83
 koolraap boven aarde 83
 koolraap boven de aarde 83
 koolraap boven de grond 83
 koolraap boven het aarde 83
 koolraap, dikke ~ 83
 koolraap, gele ~ 83
 koolraapje 83
 koolraapje boven de grond 83
 koolraapje boven gen aarde 83
koolraapke 83
 koolrabel 83
 koolrabie 83
 koolstabbe 44
 koolstam 44
 koolstek 44
 koolstengel 44
koolstengelke 44
 koolstengeltje 44
 koolstenger 44
 koolstok 44
 koolstokje 137
 koolstokpeer 137
 koolstomp 44
 koolstorkel 44
 koolstronk 44
 koolstronkel 44
 koolstruik 44
 koolstuk 44
 kooltje 34, 43
 kooltje, rood ~ 47
koon 126, 127
koontje 126, 127
 koos 126, 127
 kop 43
 kop los moes 50
 koppel 98
 koppel, drie ~ 98
 koppel, twee ~ 98
 koppeltje 98
 kopsalade 37
 koren 126, 127
 koren (mv.) 126, 127
 korentje 126, 127
korpenduske 135
 kort hout 12
 korte poten 77
 kortstaartwortelen 77
 kot 4
 koten 76
 koten, hete ~ 77
 kraab 83
 kraaf 83
 kraafje 83
kraafke 83
kraafsteelkes 39
 kraafsteeltjes 39
 kraak 122
 kraal 98, 127
 kraaltjes 101
 kraaltjesbeer 98
 kraaltjesberen 101
 kraaltjesberen, witte ~ 103
 kraannoot 148
 kraats 120, 122
 kraatsel 122
 kraggel 120
krajel 120
 krakeling 148
 kraker, zwarte ~ 145
kraker, zwatte ~ 145
 krakkebeer 106
 kramp 7
 kranennoot 148
 krapuit 145
 krats 22
 kratsel 120
 kratsel, groene ~ 120
 krauw 122
 krauwel 120, 122
krauwelke 120
 krauweltje 120
 kreesg 138
 kreespeer 138
kreespeer 138
 kreet 138
 kreetpeer 138
krelke 101
krellekesbeer 98
krellekesberen 101
krellekesberen, witte ~ 103
kres 95
kressong 95
 kreuzeel 119, 120
 kriek 141, 145
kriekespruimke 141
 kriekespruimpje 141
 krik 11, 12, 54
 krik, slaghouten ~ 11
 krikbos 11
 krikken 10
 krikkenberm 10
 krikkenmijt 10
 kroddel 120
 kroebebes 106
 kroenel 106
 kroenzel 106
 kroenzelbeer 106
 kroenzelen 76
kroenzelen 106
 kroenzelenstruik 106
kroenzels 106
 kroesbeer 106
kroesberen 106
 kroesel 98
 kroeskool 54
 kroewen 117
 kroezel 105
kroezel 101, 103
 kroezel, dikke ~ 106
 kroezel, groene ~ 106
 kroezel, rode ~ 106
kroezel, rooj ~ 101
kroezel, witte ~ 103
kroezel, zwatte ~ 104
 kroezelbeer 105
 kroezelen witte ~ 103
 kroezelen 101, 103
kroezelen 105
kroezelen, dikke ~ 106
kroezelen, groen ~ 106

kroezelen, rode ~ 101
kroezelen, rooj ~ 101
 kroezelen, zwarte ~ 104
kroezelen, zwatte ~ 104
 kroezelenstruik 106
 kroezelenstruikje 106
kroezelenstruikske 106
kroezelkes, rooje ~ 101
kroezelkes, zwatte ~ 104
 kroezelkool 46, 50, 54
 kroezelmoes 54
kroezels 105
 kroezels, rode ~ 101
kroezels, rooj ~ 101
 kroezels, zwarte ~ 104
kroezels, zwatte ~ 104
 kroezelstruik 106
 kroezelte 105
 kroezeltjes, rode ~ 101
 kroezeltjes, zwarte ~ 104
 krokket 135
krolkool 54
 krombek 56
 krombekken 61, 65, 66
 krombonen 61
 kromhaak 7
krompstersje 135
 kromstaartje 135
 kronsels 98
 kroos 120, 125, 126, 127
 kroosje 125
 krop 37, 43
 krop, losse ~ 50
 kropsalade 37, 38
 kropselderie 79
 kropseller 93
kropslaai 37, 38
 krot 120, 122
 krotje 120
 krotsje 122
krotske 122
 krottenpoter 60
 krozel 120
 kruid 89
 kruid, antwerps ~ 95
kruide 89
 kruiden 26
 kruidenmeers 138
 kruidhof 28
 kruidje 89, 90
 kruidkoek 23, 37
 kruidnagel 25, 95
 kruidnagelbloem 25
 kruidnagelboom 25
 kruidnagelboompje 25
 kruidnageltje 25
 kruinagel 25
 KRUISBES 104
 kruisbes 106
kruisbezen 106
 kruisbloem 26

kruisbloemenstruik 26
kruje 89
 kruk 4
 krul 54
 krulandijvie 36
 krulkool 54
 krulmoes 54
 krummel 120
 kruppel 120
 krut 128
 kruts 120
 krutsel 120
 krutseltje 120
kruuske 125
 kuil 3, 36
kuipeer 138
 kuis maken 59
 kûrbis (du.) 88
 kuttelperenboom 139
kuulke, rood ~ 47
kwaaj eppelkes 135
 kwabbel 99
 kwade appeltjes 135
 kwade lucht 120
 kwas 99
 kwee 139
 kweeappel 135
 kweek 139
 kweekappel 140
 kweekpeer 139
kween 126
 kweenkpeer 140
 KWEEPEER 139
 kweepeer 139
 kweet 139
 kweetje 139
 kwel 4
 kweps 121
kwets 142
 kwetsen 120
 kwetsetig 121
 kwiet 138
 kwijpsel 99
kwoon 126, 127

L

labbonen 65
 lagen 115
lammenstaart 26
 lammerstaart 26
lammerstaat 26
 lammertenstaart 26
lammestaart 26
lammestaat 26
 land 29
 land, stuk ~ 29
 landdistel 23
 langnakkerse, de – 142
 langpeer 137

langstaart 137
 lappen 33
 laulierblad 89
 laurierbladeren 89
 laurierboompje 18
 lavas 94
 lebel, jacques ~ (fr.) 135
 leeg 150
 LEEG, GEZEED VAN EEN NOOT
 150
leel 26
 leermeie 138
 legen 57
 légipont (fr.) 138
 legume 34
 legumenhof 28
legumenof 28
 legumenwarmoes 29
legumenwermes 29
 leien 59, 111
 leire 111
 lelie 26
lereerbuimke 18
 leup 9
 leusj 55
 leut 55, 149, 150
 leut, uit de ~ doen 57
 leutbonen 63
 leuten 56, 58, 66, 67
 leutenerwtten 66, 67
leutenets 67
 leverbloem 26
leversbloem 26
 levertenbloem 26
 levesbloem 26
 levesboom 26
 levia 21
 levraan 93
 lies 125
 lieske mette kond 124
 lieievrouwdistel 23
lieievrouwbeerke 101
 lieievrouwbeertjes 101
lieievrouwedissel 23
 lieievrouwkebeertjes 101
lieievrouwkebieerke 101
 lieievrouwbeertjes, witte ~ 102
lieievrouwbieerkes, witte ~ 102
lieievrouwbeerke 101
 liezen 57, 58
 liezen afdoen 58
 liezen, schalen ~ 58
 ligger 5
 lighout 5
 lijsterkraal 98
 lilak 25
 lilas (fr.) 25
 lilasbloem 25
 lint 135
 linzen 68
loch, koej ~ 120

loesj 44
 lof 42
 lof, brussels ~ 42
 loof, bol ~ 72
 looi 128, 150
 look 70, 71, 72, 73, 74
 look voor in te maken 72
 look, bol ~ 72
 look, hoofdje ~ 70
 look, knol ~ 72
 look, spier ~ 74
 look, wilde ~ 73
 lookbol 72
 lookhoofdje 70
 lookje 71, 87
 lookje, klein ~ 71
lookske 87
 loos 150
 loot 125
 los hart 50
 los hoofd 50
 los hoofdje 50
 los moes 50
 los, kop ~ moes 50
 loshaak 7
 losse kappes 50
 losse knop 50
 losse kool 50
 losse krop 50
 losse moes 50
 losse, een - 50
 loten 115
lots moos 50
 louise, bonne ~ (fr.) 138
 louvain, belle de ~ 141
 lucht, kwade ~ 120
 luister 150
lushof 15
 luthof 15

M

maagdenpeer 138
 maaistekig 124
 maalsberen 101
 maarts viooltje 19
 maas 121
 maïspoter 60
maken, beddekes ~ 30
 maken, bedjes ~ 30
 maken, hof vaardig ~ 30
 maken, klaar ~ 57
 maken, kuis ~ 59
 maken, look voor in te ~ 72
 maken, rebatten ~ 30
 maken, zuiver ~ 57, 59
 malbroek 33
 malz (du.) 82
mampert 104
 mamperten 104
 man 33
 man, opgemaakte ~ 33
 man, strooien ~ 33
 manège (fr.) 8
 manègeboom 8
 mange-tout (fr.) 68
manneke 33
 mannetje 33
 margrater renet 133
 mariazweren 18
 marie-jozefje 135
mariejozefke 135
 marie-louise 138
marielowieske 138
marikatonse 143
 marmbastel 101
 marmelen 104
 marmelten 104
 maspruim 142
 meegoed 145
 meelachtig 121
 meeldauw 118
 meelpeer 137
meeske 43
 meibloem 25
 meibloemenstruik 25
 meiboom 25
 meibottel 146
 meiezoetje 18
 meikers 146
 meikersje 146
 meikrop 37
 meiling 46
meinbloem 25
 meirewortel 95
meirewottel 95
 meitse kers 145
mejeutsje 18
 mel 96
 melde 96
 mele 121
 meletig 119, 121
 melie 96
 melig 121, 122
melisch 121
 melisse 93
 melk 128
 melkbloem 23
melkdissel 23
 MELKDISTEL 22
 melkdistel 22, 23
 melken 117
 melkkruid 23
 melkplant 23
 melkspier 23
 melkstronk 38
 MELOEN 88
 meloen 88
 merg 45
 mergelkool 54
 merketon 143
merketong 143
 merketonse 143
mes 8
meshof 2, 8
meshol 9
meshoof 8
meshoop 8
meskuil 9
meslook 9
mesmijt 9
 mespelt 2
 mespert 2
mesplaats 9
mespoel 9
mesput 9
messem 2, 8
 messing 2
 mest 2, 8
 meste, miste 8
 mestem 2, 8
 mestem, grote ~ 2
 mesten 2
 mesterhof 1
 mesterhof, toeë ~ 2
 mesterik 2
 mesthof 2, 8
 mesthof, grote ~ 2
 mesthol 9
 mesthoop 2, 8
 mestkuil 9
 mestlok 9
 mestmijt 9
 mestplaats 2, 9
 mestpoel 9
 mestput 2, 9
 meststal 9
 MESTVAALT 8
 mestvaalt 9
 met de steek 124
 met een tros 98
 met worm 124
 met wormsteek 124
 met, erwten ~ de schaal te eten 68
 met, erwten ~ de schaal 68
 met, erwten ~ de schalen 68
 met, erwten ~ schaal 68
 met, erwten voor ~ de schaal te eten 68
 met, erwten voor ~ de schalen te eten 68
 met, graaf ~ fruitbomen 114
met, groof ~ fruitbeum 114
 meterhout 12
 mette, lieske ~ kond 124
meumeren, zwatte ~ 103
meurkes, hete ~ 76
meuske 34
meustemke 29
 midden 127
 mieberen 100

- mieberen, witte ~ 102
 mieberen, zwarte ~ 104
 miem 116
 miemel 98
miemel 100, 102
miemel, roe ~ 100
miemel, witte ~ 102
 miemelen 100, 102
 miemelen, rode ~ 100
miemelen, roe ~ 100
miemelen, rooj ~ 100
miemelen, rooje ~ 100
 miemelen, witte ~ 102
 miemelen, zwarte ~ 104
miemelen, zwatte ~ 104
 miemelenstruik 99
 miemeling 98
 miemelten 100, 102
 miemer 97, 100
 miemer, rode ~ 100
miemer, rooj ~ 100
miemer, rooje ~ 100
 miemer, witte ~ 102
 miemer, zwarte ~ 103
 miemerberen 100
 miemerberen, rode ~ 100
miemerberen, rooj ~ 100
 miemerberen, witte ~ 102
 miemereren 100, 102, 103
 miemereren, blanke ~ 102
 miemereren, rode ~ 100
miemereren, rooj ~ 100
miemereren, rooje ~ 100
 miemereren, witte ~ 102
 miemereren, zwarte ~ 103
 miemererenstruik 99
miemerke 100
miemerkes 100
 miemerstruik 99
 miemert 97
miemert 100
miemert, rooj ~ 100
miemert, witte ~ 102
miemert, zwarte ~ 103
 miemerten 100, 102, 104
 miemerten, rode ~ 100
miemerten, rooj ~ 100
miemerten, rooje ~ 100
 miemerten, witte ~ 102
 miemerten, zwarte ~ 103
 miemertjes 100
 mierbel 108
 mierik 95
 mierikmoor 95
 MIERIKSWORTEL 94
 mierikswortel 95
mierikswottel 95
 mierikwortel 95
 mierkewortel 95
mierkewortel 95
 mierrettich 95
- mijnhout 12
 mijt 9, 10
 mijterd 10
 mijterdmijt 10
 mijtschansen 10
 mik 4
milsj 128
 milver 31
 mirabel (fr.) 142
mispeltoe 24
 miste, meste, ~ 8
 mistletoe (eng.) 24
 miswas 50
 modderrijp 121
 moeder-louisepeer 138
 moekkefoek 82
 moelbeer 107
moelbeer 104
moelbeeske 109
 moelbereren 104
 moelbesje 109
 moelvers 104
moer 75
moerbeer 101, 104
 moerbereren 101, 104
 moerbezie 107
moeren 75
 moes 34, 43, 47, 49, 51
 moes, dikke ~ 43
 moes, eeuwig ~ 47, 50, 51
 moes, geel ~ 46
 moes, geschoten ~ 50
 moes, hoofd ~ 43, 49
 moes, hoofd rood ~ 47
 moes, hoofd wit ~ 49
 moes, hoofdje ~ 43
 moes, hoofdje rood ~ 47
 moes, kop los ~ 50
 moes, los ~ 50
 moes, losse ~ 50
 moes, opgeschoten ~ 50
 moes, rood ~ 47
 moes, slecht ~ 54
 moes, wilde ~ 50
 moes, wit ~ 48
 moesappel 135
 moesbeer 97
 moeshof 28
 moeshofje 28
moeshofke 28
 moeshoofd 43
 moeshoofdje 43
 moesje 43
 moeskop 43
 moesplanten 43
 moesrot 122
 moesstam 44
 moesstek 44
 moesstengel 44
 moesstok 44
 moesstorkel 44
- moesstramp 44
 moesstrobbe 44
 moesstronk 44
 moesstronkel 44
 moestem, in de ~ werken 30
 MOESTUIN 28
 moestuin 29
 MOESTUIN, IN DE ~ WERKEN 29
 moezerie 34
 moi 126
molbeer 104
 molber 97
 molbereren 104
mollekes 65
 mollenpootjes 76
 mollenpoten 77
 mollensalade 23, 38
 mollenstaarten 77
 mollenstaartjes 77
mollestaat 77
mollestet 77
mollestetsjes 77
 molletjes 65
 molm 31
 molpenstaarten 77
 molpenstaartjes 77
molpestet 77
molpestetsjes 77
 molpoten 77
 mols 38
 molsalade 38
 MOLSLA 38
 molsla 38
molslaai 38
 molstaarten 77
 molstaartjes 77
molstet 77
molstetsjes 77
moorker 76
moorkeren 76
moorkes 76
moorkes, hollese ~ 76
 moorsbonen 65
 moortjes 76
 moortjes, hete ~ 76
 moortjes, hollandse ~ 76
 moortjes, vroege ~ 76
moos 43
moos, eutje ~ 43
moos, heet ~ 43
moos, heitje ~ 43
moos, heud rood ~ 47
moos, heudje rood ~ 47
moos, heudje ~ 43
moos, huijer ~ 49
moos, huid ~ 43
moos, lots ~ 50
moos, rooj ~ 47
moosief 28
moossem 29
moosem, in de ~ — 30

moossemmoren 76
moossemserrel 41
moossemwortelen 77
moossemwottelen 77
 moostem 29
 moostemmoren 76
 moostempje 29
 moostemsurelle 41
 moostemwortelen 77
morekeren 76
morekes 76
 morel 145
 MOREL, ZURE KERS 145
 morellenboom 146
 morellenkers 145
morellenkies 145
 moren 75, 76, 81
 moren, hollandse ~ 76
moren, hollese ~ 76
 moren, wilde ~ 75
 moren, witte ~ 81
 morenbonen 65
 morenkruid 75
 morenpenen 75
 morenplantjes 76
 morille (fr.) 145
 mormelten 104
 morpenstaarten 77
morpestet 77
 morschool 122
mos 128
 mösch, josef ~ (du.) 135
 most 128
mosten 29
mostend 29
 motselmijt 10
 motssem 10, 11
 motssemhout 11
 motssemijt 10
 motsenmijt 10
 mottenbol 73
 mout 82
mouw 31
 muisjes, kleine ~ 52
 muisoor 38
muizemwottelen 77
 muizen 76
 muizenstaarten 77
 muizenwortelen 77
muizestet 77
 mul 31
 mull (du.) 107
mummelke 109
 mummeltje 109
 murg 121, 122
 murrig, niet ~ 119
 musje 143
muskes, klein ~ 52
 mussenbeetje 145
 mussenbek 145
 mussenbekken 61

mussendraad 33
 musseneitjes 61
 mussengaren 33
 mussenkers 145
 mussenknep 117
 mussenschrik 33
 mussenschrikker 33
 mussenverschrikker 33
 muts 10
 mutsaard 10
 MUTSAARD, HOUTMIJT 9
 mutsaardhout 10
 mutsaardmijt 10
 mutsel 11
 mutselmijt 10
 mutser 10
 mutsermijt 10
 mutsing 11
 mutsingmijt 10
mutter 10
 mutterd 10
 mutterdenberm 10
 mutterdenhoop 10
 mutterdenmijt 10
 mutterdhout 10
 mutterdmijt 10
 muttersmijt 10
 muurbloem 18
 muurflie 18
 muurkruid 18
 muurviool 18

N

naden 57
 nagelbloem 25
 nagelbloempje 18
nagelbluumke 18
 nagelboom 18, 25
nagelke 25
nagelker 25
nagelkes 25
nagelkesbloem 25
 nagelstruik 25
 nageltje 18
 nageltjes 25
 nageltjesbloem 25
 nantes 78
 nat 127
 neerhof 1
 neet 23
nelke 18
 netel 23
neuj 57
neut, onger de ~ slaan 148
 niet murrig 119
 niet rijp 119
 niet volgroeid 119
 nof 28
nog greun 119

nog groen 119
 noodrijp 119
 noordkers 146
noordkjas 146
noordkjies 146
 noordkriek 146
noos 147
noos, dikke ~ 148
noosboom 148
 noot 147
 noot, dikke ~ 148
 NOOT, LEEG, GEZEGD VAN EEN
 ~ 150
 nootboom 148
 nootleut 150
 nootschaal 149
nosenboom 148
 notelaar 148
 noten 148
 noten, onder de ~ slaan 148
 notenbast 149
 NOTENBOOM 148
 notenboom 148
 notenboom, dikke ~ 148
 NOTENDOP 149
 notendop 149
 notenleut 150
 notenschaal 149, 150
 notenschaal, groene ~ 150
 notenschil 150
 nutsen 120

O

obs 118
 obst (du.) 118
 obst-wei 114
 oculatie 116
 oculeren 115
of 15, 28
okkelase 116
okkelieren 115
 OKKERNOOT 147
 okkernoot 147
 OKKERNOOT, BOLSTER VAN DE
 ~ 149
 olber, rode ~ 101
olber, rooje ~ 101
 olen 17
 ollek 70
olm 31
olster 56
 om, stro ~ af te dekken 59
 omenten 115
 omgruffelen 115
 onder de noten slaan 148
onger de neut slaan 148
 onger, kolraap ~ de grond 83
 onger, konrabel ~ de aard 83
 ongeschade salade 37

onkelreub 74
onrijf 119
 onrijp 119
 ONRIJP, ONVOLGROEID 119
 ontsloosteren 57
 ontstoken 124
 ONVOLGROEID, ONRIJP, ~ 119
 ONVOLGROEIDE VRUCHT 119
 onvoorgroeide vrucht 120
onzelieievrouwbloemkes 26
onzelieievrouwbloempjes 26
 onzelieievrouwewepeer 137
oof 118, 138
 ooft 118, 135, 138
oogmaandsappel 130
oogsappel 130
oogsmondse 130
 OOGSTAPPEL 130
 oogstappel 130
 oogstappel, smetse ~ 131
oogstappelke 130
 oogstappeltje 130
 oogsteling 130
 oogstmaander 130
 oogstmaandsappel 130
 oogstmaandse appel 130
 oogstmaandse, een - 130
 oogstmaandser 130
 oogstpeer 137
 oogstpruim 141
 ooj 70
oojenpiepke 73
 oojenpijpe 73
 oojn 70
oomondse appel 130
oosappel 130
oosappelke 130
oosmaandse appel 130
oosmondse 130
oosmondse appel 130
oosmondster 130
oospruim 141
oostappel 130
oostappelke 130
oosteling 130
oostmaandse appel 130
oostpruim 141
ootmijt 9
 open goed 2
 open hof 2
 open, een - 50
 opgemaakte man 33
 opgeschoten kool 50
 opgeschoten moes 50
 opgeschoten stronk 50
 opgeschoten, een - 50
 ophaalaker 7
 ophaalboom 5
 ophaalgard 6
ophaalgeerd 6
 opschieter 50

opsnijden 116
 orbel 99
ortenzia 20
 ossenkop 131
 oud wijf 51
 oudewijven 54, 60, 66, 122,
 135
ousappel 130
outmijt 9
ovenier 29
ovenieren 30
 overaardische konrabel 83
overedische konrabel 83
 OVERIGE ERWTEN EN BONEN 68
overrijf 121
 overrijp 121
 OVERRIJP, BEURS 121
 overwei 13

P

paal 4
 paalsje 82
 paardbonen 65
 paardenbloem 17
 paardenbloem, bladeren van
 de ~ 38
 paardenbonen 65
 paardennoot 148
 paardenroos 17
 paardmolen 8
 paardroos 17
 paardsberen 104
 paardsbloem 23, 38
 paardsbloemensalade 38
 paardsbonen 65
 paardsboontjes 65
 paardsdistel 23
 paardskwerm 8
 paardsmolen 8
 paardsnoot 148
 paardspoten 81
 paardsroos 17
paarsbeer 104
 paasbloem 25
 paaspeertje 137
paasperke 137
 paaspijp 20
paddeblaaier 41
 paddenblad 51
 paddenbladeren 41
 pak 11, 35
 pakje 35
palomboomke 81
 palmboompje 81
 panachee 61
 panappel 134
 pannache 47
 paradeappel 88
 paradijsappel 135
 parellook 72
 parel-zwiebel 72
pasel 143
 pasnakelsmoren 81
 pasnaken 81
 pasnakenpoten 81
 pastenaai 81
 pastenaakjes 80
 pastenaakjesmoren 80
 pastenakel 81
 pastenakelen 80
 pastenakelpoten 81
 pastenakels 81
 pastenakelsmoor 81
 pastenaken 80
 pastenakenpoten 80
 pastenakenpoters 80
 pastenakenwortelen 80
pastenakenwottel 80
 pastenakers 81
pastenakesmoren 80
 pastenei 81
 pasternaakjes 81
 pasternakel 81
 pasternakelen 81
 pasternakenpoten 81
pasternakes 81
 PASTINAAK 80
 pastinakels 81
 pastinaken 77, 81
 pastinakenpoten 81
paterbömke 81
 paterboompje 81
 paterstenen 65
 pattem 81
 pêche (fr.) 142, 143
 pêche-boom 143
 pêche-je 142
 peeën 81
 peeën, witte ~ 81
 peeërs, witte ~ 81
 peekoffie 82
 PEEN, WORTEL 75
 peer 137
 peer, franse ~ 138
 peer, jacobse ~ 137
 PEER, SOORTEN 136
 peers 143
 peersel 143
peersnoot 148
 peerts 143
 pees 142
peeske 142
 peets 143
 peetsel 143
peiske 142
pekske 35
 pel 125, 150
 pensée (fr.) 20
penseeke 20
 pensée-tje 20

- pensenkruid 96
 pensenterger 82
 peperwortel 95
 perceel 15
perceelke 15
 perceeltje 15
 perel 139
 PERENBOOM 138
 perenboom 138
 perenschaal 124
 perk 15
 perkje 15
perkske 15
 perpinpeer 138
persbloem, blaar van ~ 38
 perselein 92
 persil (fr.) 92
 perzelenboom 143
 perzenboom 143
 PERZIK 142
 perzik 143
 PERZIKBOOM 143
pestenaken 80
 petersel 91
 peterselder 92
 peterselderie 92
petersele 91
 peterseler 92
 PETERSELIE 91
 peterselie 91, 94
 peterselig 92
 peterselje 91
 petersellerie 92
 petersie 91
petersil 91
 petersin 92
 peul 55
 PEUL, DOP 55
 peulen 56, 58, 66, 67
 PEULEN, DOPPEN (werkwoord) 56
 peulen, erwten voor te ~ 67
 PEULERWTEN 67
 peulerwten 66, 67
 peulerwtjes 66, 67
peulette 66
peulkes 66
 peultje 55
 peultjes 66, 67
 PEULVRUCHTEN, DRADEN OF
 RANDEN VAN ~ 57
 PEULVRUCHTEN, RINGEN, RANDEN
 VERWIJDEREN VAN ~ 57
pezik 143
 philippe (fr.) 138
 philippe, dubbele ~ 138
pieets 143
piekes, hete ~ 77
piepkeslook 73
 pierig 124
 pierk 143
 pierks 143
 pierlepoep 40
piers 143
piersel 143
 piert 107
pies 142
piesel 143
piëseleboom 143
piëske 142
 pieterlammerstaart 26
pieterlammestaart 26
pietjes, hete ~ 77
pietjes, vroege ~ 77
piets 143
 pijp 71
 pijpje 73
 pijpjeslook 73
 pijzen 57, 58
 pijzen, bonen ~ 58
 pikkel 4
 pinkroos 16
 pinksbloem 16, 25, 81
 pinksebloem 25
 pinksen 25
 pinkseroos 16
 pinkstroos 16
 pinkstbloem 16, 25
 pinkste 25
 pinksterbloem 16, 25, 81
 pinksternaakjes 81
pinksternakes 81
 pinksterroos 16
 pinkstroos 16
 PIOEN 16
 pioen 16
 pioenbloem 16
 pioenroos 16
 pisbloem 23, 38
 pispoor 73
 pissebedden 38
 pit 126, 127
 PIT VAN EEN STEENVRUCHT 126
 PIT, KERN VAN EEN ~ 127
 PIT, KERN VAN FRUIT 126
pitekes, hete ~ 77
 pitje 126, 127
 pitsbol 98
pjaarsel 143
pjaassel 143
pjaatsel 143
pjassel 143
pjatroos 17
pjatsel 143
pjatsroos 17
pjees 142
pjeets 143
 pjersel 143
 pjoos 142
pjossel 143
 plaats 2
 plaatsje 2
 plak 2
 plant, geschoten ~ 50
 plantensap 127
 plantstek 60
 plei 13
 pleintje 13
 plekje 15
 plekken, beurze ~ 121
plekske 15
pletske 2
 pluche-pruim 143
pluinke 18
 pluimpje 18
 plukken 58, 117, 148
 PLUKKEN, VAN FRUIT 117
 pluksalade 37
 poepappel 88
 poepje 40
 poeplook 73
 poerpier 40
poeten 75
poezemieneke 26
 poezenmien 26
 poezenmientje 26
 poier 74
 polbonen 63
 pomme d'api (fr.) 135
 pomme de rose (fr.) 135
 pommerik 135
 pomp 3
 pompelmoes 88
 pompeput 3
 POMPOEN 87
 pondappel 135
 pondroos 17
 pondsbloem 17
pooikes, jonge ~ 77
 poont 74
 poor 73, 74
 poorlis 74
 pootbloem 81
 pootjes 76
 pootjes, hete ~ 77
 pootjes, jonge ~ 77
 pootjes, kleine ~ 77
 pootjes, vroege ~ 77
 pootstel 60
 poottuin 29
 porrei 74
 porselein 40
porseleing 40
 porstelein 40
 portelak 40
 porte-sooy 138
 portiunculazaad 46
poslein 40
posselein 40
posseleimie 40
possenaken 80
 posson (wa.) 135
possoung 135
 postel 40

POSTELEIN 40
 postelein 38, 40
 posteleinie 40
 potagerij 34
 potazie 34
potekes 76
potekes, hete ~ 77
 poten 75, 77, 115
 poten, hete ~ 77
 poten, korte ~ 77
 poten, vette ~ 81
 poten, vroege ~ 77
 poten, wilde ~ 76
 poten, witte ~ 81
 potenkruid 76, 77
 potenrot 82
 poter 29, 60
 poterij 29, 114
 potroos 17
potselein 40
preesten 141
 PREI 73
 prei 74
 presentpeer 137
presselenboom 143
presterke 141
 priesel 143
priesel 141
 priester 141
 priesterpruim 141
priesterpruimke 141
 priesterpruimpje 141
 priestertje 141
 prinsesbonen 62
 prinsesboontjes 62
 prinsessen 62
 prinsessen, zeldzame ~ 61
 prinsessenbonen 62
 prinsessenboontjes 62
prissel 141
 pronkappel 87, 88, 135
 pronkbonen 61
 pronkers 65
 pronkerwtten 20
 prot 82
 proveniksje 142
provenikske 142
 pruim 141
 pruim, blauwe ~ 141
 PRUIM, SOORTEN 140
 pruim, zwarte ~ 141
 pruimedant 141
 pruimensteen 127
 pruimpje 140, 141
pruumke 141
 puimen 81
 puir 74
 pukken zetten 115
 put 3, 5
 putaker 7
 putarm 5

putbalk 5
 putboom 4, 5
 PUTEMMER 7
 putemmer 7
 putgaar 5, 6
putgaat 6
 putgaffel 4
 PUTGALG 4
 putgard 4, 5, 6
putgeerd 4, 5, 6
 PUTHAAK 6
 puthaak 5, 6, 7
 PUTHAAK, IJZEREN HAAK AAN DE
 ~ 6
 puthaal 7
 puthout 4
 putjes 46
 putkling 7
 putklinger 7
 putkruk 4
 putkuip 4
 putmik 4, 6
 putpaal 5
 putpeer 138
 puts 3
 putsboom 4
 putschiet 6
 putsemmer 7
 putshaak 7
 putsikse 5, 6
 putstaak 4, 5, 6
 putstander 4
 putstek 6
putstenjer 4
 putstiep 4
 putstijl 4
 putstok 5, 6
 putter 5
 puttob 7
 putveer 7
 putvork 4
 putwik 5
 putwinde 5
 putwip 4, 5, 6
 putzeel 6
 putzulle 5
 putzwaai 5
 PUTZWENDEL 4
 putzwengel 5
 putzwick 5
 putzwickse 5
 putzwing 5

Q

quetsche (du.) 142
 queue-peer 138

R

raai 119
 raam 4
 raap 84, 128
 raapappel 117, 134
 raapbiet 84
 raapkool 83
raapkoolke - 84
 raapkooltjes boven de grond 84
raapsteel 39
raapsteelkes 39
 raapsteeltjes 39
 RAAPSTELLEN 39
 raapstelen 39
 rabarbel 86
 RABARBER 85
 rabarber 41, 86
rabarep 86
 rabat 15
 rabauw 133
 rabauwappel 133
 raboezing 135
 RADIUS 78
 radijs 78
 radijsje 78
radijske 78
 ramboers 135
ramenasp 78
ramenasse 78
ramenats 78
 rammelaar 135
 rammelen 117, 148
 rammelpapier 33
 RAMMENAS 78
 rammenas 78, 95
 rand 56
 rand, erwten zonder ~ 68
 randen 58
 randen, de ringen/~ afdoen 58
 randen, de ringen/~ er afdoen 58
 randen, de ringen/~ van
 aftrekken 58
 randen, de ringen/~ van de
 bonen doen 58
 RANDEN, DRADEN OF ~ VAN
 PEULVRUCHTEN 57
 RANDEN, RINGEN, ~ VERWIJDEREN
 VAN PEULVRUCHTEN 57
 randen, ringen/~ afdoen 58
 randen, ringen/~ 57
rang 57
rangén 59
rank 56
 ranken 59, 111
 RANKEN VAN DE WINGERD 111
 ransberen 101, 104
rardijs 78
 raschelen (du.) 148
 ratelappel 135
 ratels 33

- rattenkeutels 60, 61
 rattenstaartjes 77
rattestetjes 77
 rauw 119
 rauwschaal 133
 raven afdoen 58
 rebatten maken 30
 rebut (fr.) 117, 122
reef 57
refels 57
regeloot 141
regenoot 141
 regenput 3
 reine claudie (fr.) 141
 reine, calebas de la ~ (fr.) 138
 reinette discardre (fr.) 132
 remmelen 11
rend 59
 renet 132, 134
renet deskaar 132
 RENET, GRAUWE ~ 132
 renet, margrater ~ 133
 renet, rode ~ 132
 RENET, RODE ~, STERAPPEL 133
renet, roe ~ 132
renet, roeje ~ 132
reng 57, 59, 111
rengeloot 141
rengen 59
rengenoot 141
renj 59
 RESEDA 21
 reseda 21
 resem 98
 rettich 95
 reube 84
 reuben 39, 81
reubensteel 39
 reubensstelen 39
 reukerwtten 21
 reukerwtjes 21
reuk-ette 21
 reven 57
 reven afdoen 58
 reven aftrekken 58
 reven uitdoen 58
 reven, de ~ afdoen 58
 reven, de ~ aftrekken 58
 rezen 58
 rezendaal 21
 ridderzuring 41
 riekend fleutertje 20
 riekseel 93
ries (mv.) 32
rieske 32
riggeloot 141
 rijp, niet ~ 119
 rijp, te ~ 121
 rijpen, het - 119
 rijs 32, 59
rijsder (mv.) 32
 rijsdererwtten 64
 rijserwtten 64, 66, 67
rijsholt 32
 rijshout 12, 32
 RIJSHOUT, BONENSTAAK 31
 rijstje 32
 rijstjes insteken 116
 rijskrombekken 64
 rijzelhout 32
rijzen (mv.) 32
rijzer (mv.) 32
rijzieren (mv.) 32
 rijzierenwtten 64
rijzers (mv.) 32
 rimpelen 123
 rimpsele 123
 ringelen 57
ringeloot 141
ringelot 141
ringeluut 141
 ringen 58
 ringen aftrekken 58
 ringen, bonen ~ 58
 ringen, de ~/randen afdoen 58
 ringen, de ~/randen er afdoen 58
 ringen, de ~/randen van
 aftrekken 58
 ringen, de ~/randen van de
 bonen doen 58
 RINGEN, RANDEN VERWIJDEREN
 VAN PEULVRUCHTEN 57
 ringen/randen afdoen 58
ris 98
 rits 98
 ritsel 98
 rode aalberen 101
 RODE AALBES 99
 rode aalbessen 101
rode beert 101
 rode beertjes 101
 rode beren 101
 rode bessen 101
 rode beziën 101
 rode biemelen 101
 rode braamberen 101
 rode dendron 24
 rode jansberen 101
 rode kabots 48
 rode kabuis 48
 rode kabuiskool 48
 rode kappes 47
 rode kookappel 132
 RODE KOOL 47
 rode kool 43, 47
 rode kroezel 106
 rode kroezelen 101
 rode kroezels 101
 rode kroezeltjes 101
 rode miemelen 100
 rode miemer 100
 rode miemerberen 100
 rode miemereren 100
 rode miemerten 100
 rode moren 76
 rode olber 101
 rode renet 132
 RODE RENET, STERAPPEL 133
 rode savooi 48
rode sint-jansbeer 101
 rode sint-jansberen 101
 rode sint-jansbessen 101
 rode un 69
 rode waalse 145
 rode wiemberen 101
 rode wiemelen 100
 rode wiemer 100
 rode wiemeren 100
 rode wiemerten 100
 rode wijnappel 134
 rode worteltjes 77
 rode, een - 48, 134
 RODODENDRON 24
 rododendron 24
roe beren 101
roe biemelen 101
roe miemel 100
roe miemelen 100
roe renet 132
roe wiemberen 101
roe wiemel 100
roe wiemelen 100
roe wiemer 100
roe wiemeren 100
roed uts 48
 roede 32
roej kabots 48
roej kappes 47
roej kool 47
roej uier (mv.) 48
roeye renet 132
 roem 31
roenzel 106
 rol 4, 5
 rolput 3
roo bungjerke 137
 rood bungeltje 137
 rood eitje 134
 rood hoofd 48
 rood jannetje 134
 rood kabuis 48
 rood koeltje 47
rood kuulke 47
 rood moes 47
rood, heud ~ moos 47
rood, heudje ~ moos 47
 rood, hoofd ~ moes 47
 rood, hoofdje ~ moes 47
rooj aalbeer 101
rooj aalberen 101
rooj aalbes 101
rooj beer 101
rooj beerkes 101

rooj beren 101
rooj bessen 101
rooj beziën 101
rooj bezies 101
rooj bierkes 101
rooj braambeer 101
rooj eitje 134
rooj janneske 134
rooj kabuis 48
rooj kabuiskool 48
rooj kappes 47
rooj kool 47
rooj kroezel 101
rooj kroezelen 101
rooj kroezels 101
rooj miemelen 100
rooj miemer 100
rooj miemerberen 100
rooj miemereren 100
rooj miemert 100
rooj miemerten 100
rooj moos 47
rooj sint-jansberen 101
rooj sint-jansbes 101
rooj wiemel 100
rooj wiemelen 100
rooj wiemer 100
rooj wiemereren 100
rooj wiemert 100
rooj wortelkes 77
rooje beer 101
rooje bessen 101
rooje jansebeer 101
rooje kroezelkes 101
rooje miemelen 100
rooje miemer 100
rooje miemereren 100
rooje miemerten 100
rooje olber 101
roos van egypte 21
roos, wilde ~ van egypte 21
roosje van egypte 21
roosjeskool 44
roosjeskool 52
rooske – 21
rooskekool 52
rooskeskool 52
rose d'egypte (fr.) 21
rose, pomme de ~ (fr.) 135
rose, wilde ~ d'egypte 21
 ROSMOLEN 8
rosmolen 8
roswerk 8
rot 122, 124
 ROT, VAN FRUIT 122
rotten 123
 ROTTEN, VAN FRUIT 123
rotterig 122
rottig 122
rozekeskool 52
rozemien 26

rozemienneke 26
rozemientje 26
rozeziep 21
rozezieps 21
rozeziept 21
rozezoep, wille ~ 21
roziep 21
roziet 21
ruikervwten 21
rumpelen 123
rumpelig 122
rumselen 123

S

saap 127
saffooi 45
saffooienkool 45
saft 127
salade 37, 38
salade, ongeschade ~ 37
saladebonen 62
 SALIE 96
salie 96
sap 127
 SAP VAN EEN VRUCHT 127
 SAP, DIK ~ VAN STEENVRUCHTEN 128
sap, verdroogd ~ 128
savie 96
savooi 45, 49
savooi, groen ~ 45
savooi, rode ~ 48
savooi, witte ~ 49
savooiekappes 46
 SAVOOIEKOOL 45
savooiekool 45
savooiemoes 45, 49
savooieplant 46
savooike 45
savooikool 45
savooimoos 45
savooitje 45
schaal 56, 124, 149, 150
schaal, erwten bet de ~ 68
schaal, erwten met ~ 68
schaal, erwten met de ~ te eten 68
schaal, erwten met de ~ 68
schaal, erwten voor bet de ~ te eten 68
schaal, erwten zonder ~ 67
schaal, erwten zonder de ~ 67
schaal, harde ~ 149
schaal, helle ~ 149
schaal, zachte ~ 124
schaalerwt 56
schaalerwten 66, 67
schaap, arm ~ 120
schaapmulke 131
schaapmuiltje 131
schaapskopje 131
schaapskopke 131
schaapsmelke 131
schaapsmull 50
schaapsmulke 131
schaapsmuiltje 131
schaapsneus 131
schaapswei 13
schaar 4, 7
schakel 7
schalen 57
schalen liezen 58
schalen, erwten bet ~ 68
schalen, erwten met de ~ 68
schalen, erwten voor met de ~ te eten 68
schalm 10, 11
schalmhout 10
schans 9, 10
schans hout 10
schansberm 9
schansen 9
schansenberm 9
schansenhoop 9
schansenmijt 9
schansenshop 9
schansje 10
schanske 10
schansmijt 9
schapenmull 131
scharkretserd 22
scharol 36
schei 56
scheitje 56
schel 56
schelk 44, 46, 47, 50, 51, 96
schelkenmoes 46
schelp 149
schelp, groene ~ 150
schephaak 6, 7
schepstek 6
scheut 111
scheuten 111
scheuten afsnijden 116
scheve 23, 38
schevesalade 38
schietbos 41
schietier 50
schietmel 96
schietmelde 96
schietpruim 142
schiffelen 115
schijtberen 104
schijtbonen 65
schijvel 137
schil 124, 150
 SCHIL VAN EEN VRUCHT 124
schil, helle ~ 149

schillen, erwten ~ 59
 schilletje 125
 schilver 56
 schilvertje 125
 schokkelen 117, 148
 schoonmaken 59
 schorseneel 79
 SCHORSENEER 78
 schorseneer 51, 79
 schorseneien 81
 schrankel 119
 schrauw 122
 schrauwel 120
 schriknet 33
 schrimpen 123
 schrompelen 123
 schuddelen 117
 schuddelen, appel ~ 117
 schuddelen, appelen ~ 117
 schuddelen, appelen van de boom ~ 117
 schudden 117, 148
 SCHUDDEN VAN VRUCHTEN 117
 schudden, appels ~ 117
 schulp 55, 149, 150
 schulp, erwten bet de ~ 68
 schulperwten 67
 schutsmelde 96
 schuur 57
 sekrei 82
 selder 93
 selder, groene ~ 93
 selderdie 93
 selderie 90, 92
 selderieblad 92
 selderieknop 79
 SELDERIJ 92
 selderij 92
 self 96
 seller 93
 sellerie 92
 sellerij 92
 selotten 71
 senf (du.) 96
 sennisbladeren 61
 serdel 41
 serderie 93
 SERING 24
 sering 25
 serlotten 71
 serre 31
 SIERERWT 20
 siererwten 20
 sikkeren 82
 sikse 4, 5
 sinksbloem 16
 sinksenbloem 16
 sinkserbloem 16
 sint-cornelisroos 16
 sint-jacobspeer 137
 sint-jansappel 135

sint-jansbeer 106
 sint-jansbeer 101, 104
 sint-jansbeer, rode ~ 101
 sint-jansbeer, zwarte ~ 104
 sint-jansbeer, zwatte ~ 104
 sint-jansberen 101, 102, 104
 sint-jansberen, rode ~ 101
 sint-jansberen, rooj ~ 101
 sint-jansberen, witte ~ 102
 sint-jansberen, zwarte ~ 104
 sint-jansberen, zwatte ~ 104
 sint-jansbes 101
 sint-jansbes, rooj ~ 101
 sint-jansbessen 101, 102, 104
 sint-jansbessen, rode ~ 101
 sint-jansbezen 101, 102, 104
 sint-jansbeziën 101
 sint-jansbloem 26
 sint-janserbel 108
 sint-janskroezel 101
 sint-janskroezelen 101
 sint-janskroezels 101
 sint-janslook 71
 sint-janslookje 71
 sint-janslookske 71
 sint-jansooj 71
 sint-janspeer 137
 sint-jansuike 71
 sint-jansuitje 71
 sint-jansun 71
 sint-jansundj 71
 sint-jansunke 71
 sint-jansunkes 71
 sint-jansunneke 71
 sint-jansunnekes 71
 sint-jansuntje 71
 sint-jansuntjes 71
 sint-janswiemereren 104
 sint-janswiemert 104
 sint-janswiemerten 104
 sint-jorisbloem 26
 sint-jorishout 26
 sint-katrienpruijm 142
 sint-laurensappel 135
 sint-leversbloem 26
 sint-levesbloem 26
 sint-levesboom 26
 sjaggelen 117
 SJALOT 70
 sjalot 70, 71
 sjalotje 71
 sjalotten 71
 sjalottenpijpjes 70
 sjarlemoeske 135
 sjarlot 70, 71, 88
 sjarlotje 71
 sjarlotjuin 71
 sjarlotten 71
 sjarlottenpiepke 73
 sjarlottenpijpje 73
 sjarslot 71

sjarslotten 71
 sjavouw 45
 sjavouwenkool 45
 sjeelke 125
 sjeppeng 46
 sjier 4
 sjikkerij 82
 sjlatebonen 62
 sjoeping 46
 sjosseneel 79
 sjosseneer 79
 skel 124
 sla 37, 38
 SLA, ALGEMEEN 36
 slaai 37, 38
 slaaibonen 62
 slaal 37
 slaan 148
 slaan, onder de noten ~ 148
 slaan, onger de neut ~ 148
 slaapkop 17
 slaat 37
 slaatje 37
 slaats 37
 slabonen 62
 slagboom 4, 5
 slaghout 11
 slaghouten krik 11
 slagmolen 8
 slangkomkommer 87
 slecht moes 54
 slechte kappes 50
 slechte kool 54
 SLECHTE KWALITEIT, FRUIT, ~ 121
 slederie 93
 sleen 98, 142
 sleenhout 11
 sleeperwten 68
 sleunsel 12
 slevesboom 26
 slij 128
 slijkmes 9
 slijkmost 9
 slijm 128
 slinger 7
 sloesje 50
 sloester 149, 150
 sloet 150
 slols 150
 slolster 150
 sloor 50
 sloorbiet 84
 sloorerwten 67
 sloos 56
 slooster 56
 sloosteren 57
 sloostererwten 66
 slotten 71
 sluim 56
 sluimererwten 66, 67
 sluimer-ette 67

sluimermette 67
 sluimerwtten 67
sluim-ette 67
 sluitkool 46, 47, 49
 slunkel 44
 slupappel 135
 smeel 96
 smeelde 96
 smeerwortel 95
 smeeetse oogstappel 131
 smoutappel 135
 smoutmaleboom 139
 smoutpeer 137
 snelappel 135
 snelkroezel 106
 sneuwen 116
 sniepelbonen 65
 snijappel 135
 SNIJBONEN 61
 snijbonen 61, 65
 snijden 116
 snijdersspek 78
 snijers 61
 SNIJKOOL, BLADKOOL, ~ 49
 snijling 46
 snijmoes 39, 51
 snijsalade 37
 snijselderij 92
 snippelbonen 65
 snipperbonen 65
 snoef 31
 SNOEIEN 116
 snoeien 59, 116, 117
 snoeier 29
snoffel 18
snoffelke 18
snoffeltje 18
 snofrot 122
 snot 128
 snotrijp 121
snots 128
 soep, erwten voor ~ te koken 67
 soepengroen 35
 soepengroens 35
 soeperij 35
 soeperwtten 66
 SOEPGROENTE 35
 soepkruid 35
 sokkerbonen 63, 65
 sokkerboontjes 63
 sokkererwtten 63, 66, 67
 sokkererwtjes 67
sokkerets 67
sokker-ette 67
 sokkerij 82
 sokkerklits 63
sokkermoorkes 76
 sokkermoortjes 76
 sokkerpeer 137
sokkerpeerke 137
 sokkerpeertje 137

sokkerpootjes 77
sokrei 82
 spaanse flet 19
 spaanse fleuter 20
 spalcken 12
 spandraad 33
 spargel 85
 specerij 89
 specerijkruid 89
 spek 128
 spekbonden 61, 63, 65
 spekkers 145
spekkies 145
spenade 91
 sperje 85
 spersboontjes 62
 SPERZIEBONEN 62
 sperziebonen 62
 spierlook 74
spierke 35
 spiets 143
 spiertje 35
 spijspeer 137
 spikkelbonen 61
 spil 125
 spillen 11
 spinaai 40
 spinaat 40
 spinaze 40
 SPINAZIE 39
 spinazie 40, 91
 spinsel 7
 spits 46
 SPITSKOOL 46
 spitskool 46, 49
 spitsmoes 46
spleetkool 44
 SPLIJKOOL 51
 splijtkool 44, 51
 splijtmoes 47, 50, 51
 spoier 74
 spoor 74
 spral 142
sproeskool 52
sproeten, brommese ~ 52
 sproets 30
 sprong 4
 spröngelen 52
sprui 52
 spruis 52
 spruit 30, 32
 spruitelen 52
 spruiten 52
 spruiten, brabantse ~ 52
 spruiten, brusselse ~ 52
 spruitenkool 52
 spruitenkop 52
 SPRUITJE, SPRUITKOOL, ~ 51
 spruitjes 52, 84
spruitkes 52
 spruitkool 51, 52, 84

SPRUITKOOL, SPRUITJE 51
 spruitmoes 52
 spruitselderie 92
 spruizelen 52
spruusjer 52
spruusjere 52
spruutjere 52
 spuit 30
 spuitser 30
 staak 4, 5, 6, 32
 STAAKBONEN 63
 staakbonen 61, 63, 65
 stabeling 46
 staken, bonen aane ~ 64
 stam 44
 stang 5
 stankviool 18
stee 127
 steek, met de ~ 124
 steekberen 101
 steekpalm 24
 steeksalade 37
steekslaai 37
 steel 44
steel 39
steelkes 39
steelkesmoes 39
 steelmoes 39, 47, 51
 steelraap 39
 steeltjes 39
 steeltjesmoes 39
 steen 126, 127
 steen-op-steen 142
 steentje 126, 127
 STEENVRUCHT, PIT VAN EEN ~ 126
 steenvruchten 118
 STEENVRUCHTEN, DIK SAP VAN
 ~ 128
 stei 56
 stek 4, 6, 11, 32, 116
 STEK, ENT, ~ 116
 stekbeer 97, 106
stekberen 106
 stekberenstruik 106
 stekbes 106
stekbezen 106
 stekbonen 61, 63
 stekebeer 106
 steker 60
 stekhout 11
 stekje 32
 stekjes, kleine ~ 12
 stekkelbonen 63
 stekken 12
 stekkenbonen 63
stekker 12
 stekreube 84
 steksbeer 97, 106
steksbere 106
stekske 32
stekskes, klein ~ 12

stelen 39
 stelenmoes 39
 stengel 44
 STENGEL, STRONK, ~ VAN
   KOOLPLANTEN 44
 ster 133
 sterappel 133
 STERAPPEL, RODE RENET, ~ 133
 sterappeltje 133
stereppelke 133
 steun 4
 stiefmoedertje 20
 stieling 138
 stiep 5
 stiepje 32
stiepike 32
 stijfnek 50
 stinkbloem 17, 21
 stinkbol 17
 stinker 17
stinkerke 17
stinkerkes 21
 stinkertje 17
 stinkertjes 21
 stinkflier 18
 stinkroos 17
 stobbe 38
 stobben 77
 stok 4, 6, 32
 stokbonen 63
 stokens 10
 stokerwten 64
stokes 10
 stokflier 18
 stokroos 17
 stolker 44
stomkes 78
 stomp 82
 stompen 77
 stompjes 78
 stomppootjes 76
stomppotekes 76
 stompwortelen 77
 stooftbrand 12
 stooft hout 11
 stooftklampen 12
 stooftknabben 12
 stooftknabjes 12
stooftknepkjes 12
 stooftpeer 137
 stookhout 12
 stookknabben 12
 stooksel 12
 stopjesbonen 63
 stoppel 45
 stoppelmoren 75
 stoppelpoten 76, 77
 stoppelwortelen 77
 storkel 44, 50
 strabbe 44
 strabbel 44

streepappel 135
 streepjesappel 135
 streng 57
striepkesappel 135
 stro 59
 stro om af te dekken 59
 strok 44
 strokerel 33
 stroman 33
 stronk 44, 51
 stronk, opgeschoten ~ 50
 STRONK, STENGEL VAN
   KOOLPLANTEN 44
 stronkel 44
 stront 128
 strooien man 33
 stropen 57, 59
 struikbonen 63, 65
 struikerwten 63
 struikjesbonen 63
 strunkel 44
 stuk land 29
 stukje 15
stukske 15
 suikerel 82
 suikererwten 67
suiker-ette 67
 suikerhoofdje 49
 suikerrij 23, 38, 42, 82
 suikerrij, brusselse ~ 42
 suikerrijf 38
 suikerijsalade 23, 38
 suikerkool 47
 suikerkop 49
 suikermoes 43, 47
suikermoorkes 76
 suikermoortjes 76
 suikerpeer 137
 suikerpootjes 77
 suikerpoten 77
 suikertoepe 47
 suikertop 47
 sulkel 41
 sulker 41
 surelle 41
 surelle, franse ~ 41
 surelle, tamme ~ 41
 surkel 41
 surkel, tamme ~ 41
 surker 41
 surrogaat 82
 sutterij 23

T

tafelgroente 89
 tafelppeer 137
 tafelpruim 141
 takje 32
 takken 111

TAKKENBOS, BUSSEL HOUT 10
 tamme surelle 41
 tamme surkel 41
 tateskop 146
 te rijp 121
tek 111
tekske 32
temaat 85
 temen 148
temetteke 85
 theebloem 21, 26
 theebloemen 26
 theebloemetje 21
theebloemke 21
 thuiswei 13
 tietjes 66
 tob 7
 toddeyman 33
 toeë mesterhof 2
 toegeleg 2
 toegoed 2
 toekruid 89
 TOEKRUID, ALGEMEEN 89
 toemesthof 2
 toeplaats 2
 toelak 3
 toetmoes 49
 TOMAAT 85
 tomaat 85
 tomaatje 85
tomatteke 85
tonneke 8
 tonnetje 8
 tophaak 7
 trekken, de vamen vanne bonen
   ~ 58
 trekken, draden ~ 58
 trekker 7
 trek molen 8
 trobbel 98
trodtsel 110
 trodzel 98
 troebel 98
 troek 98
 troek druiven 110
 troekel wijndruiven 110
 troemel 98, 110
 troemel druiven 110
troemelke 98
 troemeltje 98
 troezel 98, 110
 trokkel 98
 trommel 98
 trons 110
 trop 98
 tros 98, 110
 tros druiven 110
 TROS VRUCHTEN 98
 tros wijndruiven 110
 tros, drie ~ 98
 tros, met een ~ 98

trosje 98
 trosje druiven 110
troske 98
 trossel druiven 110
 trossel 98
tselderij 92
 tuierdries 13
tuimp 15
 tuin 15, 29
 tuinakker 29
 TUINBONEN 64
 tuinbonen 64
 tuinboontjes 65
 tuindistel 23
 tuinen 30
tuineren 30
 TUINGIETER 30
 tuinhof 28
 tuinieren 30
tuinkerks 95
 TUINKERS 95
 tuinkers 95
 TUINKERVEL 90
 TUINMAN, BOOMKWEKER 29
 TUINMELDE 95
 tuinproducten 34
 turfgemul 31
 TURFMOLM 31
 turfmolm 31
 turfmul 31
turfsgemul 31
 turkenbonen 61
 tutsen 120
 twee koppel 98
 tweeklets 98
 tweeling 98
 tweeper 140
twie koebel 98

U

ui 70
ui 43
 UI, AJUIN 68
uier (mv.) 48
uier (mv.), roej ~ 48
uier (mv.), wit ~ 49
 ui-juin 70
 uilenbekken 68
 uin 69
 uine 69
 uit de leut doen 57
 uitdoen 56, 58
 uitdoen, reven ~ 58
 uitdoppen 56
 uitdrogen 123
 uitdunnen 116
uitgedroog 122
 uitgedroogd 122
 uitje 87

uitkeveren 56
 uitpellen 57
 uitpeulen 58
 uitschropelen 123
ulg 70
ullig 70
uls 23
ulst 23
 un 69, 71
 un, jonge ~ 71
 un, klein ~ 71
 un, rode ~ 69
un, rooj ~ 69
un, wiese ~ 71
 un, witte ~ 71
 undj 69
 undje 69
undjeke 69
 unge 69
 unj 69
 unje 69
unke 71
 un-lauch 70
 unlauchpiefje 73
 unne 69, 71, 73
 unne, witte ~ 71
unneke 71
unnekes 71
unnekes, witte ~ 71
unnenpiepke 73
 unnenpijpje 71, 73
unnepiepke 71
 unnetje 69, 71
unpiepke 73
 unpijpje 73
 uns 69
 untje 71
 untje, wit ~ 71
ut 46
uts, roed ~ 48
uts, wit ~ 49

V

vaalt 9
 vaanse, een - 131
 vaanse, witte ~, een - 131
 vaansen appel 131
 vaardig, hof ~ maken 30
 val 135
 valappel 135
valobs 117
 val-obst 117
 vals hart 50
 vals hoofd 50
 valse kool 50
 valse, een - 50
 valshartige, een - 50
 vamen 57
 vamen afdoen 58

vamen aftrekken 58
 vamen van de bonen doen 58
 vamen, de ~ vanne bonen
 trekken 58
 vanen 33
 vanne, de vamen ~ bonen
 trekken 58
 varkensbogaard 114
 varkensboomgaard 114
varkenskees 146
 varkenskers 146
 varkenskersje 146
 varkenspeer 137
 varkenspruim 142
 varkensstaarten 7
 varkenswei 13, 114
varrig, hof ~ — 30
 vaste kappes 43
 vaste kool 43
veem 57
veem afdoen 58
 veer 6, 7
 vegen 116
 vel 125
 veld 29
 velder 135
 velderwten 66, 68
 veldje 15
 veldkoolraap 83
 veldlook 72
 veldmoren 76
veldpoet 75
veldpoeten 75
 veldpoten 75, 81
 veldsalade 38
 VELDSLÄ 37
 veldsla 38
veldslaai 38
veldslaat 38
 veldslaats 38
 veldviooltje 19
 veldwortelen 77
velke 125
velke van de kets 125
velleke 125
 velletje 125
 velletje van de keets 125
velsje 125
 venke 80
 VENKEL 79
 venkel 80
 vennek 80
 venneke 80, 94
 vennekezaadje 80
 vensjel 80
 verdroogd sap 128
 verdroogd 121, 122
 veredeld viooltje 19
 veredelen 115
 verf 119
 verfroemeld 119, 122

verfroemelen 123
 verfronseld 122
verfrunseld 122
 verfrunseld 122
 verfrunselen 123
 vergaarijpt 119
 vergaarijpt 119, 121
 vergroeid 119
verkeskeerske 146
 verkraalseld 122
 verkrauweld 119
 verkronseld 119
 verkrotsen 123
 verkruppeld 119
 verkruppelde vrucht 120
 verkruppelde, een - 50, 120
 verkrupt 119
 vermaad 124
 vermaaid 124
 vernebbeld 119
 vernebbelde, een - 120
 vernepen 119
 verneukeld 119
verneukerkes 33
 verneukertjes 33
 vernoodrijpt 119
 vernoodrijpt 119
 verpierd 124
 verpieriikt 124
 verrimpeld 122
 verrimpelen 123
 verrot 122
 verrotten 123
 verrumpeld 122
 verrumpelen 123
 verrumpselen 123
 verrumselen 123
 verschompelen 123
 verschreupelen 123
 verschrompeld 119, 122
 verschrompelen 123
 verschrumpeld 122
 verschrumpelen 123
 verschrumpselen 123
 verspiert 122
 vervuurd 122
 VERWIJDEREN, RINGEN, RANDEN ~
 VAN PEULVRUCHTEN 57
 verwormd 124
verwottel 23
 vetkool 54
 vette poten 81
 vetwortel 23
veum 57
veum afdoen 58
veum aftrekken 58
 vezels 57
 vierge, vigne ~ (fr.) 110
vigeletteke 19
 vigitetje 19
 vigne vierge (fr.) 110

vijgenboom 110
 vijzelen 58
 vijzen 57, 58
 vimmen 58
 vingerhoedjes 21
 vinkelhout 11
 vinkelhout, klein ~ 11
violèke 19
 violet 18, 19
 violetje 19
 violetje, wild ~ 19
violetteke 19
violetteke, wild ~ 19
 viool 19
vioolke 19
vioolke, wild ~ 19
 VIOOLTJE 18
 viooltje 19
 viooltje, driekleurig ~ 19
 viooltje, maarts ~ 19
 viooltje, veredeld ~ 19
 viooltje, wild ~ 19
vleem 125
vleeske 125
 vleeskens 145
 vleksterrenbeer 106
 vlier 125
 vlies 57, 125
 VLIES IN EEN VRUCHT 125
 vliesje 125
vlieske 125
 vliezen afdoen 58
 vlim 6, 7, 125
vlimke 125
vlimme 125
 vlimmen 57
 vlimpje 125
 vocht 128
voel 122
 voerkool 54
 voerkoolraap 83
 vogelenschrik 33
 vogel-scheuche 33
 vogelschrik 33
 vogelschrikker 33
 vogelspijs 128
 VOGELVERSHRIKKER 32
 vogelverschrikker 33
vogelverschrikkerke 33
 vogelverschrikkerkje 33
 vogelverschrikster 33
 vol worm 124
 vol, heer zit ~ worm 124
 volderskruid 22
 volgroei, niet ~ 119
vollekke 19
vonkelhout 11
 voor, erwten ~ bet de schaal te
 eten 68
 voor, erwten ~ groen te eten 68
 voor, erwten ~ met de schaal te

eten 68
 voor, erwten ~ met de schalen
 te eten 68
 voor, erwten ~ soep te koken 67
 voor, erwten ~ te peulen 67
 voor, look ~ in te maken 72
 voortrein 8
 voos 121, 122, 150
 VOOS, VAN EEN VRUCHT 121
voots 150
vorelscheuch 33
 vork 4
 vraan 125
 vrach 23
 vreerijts 32
 vroege 77
 vroege moortjes 76
vroege pietjes 77
 vroege pootjes 77
 vroege poten 77
 vroege wortelen 77
vroegmoorkes 76
vroegwottelen 77
 vrot 122
wrotten 123
vruch 118, 125
vruch, greune ~ 120
 vrucht 98, 125
 vrucht, groene ~ 120
 VRUCHT, ONVOLGROEIDE ~ 119
 vrucht, onvoorgroeide ~ 120
 vrucht, verkruppelde ~ 120
 vruchten 118
 vruchtenmost 128
 vruchtensaft 127
 vruchtwei 114
vrungsjke 35
 vuil 122, 128
 vuilbloem 17
 vuilen 123
 vuilsig 122
vonkehout 11

W

waal 145
 waalse 145
 waalse kers 146
 waalse, rode ~ 145
 waalse, witte ~ 145
 waas 119
 waaslaag 119
walnoos 147
 walnoot 147
 walnootboom 148
 walnotenboom 148
 warbel 97
 warmoes 28, 34, 96
 warmoeshof 28
 warmoeshofpoten 77

wasbonen 65
 wateremmer 7
 waterkats 138
 waterkers 95
 waterkuil 4
 waterpeer 137
 WATERPUT 3
 waterput 3
 waterputs 3
 watertob 8
 wei 13, 15, 114
weike 13
 weitje 13
 wel 3
 welber 108
 welboom 5
 welput 3
 werf 2, 114
werft 2
 werken, in de gaarde ~ 30
 werken, in de hof ~ 30
 werken, in de koolhof ~ 30
 werken, in de moestem ~ 30
 WERKEN, IN DE MOESTUIN ~ 29
wermes 28
wermeshof 28
wermesof 28
wermestof 28
weverkaar 22
 weverkaarde 22
 weverskaarde 22
 wicht, arm ~ 120
 wieberen 101
 wieberen, witte ~ 102
 wieberen, zwarte ~ 104
wieger 109
wiegerd 109
wie-langer-wie-lieverke 20
wie-langer-wie-lievertje 20
 wiember 98, 100
 wiemberen 100
 wiemberen, rode ~ 101
wiemberen, roe ~ 101
 wiemberen, witte ~ 102
 wiemberen, zwarte ~ 104
 wiemech 108
 wiemel 98
wiemel 100, 104
wiemel, roe ~ 100
wiemel, rooj ~ 100
wiemel, witte ~ 102
wiemel, zwatte ~ 104
 wiemelen 100, 104
 wiemelen, rode ~ 100
wiemelen, roe ~ 100
wiemelen, rooj ~ 100
 wiemelen, zwarte ~ 104
wiemelen, zwatte ~ 104
 wiemelen, witte ~ 102
 wiemelenstruik 99
 wiemer 98, 100, 102, 104

wiemer, rode ~ 100
wiemer, roe ~ 100
wiemer, rooj ~ 100
 wiemer, witte ~ 102
 wiemer, zwarte ~ 104
wiemer, zwatte ~ 104
 wiemeren 100, 102
 wiemeren, rode ~ 100
wiemeren, roe ~ 100
wiemeren, rooj ~ 100
 wiemeren, witte ~ 102
 wiemeren, zwarte ~ 104
wiemeren, zwatte ~ 104
wiemerke, wit ~ 102
wiemerke, zwart ~ 104
 wiemert 98
wiemert 100, 102
wiemert, rooj ~ 100
wiemert, witte ~ 102
wiemert, zwarte ~ 104
 wiemerten 100, 102, 104
 wiemerten, rode ~ 100
 wiemerten, witte ~ 102
 wiemerten, zwarte ~ 104
 wiemertjes 100
 wiemertjes, witte ~ 102
 wiemertjes, zwarte 104
wienjer 109
wier 109
wierd 109
wies kappes 49
wiese kool 49
wiese un 71
 wijdenaart 13
 wijf 51
 wijf, oud ~ 51
 wijnappel 133
 wijnappel, rode ~ 134
 wijnappeltjes 133
wijndrugenboom 110
 wijndruif 110
 wijndruifkoebel 111
 wijndruiven, troekel ~ 110
 wijndruiven, tros ~ 110
 wijndruivenboom 110
 wijndruivenkoebel 111
 wijndruivenstroel 110
 wijndruivenstruik 110
 wijndruiventroek 110
 wijndruiventros 110
wijndruug 110
 wijnkers 145
 wijnpeer 137
 wijnrank 110
 wijnroos 109
 wijnstek 110
 wijnstok 110
 WIJNSTOK, WINGERD 109
 wijnstruik 110
 wijntak 110
 wijntroekel 110

wijper 11
 wijwaterborstel 22
 wild violetje 19
wild violetteke 19
wild vioolke 19
 wild viooltje 19
 wilde juinen 73
 wilde kam 22
 wilde kers 145
 wilde look 73
 wilde moes 50
 wilde moren 75
 wilde poten 76
 wilde roos van egypte 21
 wilde rose d'égypte 21
 wilde wijn 110
 wilde wingerd 109
 wilde wortelen 76
 wilde, dunne ~ kers 145
 wilde, een - 50
wille rozezoep 21
wille wijn 110
wille wingerd 109
 winden 59
 windput 3
 windslag 117, 118
wingel 109
winger 109
 wingerd 59, 109
 WINGERD, RANKEN VAN DE ~ 111
 WINGERD, WIJNSTOK, ~ 109
 wingerd, wilde ~ 109
wingerd, wille ~ 109
 wingerdenranken 111
wingertereng 111
 wingertestruik 109
 winhof 28
winkslaag 117
winnef 28
 winning 28
winof 28
winsef 28
 winsthor 28
 winterklots 137
 winterkool 54
 wintermoes 46
 winterpeer 137, 140
 winterpootjes 77
winterpotekes 77
 wip 4, 5, 6
 wipboom 5
 wipgaffel 4
 wippost 4
 wipput 3
 wipstek 6
 wis 35
 wishout 12
 wissen 11
 wissen, bussel ~ 10
 wit hoofd 49
 wit moes 48

wit uier (mv.) 49
 wit untje 71
wit uts 49
wit wiemerke 102
 wit, hoofd ~ moes 49
 witgele kappes 46
 withoofd 43
 WITLOF 41
 witlof 38, 41, 51
 witlof, brussels ~ 42
 witlook 42, 71, 82
 witmoes 38, 46
witte aalbeer 102
 witte aalberen 102
 WITTE AALBES 102
 witte aardberen 102
witte beer 102
 witte beertjes 102
 witte beren 102
 witte bessen 103
witte bezen 103
witte bierkes 102
 witte bom 135
 witte bonen 65
witte braambeer 102
 witte braamberen 102
 witte kabots 49
 witte kabotskool 49
 witte kabuis 49
 witte kabuiskool 49
 witte kabuismoes 49
 witte kappes 49
 witte kookappel 135
 WITTE KOOL 48
 witte kool 44, 49
 witte kraaltjesberen 103
witte krellekesberen 103
witte kroezel 103
 witte kroezelen 103
 witte lievrouwbeertjes 102
witte lievrouwbierkes 102
 witte mieberen 102
witte miemel 102
 witte miemelen 102
 witte miemer 102
 witte miemerberen 102
 witte miemereren 102
witte miemert 102
 witte miemerten 102
 witte moren 81
 witte peeën 81
 witte peeërs 81
 witte poten 81
 witte savooi 49
 witte sint-jansberen 102
 witte un 71
 witte unne 71
witte unnekes 71
 witte vaanse, een - 131
 witte waalse 145
 witte wieberen 102

witte wiemberen 102
witte wiemel 102
 witte wiemelen 102
 witte wiemer 102
 witte wiemereren 102
witte wiemert 102
 witte wiemerten 102
 witte wiemertjes 102
 witte wortelen 81
witte wottelen 81
 wolbel 101
 wolber 97
 wolbonen 64
 wolfrivver 135
 wollebonen 64
 wollebonen, jonge ~ 64
 wolleboontjes 64
 wollen, - 64
 wollensokje 135
 wolle sokken 65
 wollewantjes 61, 65
 wollewoepen 65
woostappel 130
worbel 104
 worbelen 104
 worgpeer 137
 worm 31, 124
 worm hebben 124
 worm in 124
 worm, aangevreten door ~ 124
 worm, da zit de ~ in 124
 worm, da zit ene ~ in 124
 worm, de ~ hebben 124
 worm, de ~ in hebben 124
 worm, de ~ zit derin 124
 worm, der zit de ~ in 124
 worm, hebben de ~ in 124
 worm, heer zit vol ~ 124
 worm, het fruit heeft ~ 124
 worm, met ~ 124
 worm, vol ~ 124
 worm, zit de ~ in 124
 wormen, da zitten ~ inne 124
 wormen, de ~ zitten derin 124
 wormen, der zitten ~ inne 124
 wormig 124
wormstakkig 123
 wormsteek 123
 wormstekes 124
 wormsteketig 123
 WORMSTEKIG 123
 wormstekig 123
 worstkruid 96
 worstkruidje 95
wortel 76
 WORTEL, PEEN, ~ 75
 wortelbonen 65
 wortelboontjes, jonge ~ 65
 wortelen 76, 77
 wortelen, bitter ~ 81
 wortelen, hete ~ 77

wortelen, hetel ~ 77
 wortelen, hollandse ~ 77
 wortelen, vroege ~ 77
 wortelen, wilde ~ 76
 wortelen, witte ~ 81
 wortelenpenen 76
 wortelensap 127
wortelkes 77
wortelkes, hete ~ 77
wortelkes, hollandse ~ 77
wortelkes, rooj ~ 77
 WORTELJE 76
 worteltjes 77
 worteltjes, hete ~ 77
 worteltjes, hollandse ~ 77
 worteltjes, rode ~ 77
woskrudje 95
woskruid 96
wottel 76
wottelen 76, 77
wottelen, witte ~ 81
wottelkes 77
 wrang 125
 wringer 140
 wringpeer 137, 140
 wringsje 35
wullezukse 135

Z

zaadje 127
 zaadkomkommer 86
 zaaimachientje 60
 zachte schaal 124
 zachte, een - 124
 zeem 128
 zeikalom 38
 zeikerd 142
 zeikpoel 9
 zeldzame prinsessen 61
 zetten 115
 zetten, pukken ~ 115
 zever 137
 zeverpeer 137
 zilverbladeren 96
 zilverlook 71
 zilverlookje 71
zilverlookske 71
 zilverooj 71
 zilveroojn 71
 zilverjalot 71
 zilverui 71
 ZILVERUITJE 71
 zilveruitje 71
 zilver-un 71
zilver-unke 71
zilver-unnekes 71
 zilver-untje 71
zilver-untjes 71
 zit de worm in 124

- zitten, da ~ wormen inne 124
 zitten, da zit de worm in 124
 zitten, da zit ene worm in 124
 zitten, de worm zit derin 124
 zitten, de wormen ~ derin 124
 zitten, der ~ wormen inne 124
 zitten, der zit de worm in 124
 zitten, heer zit vol worm 124
zoet ette 66
 zoete erwten 66, 68
 zomen 58
 zomeren 117
zomermoorkes 76
zomermoortjes 76
zomermoren 76
 zonder, erwten ~ de schaal 67
 zonder, erwten ~ dolsen 67
 zonder, erwten ~ rand 68
 zonder, erwten ~ schaal 67
 zootjel 41
zoun 70
zouwdissel 22
 zouwdistel 22
 zuigdistel 23
 zuiver maken 57
 zuiver maken 59
zuler 41
 zulker 41
 zure appel 135
 zure bom 86
 zure gurk 86
 zure kers 146
zure kies 146
zure kjas 146
 zure, franse ~ 135
 ZURE, MOREL, ~ KERS 145
 zuring 41
- ZURING, GROENTE 40
 zuringblad 41
 zuringmoes 41
 zurkel 41
 zurker 41
 zurre 41
 zuurblaadjes 41
 zuurkruid 41
 zuurloof 41
 zuurmelk 23, 38
 zuurmoes 41
 zwaas 125
zwart wiemerke 104
zwarte aalbeer 103
zwarte aalberen 103
zwarte aalbessen 103
zwarte beer 103
zwarte beerkes 103
zwarte beertjes 103
zwarte beren 103
 ZWARTE BES 103
zwarte bessen 103
zwarte bezen 103
zwarte beziën 103
zwarte kers 145
zwarte kraker 145
zwarte kroezelen 104
zwarte kroezels 104
zwarte kroezeltjes 104
zwarte mieberen 104
zwarte miemelen 104
zwarte miemer 103
zwarte miemeren 103
zwarte miemert 103
zwarte miemerten 103
zwarte pruim 141
zwarte sint-jansbeer 104
- zwarte sint-jansberen* 104
zwarte wieberen 104
zwarte wiemberen 104
zwarte wiemelen 104
zwarte wiemer 104
zwarte wiemeren 104
zwarte wiemert 104
zwarte wiemerten 104
zwarte wiemertjes 104
 zwartwortel 79
zwatte aalbes 103
zwatte beer 103
zwatte beren 103
zwatte bezen 103
zwatte beziën 103
zwatte kies 145
zwatte kraker 145
zwatte kroezel 104
zwatte kroezelen 104
zwatte kroezelkes 104
zwatte kroezels 104
zwatte meumeren 103
zwatte miemelen 104
zwatte sint-jansbeer 104
zwatte sint-jansberen 104
zwatte wiemel 104
zwatte wiemelen 104
zwatte wiemer 104
zwatte wiemeren 104
 zwekel 41
 zwengel 5, 6
 zwengelboom 5
 zwiebel 70
 zwiebel, kleine ~ 71
 zwieper 5
 zwik 4, 5, 6

Verschenen afleveringen

Van het *Woordenboek van de Limburgse Dialecten* verschenen de volgende afleveringen:

Deel I. Agrarische terminologie

- WLD Inl. en I, 1: dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Inleiding en Agrarische terminologie, afl. 1 (Bemesten en ploegen)*, Assen 1983 (78 en 166 p.). ISBN 90 232 1820 5.
- WLD I, 2 dr. A. Weijnen, dr. J. Goossens, drs. P. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 2 (Eggen en slepen)*, Assen 1984 (80 p.). ISBN 90 232 1819 1.
- WLD I, 3 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 3 (Weidebouw)*, Assen/-Maastricht 1991 (136 p.). ISBN 90 232 2634 8.
- WLD I, 4 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 4 (Verbouw van graangewassen)*, Assen/Maastricht 1992 (202 p.). ISBN 90 232 2751 4.
- WLD I, 5 drs. J. Kruijssen, dr. J. Goossens, dr. H. Brok, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 5 (Verbouw van knol- en andere gewassen)*, Assen 1994 (210 p.). ISBN 90 232 2890 1.
- WLD I, 6 dr. J. Kruijssen, drs. J. Kokkelmans, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 6 (Boerderij, bedrijfsgebouwen)*, Assen 1995 (176 p.). ISBN 90 232 3009 4.
- WLD I, 7 dr. J. Kruijssen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 7 (Boerderij: erf en moestuin)*, Amsterdam 2008 (246 p.). ISBN 9789051795936
- WLD I, 8 dr. H. Cromptoets, m.m.v. drs. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 8 (Landerijen)*, Assen 2004 (106 p.). ISBN 90 232 3018 9.
- WLD I, 9 dr. J. Molemans, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 9 (Het paard)*, Assen 1994 (168 p.). ISBN 90 232 2920 7.
- WLD I, 10 dr. J. Molemans, lic. J. Verbeek, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 10 (Paardentuig)*, Assen 1996 (116 p.). ISBN 90 232 3145 7.
- WLD I, 11 dr. H. Cromptoets, m.m.v. drs. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 11*

(*Rundvee, melk en boter, veeteelt algemeen*), Assen 2001 (226 p.). ISBN 90 232 3653 X.

WLD I, 12 dr. H. Cromptvoets, dr. J. Goossens, m.m.v. drs. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 12 (Kleinvee en pluimvee)*, Assen 1998 (150 p.). ISBN 90 232 3356 5.

WLD I, 13 lic. M. Ooms, dr. J. Goossens, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Agrarische terminologie, afl. 13 (Landbouwvoertuigen)*, Assen 1999 (140 p.). ISBN 90 232 3490 1.

Deel II. Niet-agrarische vakterminologieën

WLD II, 1 dr. H. Cromptvoets, m.m.v. J. van Schijndel, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 1 (Huisvlachter en bakker)*, Assen/Maastricht 1986 (214 p.). ISBN 90 232 2242 3.

WLD II, 2 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 2 (Bierbrouwer en stroopstoker)*, Assen/Maastricht 1988 (70 p.). ISBN 90 232 2410 8.

WLD II, 3 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 3 (Molenaar)*, Assen/Maastricht 1991 (242 p.). ISBN 90 232 2669 0.

WLD II, 4 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 4 (Turfsteker en ertsontginer)*, Assen/Maastricht 1987 (132 p.). ISBN 90 232 2306 3.

WLD II, 5 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, m.m.v. drs. J. Busch, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 5 (Mijnwerker)*, Assen/Maastricht 1989 (294 p.). ISBN 90 232 2469 8.

WLD II, 6 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 6 (Imker, stro- of buntgrasvlechter)*, Assen/Maastricht 1991 (128 p.). ISBN 90 232 2616 X.

WLD II, 7 dr. H. Cromptvoets, drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 7 (Kleermaker, naaister, handspinner, handwever, touwslager, mutsenmaakster)*, Assen 1993 (208 p.). ISBN 90 232 2821 9.

WLD II, 8 drs. H. van de Wijngaard, dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 8 (Pottenbakker, steenbakker, pannembakker, gresbuisenindustrie)*, Assen 1994 (136 p.). ISBN 90 232 2872 3.

WLD II, 9 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 9 (Metselaar, timmerman, dakdekker, loodgieter, stucadoor, huisschilder)*, Assen 1995 (324 p.). ISBN 90 232 3034 5.

WLD II, 10 dr. H. Cromptvoets, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën, afl. 10 (Schoenmaker,*

- WLD II, 11 *zadelmaker/gareelmaker*), Assen 1994 (108 p.). ISBN 90 232 2953 3.
 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën*, afl. 11 (*Smid, loodgieter; koperslager*), Assen 1998 (222 p.). ISBN 90 232 3370 0.
- WLD II, 12 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Niet-agrarische vakterminologieën*, afl. 12 (*Houtzager; timmerman, meubelmaker; rad- en wagenmaker; kuiper; klompenmaker; mandenmaker*), Assen 2001 (278 p.). ISBN 90 232 3732 3.

Deel III, Algemene Woordenschat

- WLD III, 1.1 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 1, De mens als individu*, afl. 1 (*Het menselijk lichaam*), Utrecht 2004 (302 p.). ISBN 90 5179 203 4.
- WLD III, 1.2 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 1, De mens als individu*, afl. 2 (*Beweging en gezondheid*), Utrecht 2004 (454 p.). ISBN 90 5179 207 7.
- WLD III, 1.3 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 1, De mens als individu*, afl. 3 (*Kleding en lichamelijke verzorging*), Utrecht 2004 (390 p.). ISBN 90 5179 207 7.
- WLD III, 1.4 M. Lubbers en drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 1, De mens als individu*, afl. 4 (*Karakter en gevoelens*), Amsterdam 2008 (508 p.). ISBN 9789051795950.
- WLD III, 2.1 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 2, Het huiselijk leven*, afl. 1 (*De woning*), Assen 2003 (442 p.). ISBN 90 232 3934 2.
- WLD III, 2.2 drs. H. van de Wijngaard en M. Lubbers, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 2, Het huiselijk leven*, afl. 2 (*Familie en seksualiteit*), Utrecht 2005 (298 p.). ISBN 90 5179 262 x.
- WLD III, 2.3 drs. H. van de Wijngaard, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 2, Het huiselijk leven*, afl. 3 (*Eten en drinken*), Utrecht 2004 (444 p.). ISBN 90 5179 201 8.
- WLD III, 3.1 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 3, Het gemeenschapsleven*, afl. 1 (*Maatschappelijk gedrag, school en onderwijs*), Utrecht 2006 (380 p.). ISBN 9 789051 794946.
- WLD III, 3.2 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 3, Het gemeenschapsleven*, afl. 2 (*Feest en vermaak*), Amsterdam 2007 (394 p.). ISBN 9789051795929.
- WLD III, 3.3 lic. R. Keulen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 3, Het gemeenschapsleven*, afl. 3 (*Kerk en geloof*), Amsterdam 2007 (292 p.). ISBN 9789051795943.
- WLD III, 4.1 dr. J. Kruijsen, *Woordenboek van de Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Inleiding en Sectie 4, De wereld*

WLD I, 7

tegenover de mens, Fauna, afl. 1 (*Vogels*), Assen 2001 (50 en 270 p.).
ISBN 90 232 3753 6.

WLD III, 4.2 dr. J. Kruijzen, Woordenboek van de Limburgse Dialecten,
Algemene Woordenschat, Sectie 4, De wereld tegenover de mens,
Fauna, afl. 2 (*Overige dieren*), Assen 2001 (260 p.).
ISBN 90 232 3754 4.

WLD III, 4.3 dr. J. Kruijzen, m.m.v. dr. H. Brok, Woordenboek van de
Limburgse Dialecten, Algemene Woordenschat, Sectie 4, De
wereld tegenover de mens, afl. 3 (*Flora*), Assen 2002 (416 p.).
ISBN 90 232 3754 4.

WLD III, 4.4 dr. J. Kruijzen, Woordenboek van de Limburgse Dialecten,
Algemene Woordenschat, Sectie 4, De wereld tegenover de mens,
afl. 4 (*De stoffelijke en abstracte wereld*), Utrecht 2004 (450 p.).
ISBN 90 5179 192 5.

De materiaalbases van de Algemene Woordenschat zijn te raadplegen op de website
van het WLD: <http://www.ru.nl/dialect/wld>

